

CİHAN AKSU

İNGİLİZ DİLİ VE EDEBİYATI
ANABİLİM DALI

ARALIK 2025

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

POSTKOLONYAL BİR PERSPEKTİFLE
TOPLUMSAL DEĞİŞİM VE DİRENİŞ:
BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK ROMANINDA
IRKÇILIĞA KARŞI MÜCADELE VE
ADALET ARAYIŞI

CİHAN AKSU

İNGİLİZ DİLİ VE EDEBİYATI
ANABİLİM DALI

ARALIK 2025

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNGİLİZ DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

POSTKOLONYAL BİR PERSPEKTİFLE TOPLUMSAL DEĞİŞİM VE DİRENİŞ:
BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK ROMANINDA IRKÇILIĞA KARŞI MÜCADELE VE
ADALET ARAYIŞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
CİHAN AKSU

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ ÖMER AYTAÇ AYKAÇ

VAN – 2025

KABUL VE ONAY

Cihan Aksu tarafından hazırlanan “Postkolonyal Bir Perspektifle Toplumsal Değişim Ve Direniş: <i>Bülbülü Öldürmek</i> Romanında Irkçılığa Karşı Mücadele Ve Adalet Arayışı” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.	
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ömer Aytaç AYKAÇ Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum	
Başkan: Prof. Dr. Bülent Cercis TANRITANIR Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum	
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Özlem ULUCAN Bingöl Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum	
Üye : Unvanı Adı SOYADI Üniversite Adı, Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Yedek Üye : Unvanı Adı SOYADI Üniversite Adı, Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Yedek Üye : Unvanı Adı SOYADI Üniversite Adı, Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Tez Savunma Tarihi:	26/12/2025
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum. Doç. Dr. Ercan ÇALIŞ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (26/12/2025)

Cihan AKSU

Yüksek Lisans Tezi

CİHAN AKSU
VAN YÜZÜNÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Aralık, 2025

POSTKOLONYAL BİR PERSPEKTİFLE TOPLUMSAL DEĞİŞİM VE DİRENİŞ: *BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK* ROMANINDA IRKÇILIĞA KARŞI MÜCADELE VE ADALET ARAYIŞI

ÖZET

Bu tez, Harper Lee'nin *Bülbülü Öldürmek* (1960) adlı eserini postkolonyal bir bakış açısıyla inceleyerek, ırkçılıkla mücadele ve adalet arayışı temalarını ele almaktadır. Kolonyalizm döneminden günümüze kadar ırkçılık ve sistematik adaletsizlik, birçok insanın yaşamını derinden etkilemiştir. 1970'li yıllarda postkolonyalizmin ortaya çıkışıyla birlikte, edebiyat, kültürel çalışmalar, tarih, antropoloji, sosyoloji, coğrafya ve sanat gibi alanlar bu tür haksızlıklarla mücadele alanı hâline gelmiştir. Bu bağlamda Harper Lee, kaleme aldığı eseriyle ırksal ayrımcılığa ve toplumsal eşitsizliklere karşı güçlü bir duruş sergileyerek birçok insanın sesi olmuştur. Eser, postkolonyal dönemin en etkili metinlerinden biri olarak kabul edilmekte; bireylerin yalnızca ten renkleri nedeniyle maruz kaldıkları ayrımcılığı ve bu adaletsizlikle mücadele eden karakterlerin çabalarını çarpıcı bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın amacı, *Bülbülü Öldürmek* adlı eserde yer alan ırkçılık ve adaletsizlikle mücadele unsurlarını postkolonyal kuram çerçevesinde analiz etmektir.

Anahtar Kelimeler: Adalet, ırkçılık, Toplumsal direniş ve mücadele, Postkolonyalizm.

Sayfa Sayısı: vi + 136

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ömer Aytaç AYKAÇ

M.A. Thesis

CİHAN AKSU
VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
December, 2025

**SOCIAL CHANGE AND RESISTANCE WITH A POSTCOLONIAL
PERSPECTIVE: THE STRUGGLE AGAINST RACISM AND THE SEARCH
FOR JUSTICE IN THE NOVEL *TO KILL A MOCKINGBIRD***

ABSTRACT

This thesis explores Harper Lee's *To Kill a Mockingbird* (1960) through a postcolonial lens, focusing on the themes of racial injustice and the pursuit of justice. From the era of colonialism to the present day, racism and systemic inequality have deeply affected the lives of countless individuals. Since the emergence of postcolonialism in the 1970s, literature, cultural studies, history, anthropology, sociology, geography, and art have become critical arenas for resisting these injustices. In this context, Harper Lee stands out as a powerful literary voice, using her work to speak out against racial discrimination and social inequity. Her novel has become one of the most influential texts of the postcolonial era, portraying the harsh realities faced by individuals subjected to racism and injustice in a society where such conditions were once considered normal. This study aims to analyze the struggles against racism and injustice depicted in *To Kill a Mockingbird*, emphasizing the characters' efforts to challenge these norms within the framework of postcolonial theory.

Key Words: Justice, Racism, Social Resistance and Struggle, Postcolonialism.

Quantity of Page: vi + 136

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Ömer Aytaç AYKAÇ

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ÖN SÖZ.....	vi
GİRİŞ	1
1. POSTKOLONYAL DÜŞÜNCENİN TEMELLERİ.....	4
1.1. Ötekileştirmenin Anatomisi: Kolonyal Söylemin Kuruluşu	4
1.2. Amerikan Edebiyatında Postkolonyalizm	12
2. POSTKOLONYAL PERSPEKTİFTEN HARPER LEE’NİN YAŞAMI VE ANLATISI	18
2.1. Yazarın Tanıklığı ve Anlatısal Konumlanışı	18
2.2. Toplumsal Duyarlılığın Anlatısı: Harper Lee ve Edebi Kimliği	23
2.3. Harper Lee ve Postkolonyalizm	33
3. <i>BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK</i> ESERİNDE TOPLUMSAL ADALET VE İRKÇILIK.....	37
3.1. <i>Bülbülü Öldürmek</i> Eserinde Toplumsal Adalet.....	37
3.2. Toplumsal Engellerin Sesi: <i>Bülbülü Öldürmek</i> ’te İrkçılığın Derin İzleri	58
4. POSTKOLONYAL BİR OKUMA İLE <i>BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK</i>	85
SONUÇ.....	127
KAYNAKÇA.....	130
ÖZGEÇMİŞ	
LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU	

ÖN SÖZ

Bu tez çalışması, edebiyatın toplumsal meseleleri anlama ve aktarma gücünden yola çıkarak, ırkçılıkla mücadele ve adalet arayışını postkolonyal kuram çerçevesinde ele almayı amaçlamaktadır. Harper Lee'nin edebiyat dünyasında derin izler bırakan *Bülbülü Öldürmek* adlı eseri, sömürgecilik sonrası dönemde şekillenen ırksal ayrımcılıklara ve sosyal adaletsizliklere karşı bireysel ve toplumsal direnişin simgesi olarak değerlendirilmiştir.

Bu çalışma, yalnızca bir edebi metni çözümlemekten ibaret olmayıp, aynı zamanda geçmişin mirası olan ırk temelli eşitsizliklerin günümüzdeki yansımalarını da sorgulayan bir bakış açısı sunmaktadır. Postkolonyal teorinin sunduğu düşünsel araçlarla, eserin satır aralarında gizli kalmış toplumsal gerçeklikler gün yüzüne çıkarılmaya çalışılmıştır.

Yüksek lisans eğitimim süresince, bu tez çalışmasının her aşamasında bilgi ve deneyimiyle bana yol gösteren, katkılarını ve desteğini esirgemeyen çok kıymetli danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Ömer Aytaç AYKAÇ'a en içten şükranlarımı sunar, teşekkürü bir borç bilirim. Aynı şekilde, lisansüstü eğitimim boyunca bana her daim destek olan ve akademik yolculuğumda kıymetli katkılarda bulunan saygıdeğer hocalarım Sayın Prof. Dr. Bülent Cercis TANRITANIR, Dr. Öğr. Üyesi Zeki EDİS, Dr. Öğr. Üyesi Leyla ADIGÜZEL ve Arş. Gör. Dr. Nevzat AĞÇAKAYA'ya en içten duygularıyla teşekkürlerimi sunarım. Tez konumu belirleme sürecinde bana ilham veren Gülperi AKSU'ya da sevgi ve minnetle teşekkür ederim.

Son olarak, bu çalışmanın ırkçılıkla ve adaletsizlikle mücadele tarihine, mütevazı da olsa bir katkı sunmasını içtenlikle temenni ediyorum.

Cihan AKSU

GİRİŞ

Bu tez çalışmasında, Harper Lee tarafından kaleme alınan *Bülbülü Öldürmek* adlı roman, çeşitli akademik kaynaklar ışığında incelenerek özellikle ırkçılık ve adalet temaları ekseninde kapsamlı bir şekilde analiz edilecektir. Eserin çözümlemesinde, romanda yer alan toplumsal sorunların tarihsel, kültürel ve sosyoekonomik kökenleri ayrıntılı biçimde ele alınacak; bu bağlamda, ırksal önyargıların bireylerin davranış biçimlerini ve toplumsal kurumların işleyişini nasıl şekillendirdiği irdelenecektir. Ayrıca farklı sosyoekonomik sınıflara mensup bireylerin adalet anlayışları arasındaki farklılıklar ortaya konulacaktır. Çalışma kapsamında bireylerin eğitim düzeyleri ve ekonomik durumlarının, toplumsal olaylara ve adaletsizliklere karşı geliştirdikleri tutumlar üzerindeki etkileri de değerlendirilecek; bu etkenlerin farklı düşünsel ve ahlaki perspektiflerin oluşumundaki rolü analiz edilecektir. Böylece roman aracılığıyla, dönemin sosyal yapısına dair çok boyutlu ve eleştirel bir çözümleme sunulması amaçlanmaktadır.

Tarih boyunca insanlık, pek çok yapısal sorunla yüzleşmek zorunda kalmış olsa da, en yıkıcı etkilerden bazıları ırkçılık ve adaletsizlik kavramları etrafında şekillenmiştir. Özellikle Batı toplumlarında sıklıkla karşılaşılan bu iki olgu, bireylerin ötekileştirilmesine, dışlanmasına ve çeşitli ayrımcılıklara maruz kalmasına neden olmuş; bu da toplumsal yapıyı derinden sarsan sonuçlar doğurmuştur. ırkçılık, tarihsel süreçte farklı biçimlerde ortaya çıksa da, özünde bireyler arasında eşitsizlik, aşağılanma ve dışlanma gibi uygulamalarla toplumların bütünlüğüne zarar veren bir ayrımcılık biçimi olarak varlığını sürdürmüştür (Ünlü, 2024: 1).

Harper Lee'nin *Bülbülü Öldürmek* adlı eseri, ırkçılığın ve adaletsizliğin en yoğun yaşandığı dönemlerden birinde kaleme alınmıştır. Eser, siyah bireylerin sistematik olarak ayrımcılığa uğradığı bir dönemde yazılmış olup, bu haksızlıkları edebi bir zeminde eleştirerek geniş kitlelere ulaştırmayı başarmıştır. Özellikle sosyal medyanın henüz var olmadığı bu dönemde edebiyat, toplumsal sorunların duyurulmasında önemli bir araç haline gelmiştir. Nitekim bu eser sayesinde pek çok okuyucu, yaşanan adaletsizlikleri empatiyle anlamış ve bu sorunlara karşı duyarlılık geliştirmiştir.

Bu bağlamda, *Bülbülü Öldürmek* gibi eserler, aynı zamanda postkolonyal kuram çerçevesinde de değerlendirilebilmektedir. Postkolonyal dönem, sömürge sisteminin resmen sona ermesine rağmen, bireylerin yaşadığı kimlik kayıplarını, kültürel çatışmaları ve toplumsal travmaları konu alan bir anlatı biçimini beraberinde getirmiştir. Samantha Christiansen'in (2021) tanımına göre, *postkolonyal teori*, sömürgeciliğin hem sömürgeci hem de sömürgeleştirilen toplumlar üzerindeki etkilerini irdeleyen çok yönlü bir yaklaşımı ifade eder. Bu teori, sömürge güçlerince inşa edilen baskın anlatılara karşı durmayı, tarih boyunca bastırılmış ya da dışlanmış sesleri görünür kılmayı ve farklı bakış açılarına alan açmayı amaçlamaktadır. Her ne kadar “postkolonyal” terimi zamansal bir süreci ima etse de, teori, çok katmanlı yapısı nedeniyle evrensel ölçekte farklı bağlamlara uygulanabilir bir nitelik taşımaktadır (Christiansen, 2021).

Postkolonyal düşünce, yalnızca sömürgecilik sonrası dönemde ortaya çıkan sorunları değil, aynı zamanda bu sorunların kökeninde yatan ideolojik ve söylemsel yapıları da eleştirel bir yaklaşımla incelemektedir. Bu bağlamda, postkolonyalizmin kuramsal temelleri Marksizm ve postmodernizm gibi eleştirel düşünce sistemlerine dayanmaktadır. Özellikle Marksist kuramın sınıf mücadelesi ve eşitsizlik vurgusu, postkolonyal söylemin de ayrımcılık ve güç ilişkileri üzerine odaklanmasına katkı sağlamıştır. Edward Said'in “Oryantalizm” kavramı, Batı'nın Doğu'yu bilinçli olarak “öteki” leştirilmesini açıklarken; “alt sınıf” ve “dışlanmışlar” gibi kavramlar da ana akım anlatılarda bastırılan seslere dikkat çeker. Bununla birlikte, postkolonyal teori; faillik, melezlik ve asimilasyon gibi temalar üzerinden sömürgeleştirilen bireylerin ve toplumların sömürgeci egemenliğe karşı verdikleri tepkileri anlamaya çalışır (Christiansen, 2021).

Bu kuramsal arka plan doğrultusunda, *Bülbülü Öldürmek* adlı eser, yalnızca bir edebi anlatı olmanın ötesinde, postkolonyal direnişin ve adalet arayışının simgesel bir temsili olarak değerlendirilebilir. Eserde, özellikle adaletin yalnızca mahkemede değil, toplumun her alanında yaşatılması gereken bir değer olduğu vurgulanmaktadır. Edibe Sözen'in (2014) ifadesiyle, “Adalet, sadece mahkemede savunulan bir olgu değil, çocuklara öğretilen bir değer, komşularla paylaşılan bir ilişki, halkla birlikte hissedilen bir merhamet duygusu, önyargılara karşı bir büyük

mücadeledir.” (Sözen, 2014) Bu bağlamda, eserde hem adaleti savunan bireylerin hem de adaletsizlik yapanların anlatılması, adalet kavramının çok boyutlu bir şekilde ele alındığını göstermektedir.

Özellikle, eser boyunca bir avukatın toplumun baskısına rağmen haklıdan yana tavır alması, adalet uğruna bireysel cesaretin ve vicdani mücadelenin önemini ortaya koymaktadır. Bu durum, yalnızca bir karakterin etik duruşu değil; aynı zamanda postkolonyal söylemin temelini oluşturan eşitlik, hak arayışı ve direniş kavramlarının da somut bir yansımasıdır.

Bu tez çalışması dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, postkolonyalizm kuramsal bir çerçevede ele alınarak kavramın ortaya çıkış süreci, tarihsel gelişimi, temel sebepleri ve taşıdığı önem detaylı şekilde incelenmiştir. Bununla birlikte, Amerikan edebiyatında postkolonyal söylemin yeri ve etkileri incelenerek, bu yaklaşımın edebi metinlerde nasıl tezahür ettiği üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde, *Bülbülü Öldürmek* adlı eserin yazarı Harper Lee’nin hayatı, edebi kişiliği ve yazınsal üretimi kapsamlı bir biçimde ele alınmıştır. Lee’nin eserde işlediği temalar ile bu temaların postkolonyal teori bağlamındaki yansımaları da bu bölümde analiz edilmiştir. Üçüncü bölümde, romanın merkezinde yer alan ırkçılık ve adaletsizlik kavramları derinlemesine incelenmiş; bu iki temel olgunun bireyler ve toplum üzerindeki etkileri, tarihsel ve sosyokültürel bağlamda değerlendirilmiştir. Ayrıca, bireylerin bu olgulara yönelik yaklaşımlarının arka planında yer alan sosyal, ekonomik ve kültürel dinamikler çözümlemeye tabi tutulmuştur. Dördüncü ve son bölümde ise, eser postkolonyal bir perspektiften değerlendirilmiş; romanda yer alan karakterler, yaşamlar, olaylar ve durumlar postkolonyal teori doğrultusunda analiz edilerek, eserin bu bağlamda taşıdığı anlam ve katkılar ortaya konulmuştur.

1. POSTKOLONYAL DÜŞÜNCENİN TEMELLERİ

1.1. Ötekileştirmenin Anatomisi: Kolonyal Söylemin Kuruluşu

Dünyanın tarihsel akışı içinde bazı sesler susturuldu, bazı kimlikler silikleşti ve bazı coğrafyalar yalnızca haritalarda değil, zihniyetlerde de işgal edildi. İşte bu sessizliklerin, gölgede bırakılmış öykülerin ardındaki yapıyı anlayabilmek için postkolonyal düşünceye kulak vermek gerekir. Ancak bu noktaya ulaşabilmek için önce o büyük kırılmanın, yani kolonyalizmin ne anlama geldiğini idrak etmek zorunludur. Kolonyalizm, yalnızca toprakların değil; düşüncenin, kültürün ve insan ruhunun da işgal edilmesidir. Güçlü devletlerin, ekonomik, kültürel, siyasal ve dini alanlarda zayıf toplumlar üzerinde kurduğu bu sistematik tahakküm, modern tarihin en derin adaletsizliklerinden birini oluşturur.

Batılı imparatorluklar, kendi değerlerini evrensel ve üstün ilan ederek “medeniyet götürme” söylemiyle yola çıkmış, ancak bu söylemin ardında çoğunlukla yer altı zenginliklerini ele geçirmek, ucuz emeği sömürmek ve küresel güç haritasını kendi lehlerine yeniden çizmek gibi çıkar odaklı hedefler gizli kalmıştır. Edward Said’in (2020) *Oryantalizm* adlı eseri, bu tahakkümün yalnızca maddi değil, aynı zamanda söylemsel bir hegemonya olduğunu gözler önüne serer. Said, Batı’nın Doğu’yu “öteki”leştirme sürecini, bilgi üretimi üzerinden kurulan bir üstünlük ilişkisi olarak tanımlar. (Said, 2020: 40)

Benzer biçimde Frantz Fanon (1961), *Yeryüzünün Lanetlileri* adlı çalışmasında, sömürgeleştirilmiş bireyin yaşadığı psikolojik parçalanmayı ve kimlik krizini analiz ederek, kolonyalizmin insan zihninde açtığı derin yaraları ortaya koyar. Fanon’a göre, sömürgecilik yalnızca toprak değil, benlik üzerindeki bir istiladır. Bu anlamda postkolonyal düşünce, sadece geçmişin değil, bugünün de hesaplaşmasını yapar. (Fanon, 1961: 52)

Homi K. Bhabha (1994), postkolonyal kimliği durağan değil; sürekli dönüşen, melezleşen ve sınırları aşan bir yapı olarak ele alır. Kolonyal karşılaşmaların doğurduğu bu hibrit kimlikler, hem direnişin hem de yeniden inşanın sahnesi hâline gelir. Dolayısıyla postkolonyalizm, yalnızca tarihsel bir bakış açısı

değil, aynı zamanda günümüzün kültürel, politik ve ekonomik eşitsizliklerini sorgulayan eleştirel bir düşünce alanıdır. (Bhabha, 1994: 86)

Sevim Tetik'in ifadesiyle de , “Postkolonyal teori, 15. yüzyılın başlarında Avrupa'nın Afrika kıtasında başlattığı kolonizasyon sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır” (Tetik, 2020: 15). 1950'li yıllarda resmen sona eren sömürge yönetimleri, Batılı güçlerin bağımsız devletler üzerindeki nüfuzunu sona erdirmemiştir. Buna karşılık, postkolonyal toplumların sanatçıları, yazarları ve entelektüelleri, bu eski hegemonya yapılarını eleştirel bir gözle inceleyerek, kendi seslerini ve deneyimlerini dünyaya duyurmak için güçlü bir mücadele vermişlerdir.

Bekir Oğuz'un sömürgecilik ve emperyalizm ile ilgili değerlendirmesi şu şekildedir:

Sömürgecilik ve emperyalizm terimleri genellikle birbirinin yerine kullanılsa da, emperyalizm daha çok Avrupa ülkelerinin 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sürdürdükleri yayılmacı politikaları ifade eder. Sömürgecilik ise, bu yayılmacı politikaları haklı çıkarmak ve yaymak için benimsenen inançlar bütünüdür. Sömürgeciler, kendilerini üstün kabul eder ve sömürdükleri toplumları geri kalmış olarak görürler. Bu bakış açısına göre, dünya, sömürgecilerin geri kalmış toplumları geliştirmeye ve refaha kavuşturma adına baskı yaptıkları bir yer olarak sunulur. Bu şekilde, genellikle bu yayılmacı süreçlere olumlu bir hava katarak, toplumlar üzerinde bir tür "iyilik" etkisi yaratılmaya çalışılır. (Oğuz, 2019: 1)

Postkolonyal kuram çerçevesinde değerlendirildiğinde, Batılı devletlerin, sömürgeleştirmek istedikleri güçsüz toplumlara yönelik temel stratejilerinden biri, bu toplumlara kendi ideolojik ve politik çıkarları doğrultusunda yeni kimlikler atfetmektir. Bu süreçte, yerel kültürel yapılar marjinalleştirilerek yerine Batı merkezli normlar ve değerler inşa edilmeye çalışılır. Böylece söz konusu toplumlar, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda kültürel ve epistemolojik düzeyde de Batı'ya bağımlı hâle getirilir. Batı, kendisini evrensel, rasyonel ve üstün bir merkez olarak konumlandırırken; sömürgeleştirilen ötekileri edilgen, geri kalmış ve kurtarılması gereken varlıklar olarak temsil etmektedir. Bu ikili karşıtlık, hem hegemonik söylemlerin üretimine hem de küresel güç ilişkilerinin yeniden tesisine hizmet eder.

Postkolonyalizm düşüncesi, Batılı devletlerin kendilerini sürekli olarak dinî, kültürel, ekonomik ve ahlaki açıdan üstün konumda görmelerini, buna karşılık Orta Doğu ve Afrika'daki toplumları geri kalmış, medeniyetsiz ve yoksul olarak

nitelemelerini eleştiren ve reddeden bir kuramsal yaklaşımdır. Özellikle 1990'lı yıllarda daha da görünürlük kazanan bu düşünsel yönelim, Edward W. Said, Gayatri C. Spivak, Frantz Fanon ve Homi K. Bhabha gibi önemli düşünürler tarafından şekillendirilmiştir. Edward Said, *Oryantalizm* adlı eserinde, Batı'nın Doğu'yu nasıl ötekileştirdiğini ve bu bakış açısının ideolojik temellerini çarpıcı biçimde ortaya koymuştur. Said'in bu eserine atıfla, Gökçe Kara Erdemir bir makalesinde şu şekilde değerlendirmede bulunur:

Edward Said'in 1979 yılında ortaya koyduğu Oryantalizm, postkolonyal çalışmalar açısından büyük önem taşır. Said, Batılıların gözünde Doğu'nun, Batı'dan ontolojik ve epistemolojik açıdan ayrı bir şey olarak şekillendiğini belirtir. Bu anlayış, Batılıların Doğu'yu geri kalmış, eksik ve keşfedilmesi gereken bir yer olarak görmelerine yol açmıştır. Bu süreçle birlikte “öteki” kavramı ortaya çıkmıştır. Batı, kendi kimliğini merkeze alarak kültürünü “örnek kültür” olarak sunmuş ve diğer kültürler üzerinde baskı kurmuştur. Bu durumu örnek olarak, Amerika'daki Afrikalı Amerikalıların sürekli olarak “öteki” olarak kalması ve kendi kültürlerinin baskı altında tutulup asimile edilmek istenmesi gösterilebilir. (Erdemir, 2018: 9)

Batılı devletler, sömürgecilik dönemi sona ermiş olsa da, hâlâ postkolonyal devletler üzerinde üstünlük kurma çabalarını sürdürmektedirler. Bu üstünlüğü meşrulaştırmak amacıyla özellikle medya gücünü ellerinde bulundurmakta, böylece hem kendi kültür, değer ve inançlarını dünya genelinde dayatabilmekte hem de postkolonyal devletlere yönelik uyguladıkları baskıları ve olumsuzlukları, adeta haklıymış gibi tüm dünyaya sunmaktadırlar.

Postkolonyalizm alanındaki kuramsal incelemelerde “ötekileştirme” kavramı, sıkça başvurulan temel kavramlardan biridir. Tek tip bir ırk ve kültürel anlayışın egemen olması durumunda, “öteki” kavramına yönelik söylemsel ihtiyaç ortadan kalkabilir; bu da ırkçılık gibi ayrımcı tutumların anlamını yitirmesiyle sonuçlanabilir. Bireylerin kimliklerini ve farklılıklarını tanımlayabilmeleri, büyük ölçüde kendilerinden farklı olan unsurların varlığına bağlıdır. Bu çerçevede Bauman (Bauman, 2010: 65) kimlik oluşumunun karşıtlık temelinde şekillendiğine dikkat çekerek şunları ifade etmektedir: “Biz ancak biz olmayan ötekiler sayesinde varız; onlar varsa biz oluruz. Onlar, aynı öznitelikleri paylaşarak bir bütün oluştururlar; bunun temel nedeni de paylaştıkları ortak özelliklerdir. Kendi kimliğimizi, “onlar” karşısında bir karşılaştırma yapma olanağı olmaksızın anlamlandırmakta zorlanırız.”

Bununla birlikte, “ötekileştirme” kavramı, sömürgeci güçler tarafından postkolonyal toplumların bireylerini ayırıştırmak, sosyal hiyerarşi yaratmak ve bu grupları ikincil konuma indirgemek amacıyla işlevselleştirilmiştir. Kavram, tarihsel süreçte aşağılayıcı söylemlerin ve ayrımcı uygulamaların meşrulaştırılmasında araçsallaştırılmıştır. Bekir Oğuz, “ötekileştirme” olgusuna ilişkin değerlendirmelerinde bu duruma dikkat çekmektedir:

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, Asya ve Afrika'da sömürgelerin bağımsızlıklarına kavuşmalarının ardından, bu yeni bağımsızlaşan bölgelerdeki yazarlar kültürel, sosyal ve psikolojik dağılmanın tarihini yazmaya başladılar. Birçok yazar, özellikle ırk, etnik ve ulusal kimlik sorunlarına odaklandı. Avrupa'nın, yerli halklar üzerinde yapay ulusal sınırlar çizmesi sonucu ortaya çıkan siyasi ve dini gerilimleri incelediler. Eleştirmenler ise, sömürge sonrası dönemin eserlerinde “ötekilik” kavramının sıkça işlendiğine dikkat çektiler. Bu eserlerde, sömürgecilikten kaynaklanan kimlik bunalımları ve kültürel çatışmalar ön plana çıktı. (Oğuz, 2019: 2)

Ötekileşmek kavramı, yalnızca sömürge mağduru halkların ötekileşmesiyle sınırlı kalmaz, aynı zamanda sömürgecilerin kendilerinden farklı olan herkese “öteki” olarak bakması ya da onları farklı kategorilerde sınıflandırarak “öteki” olarak adlandırması biçiminde de düşünülebilir. Gökçe Kara Erdemir, “öteki” kavramı ile ilgili olarak şu şekilde ifade etmiştir:

Kolonyal tahakküm, insanları yöneten ve yönetilen olarak iki ana gruba ayırarak, her bireyi “ben” ve “öteki” çerçevesinde değerlendirmiştir. “Ben” kavramı zamanla güçlenip, ona bağlı olarak sahip olma isteği de ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, “ben” her zaman yönetici konumda olurken, “öteki” ise yönetilen olmuştur. Kolonyal tahakkümle beslenen “ben” kavramı, sınırlarını aşarak imparatorlukların temeli haline gelmiştir. “Ben” yönetim, sahiplik ve mutlak gücü ifade ederken, “öteki” ise yönetilen, sahip olunan ve güçsüz olma durumunu temsil etmiştir. Bu güç yapısında, “ben” kavramı merkeze oturmuş, “öteki” ise daima alt grup olarak kabul edilmiştir. “Öteki”nin bu alt grup olarak algılanması, köleliğin temellerini atmıştır. (Erdemir, 2018: 10)

Batılı devletlerin postkolonyal toplumlar üzerinde bıraktığı en derin ve yıkıcı etki, bu toplumların yerleşik kültürel yapılarını tahrip ederek, kendi değer ve inanç sistemlerine dayalı kültürel unsurları empoze etmeleri olmuştur. Bu kültürel dönüşüm süreci, özellikle eğitim sistemlerinin kontrol altına alınması ve sömürgeci dillerin öğretilmesi yoluyla yerel dillerin unutturulması şeklinde yürütülmüştür. Sömürgeci güçler, hâkimiyet kurdukları coğrafyalarda öncelikli olarak kendi dillerinin öğretilmesini sağlamışlardır. Bu durum, yerel halkların ve gelecek nesillerin, kendi ana dillerini zamanla terk ederek sömürgeci dillerde düşünmeye ve bu diller aracılığıyla sömürgeci yapıya hizmet etmeye yönelmelerine neden olmuştur.

Bir toplumun kendi dilini kullanmaması, o toplumun kültürel kimliğini ve değerlerini başka bir dilde yaşamasına ve bu doğrultuda o dilin taşıdığı kültürel kodlara benzemeye başlamasına yol açmaktadır. Postkolonyal halkların kendi kültür ve değerlerinin yok olmasından sonraki korkularını Zadie Smith Şöyle ifade etmektedir: “Mikrop kapmaktan, etkilenmekten, melezleşmekten korkan milliyetçilerin korkuları göçmenlere gülünç geliyor, çünkü göçmenlerin korkuları yanında bunlar fındık fıstık gibi önemsiz kalır; Göçmenler “erimekten”, yok olmaktan korkuyorlar.” (Smith, 2000: 340)

Dünyadaki doğal kaynaklar, sömürgecilik anlayışının ortaya çıkmasında belki de en büyük etkenlerden biridir. Tarih boyunca birçok savaşın sebeplerinden biri de bu kaynakların kontrolü olmuştur. Batılı devletler, dünya kaynaklarının bir gün tükeneceğini bilerek, kendi yer altı kaynaklarını zorunlu durumlar için muhafaza ederken, daha güçsüz ve savunmasız toplulukları, halkları ya da devletleri sömürgecilik anlayışıyla ele geçirerek bu kaynakları sömürmüş ve elde ettikleri zenginlikleri kendi ülkelerine taşımışlardır. Bunun sayısız örneği mevcuttur. Özellikle savaşların ve kolonilerin, çoğunlukla petrol ve diğer yer altı kaynaklarının bol olduğu bölgelerde gerçekleşmesi, bunun tesadüf olmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

Sömürgecilik sonrası bağımsızlıklarını kazanan postkolonyal devletler, bağımsız birer devlet haline gelmiş olsalar da, yıllarca süren sömürge döneminin etkileriyle mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Bu süreçte, kendi değerlerinin tahrip edilmesi ve yok olması gibi sorunlarla karşılaşmışlardır. Sömürgeci devletler, sömürgecilik döneminde, güçsüz gördükleri bu halklara, dillerini, oyunlarını, yaşam biçimlerini ve kendi normlarına göre doğru kabul ettikleri değerleri dayatarak kültürlerini yok etmişlerdir. Bağımsızlıklarını kazandıktan sonra, postkolonyal devletlerin halkları kimlik ve kültür sorunlarıyla karşı karşıya kalmış ve bu etkilerden uzun süre kurtulamamışlardır. Postkolonyalizm, güç ilişkilerinin kültürel ve kimliğe dayalı eşitsizlikleri nasıl ürettiğini, sürdürdüğünü ve bu eşitsizliklerin küresel meseleleri nasıl etkilediğini anlamaya yönelik derinlemesine bir bakış açısı sunmaktadır. (Fedayee, 2022: 6) Bağımsızlıklarını kazanan postkolonyal devletler, sonraki nesillerle birlikte kendi kültür ve değerlerini yeniden inşa sürecine girmişlerdir. Bu süreçte, bazı değerleri geri kazanmayı başarmışlar, ancak bazı

değerler ise geri kazanılamayacak şekilde tahrip olmuştur. Bu tahrip olan değerlerden bazıları, yöresel kıyafetler, düşünce biçimleri, bağımsız ve özgür bir şekilde yaşama arzusu ve kendi kaderini belirleme içgüdüğü gibi unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Batı'nın dayatma anlayışı hakkında Mutman Yeğenoğlu şu ifadeleri kullanmaktadır:

Batı'nın diğer kültürleri tanıma, anlama ve anlatma çabası, genellikle tarafsız ve evrensel bir bilgi arayışı gibi sunulur. Ancak eleştirel yaklaşımlar, bu çabanın aslında masum olmadığını, Batı'nın kendi kimliğini, tarihini ve üstünlüğünü kurma arzusuyla bağlantılı olduğunu ileri sürer. Yani Batı'nın başka kültürlerle dair ürettiği bilgiler, sadece onları anlamaya değil, aynı zamanda Batı'nın kendi merkeziliğini pekiştirmeye hizmet eder. Bu bakış açısına göre, Batı'nın bugünkü dünyadaki egemenliği, sadece ekonomik ya da siyasi değil, kültürel ve düşünsel bir hâkimiyetle de ilgilidir. Batı, farklı kültürleri tanıırken bir yandan da onları “geri kalmış”, “eksik”, ya da “ilkel” gibi konumlara yerleştirerek kendi üstünlüğünü yeniden üretir. Bu da farkı hem kabul edip hem de inkâr etmek anlamına gelir (Yeğenoğlu, 1992: 56).

Postkolonyal toplumlar, yöresel kıyafetlerini gururla giyerken, sömürgeci anlayış bu halkları, sadece kendi kültürel özelliklerinden dolayı geri kalmış, modernleşmemiş ve yenisünya düzeninde kendisinden aşağı olarak nitelendirip, bu görüşü tüm dünyaya empoze etmeye çalışmıştır. Bu süreci gerçekleştirebilmek için, sömürgeci güçler sosyal medya platformları ve kitle iletişim araçlarını kendi denetimlerine almayı uygun görmüşlerdir. Oysa her devletin ve halkın kendi kültürünü yaşaması, bundan keyif alması ve “ben varım, eşsizim” demesi son derece doğal ve değerli bir durumdur. Eğer herkes, sömürgeci devletler gibi olursa, tek tip bir devlet yapısı ortaya çıkar ve bu durumda kültürel çeşitliliği savunmak imkânsız hale gelir. Farklılıklar ve çeşitlilikler, dünyayı zenginleştiren temel unsurlardır. Bu durumu Edward Said, *Şarkiyatçılık* adlı eserinde şu şekilde açıklamaktadır:

Daha önce de belirttiğim gibi, benim amacım farklılıkları yok saymak ya da ortadan kaldırmak değildi. Sonuçta, insanlar arasındaki ilişkilerde kültürel ya da ulusal farkların belirleyici bir rolü olduğunu kim inkâr edebilir? Benim karşı çıktığım şey, farklılığın düşmanlıkla eş tutulmasıydı. Yani farklılıkların, sabitlenmiş, değişmez ve birbirine zıt iki öz gibi görülmesi ve bu karşıtlık üzerine kurulu bilgi sistemlerinin oluşturulması fikrine itiraz ettim. Şarkiyatçılık çalışmamla asıl ulaşmak istediğim şey; nesiller boyunca süregelen düşmanlıkların, savaşların ve emperyalist denetimlerin beslediği ayrılıkları ve çatışmaları anlamak için yeni bir yol önermekti (Said, 2020: 56).

Sömürgecilik, edebiyat alanında da en çok tartışılan konulardan biridir. Postkolonyal devletler, karşılaştıkları zorlukları ve kaybolan kültürel değerlerini dünyaya edebiyat aracılığıyla haykırmışlardır. Türkülerinde, eserlerinde ve hikâyelerinde, yaşadıkları acı dolu günler ve sömürgeci düzenin etkileri üzerine yoğunlaşmışlar ve bu deneyimlerini gelecek nesillere ders niteliğinde aktarmışlardır.

Bir sonraki nesillerin, kendilerini ve ülkelerini bu sömürgeci güçlerden korumaları, kültürel değerlerine sahip çıkmaları ve bunları tüm dünyaya anlatmaları için edebiyat önemli bir araç olmuştur. Peter Barry, eserinde bu durumu şu şekilde ele alır:

Postkolonyal edebiyat eleştirisinin ilk ve en etkili örnekleri, bu alanın düşünsel temelini atan Frantz Fanon ve Edward Said tarafından ortaya konmuştur. Frantz Fanon, özellikle sömürge altındaki toplumların edebiyatlarında milliyetçilik temasını ele alırken; Edward Said, Lamartine, Chateaubriand, Flaubert, Kipling ve James gibi birçok Batılı yazarın eserlerini postkolonyal bakış açısıyla analiz etmiştir. 1980'lerden itibaren ise Spivak, Loomba gibi çağdaş kuramcılarla bu alandaki okumalar daha da çeşitlenmiş ve postkolonyal eleştiri günümüz Avrupa'sında hâlâ etkisini sürdürmektedir (Barry, 2002: 192).

Doğu ve Batı kavramlarının farklı kültür, değer ve gelenekleri temsil etmesi doğal olmakla birlikte, Batı'nın kendisini her zaman modern, yenilikçi ve haklı olarak gösterme çabası yanıltıcıdır. Aynı şekilde, Doğu'nun geri kalmış, eski ve medeniyetsiz olarak sunulması da yanlış bir inançtır. Ne yazık ki, medya ve kitle iletişim araçlarını kontrol eden Batı, tüm dünyaya istediği şekilde, kendi bakış açısına göre ülkeleri ve medeniyetleri sunabilmekte ve sömürgeci yaklaşımını meşrulaştırabilmektedir. Bu durum, ekonomik ve siyasi gücü elinde bulunduran ülkelerin, istedikleri şekilde hareket edebilme imkânına sahip olduklarını maalesef ortaya koymaktadır.

Batılı sömürgeci devletler, demokrasi, yenilik ve özgürlük gibi değerleri, yalnızca kendi çıkarlarını korumak amacıyla başka ülkelere götürmeyi savunmakta ve bu değerlerin içini boşaltmaktadırlar. Bu süreçte, Batı, yer altı ve yer üstü kaynakları kendi menfaatine kullanma çabası güderken, aynı zamanda Batı medeniyeti, kendisine karşı çıkan milyonlarca insanı katletmekten ve her türlü kültürel değeri yok ederek kendi düşünce ve normlarını dayatmaktan geri durmamaktadır. İnsan hakları ve onuru, yalnızca Batı için önemli ve değerli olduğu zaman anlam kazanırken, söz konusu Doğu halkları ve medeniyetleri olduğunda bu değerler göz ardı edilmektedir.

Her kültür, her canlı ve her değer, her koşulda yaşamaya ve yaşatılmaya hakkına sahiptir. Bu değerler, özellikle sömürgeci Batı olmak üzere, hiçbir gücün keyfi sömürüsüne terk edilemez. Sömürgeciliğin sona erdiği günümüzde, sömürgecilik sonrası ortaya çıkan yeni düşünce dayatmaları da bir tür sömürgecilik olarak kabul edilmektedir ve bu durumun kabul edilemez olduğu açıkça ortadadır.

Postkolonyalizm, yalnızca bir terim olmanın ötesinde, birçok farklı anlam taşımaktadır. Sömürgecilikten günümüze kadar insanların maddi ve manevi yaşadıkları her türlü deneyimi içinde barındırır. Gülmelek Doğanay, *Postkolonyalizm* terimi üzerine yaptığı açıklamada, “Postkolonyalizm, yalnızca sömürgecilik sonrası ortaya çıkan yeni siyasal yapıyı ya da tarihsel süreci tanımlamakla kalmaz; aynı zamanda sömürgeciliğin mirası olan eşitsiz güç ilişkilerini görünür kılmaya çalışan sanatsal ve akademik üretimleri de kapsar” şeklinde ifade etmektedir. (Doğanay, 2022: 766). Diyerek terim üzerine düşünmemizi sağlamaktadır. Aynı şekilde Nuray Karaca “Postkolonyalizm” terimi üzerine şunları ifade eder:

Postkolonyalizm üzerine yazılan metinlerin çoğu, melezlik, çok katmanlılık ve çeşitlilik gibi kavramların altını çizer. Anti-kolonyal ve feminist mücadeleler, kültürün egemenler ile ezilenler arasında süren bir çatışma alanı olduğunu ortaya koyar. Bu bağlamda, öznenin yani bireyin merkezden uzaklaştırılması önemli bir meseledir; çünkü Batılı emperyalist söylemler özneyi genellikle erkek ve beyaz olarak tanımlar. Ayrıca dilin, hem bir baskı aracı hem de kimlik kurmanın temel yollarından biri olduğu vurgulanmıştır. Anti-kolonyal düşünürler yalnızca egemen söylemlerin baskıcı çerçevelerini sorgulamakla kalmamış, aynı zamanda toplumsal dönüşümün mümkün olup olmadığını da araştırmışlardır (Karaca, 2016: 4).

1.2. Amerikan Edebiyatında Postkolonyalizm

Postkolonyalizm, günümüzün en önemli entelektüel ve edebî tartışmalarından biri olarak karşımıza çıkıyor. Sadece bir kavram olmaktan öte, sömürgecilik sonrası dönemin toplumsal, kültürel ve zihinsel dönüşümlerini anlamamıza kapı aralayan güçlü bir araç olarak değerlendiriliyor. 1970’lerden itibaren hızla yaygınlaşan bu düşünce akımı, Edward Said’in “Şarkiyatçılık” adlı devrim niteliğindeki eseriyle birlikte, sadece edebiyat dünyasında değil, tarih, sosyoloji, antropoloji gibi birçok farklı disiplinin de odağı haline gelmiştir. Postkolonyalizm, sömürge geçmişinin gölgesinde şekillenen kimlikler, kültürel çatışmalar ve güç dinamiklerini sorgulayarak, bize tarih boyunca bastırılmış sesleri duyurma imkânı sunar. Bu kavramın doğuşu ve gelişimiyle ilgili Bekir Oğuz: Postkolonyalizm, bir edebiyat kuramı ve eleştirel yaklaşım olarak, özellikle Britanya, Fransa ve İspanya gibi büyük Avrupa sömürge güçlerinin egemenliği altında kalmış ülkelerde üretilen edebi eserleri inceler. Aynı zamanda, hâlâ sömürgeci yapılar barındıran Kanada ve Avustralya gibi ülkeleri de bu çerçevede değerlendirir. (Oğuz, 2019: 1) İfadelerine yer verir.

Dünyanın birçok bölgesinde postkolonyal yazarlar ortaya çıkmış ve bu yazarların her biri, sömürgecilik sonrası dönemde yaşanan sorunları edebî biçimde ifade etmeye çalışmıştır. Bu bağlamda, zorunlu göç, ekonomik zorluklar, kimlik bunalımı ve kültürel yozlaşma gibi çeşitli temalar ön plana çıkmaktadır. Özellikle Batılı uygarlıkların Doğu toplumlarını geri kalmış, kurtarılmaya muhtaç, çağ dışı ya da olumsuz kültürel alışkanlıklara sahip olarak görmeleri ve bu algıyı küresel düzeyde yaymaları, postkolonyal yazarlar tarafından eleştirilere konu olmuştur.

Postkolonyal edebiyatta bireyler, yaşadıkları gerçek hayat hikâyeleriyle ya da kaleme aldıkları şiir ve düzyazılar aracılığıyla yaşananları edebiyat yoluyla aktarmış; Batı’nın, diğer toplumların halklarına aslında değer vermediğini ve yalnızca kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettiğini defalarca dile getirmişlerdir. Bu durumu özetleyen ifadelerden biri, Jean-Paul Sartre’ın şu sözlerinde açıkça görülmektedir: “Avrupa, ağzından insan sözcüğünü düşürmemiş; fakat bir yandan da rastladığı her yerde, kendi sokaklarının her köşesinde, dünyanın her yerinde insanı katletmiştir.”

Edebiyat, özellikle sömürgecilik dönemi ve sonrasında postkolonyal devletlerin ve halkların karşı karşıya kaldığı zorlukları tüm dünyaya aktarmada en etkili araçlardan biri olmuştur. Postkolonyal toplumların yaşadığı temel sorunların başında ise zorunlu göç olgusu gelmektedir. Göç sürecinde birçok birey, yalnızca sevdiklerini ve değerli eşyalarını değil, kimi zaman yaşamlarını dahi kaybetmiştir. İnsanların kendi yurtlarını terk ederek, yabancı oldukları coğrafyalarda yeni bir kültüre ve dile uyum sağlamak zorunda kalmaları, onlar açısından son derece zorlu bir süreçtir. Bu göçlerin bir kısmı doğrudan sömürgeci devletler tarafından zorla gerçekleştirilmişken, bir kısmı da sömürgecilik sonrasında yaşanan baskı, zulüm ve ayrımcılığa daha fazla katlanamayan halkların, kendilerini mecbur hissederek gerçekleştirdikleri göçlerdir.

Sömürgecilik dönemi ve sonrasında, gerek iş gücü ihtiyacını karşılamak gerekse sömürgeci güçlere hizmet sağlamak amacıyla, birçok birey sömürge topraklarından zorla çıkarılmış ve köle olarak sömürgeci ülkelerde çalıştırılmak üzere getirilmiştir. Bu bağlamda köle ticaretinin ulaştığı boyutları Baransel Mızrak şu sözlerle ortaya koymaktadır: “1750’li yıllar itibarıyla Amerika’ya getirilen köle sayısında hızlı bir artış yaşanmıştır. Hatta bir süre sonra Birleşik Devletler’deki köle sayısı, Amerika kıtasındaki diğer ülkelerde bulunan toplam köle sayısından çok daha yüksek bir rakama ulaşmıştır” (Mızrak, 2017: 2). Köle olarak getirilen siyahiler, içinde bulundukları ülkelerde büyük zorluklar, ağır zulümler ve insanlık dışı koşullar altında yaşam mücadelesi vermek zorunda kalmışlardır.

Sömürgeci ülkelere kaynaklanan zorunlu göç süreçleri sonucunda, bu ülkelere göç eden ya da göç etmek zorunda kalan bireyler ve onların sonraki kuşakları çeşitli önemli sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. İnsanların, ister zorla ister kendi istekleriyle, göç etmek durumunda kalmaları ve bu süreçte yaşamlarını defalarca riske atmaları, sömürgeci ülkelerin bireylere verdiği değer ne derece yetersiz olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu noktada edebiyat, göç eden bireylerin yaşadıkları sorunları ele alarak bu durumun dünya kamuoyu tarafından fark edilmesine önemli katkılar sağlamıştır. Göç olgusu üzerine değerlendirmelerde bulunan Pelin Sönmez, makalesinde bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

15.yüzyıldan itibaren Avrupa’da ulus devletlerin kurulması, sömürgecilik faaliyetleri ve sanayileşme, göç hareketlerinin hızla artmasına neden olmuştur. Bu süreçte Avrupa kolonyalizmi, çeşitli göç türlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bunlardan biri de, Avrupalıların önce Afrika ve Asya’ya, ardından Amerika ve Okyanusya’ya doğru gerçekleştirdiği göçlerdir. Bu kişiler genellikle rahip, doktor, çiftçi, tüccar ya da asker olarak bu bölgelere geçici ya da kalıcı biçimde yerleşmişlerdir. Her ne kadar deniz yolculukları, savaşlar ve tropikal hastalıklar nedeniyle bu göçmenlerin ölüm riski yüksek olsa da, sömürge topraklarında sunulan imkânlar, çoğu için Avrupa’daki yoksulluktan kurtulmanın belki de tek yoluydu (Sönmez, 2015: 23).

Avrupa’da tarımsal üretimin artırılması ve iş gücünün sağlanması amacıyla, sömürge bölgelerinden zorla getirilen insanlar, yaşamları boyunca sadece karın tokluğuna, tarım arazilerinde köle olarak çalıştırılmışlardır. Ailelerinden ve sevdiklerinden koparılan bu bireyler, dillerini, kültürlerini ve toplumsal yapısını bilmedikleri, kendilerine tamamen yabancı ülkelere götürülmüş; yaşamlarını, yalnızca sömürgeci devletlerin zenginleşmesine hizmet etmek üzere sürdürmek zorunda bırakılmışlardır. Bu bağlamda Pelin Sönmez şu ifadeleri kullanmaktadır:

Kolonyal dönemdeki göç türlerinden biri de, 17. yüzyılın sonlarından 19. yüzyılın ortalarına kadar süren ve Yeni Dünya’daki tarım ve madencilik faaliyetlerine dayanan köle emeğine bağlı üretim sistemidir. 1770 yılına gelindiğinde, Amerika kıtasında yaşayan yaklaşık 2,5 milyon köle, Avrupa’daki toplam ticaretin üçte birine denk gelen bir ekonomik değer yaratmıştır. Bu süreçte, özellikle Afrikalıların zorla kıtalar arası göç ettirilmesiyle kolonyal işgücü sağlanmış; daha sonraki dönemlerde ise, kolonyal imparatorlukların içinde uzun mesafeler kat ederek çalışan sözleşmeli işçilerle birlikte bu sistem daha da çeşitlenip derinleşmiştir. Emperyalist dönemde bu işgücü düzeni, sömürgeci ekonominin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir (Sönmez, 2015: 23).

Sömürgecilik sonrası postkolonyal devletlerin karşılaştığı önemli sorunlardan biri de din dayatmasıdır. Batı sömürgecileri, bu devletlerin inançlarını yanlış kabul ederek kendi dini anlayışlarını dayatmak suretiyle, bu zayıf devletler üzerinde etkisini ve kontrolünü artırmayı amaçlamıştır. Edebi yazarlar, konunun bu yönünü ele alarak, inanç özgürlüğünün sömürgeci devletler için her zaman mevcut olduğunu ancak zayıf devletler için böyle bir seçeneğin bulunmadığını vurgulamaktadırlar. Dayatılan bu inançlar aracılığıyla, sömürgeciler oradaki halkın dini inançlarını sömürmüş, kendi zenginliklerini artırırken halkı yoksulluğa mahkûm etmişlerdir. Bu hususta Pelin Sönmez: Batı Avrupa’nın sosyal yapısı, karma tarıma dayalı ekonomi, Roma İmparatorluğu’ndan miras kalan dil ve hukuk sistemleri gibi ortak unsurlar sayesinde oldukça homojen ve üretken bir karakter taşır. Bu ortaklıklar, bilgi ve teknolojinin hızla yayılmasını kolaylaştırarak Avrupa’daki ekonomik ağları

güçlendirmiştir. Böylece pek çok Avrupa devleti, dış dünyaya nüfuz etme ve güç yayma kapasitesini artırmıştır (Sönmez, 2015: 11). İfadelerini kullanır.

Geçmişten günümüze birçok toplum ve halk, dini değerleri kullanılarak aldatılmış ve sahip oldukları maddi kaynakların gasp edilmesine maruz kalmıştır. Bu halklara, sürekli olarak biat ve itaat etmeleri gerektiği, sanki bu bir dini emirmiş gibi dayatılmıştır. Özellikle 1970 sonrası postkolonyal dönemde, bu sorunları yaşayan postkolonyal yazarlar, yaşananları açıkça dile getirerek tüm dünyaya duyurmuşlardır. Eserlerinde, halkların artık sahip oldukları maddi değerlerin dini duygular kullanılarak kandırılmak suretiyle alınamayacağını ve dini değerlerin bu tür amaçlar için alet edilemeyecek kadar kutsal olduğunu vurgulamışlardır.

İnsanlar, inandıkları değerler uğruna yaşar ve gerektiğinde hayatlarını feda ederler. Bu gerçeği bilen Batı sömürgeci devletleri, özellikle kendi dinlerini bu halklara dayatarak, onların dini duygularından faydalanmak ve bölgelerdeki hâkimiyetlerini güçlendirmek istemişlerdir. Yayılımcı bir politika izleyen Batı sömürgecileri, yalnızca sömürülen bölgelerdeki güçsüz toplumlarla sınırlı kalmayıp, dünya genelinde güçlerinin yettiği ölçüde diğer dini değerlerle mücadele etmiş ve kendi inançlarını, çıkarlarını korumak ile baskı oluşturmak amacıyla her topluma dayatmaktan çekinmemişlerdir.

Sömürgecilik döneminde teknoloji henüz yeterince gelişmediği için, sömürgeci güçlerin zulmüne maruz kalan halklar seslerini duyurmakta güçlük çekmişlerdir. Ancak, özellikle postkolonyal dönemde teknolojinin ve kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle birlikte, insanlar yaşadıkları sorunları tüm dünyaya aktarabilme imkânı bulmuşlardır. Postkolonyal halkların sonraki nesilleri ise özellikle edebiyat yoluyla atalarının ve kendi deneyimlerinin tamamını kaleme alarak, gerçekleri doğrudan küresel kamuoyuna duyurmuşlardır. Bu dönemde ortaya çıkan konuları inceleyen birçok araştırmacı bulunmaktadır. Gökçen Kara Erdemir, bu araştırmacılar ve ele aldıkları konular hakkında şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

Postkolonyal araştırmacılar, sıklıkla melez kimlikler, iki kültür arasında sıkışmışlık ve diaspora deneyimleri gibi konulara odaklanmış; bu meseleleri hem postmodern bakış açısıyla hem de sömürgecilik geçmişiyle ilişkilendirerek analiz etmeye çalışmışlardır. Özellikle Afrikalı Amerikalıların konumu, tarih boyunca hep ikincil olarak belirlenmiş; Amerikan toplumuyla aralarındaki ilişki genellikle “ben” ve “öteki” ikiliği çerçevesinde şekillenmiştir. Afrikalı Amerikalılar çoğunlukla fiziksel emek gerektiren işlerde kullanılmış, toplumsal

yapının dışına itilmiş ve sistematik biçimde ötekileştirilmişlerdir. Onlara hiçbir zaman tam anlamıyla özgürlük tanınmamış; kültürel kimlikleri bastırılmış, anadillerini konuşmaları yasaklanmış ve asimilasyona zorlanmışlardır. (Erdemir, 2018: 9).

Amerika ve Avrupa'ya göç eden ve nesillerdir buralarda yaşayan bireyler, kaybettikleri kültürel değerleri, yaşadıkları çift kültürlü kimlik karmaşasını ve aidiyet duygusunun zayıflığını eserlerinde dile getirerek bu sorunları etkili bir şekilde ifade etmişlerdir. Postkolonyal halkların sahip oldukları değerler ile kayıplarına ilişkin olarak, Gökçen Kara Erdemir: Her ulus, dil, din, ırk gibi kendine özgü unsurlar taşıyarak kimliğini oluşturur. Bu unsurlar, ulusal birliğin sağlanması açısından hayati öneme sahiptir. Ancak sömürgecilik, bu temel yapı taşlarını zedeleyen ve toplumsal bütünlüğü bozan bir süreçtir. Kolonyalizm, geri kalmış ya da ilkel olarak tanımladığı yapıları ortadan kaldırırken, yerel kültürlerde derin ve onarılması güç tahribatlara yol açmıştır. (Erdemir, 2018: 5).

Sömürge altındaki bir halkın hem kültürel değerlerini kaybetmesi hem de bu durumu sömürgeci güçlerin sahip olduğu otoriteyle tüm dünya kamuoyuna meşru göstermesi, postkolonyal halklar için oldukça üzücü ve yıpratıcı bir süreçtir. Özellikle, bu durumun tersine çevrilmesi açısından, postkolonyal halkların kendilerini edebiyat ve gelişen kitle iletişim araçları vasıtasıyla gerçek ve olması gereken biçimiyle tüm dünyaya anlatabilmeleri son derece önemlidir. Bu süreç, sömürgeci güçlerin postkolonyal halkları sömürmekten ve değerlerini yok etmekten az da olsa vazgeçmelerine yol açmış; böylece her kültürün ve değerın kıymetli olduğu kabul edilmek zorunda kalınmıştır. Ancak, sömürgeci güçlerin kendi çıkarlarını ön planda tutarak bu halkları yeniden sömürmek için her zaman tetikte bekledikleri de bilinen bir gerçektir.

Batı sömürgecileri, sömürgeciliği modernleştirme iddiasıyla meşrulaştırma çabasına girişmiş ve sömürdükleri topraklarda yaşayan halklara her türlü zulmü reva görmüştür. Kendilerine göre, burada yaşayan insanlar ilkel, yardıma muhtaç ve hatta köle statüsündedir. Sömürgeciler, burada yaşayan bireylerin hayatlarını önemsiz görerek, daha çok yeraltı ve yerüstü kaynaklarının sömürülmesine odaklanmışlardır. Bu yaşananlar, edebiyatta makale, kitap ve araştırma yazılarında işlenmiş; böylece insanlar edebi araçlarla tüm bu sorunları dile getirmiştir. Bu bağlamda, Arif Dirlik "Postkolonyal Aura" adlı eserinde şu ifadeleri kullanmaktadır:

Modernleşme çabalarının epistemolojik bilgisi, yerliye ait olan her şeyi “aşağı”, “geri kalmış”, “durgun” ve “ilkel” gibi sıfatlarla adlandırarak yönetmeye çalışır. Yönetilmesi gereken temelde iki olgu vardır; bunlardan biri zaman, diğeri ise mitlerdir (Dirlik, 2005: 215).

Edebiyatta, postkolonyalizmle ilgili en çok üzerinde durulan konulardan biri, postkolonyalizmin ortaya çıkışında bir farklılaşmanın varlığıdır. Eğer her şey ve herkes aynı olsaydı, postkolonyalizm terimi de anlamını yitirecekti. Sömürülen toplumlar, sömürgecilerden kültürel, değerler, dil ve yaşam biçimi açısından farklılıkları nedeniyle bu terimi ortaya koymuş; “biz farklıyız, sizin gibi değiliz” mesajını vermişlerdir. Bu bağlamda, Arif Dirlik postkolonyalizm ve farklılaşma üzerine şu ifadeleri kullanmaktadır:

Postkolonyal düşüncenin temelinde, “farklılığın” olumlanması, yani değerli ve anlamlı bir unsur olarak kabul edilmesi yatar. Bu farklılık yalnızca bir durumu tarif etmekle kalmaz; dilin yapısını ve dolayısıyla kimliğin oluşumunu da belirler. Çünkü bireyin kendilik algısı her zaman “öteki”yle olan ilişkisi içinde şekillenir. Bu da kimliğin sabit, değişmeyen bir öz değil; sosyal ve kültürel ilişkilerden doğan bir yapı olduğunu gösterir. Farklılık düşüncesine yön veren kuramsal yaklaşımlar örneğin Bakhtin’in “diyalog” anlayışı ya da Derrida’nın “fark” (differance) kavramı kimlik ve kültürün nasıl oluştuğunu anlamada kilit rol oynar. Burada söz konusu olan farklılık, benlik ile öteki arasında bir ayrım çizgisi çekmek değil; onların birbirine bağımlı, iç içe geçmiş bir ilişki içinde var olduğunu göstermektir (Dirlik, 2005: 29).

Postkolonyal çalışmalar, özellikle Edward Said’in *Şarkiyatçılık* adlı eserinden sonra hızla yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu çalışmalar, kendi içlerindeki olguları desteklemek ve yaşanan sorunların türüne göre farklı disiplinlerden yararlanmıştır. Postkolonyalizm, postkolonyal halkların yaşadığı psikolojik sorunlar nedeniyle psikoloji bilimine; köken olarak aile bağlarının unutulması ya da kaybedilmesi nedeniyle etimolojiye; sömürgecilerin kendi dillerini dayatması sonucu kaybedilen dillerin incelenmesi amacıyla da dilbilime başvurmuştur. Postkolonyalizmin yararlandığı diğer disiplinler hakkında Vivek Chibber, *Postkolonyal Teori ve Kapitalizmin Hayaleti* adlı eserinde şu ifadeleri kullanmaktadır:

Son yirmi yıl içinde postkolonyal çalışmalar, akademik dünyada önemli bir yer edinmiştir. Başlangıçta edebiyat ve kültürel çalışmalarla sınırlı olan bu alan, özellikle Batı dışı edebiyatların ve kültürlerin görmezden gelinmesine karşı bir tepki olarak doğmuştur. Bu yönüyle bakıldığında, postkolonyal yaklaşım kısa sürede büyük bir başarı kazanmıştır. 2000’li yıllara gelindiğinde, özellikle seçkin Amerikan üniversitelerinde modern edebiyat eğitiminin geleneksel çerçevesi değişmeye başlamış; Ngugi wa Thiong’o, Aime Cesaire, Salman Rushdie ve Gabriel Garcia Marquez gibi Batı dışı yazarların eserleri edebiyat kanonuna dâhil edilmiştir (Chibber, 2013: 13).

2. POSTKOLONYAL PERSPEKTİFTEN HARPER LEE’NİN YAŞAMI VE ANLATISI

2.1. Yazarın Tanıklığı ve Anlatısal Konumlanması

Harper Lee, *Bülbülü Öldürmek* adlı romanıyla postkolonyal anlatı bağlamında değerlendirilebilecek önemli bir edebî temsil ortaya koymaktadır. Roman, Amerika Birleşik Devletleri’nin Güney eyaletlerinde köleliğin resmi olarak sona ermesinden sonra da varlığını sürdüren ve kurumsal yapılar aracılığıyla yeniden üretilen ırksal ayrımcılığı merkezine almaktadır. Bu bağlamda eser, hukuk sisteminin egemen ideolojiyi nasıl meşrulaştırdığına ve marjinalleştirilmiş bireylerin adalet mekanizmaları içinde nasıl sistematik biçimde dışlandığına dikkat çeker.

Postkolonyal kuramın temel tartışma alanlarından biri olan iktidar ilişkileri, merkez–çevre karşıtlığı ve “öteki”nin sessizleştirilmesi, romanda Amerikan toplumsal yapısı üzerinden somutlaştırılmaktadır. Lee, beyaz egemen söylemin toplumsal normlar ve yasal düzenlemeler yoluyla nasıl doğal ve kaçınılmazmış gibi sunulduğunu açığa çıkarırken, bireysel vicdan ve ahlaki sorumluluk kavramlarını anlatının merkezine yerleştirir. Bu yönüyle *Bülbülü Öldürmek*, sömürgecilik sonrası toplumlarda görülen içsel tahakküm biçimlerini görünür kılan eleştirel bir metin niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla Harper Lee, postkolonyal edebiyatın temel meselelerini Amerikan iç sömürgeciliği bağlamında yeniden düşünmeye olanak tanıyan önemli bir yazar olarak değerlendirilebilir.

Harper Lee’nin edebi üretimi, kişisel yaşam deneyimleri ve yetiştiği toplumsal çevreyle yakından ilişkilidir. 1926 yılında Alabama’nın Monroeville kentinde doğan Lee, Amerika’nın Güney eyaletlerinde kölelik sonrası dönemin sosyal ve kültürel mirasının hâlen güçlü biçimde hissedildiği bir ortamda yetişmiştir. Bu bağlamda yazarın çocukluk ve gençlik yıllarında tanıklık ettiği ırksal ayrımcılık, sınıfsal eşitsizlik ve toplumsal adaletsizlik, *Bülbülü Öldürmek*’te tematik yapısının oluşmasında belirleyici bir rol oynamıştır. Güney toplumuna özgü hiyerarşik ilişkiler ve geleneksel değerler sistemi, Lee’nin anlatısında eleştirel bir bakış açısıyla yeniden üretilmiştir.

Lee'nin babası Amasa Coleman Lee'nin avukat olarak çalışması ve özellikle hukukun adaletle olan problemlili ilişkisine dair gözlemleri, romanda hukuk sisteminin ideolojik bir aygıt olarak sunulmasına zemin hazırlamıştır. Yazarın, hukuk pratiğinin evrensel adalet idealinden ziyade egemen toplumsal değerleri koruyan bir araç hâline geldiğine dair farkındalığı, postkolonyal kuramın iktidar ve tahakküm kavramlarıyla örtüşmektedir. Bu yönüyle Lee'nin yaşam deneyimleri, romanın yalnızca kurmaca bir anlatı değil, aynı zamanda yazarın tanıklık ettiği toplumsal gerçekliğin eleştirel bir yansıması olduğunu göstermektedir.

Ayrıca Harper Lee'nin yazarlık kariyerindeki sınırlı üretkenliği ve kamusal alandan bilinçli biçimde uzak durması, edebî otorite ve söylem üretimi bağlamında dikkat çekici bir duruş olarak değerlendirilebilir. Lee'nin edebiyat dünyasında tek bir eserle güçlü bir etki yaratması, baskın anlatılara karşı bireysel ve etik bir müdahale olarak okunabilir. Bu durum, postkolonyal eleştirinin merkezinde yer alan temsil, sessizlik ve anlatı gücü meselelerini yazarın yaşamı üzerinden yeniden düşünmeye olanak tanımaktadır. Baxter Roberta makalesinde Harper Lee ile ilgili şu ifadeler yer almaktadır: “Nelle Harper Lee, 28 Nisan 1926'da Alabama eyaletinin Monroeville kasabasında dünyaya geldi. Babası Amasa Coleman Lee, hem avukatlık yapıyordu hem de Konfederasyon generali Robert E. Lee'nin soyundan geliyordu. Annesi Frances Cunningham Finch Lee ise Finchburg kasabasının köklü ailelerinden birine mensuptu. Harper Lee, dört çocuklu ailenin en küçüğüydü; Edwin adında bir erkek kardeşi, Louise ve Alice adlarında iki kız kardeşi vardı.” (Baxter, 2023: 1)

Yazmaya olan tutkusundan dolayı hukuk eğitimini yarıda bırakan Lee, yazar olma amacıyla New York'a taşınmış ve burada çeşitli dergilere makaleler yazarak yazarlık kariyerine ilk adımlarını atmıştır. Yazdığı kısa bir öykünün, dünya çapında üne kavuşacak bir romana dönüşeceğinden ise habersizdir. Bu konuda Roberta şunları ifade etmektedir:

New York'a taşındıktan sonra Harper Lee, yazdığı bazı deneme ve öyküleri bir edebiyat ajansına sundu. Ajans, bu metinlerden birini roman haline getirmesi için onu cesaretlendirdi. Ortaya çıkan eser ise daha sonra büyük ses getirecek olan *To Kill a Mockingbird* (*Bülbülü Öldürmek*) oldu. Birkaç yıl sonra yakın arkadaşları, Lee'nin bir yıl boyunca yalnızca yazmaya odaklanabilmesi için ona maddi destek sağladı. Bu süreçte babası hastalanınca sık

sık Alabama'ya dönmek zorunda kaldı, ancak hem New York'ta hem de Alabama'da romanı üzerinde çalışmaya devam etti (Baxter, 2023: 2).

Harper Lee, sade ve mütevazı bir yaşam sürmeyi tercih eden bir yazar olarak tanılır. Bu nedenle, sık sık demeç vermek, televizyon programlarına katılmak ve röportaj yapmak gibi faaliyetlerden kaçınmıştır. 1960 yılında yayımladığı *Bülbülü Öldürmek* adlı romanıyla büyük bir ün kazanmasına rağmen, bu ününü sadece edebi alanda tutarak sade yaşamını sürdürmüştür. Yazdığı eserle toplumsal sorunlara değinen yazar bazı kesimlerinde dikkatini üstüne çekmiş ve rahatsızlılara neden olmuştur. İçerdiği konulardan dolayı rahatsız olan bu kesimler yaptıkları şikâyetler üzerine bazı yerlerde kitabın yasaklanmasına neden olmuşlardır. Bu konuda Mehmet Can Demir yazısında şunları ifade etmektedir:

...Elbette kitap tüm ülkede yasaklanmadı. Ancak kitabın ele aldığı konulardan rahatsız olan bazı kişiler, kurumlar ve eyaletler vardı. Öyle ki Virginia eyaletindeki bir okul, ülke gündeminden düşmeyen kitabı “ahlaksız edebiyatın” örneklerinden biri olarak nitelendirildi. Bu doğrultuda *Bülbülü Öldürmek*, özellikle de tepkilerin yoğun olduğu bazı bölgelerde yasaklandı. (Demir, 2023)

Hayatı boyunca birçok başarıya imza atan yazar, 1961 yılında Pulitzer Kurgu Ödülü, 2007 yılında Başkanlık Özgürlük Madalyası ve 2010 yılında Ulusal Sanat Madalyası gibi prestijli ödüllerle onurlandırılmıştır. Özel hayatıyla kamuoyunun gündemine nadiren gelmiş ve bu durumu korumak için büyük çaba sarf etmiştir. Kendisini zorunlu hissetmediği sürece demeç, konuşma ve röportajlardan kaçınmıştır. Roberta, Harper Lee'nin bu başarıları ve suskunluğunu şu şekilde değerlendirmektedir:

Zamanla Harper Lee'nin ünü arttıkça, kamusal hayattan uzaklaştı ve içine kapanık bir yaşam sürmeye başladı. 1964 yılında yalnızca bir kez röportaj verdi ve sonrasında basından uzak durdu. 1990 yılında Alabama Üniversitesi tarafından kendisine fahri doktora unvanı verildi, ancak törende konuşma yapmadı. 2005 yılının Haziran ayında, Los Angeles Halk Kütüphanesi'nden edebiyat ödülü alırken yalnızca “Hepinize kalbimin derinliklerinden teşekkür ederim” diyerek kısa bir teşekkür konuşması yaptı. 2007 yılı Kasım ayında ise, ABD Başkanı George W. Bush tarafından ülkenin en yüksek sivil nişanlarından biri olan Başkanlık Özgürlük Madalyası ile onurlandırıldı (Baxter, 2023: 2).

Harper Lee, çocukluk döneminden itibaren gelişmiş bir gözlem yeteneği sergilemiş ve çevresinde gözlemlediği olayları derinlemesine analiz etmiştir. Aile çevresi ve toplum içerisindeki çeşitli olumsuzlukları dikkatle inceleyerek, sosyal yapıdaki bozulmalar ve bireyler arası ekonomik ve toplumsal eşitsizlikler gibi

kompleks meseleleri erken yaşlarda fark etmiştir. Bu erken farkındalık, Lee'nin hayatı ve dünyayı kavrama kapasitesini anlamlı ölçüde artırmış ve eserlerine yansıyan eleştirel toplumsal bilincin temelini oluşturmuştur. Yazdığı eserlerin toplum sorunlarını en açık şekilde vurgular bu konuda Murat Güven yazısında şöyle anlatır:

Harper Lee; kullandığı yalın ama çarpıcı üslubuyla adalet, özgürlük, eşitlik ve ayrımcılık gibi bütün dünyada hâlâ güncel olan konuları eserin anlatıcısı olan Scout'un büyüme hikâyesiyle birlikte aktarır. Scout'un babası Atticus Finch, modern dünyada unutulmuş en temel insan hakları kuralını okura hatırlatarak renkleri, dilleri, dinleri, cinsiyetleri, ırkları ne olursa olsun her insanın, yasaların önünde eşit olduğunu vurgular. (Güven, 2020)

Harper Lee yazmaya büyük bir tutkuyla bağlıdır ve en önemli destekçisi çocukluk arkadaşı Truman Capote olmuştur. Yazı yazmayı öğrenmesinde ve kariyerinde yanında olan Capote, hayatı boyunca Lee'nin en yakın ve değerli arkadaşı olarak kalmıştır.

Yazarın ilk eseri, 1960 yılında yayımlanan ve kendisine büyük ün kazandıran *Bülbülü Öldürmek* adlı kitabıdır. Bu eser, Maycomb kasabasında yaşanan bir olaydan esinlenerek kaleme alınmış ve yazarın yetişkinlik döneminde yazdığı, en çok satanlar listesine giren bir yapıt olmuştur. Bu eseri yazmasındaki temel sebebi için Robert Sullivan şu şekilde ifade etmektedir:

Avukat ve romandaki Atticus Finch'in modeli olan babası, 1880'de Butler Country'de doğmuştu ve Frances ile evlendikten sonra çift, 1912'de Monroeville'e taşındı. Orada son derece saygı duyulan bir adamdı ve aslında 1927'den 1939'a kadar on iki yıl boyunca Alabama eyalet meclisinde görev yaptı. Daha önce de söylediğim gibi, bir keresinde beyaz bir bakkal sahibini öldürmekle suçlanan iki siyah adamı savundu; her iki adam da sonunda suçlu bulundu ve asıldı. Açıkça bu aile anısı genç Nelle'de iz bıraktı. (Sullivan, 2016)

Uzun bir süre eser yayımlamayan Lee, 89 yaşında *Bülbülü Öldürmek* eserinin devamı niteliğindeki ikinci ve son kitabı *Tezbiḥ Ağacının Gölgesinde* adlı eserini yayımlamıştır. Bu eser, karakterlerin aynı olduğu ancak ilerleyen yaşlarını konu aldığı bir devam kitabıdır ve tematik olarak da benzer bir çizgide ilerlemektedir. Lee'nin yazdığı ikinci eseriyle ilgili Müge Yetener yazısında şöyle ifade eder:

...Aradan yarım asırdan fazla geçmesine rağmen adalet kavramının içi bir türlü doldurulamıyor, ABD'de Afro-Amerikan kökenli halka karşı uygulanan sistematik şiddet ve ırkçılık devam ediyor. Bu sebeple, Lee'yi elli yıl sonra yeniden okurlarıyla buluşturan ikinci

kitabı *Tespih Ağacının Gölgesinde* onun ne kadar büyük bir toplum gözlemcisi olduğunu kanıtlar niteliktedir. (Yetener, 2025)

Kasabasındaki sakin yaşamını sürdürmek isteyen yazar, hem kişisel gelişimini devam ettiriyor hem de başarılarına yenilerini ekliyordu; buna karşın demeç ve röportajlardan uzak durarak özel hayatını korumaya özen gösteriyordu. Yaşlılık döneminde dahi üretmeye devam eden yazar, 89 yaşında *Bülbülü Öldürmek* eserinin devamı niteliğindeki *Tezbi Ağacının Gölgesinde* adlı eserini tamamlamış ve azimle yaratıcı çalışmalarını sürdürmektedir. Ayrıca yazarın yayımlanmamış birçok hikayesinde bulunmaktadır.

Yazar, hayatı boyunca yalnızca iki eser kaleme almış olmasına rağmen, dünya genelinde geniş bir okuyucu kitlesi tarafından ilgiyle takip edilen bir figür haline gelmiş ve başta Pulitzer Kurgu Ödülü olmak üzere birçok prestijli ödüle layık görülerek kariyerine önemli başarılar eklemiştir.

Yazar, hayatının son dönemlerinde çeşitli sağlık sorunlarıyla mücadele etmiş ve bakım evinde zorlu koşullar altında bulunmuştur. 2007 yılında geçirdiği felç, geniş bir okuyucu kitlesini derinden üzmüş ve kendisine farklı kesimlerden başsağlığı mesajları iletilmiştir. Yazarın son dönemlerine ilişkin olarak Roberta şu ifadelerde bulunmuştur: “2000’li yılların ortalarında Harper Lee, kız kardeşi Alice ile birlikte yaşamaya başladığı doğup büyüdüğü yer olan Monroeville, Alabama’ya döndü. 2007 yılında geçirdiği felç sonrası bir bakımevine yerleşti ve hayatının geri kalanını burada geçirdi. 19 Şubat 2016’da, 89 yaşında vefat etti. Ölümünden üç yıl sonra, 2019’da, Alabama Kadınlar Onur Listesi’ne adı yazılarak anısına saygı gösterildi.” (Baxter, 2023: 2)

2.2. Toplumsal Duyarlılığın Anlatısı: Harper Lee ve Edebi Kimliği

“Harper Lee, modern Amerikan edebiyatında ahlaki bilinçle yazan nadir yazarlardan biridir. Anlatısındaki güç, ideolojik söylemden değil, etik sorumluluğun edebî biçime dönüşmesinden kaynaklanır.” (Bloom, 2010: 205)

Harper Lee, modern Amerikan edebiyatında sınırlı ancak etkisi son derece derin bir edebi üretimle kalıcı bir yer edinmiş yazarlardan biridir. Edebi kişiliği, gösteriştense uzak anlatımı, ahlaki sorgulamayı merkeze alan tematik yapısı ve toplumsal adaletsizliklere karşı geliştirdiği eleştirel duyarlılıkla şekillenmiştir. Lee’nin yazarlık anlayışı; bireysel vicdan, etik sorumluluk ve toplumsal önyargılar arasındaki gerilim üzerine kuruludur. Anlatılarında didaktik bir söylemden kaçınarak, sade fakat yoğun bir dil aracılığıyla okuru ahlaki bir yüzleşmeye davet eder. Bu yönüyle Harper Lee, edebiyatı yalnızca estetik bir üretim alanı olarak değil, aynı zamanda toplumsal hafızayı sorgulayan ve dönüştürme potansiyeli taşıyan bir anlatı zemini olarak konumlandırır. Onun edebi kişiliği, sessiz fakat güçlü bir direnç alanı yaratarak, bireysel deneyim ile kolektif tarih arasında derin bir bağ kurar.

Harper Lee, edebi üretiminde güçlü bir gözlem yeteneğiyle öne çıkar ve toplumsal sorunları derinlemesine ele almasıyla tanınır. Özellikle *Bülbülü Öldürmek* adlı eseri, 20. yüzyıl Amerikan toplumunda yaygın olan ırkçılık, adaletsizlik ve sosyal eşitsizlik gibi temaları cesurca işlemektedir. Lee’nin eserlerinde ele aldığı temalar, çoğunlukla kendi yaşadığı dönemde toplumda karşılaşılan gerçek olaylardan ilham alır. Gençlik yıllarında Amerika Birleşik Devletleri’nde ırk ayrımcılığının yoğun biçimde yaşanması, yazarın bu temalara yönelmesini mümkün kılmıştır. Ancak aynı dönemde, bu tür sosyal meseleleri irdeleyen eserlere karşı kamuoyunun tutumu da çoğu zaman olumsuz ve eleştireldir. Bu durum, Lee’nin edebi üretim sürecini hem zorlaştırmış hem de yazarlığını şekillendiren önemli bir etken olmuştur.

Harper Lee, daha beş yaşındayken yaşadığı kasabada ırkçılıkla ilgili çarpıcı bir olayın meydana gelmesiyle bu olgunun etkilerini doğrudan deneyimleme fırsatı bulmuştur. Bu olay, yalnızca kısa süreli bir gündem olmamış, ilerleyen yıllarda da kasaba halkı arasında sıkça konuşulan, toplumsal belleğe yerleşmiş bir vaka olarak varlığını sürdürmüştür. Gençlik yıllarını yazarlığa adan Lee, bu olayın etkisinden kurtulamamış ve yaşadığı adaletsizlik algısını edebi bir eser aracılığıyla ifade etme

ihtiyacı duymuştur. Bu bağlamda, 1960 yılında yayımladığı *Bülbülü Öldürmek* (*To Kill a Mockingbird*) adlı romanı, hem bireysel tanıklıklarının hem de Amerikan toplumunda yaygın olarak gözlemlenen ırkçılık ve adaletsizlik olgularının bir yansıması niteliğindedir.

Harper Lee'ye göre, toplumsal sorunlar yalnızca göz ardı edilmemesi gereken gerçeklikler değil, aynı zamanda edebiyat aracılığıyla görünür kılınması ve tartışmaya açılması gereken yapısal meselelerdir. Ona göre, sanatın temel işlevlerinden biri de toplumu aydınlatmak ve farkındalık yaratmaktır. Roberta Baxter da bu görüşü destekleyen makalesinde, Lee'nin kişisel deneyimlerinin ve dönemin sosyal yapısının, yazarın eserine doğrudan etki ettiğini ifade etmektedir. Baxter'a göre, *Bülbülü Öldürmek*, yalnızca bir kurgu eseri değil, aynı zamanda sosyal eleştiri barındıran güçlü bir edebi duruştur.

Harper Lee beş yaşındayken, Alabama'da dokuz siyahi erkeğin iki beyaz kadına tecavüzle suçlandığı ve büyük yankı uyandıran Scottsboro davaları başladı. Suçlanan adamlar linç edilmekten son anda kurtulmuştu. Dava sürecinde sunulan tıbbi deliller aslında tecavüzün gerçekleşmediğini ortaya koymasına rağmen, jüri siyahi sanıkları suçlu buldu ve en gençleri hariç hepsine idam cezası verildi. Bu dava, Amerika'daki adaletsizliklerin ve ırk ayrımcılığının çarpıcı bir örneği olarak Lee'nin "*Bülbülü Öldürmek*" romanına ilham verdi. 1932'de ABD Yüksek Mahkemesi alt mahkemenin kararını iptal etti ve sanıklar yeniden yargılandı (Baxter, 2023: 1).

Bülbülü Öldürmek adlı eser, ırkçılığın yoğun biçimde yaşandığı ve hatta toplumsal normlar çerçevesinde kabul gördüğü bir dönemde yayımlanmıştır. Bu nedenle, eseri eleştiren çok sayıda kişi ortaya çıkmıştır. Dönemin sosyo-kültürel yapısına ilişkin olarak Roberta, makalesinde şu ifadelerle yer vermektedir:

Harper Lee'nin 1960 yılında yayımlanan *Bülbülü Öldürmek* adlı romanı, doğup büyüdüğü Monroeville kasabasından ilham alarak kaleme alındı. Kitap, küçük bir Güney kasabasını çalkantılı bir dönemde mercek altına alarak, oradaki insanların hem cesur hem de korkak yönlerini ortaya koydu. 1961 yılında roman, Kurgu dalında Pulitzer Ödülü'ne layık görüldü ve Lee, eserinin bu kadar geniş bir ilgi görmesine şaşırdı. Bazı eleştirmenler, anlatıcı olan Scout'un bakış açısının yaşına göre fazla olgun olduğunu öne sürse de, pek çok kişi romanı küçük kasaba yaşamını başarılı bir şekilde yansıttığı için övdü. Kitabın ırksal adalete dair güçlü mesajı, o dönemde Amerika'da yükselişe geçen sivil haklar hareketiyle örtüşerek büyük yankı uyandırdı (Baxter, 2023: 2).

Tüm bu olumsuzluklar, Harper Lee'nin daha geniş kitlelerce tanınmasına ve eseriyle çok satanlar listesine girmesine katkı sağlamıştır. Dönemin toplumsal sorunlarına ışık tutması nedeniyle *Bülbülü Öldürmek* adlı eser, kurgu dalında Pulitzer Ödülü'ne layık görülmüştür.

Harper Lee, güçlü karakter analizleri, olaylara özgün bakış açıları ve toplumsal meseleleri etkileyici bir şekilde ele alan yazı stiliyle öne çıkmaktadır. İlk romanı *Bülbülü Öldürmek*, yayımlandığı dönemde önemli bir beğeni kazanmış ve okuyuculara 1960'lı yılların Amerikan toplumunun yapısını ayrıntılı ve etkili biçimde aktarmıştır. Eser, taşıdığı anlamlı mesajlar ve akıcı anlatımı sayesinde kısa sürede uluslararası çapta geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmış ve en çok satanlar listesine girmeyi başarmıştır. Harper Lee, kariyerindeki bu başarının arkasında, kendisini yazarlık konusunda cesaretlendiren yakın bir arkadaşının etkisinin bulunduğunu belirtmiştir.

Her edebi eser, okuyucuya yeni anlamlar sunmayı ve farklı hikâyelere kapı aralamayı amaçlar. Ancak Harper Lee'nin *Bülbülü Öldürmek* adlı eseri, salt bir hikâyeye anlatımının ötesinde, toplumsal ölçekte önemli bir sorunu gündeme getirmiştir. Eser, farkındalık yaratmayı hedefleyerek, bireylerin yaşamlarını dönüştürmelerine ve daha yapıcı bir bakış açısıyla sorunlara çözüm üretmelerine ilham kaynağı olmuştur. Gerçek bir yaşam öyküsünden esinlenen bu eser, özellikle ırkçılık ve adaletsizlik gibi temel toplumsal sorunları güçlü bir anlatımla ele alarak, Amerikan toplumunda karşılaşılan zorlu mücadeleleri açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Lee, eseri aracılığıyla, özellikle yazıldığı dönemde Amerikan toplumunda siyahi bireylerin maruz kaldığı ayrımcılık ve güçlükleri etkileyici ve gerçekçi bir şekilde dile getirmiştir. Bu bağlamda, Şahin Şimşek, "Harper Lee'nin *Bülbülü Öldürmek* Adlı Romanında Eğitim Değerleri" adlı makalesinde siyahilerin yaşadığı sorunları şu şekilde ifade etmektedir:

İnsan hakları savunucuları açısından sembolik bir yer olan Alabama'da dünyaya gelen yazar Harper Lee, *Bülbülü Öldürmek* romanını, ırksal ayrımcılığın gündelik hayatın her alanına sirayet ettiği bir dönemde yazdı. O zamanlar Afrika kökenli Amerikalılar, beyazlardan ayrı bina girişleri kullanmak zorundaydı; kamu tuvaletleri, içme suyu çeşmeleri ve diğer sosyal alanlar da ayrılmıştı. Toplu taşımada ise siyahiler otobüslerin arka sıralarında oturmaya mecburdu ve eğer bir beyaz yer isterse, kalkıp koltuğu ona vermek zorundaydılar. Lee'nin romanı, işte bu adaletsizliklerin gölgesinde kaleme alındı (Şimşek, 2018: 83).

Eserin yazılmasının üzerinden yıllar geçmesine rağmen, *Bülbülü Öldürmek* adlı yapıtın ele aldığı toplumsal ırkçılık ve adaletsizlik gibi hassas konuların halen tam anlamıyla çözülememiş olması nedeniyle, günümüzde de büyük bir ilgiyle okunmakta ve dünya genelinde üzerine sayısız makale kaleme alınmaktadır. Adalet ve ırkçılık meseleleri söz konusu olduğunda, ilk başvuru ve örnek gösterilen

eserler arasında yer alan bu başyapıt, farkındalık yaratma konusunda öncü metinlerden biri olmuştur. Amerikan Edebiyatı'nda başarılı yazarlar üzerine yapılan çalışmalarda, Arda Arıkan ve Tayfur Cihantimur, “Amerikan edebiyatı üzerine yapılan çalışmaların çoğunluğunun Amerikan Edebiyatının önemli yazarlarının eserlerini ele aldığı görülür. Bunlar arasında Sylvia Plath, Harper Lee, William Faulkner ve Stephen King dikkat çekicidir” (Arıkan & Cihantimur, 2024: 277) ifadeleriyle, Harper Lee'nin Amerikan Edebiyatı'nda öncü bir yazar olduğunu vurgulamaktadırlar.

Harper Lee, küçük yaşlardan itibaren yazarlığı kariyer hedefleri arasında belirlemiş ve yaşam mücadelesi sürecinde farklı işlerde çalışsa da, sonunda tutkuyla istediği yazarlık alanına yönelmiş ve bu alandaki yetkinliğini yazdığı eserle kanıtlamıştır. Eserinin yankıları dünya çapında yayılmış ve birçok dile çevrilmiştir. *Bülbülü Öldürmek*, içeriğindeki toplumsal duyarlılık ve ele aldığı hassas konular nedeniyle, prestijli Pulitzer Kurgu Ödülü'ne layık görülmüştür. Eser, sadece ödüllerle sınırlı kalmayıp, 1962 yılında sinemaya uyarlanarak geniş kitlelere ulaşmıştır. Özellikle mahkeme sahnesiyle izleyicileri derinden etkileyen bu film, adalet kavramının önemini etkileyici biçimde vurgulamıştır. Eserin elde ettiği başarıya ilişkin olarak Şahin Şimşek şu ifadeleri kullanmaktadır:

Harper Lee'nin 1960 yılında yayımlanan ve özgün adı *To Kill a Mockingbird* olan romanı, yazarın ilk eseri olmasına rağmen büyük bir başarı kazanmış ve kısa sürede Amerikan edebiyatının klasikleri arasında yerini almıştır. Yayınlandığı yılın hemen ardından Pulitzer Ödülü'ne layık görülen bu eser, 1930'lu yılların Amerika'sında yaşanan ırkçılığı bir çocuğun bakış açısından aktararak, dönemin toplumsal yapısına ışık tutmuştur. Kitabın gördüğü büyük ilgi, sinema dünyasının da dikkatini çekmiş ve 1962 yılında beyaz perdeye uyarlanmıştır. Film, üç Oscar ödülü kazanarak romanın etkisini sinema alanında da sürdürmüştür. (Şimşek, 2018: 83).

Bülbülü Öldürmek eserinin hem ödüller kazanması hem de sinemaya uyarlanacak kadar ilgi görmesinin arkasında birkaç temel neden bulunmaktadır. Bunlardan ilki, eserin Amerikan toplumunu ve kültürünü derinlemesine ve etkili bir biçimde yansıtmasıdır. Ayrıca, Amerika'ya zorla getirilen kölelerin soyundan gelen siyahilerin, yıllar geçmesine rağmen toplum tarafından hâlâ tam anlamıyla kabul görmemesi ve yaşamlarını sürdürebilmek için büyük mücadeleler vermek zorunda kalmaları eserin önemli temalarını oluşturur. Eserin yazıldığı dönemin sosyo-kültürel koşulları göz önünde bulundurulduğunda, siyahilerin toplum içinde adalet ve insanca

yaşam hakkından mahrum bırakıldığı bir zaman diliminde kaleme alınması dikkat çekicidir. Bu bağlamda eser, dönemin toplumsal çürüklüğünü cesurca ve zamanında ele alarak büyük bir eleştiri sorumluluğunu üstlenmiş ve bu riskli yaklaşımı nedeniyle hem ödüllere layık görülmüş hem de geniş çapta takdir toplamıştır.

Harper Lee, zor koşullara rağmen *Bülbülü Öldürmek* adlı eserini kaleme alarak, edebiyatın toplumsal sorunları dile getirmedeki gücünü etkili biçimde ortaya koymuştur. Lee, bir yazarın yalnızca anlatıcı değil, aynı zamanda toplumsal vicdanın sesi olması gerektiğini savunmuş ve bu doğrultuda eserinde ırkçılık ve adaletsizlik gibi temel sorunları cesurca işlemiştir. Toplumda farkındalık yaratmak ve değişim sağlamak adına yazarlara önemli bir görev düştüğünü vurgulayan Lee'nin bu yaklaşımı, okuyucular üzerinde derin bir etki bırakmış ve eserin evrensel değerini pekiştirmiştir. Edebiyat kuramcıları da yazarın bu rolünü, “Edebiyatın toplumun aynası” olarak nitelendirirken, toplumsal sorunlara ışık tutma ve eleştiri işlevi açısından yazarı kamusal bir aktör olarak görürler (Baktı, 2018: 45-62). Bu bağlamda, Harper Lee'nin eseri sadece edebi bir yapıt olmanın ötesine geçerek, toplumsal değişim süreçlerinde aktif bir rol üstlenmiştir. Dolayısıyla, Lee'nin yazarlık serüveni ve eserleri, günümüzde hâlâ edebiyatın toplumsal dönüşüm aracı olarak kullanılabileceğinin önemli bir göstergesidir.

Harper Lee hakkında pek çok bilinmeyen gerçek bulunmaktadır. Bunlardan biri, yazarın gerçek adının yalnızca “Harper” olmadığıdır. Asıl ismi Nelle Harper Lee olup, bu isim annesi tarafından verilmiştir. İlginç bir şekilde, “Nelle” ismi, annesinin adı olan “Ellen” isminin tersten okunmasıyla oluşmuştur. Yazar, eserlerinde isminin yanlış telaffuz edilmesinden duyduğu endişe nedeniyle genellikle Harper Lee ismini kullanmayı tercih etmiştir.

Harper Lee, çocukluk yıllarından itibaren yakın arkadaşlık kurduğu ünlü yazar Truman Capote'yi derin bir sevgi ve saygıyla benimsemiştir. Lee, Capote'yi sık sık “En iyi arkadaşım” olarak nitelendirmiş ve yazarlık kariyerinde ondan büyük destek görmüştür. *Bülbülü Öldürmek* adlı eserini kaleme alırken, en yakın dostu Truman Capote'yi de unutmayarak, hikâyede anlatıcı rolündeki Scout karakterini kendisiyle özdeşleştirmiş ve Capote'yi ise eserde, Scout'un en iyi arkadaşı olan Dill

karakteriyle temsil etmiştir. Bu dostluk, Lee'nin yazarlık serüveninde önemli bir motivasyon kaynağı olmuş ve eserine özgün bir kişisel dokunuş katmıştır.

Harper Lee, *Bülbülü Öldürmek* adlı eserinde hem otobiyografik unsurlara yer vererek kendisini ve yakın çevresini edebi dünyaya taşımış, hem de eserde işlediği temalar aracılığıyla geniş bir okuyucu kitlesinin ilgisini çekmiştir. Eser, yayımlandığı günden itibaren popülerliğini koruyarak uzun yıllar boyunca en çok satanlar listelerinde üst sıralarda yer almıştır. Lee, eserinin devamı niteliğinde ikinci bir roman kaleme almış ancak bu eserin yayımlanması uzun bir süre gecikmiştir. İkinci eseri *Tespih Ağacının Gölgesinde* ise, *Bülbülü Öldürmek* kadar yoğun bir ilgi görmemiştir.

Harper Lee, *Bülbülü Öldürmek* adlı eseriyle elde ettiği uluslararası başarı ve geniş çapta tanınırlığa rağmen, popülerlik ve medyanın yoğun ilgisinden uzak, mütevazı bir yaşam sürmeyi tercih etmiştir. Yazar, Alabama'daki evinde sakin ve özel bir hayatı benimseyerek, nadiren kamuoyuna açıklamalarda bulunmuş ve röportaj vermiştir. Bu duruşu, onun yazarlık kariyerindeki özgünlüğünü ve edebi değerlerini koruma çabası olarak yorumlanabilir. Ayrıca, Lee'nin mütevazı yaşam tarzı, onu sadece bir yazar olarak değil, aynı zamanda toplumla barışık, sade bir birey olarak da tanımlamaktadır. Bu yönüyle Lee, çağdaş Amerikan edebiyatında hem eserleriyle hem de hayat felsefesiyle örnek bir figür olarak anılmaktadır.

Harper Lee, *Bülbülü Öldürmek* adlı eserini kaleme almaya başlamadan önce finansal açıdan zorluklar yaşamış ve geçimini sağlamak için çeşitli işlerde çalışmak zorunda kalmıştır. Özellikle uçuş görevlisi gibi geçici ve zaman alan işler, Lee'nin yazarlığa ayrılabilen vakit bulmasını güçleştirmiştir. Bu durum, yazarın hem maddi hem de zamansal açıdan zorlandığı bir döneme işaret etmektedir. Ancak, Lee'nin yakın çocukluk arkadaşı Michael Brown ve eşi, ona sağladıkları ekonomik destekle yazarın yalnızca eserine odaklanmasına olanak tanımışlardır. Bu destek, Lee'nin yazarlık kariyerindeki dönüm noktalarından biri olmuş ve eserini tamamlamasında kritik bir rol oynamıştır.

Harper Lee, yazdığı eserle edebiyat dünyasında büyük ilgi görmüş olmasına rağmen, eserinin sinemaya uyarlanmasından kaynaklanan gururuna rağmen, sinema

sektörüne karşı mesafeli bir tutum sergilemiştir. Lee için sinema, yazarlık mesleğinin yanında ikincil bir öneme sahiptir. Eserinin sinemaya uyarlanmasına izin vermesi, söz konusu eserin temasının daha geniş bir kitle tarafından erişilebilir ve anlaşılabilir olmasına katkı sağlamış olsa da, bu durum onun asıl kariyer hedefinin yazarlık olduğu gerçeğini değiştirmemiştir. Harper Lee, eserinin sinema uyarlamasının getirdiği popülerliğe rağmen, yazarlık kimliğini koruyarak, mesleğine odaklanmış ve mütevazı yaşam tarzını sürdürmüştür. Bu bağlamda, Lee'nin kariyer tercihi, sanat ve ticaret arasındaki dengeyi koruma çabası olarak değerlendirilebilir.

Yaşamının son yıllarında özellikle sağlık sorunlarıyla mücadele etmek zorunda kalan Harper Lee, hastalığına rağmen eser yazmaya devam etmiş ve toplumsal bilinçlendirme amacıyla çalışmalarını sürdürmüştür. 2007 yılında geçirdiği ciddi felç, yazarın yazarlık faaliyetlerini önemli ölçüde etkilemiştir. Hareket kabiliyetinin azalması nedeniyle daha durağan bir yaşam tarzı benimsemek zorunda kalan Lee, tekerlekli sandalyeye bağımlı hale gelmiştir. Tüm bu fiziksel kısıtlamalara rağmen, onun en büyük kaygısı yazma yetisini kaybetmek ve planladığı yeni eserleri topluma sunamamak olmuştur. Bir yazar için üretme gücünü yitirmek, mesleki kimliğinin temelinde yer alan en büyük kayıplardan biridir. Harper Lee, yaşamı boyunca yazarlığa duyduğu derin sevgiyle eserlerini büyük bir içtenlik ve samimiyetle kaleme almış, bu sayede geniş bir okuyucu kitlesinin takdirini kazanmıştır.

Harper Lee, eserinde dokuz yaşındaki Scout adlı bir kız çocuğunun gözünden toplumsal olayları en masum ve güvenilir biçimde aktarmıştır. Lee'nin bu yaklaşımı, eserin edebi değerini artırmakla kalmayıp, olayların daha objektif ve samimi bir şekilde aktarılmasını sağlamıştır. Seher İlaslan, eserin çocuk bakış açısıyla anlatılmasını şu şekilde değerlendirmektedir: “Bülbülü Öldürmek adlı eserde, eserin çocuk kahramanının gözünden, büyüleyici güzellikler ve vahşi eşitsizlikler dünyasında haksız yere korkunç bir suçla suçlanan bir “zenci” yi savunmak için her şeyini riske atan bir adamın hikâyesi anlatılır” (İlaslan, 2021: 29). İlaslan'ın ifadesi, Scout karakterinin eserdeki önemini vurgulamaktadır. Benzer şekilde, Şahin Şimşek: “Yazar, romanı bir çocuğun gözünden aktarmayı tercih ederek belki de olaylara tarafsız ve ön yargısız bir bakış kazandırmak istemiştir. Çünkü çocuklar, henüz yetişkinlerin sahip olduğu kalıplaşmış yargılardan etkilenmemiş bireylerdir. Bu bakış

açısıyla eser, din, dil, ırk ya da renk fark etmeksizin herkesin eşit olduğu fikrini güçlü bir şekilde yansıtır.” (Şimşek, 2018: 83) İfadelerini kullanır.

Harper Lee, yalnızca güçlü kalemi ve edebi yetenekleriyle okuyucularını etkilemekle kalmamış, aynı zamanda karakter seçimi ve olaylara objektif yaklaşımıyla da okuyucularının ilgisini ve takdirini kazanmıştır. Lee’nin yarattığı Atticus Finch karakteri, hem ailesinde hem de iş yaşamında sahip olduğu güçlü karakteri, eğitim düzeyi ve toplumsal olaylara olan adalet odaklı bakış açısıyla eserin Scout karakterinden sonra en çok beğeni toplayan figürü olmuştur. Yazarın bu titiz karakter analizi ve seçimi, eserin en çok satan, beğenilen ve çeşitli ödüllere layık görülen eserler arasında yer almasının başlıca nedenleri arasında gösterilmektedir. Atticus karakteri hakkında Şahin Şimşek ise şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

“Atticus Finch, 1930’lu yılların Amerika’sının güneyinde yaşayan bir erkek olarak döneminin çok ilerisinde, aydın bir kişilik sergiler. Çocuklarına asla şiddet uygulamaz, onlara bağırır ve zorlayıcı sorular karşısında bile sabırla, dürüst cevaplar verir. Atticus’un ebeveynlik anlayışında en dikkat çeken nokta ise, çocuklarına yalnızca sözleriyle değil, davranışlarıyla da örnek olmasıdır.” (Şimşek, 2018: 84).

Harper Lee, çocukluk döneminde erkeklerle sık sık kavga eder ve arkadaşlarıyla geçinmekte zorluk yaşardı. Benzer şekilde, eserde Scout karakteri de zaman zaman sinirli ve asi bir çocuk olarak tasvir edilmiştir; erkeklere karşı çıkmakta ve bazen öğretmenine tepki göstermektedir. Meryem Cansu Aşkın, bu durumu şu ifadelerle dile getirmiştir: “Ailenin dördüncü ve en küçük çocuğu olan Lee, *Bülbülü Öldürmek* kitabının ana karakteri Scout gibi erkeksi bir kız olarak büyümüştür” (Aşkın, 2023: 30). Bu bağlamda, Harper Lee, Scout karakteri aracılığıyla kendi hayatından izler taşımakta ve olayları küçük bir kız çocuğunun gözünden aktarmasına rağmen, kişisel deneyimlerini okuyucuya yansıtmaktadır. Hülya Bayrak’ın makalesinde de belirtildiği üzere, çocuk bakış açısının kullanımı ve Lee’nin kendi karakteri üzerinden düşüncelerini aktarması şu şekilde açıklanmaktadır:

“Çocuk anlatıcı, yetişkin okuyucuya dile taze bir bakış açısıyla bakma fırsatı verir. Yazarın bunu sağlamadaki amacı, ele aldığı sorunların yeni bir bakış açısıyla sorgulanabilmesine imkân tanımadır. Çocuk, bizim alıştığımız için farkında olmadığımız şeyleri görür ve sorgular. Elbette, eser bir çocuk tarafından değil, bir çocuğun zihnini taklit etmeye çalışan bir yetişkin tarafından yazılmıştır.” (Akyıldız, 2016: 100)

Bu açıklama, yazarın çocuk bakış açısını tercih ederek okuyucuyu alışılmışın dışında bir perspektifle düşünmeye yönlendirdiğini ortaya koymaktadır.

Harper Lee, yazarlığa duyduğu derin sevgi nedeniyle eserlerini yalnızca kaleme almakla kalmayıp, adeta yaşamaktadır. Yazar, karakterlerini kendi ailesinden seçerek, otobiyografik unsurları eserlerine yansıtmış ve hem yazar hem de karakter olarak yaşam deneyimlerini okuyucuya aktarmıştır. Küçük yaşlarda başlayan ve zamanla tutkuya dönüşen yazarlık sevdası, Harper Lee'yi Güney Alabama'nın Jane Austen'i olarak anılmasını sağlamış ve Amerikan Edebiyatı'nda kalıcı bir yer edinmesine katkıda bulunarak, geniş bir okuyucu kitlesi tarafından sevilen bir yazar haline getirmiştir.

Harper Lee, eserinde toplumsal olayların gerçek yüzünü yansıtmayı amaçlamış olsa da, eserde yer alan ırkçı söylemler bazı kesimlerden tepki görmüştür. Okullarda ders kitabı olarak okutulan eser, bu söylemler nedeniyle bazı veliler tarafından şikâyet edilmiş ve belirli dönemlerde hem okullarda hem de kütüphanelerde yasaklanarak erişimi kısıtlanmıştır. Bu tür yasaklamalar yalnızca Harper Lee'nin *Bülbülü Öldürmek* adlı eserine özgü değildir; tarih boyunca benzer nedenlerle başka önemli eserler de sansürlenmiştir. Örneğin, Mark Twain'in *Huckleberry Finn* adlı eseri de ırkçı söylemler içerdiği gerekçesiyle çeşitli dönemlerde yasaklanmıştır.

Eserin orijinal adı *To Kill the Mockingbird* olmakla birlikte, 2014 yılında Türkçeye çevrildiğinde, aslında “Saksağanı Öldürmek” olarak tercüme edilmesi mümkün olan isim, “Bülbülü Öldürmek” şeklinde çevrilmiştir. Türkiye’de kültürel bağlamda saksağandan ziyade bülbülün sesi ve masumiyeti daha fazla önemsenmektedir. Eserde de kuşun masumiyeti ve güzel sesi vurgulanmakta, bu nedenle öldürülmemesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu durum, eserin isminin kültürümüze ve yaşadığımız coğrafyaya daha uygun olan “bülbül” olarak çevrilmesini gerekli kılmıştır. Ayrıca, kültürümüzde saksağanla ilgili hikâye, şarkı ve eser sayısı oldukça sınırlıyken, bülbülle ilgili çok sayıda anlatı ve eser bulunmaktadır. Tüm bu unsurlar, eserin adının “saksağan” yerine “bülbül” olarak çevrilmesinin daha isabetli olduğunu ve toplum tarafından eserin daha iyi anlaşılmasını sağladığını göstermektedir.

Harper Lee, edebi gelişiminde Jane Austen'ın eserlerinden büyük ölçüde etkilenmiş ve bu yazara derin bir ilgi duymuştur. Lee'nin hayali, Güney Alabama'nın Jane Austen'i olarak anılmaktır. Yazdığı eserle geniş kitlelerin gönlünde taht kuran yazar, ismini diğer önemli yazarlar gibi edebiyat tarihine kazımayı başarmıştır. Hem yazarlık yaparak sevdiği işi icra eden hem de eserlerinde toplumsal konuları ele alarak, Amerika'da adaletsizlik ve ırkçılığın varlığını ile bu nedenlerle insanların yaşadığı zorlukları okuyucularına aktarmaktadır. Bir yazarın görevinin toplumun sesi olmak olduğuna inanan Lee, çevresinde ve uzak coğrafyalarda yaşanan her türlü toplumsal sorunu eserlerine yansıtarak, bu sorunları edebi bir dille tüm dünyaya duyurmuştur. Harper Lee'nin bu denli takdir görmesi, birçok ödül kazanması, eserinin en çok satanlar listesine girmesi ve Amerikan edebiyatında eşsiz bir konuma ulaşmasının temelinde, yazarın yazarlığa olan bakış açısı ile insani sorunlara duyarlılığı ve toplumun bir parçası olduğunu okuyucularına hissettirmesi yer almaktadır.

2.3. Harper Lee ve Postkolonyalizm

Postkolonyalizm, sadece tarihî bir dönem değil; sömürge sonrası bireylerin ve toplumların kimlik, aidiyet ve uyum mücadelelerinin karmaşık yansımasıdır. Başka ülkelere göç eden bireyler, yeni toplumların diline, geleneklerine ve yaşam biçimlerine adapte olmaya çalışırken, kendi kültürel değerlerinden ve inançlarından da vazgeçmemek için direnirler. Harper Lee ise, tam da böylesine çok kültürlü ve karmaşık bir ortamda büyümüştür; farklı coğrafyalardan gelen, kimi zaman atalarının sömürge döneminde zorla getirildiği çeşitli kültürlerin iç içe geçtiği bir dünyada. Bu zengin ve çetin toplumsal dokuyu güçlü gözlem yeteneğiyle inceleyen Lee, insanların alışkanlıklarını, uyum süreçlerini ve toplum içindeki çatışmaları derinlemesine kavrama şansını yakalamıştır. Bu bağlamda, Homi Bhabha'nın "üçüncü alan" (third space) kavramı, farklı kültürlerin etkileşime girdiği ve kimliklerin yeniden şekillendiği bu karmaşık süreci anlamamıza ışık tutmaktadır. Bhabha'ya göre kültürel kimlikler sabit değil, etkileşimle değişen ve yeniden inşa edilen dinamik yapılardır; bu durum, göçmenlerin ve postkolonyal toplumların yaşadığı kimlik ve aidiyet sorunlarının anlaşılmasında kritik öneme sahiptir (Bhabha, 1994: 121-132).

Harper Lee'nin yaşadığı Alabama'ya göç eden bireyler, burada karşılaştıkları yeni kültür, dil ve geleneklere uyum sağlamaya çalışmışlardır. Ancak, yeni bir ülke ve topluma adapte olma sürecinde, nesiller geçtikçe kendi kültürlerini, değerlerini ve inançlarını yitirme riskiyle karşılaşmış; geldikleri toplumun özelliklerine benzer bir yapıya dönüşmeye başlamışlardır. Buna rağmen, bulundukları topluma uyum sağlamaya çabalasalar da, hem ten renkleri hem de kalıplaşmış önyargılar nedeniyle geldikleri toplumun yerli halkı tarafından kabul görmemiş ve sürekli dışlanmışlardır.

Harper Lee, toplum tarafından dışlanan ve çoğu kez haksızlığa uğrayan bireylerin durumlarına çocukluğundan itibaren tanıklık etmiş ve yetişkinliğinde bu sorunları kaleme alarak tüm dünyaya duyurmayı amaçlamıştır. Özellikle, Lee beş yaşındayken Alabama'da yaşanan; işlemedikleri suçlardan dolayı, yalnızca toplum baskısı ve ten renkleri nedeniyle cezalandırılan siyahi bireylerin hikâyesi, kasaba halkı arasında uzun yıllar konuşulan önemli bir olay olmuştur. Bu durum Harper Lee

üzerinde derin bir etki bırakmış ve yazar, *Bülbülü Öldürmek* adlı eserinde bu adaletsizliği edebi bir dille ortaya koymuştur.

Dünyanın birçok bölgesinde insanlar, çeşitli nedenlerle, özellikle ırkçılık nedeniyle, ağır yaşam koşullarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Siyahi olmalarından dolayı toplum tarafından dışlanan ve ikinci sınıf vatandaş muamelesi gören postkolonyal bireyler, hayatlarının her anında zorluklarla mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Bu zorluklar arasında en belirgin ve ağır olanlardan biri kuşkusuz adaletsizliktir. Haklı olsalar dahi, işlemedikleri suçlardan ötürü, yalnızca toplum baskısı ve siyahi kimlikleri nedeniyle cezalandırılmakta ve yaşamları derinden etkilenmektedir.

Harper Lee, karşılaştığı bu tür adaletsizliklere tanıklık ettikten sonra yazarlığa yönelmiş ve bu insanlara bir nebze de olsa fayda sağlamak, yaşanan haksızlıkları tüm dünyaya duyurmak amacıyla eserler kaleme almıştır. *Bülbülü Öldürmek* adlı eserinde, işlenmemiş bir suç nedeniyle haksız yere cezalandırılan bir siyahinin masumiyetini evrensel bir ders olarak sunmuştur. Babası avukat olan Lee, adaletin önemine derinden inanmış ve herkes için vazgeçilmez bir değer olduğunun bilinciyle adalet mücadelesini eserlerinde de sürdürmüştür. Toplumdaki çeşitli sorunlar için farklı yöntemlerle mücadele eden birçok insan bulunmakla birlikte, Harper Lee yazdığı eserle bu sorunları evrensel platforma taşımış ve adaletsizliğe maruz kalanların sesi olmuştur. Bu yaklaşımı sayesinde hem saygı hem de sevgi kazanmış; dünya çapında takdir görmüş ve pek çok ödüle layık görülmüştür. Buna rağmen, mütevazılığını koruyarak sade yaşamını sürdürmüştür.

Harper Lee, eserlerinde sıklıkla gotik temalara yer vermektedir. En bilinen eseri *Bülbülü Öldürmek*'te ise korku teması, eserin pek çok bölümünde belirgin şekilde hissedilmektedir. Yazarın bu eserinde gotik akımı tercih etmesinin çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Özellikle postkolonyal bağlamda ele aldığı bu yapıtında, göç eden postkolonyal bireylerin yeni toplumlara uyum sağlama çabaları sırasında karşılaştıkları ırkçılık ve diğer toplumsal sorunlarla mücadele ederken yaşadıkları korku ön plandadır. Korku, bu bireylerin yaşamlarının ayrılmaz bir parçası haline gelmiş ve nesiller boyunca bu duyguyla var olmak zorunda kalmışlardır.

Eserde gece vakti patlayan silah sesleri, toplumdan soyutlanmış ve evde yalnız yaşayan karakterler ile ten renkleri nedeniyle silahlı saldırıya uğrayan bireyler, okuyucuya güçlü bir şekilde gotik akımının izlerini sunmaktadır. Postkolonyal bakış açısıyla kaleme alınan eserler, yalnızca toplumsal sorunları anlatmakla kalmaz, aynı zamanda bireylerin yaşadığı duygusal korkuyu ve travmayı da etkili biçimde yansıtır.

Toplumsal sorunları olabildiğince etkili ve doğru şekilde dile getirmeye çalışan Harper Lee, *Bülbülü Öldürmek* adlı eseriyle birçok insanın duygularına tercüman olmuştur. Özellikle işlediği ırkçılık temasıyla, göç ederek zorunlu olarak Amerika'ya gelen bireylerin yaşadığı zorlukları açık ve çarpıcı bir biçimde ortaya koymuş ve bu konuda geniş kitlelerin farkındalığını artırmıştır. Ancak, bazı kesimler bu durumdan rahatsızlık duymuş; özellikle yönetimde bulunan yetkili kişiler, eserin bir süre yasaklanmasına dahi sebep olmuştur.

Bülbülü Öldürmek, küçük bir kız çocuğu olan Scout'un bakış açısıyla anlatılmaktadır. Scout'un babası, Amerika'da haksız yere suçlanan siyahi bir adamı savunmakla görevlendirilmiş bir avukattır. Bu dava nedeniyle baba, yaşadığı kasabadaki birçok kişiyle çatışma yaşamaktadır. Roman, özellikle ABD'nin güneydoğu bölgelerinde yaygın olan ırkçılığı gözler önüne sermektedir. 1930'larda geçen hikâye, dönemin sosyal adaletsizliklerini sert bir dille ele aldığı için bazı çevrelerce tepkiyle karşılanmıştır. Kitap, hem içerdiği küfürlü dil hem de ırkçılığı ele alış biçimi nedeniyle zaman zaman sansürlenmiş; örneğin 1981 yılında Indiana'daki bir okulda, "edebi değer kisvesi altında sistematik ırkçılığı yücelttiği" gerekçesiyle yasaklanmıştır.

Harper Lee, özellikle eserde postkolonyal bireyleri anlatırken, okuyucunun karakterleri daha iyi kavrayabilmesi için simgelerden yararlanmıştır. *Bülbülü Öldürmek* adlı eserinde, yaşadığı toplumda çeşitli zorluklarla karşılaşan, hayatları adeta bir zindana dönüşen ve işlemedikleri suçlardan ötürü cezalandırılan insanlar için bülbül benzetmesi yapılmıştır. Bu bağlamda, Burcu Seher Çalıkoğlu makalesinde şu ifadeye yer vermiştir: "*Bülbülü Öldürmek* adlı eserde, Amerika'nın güneyinde haksız yere tecavüzle suçlanan siyahi bir vatandaşın öyküsü anlatılmaktadır. "*Bülbülü Öldürmek*" deyimindeki bülbül, suçu veya günahı olmayan, aksine yararı olan insanları; "*öldürmek*" kelimesi ise cezalandırmak

anlamını taşımaktadır” (Çalıkoğlu, 2022: 6) Bülbül, sesiyle insanlara huzur veren, kimseye zararı olmayan bir kuştur ve eserde de bülbül ile ilgili birçok anlamlı betimlemeye yer verilmiştir. Öte yandan, Christopher Metress, Atticus Finch'in eēitim yaklaşımını tartışırken řu yorumu yapar: “Atticus, çocuklarına sadece teorik olarak deēil, uygulamalı olarak da empatiyi  ēretir. Onlara, başkalarının bakış açısını anlamının, insan hakları ve adaletle ilgili kararlar verirken ne kadar önemli olduēunu gösterir.” (Metress, 2011)

3. BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK ESERİNDE TOPLUMSAL ADALET VE

IRKÇILIK

3.1. Bülbülü Öldürmek Eserinde Toplumsal Adalet

Toplumların ayakta kalmasını sağlayan en temel yapı taşı nedir diye sorsak, kuşkusuz pek çok kişi “adalet” yanıtını verir. Çünkü adalet, yalnızca hukukun bir unsuru değil, aynı zamanda toplumsal huzurun teminatı, bireyler arası güvenin temelidir. Adaletin işler olduğu bir toplumda insanlar korkusuzca yaşar, yönetime güven duyar ve birbirleriyle sağlıklı ilişkiler kurabilir. Bu bağlamda, insan onuru ve haklarının korunması, bireyin en temel ihtiyaçlarından biri olarak adaletle doğrudan bağlantılıdır. Adaletin sağlandığı bir ortamda çatışmalar yerini huzura, kaos ise karşılıklı saygı ve güvene bırakır. İşte bu hayati öneme dikkat çeken Rabia Çoban Kaynak, adalet kavramına dair kaleme aldığı makalesinde şu sözleriyle konunun altını çizmektedir:

Adalet kavramı üzerine pek çok farklı görüş bulunsada, herkesin üzerinde uzlaştığı kesin bir tanım henüz oluşturulamamıştır. Sosyal adalet konusunda ise düşünceler temelde iki ana grupta toplanır. Birinci yaklaşım, gerçek sosyal adaletin ancak köklü bir toplumsal dönüşümle mümkün olabileceğini savunan Radikal Sosyal Adalet anlayışıdır. İkinci yaklaşım ise, toplumda mevcut adaletsizliklerin giderilmesi için devletin piyasaya belli ölçüde müdahale etmesi gerektiğini ileri süren sosyal devletçi yaklaşımdır. Adalet kuramları açısından bakıldığında ise üç temel anlayış öne çıkar: Devlet müdahalesine tamamen karşı olan Nozick’in “saf piyasa adaleti”, sınırlı müdahaleyi kabul eden Hayek’in “piyasa adaleti” ve devletin daha etkin bir rol üstlendiği Rawls’un “dağıtıcı adalet” görüşü (Çoban, 2017: 257).

Eşitsizlik, adaletin sağlanmasındaki en temel engellerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyler arasında eşit muamelenin sağlanmaması, doğal olarak adaletsizlik olgusunu beraberinde getirmektedir. Özellikle devletlerin tüm vatandaşlarına eşit mesafede yaklaşarak adaleti gözetmesi, toplumsal barışın ve düzenin tesisi açısından büyük önem taşımaktadır. Devletin eşitlik ilkesinden sapması durumunda, bu tutum topluma da yansımaya; bireyler arasında ayrımcılık ve adaletsizliklerin artmasına zemin hazırlayacaktır. Ancak ideal bir düzen hedeflenmesine rağmen, tüm bireylerin eşit koşullarda yaşaması veya fırsat eşitliğine erişmesi her zaman mümkün olamamaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasında etnik köken, cinsiyet ve sosyal sınıf gibi faktörler etkili olabilmektedir. Rabia Çoban

Kaynak, eşitlik kavramına ilişkin değerlendirmesinde bu hususlara şu şekilde değinmektedir:

Eşit olmama durumu, bireyler ya da toplumsal gruplar arasındaki yaşam koşullarının farklılığını ifade eder. Eğer bu farklılıklar, kişilerin temel hak ve hizmetlere erişimini engelliyor ya da zorlaştırıyorsa, bu durum yalnızca eşitsizlik değil, aynı zamanda bir hak ihlalidir. Kısacası, toplumsal grupların kaynaklara ya da fırsatlara ulaşma imkânlarındaki dengesizlik, toplum yapısında adaletsizliğe ve dengesizliğe yol açar. Her birey evrensel insan haklarına sahip olsa da, bu haklara erişim ve onları kullanabilme gücü eşit değildir. İşte bu farklılık, yani bireylerin toplumsal kaynaklara erişimde aynı imkânlarla sahip olmamaları, “fırsat eşitsizliği” olarak tanımlanır (Çoban, 2017: 254)

Bülbülü Öldürmek adlı eser, adalet kavramını derinlemesine ele alan en önemli edebi yapıtlar arasında yer almaktadır. Özellikle Amerikan toplumunda adaletsizliklerin yoğun biçimde yaşandığı bir dönemde kaleme alınan eser, toplumsal yapıda hüküm süren adaletsizlikleri çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermektedir. İlk kez 1960 yılında yayımlanan roman, kısa sürede geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmış ve en çok satan eserler arasında yerini almıştır. Eserde işlenen adalet teması, zamanla akademik çevrelerin de dikkatini çekmiş ve üzerine çok sayıda makale yazılmıştır. Romanın başkarakteri Scout’un babası Atticus’un bir avukat olarak kurgulanması, adalet kavramının eserde merkezî bir konumda ele alınmasına olanak sağlamaktadır. Romanda özellikle siyahî bireylerin, sırf ten renklerinden dolayı çeşitli alanlarda sistematik bir haksızlığa maruz bırakıldıkları görülmektedir. Bu yönüyle eser, dönemin Amerikan toplumunda yaşanan adaletsizlikleri eleştirel bir bakışla ortaya koymaktadır. Nurgül Köksal, söz konusu yapıtın adalet temasına yaklaşımını makalesinde şu şekilde değerlendirmektedir:

Başkahraman Atticus, mesleğinde yetkin bir avukattır ve birçok kişinin davasını üstlenir. Ancak savaş sonrası yaşanan maddi sıkıntılar nedeniyle, insanlar onun avukatlık hizmetine karşılık nakit ödeme yapamazlar. Bu nedenle Atticus’a borçlarını genellikle yiyecek ve yakacak gibi temel ihtiyaç malzemeleriyle öderler. Hem romanda hem de film uyarlamasında bu durum açıkça görülmektedir. Filmin başında Atticus, kızı Scout’a bir daha birisi bir şey getirdiğinde onu çağırmasını söyler. İnsanların maddi zorluklar nedeniyle para yerine başka şeylerle ödeme yapmalarının, onları incitebileceğini ifade eder (Köksal, 2021: 76).

Atticus karakteri, romanda toplumsal adaletsizliğe karşı bir başkaldırının simgesi olarak konumlandırılmıştır. Avukat kimliğiyle yalnızca çocuklarına örnek bir baba olmakla kalmamış, aynı zamanda adaletin savunucusu olarak toplumda da örnek teşkil etmiştir. Her zaman akılcılıktan ve doğruluktan yana tavır sergileyen Atticus, hem ailesi hem de çevresi için ideal bir birey profili çizmektedir. Harper Lee, Atticus karakteri aracılığıyla adalet kavramına ilişkin önemli mesajlar vermiş ve

bu karakter, zamanla pek çok akademik çalışmaya konu olmuştur. *Bülbülü Öldürmek* eseri, adalet tartışmalarında sıkça başvurulana başlıca edebi metinlerden biri hâline gelmiştir. E. İrem Akı, konuyla ilgili kaleme aldığı çalışmasında bu durumu şu ifadelerle örneklendirmektedir: “Hukuk öğrencileri adalet konularında tartışılırken eserlerdeki karakterler ve karakterlerin eylemleri değerlendirilir: Örneğin Harper Lee’nin *Bülbülü Öldürmek* adlı eserinde Tom Robinson’u yargılayanların eylemleri, avukat Atticus’un eylemleri gibi.” (Akı, 2024: 1787). Diyerek eseri örnek göstermiş ve alıntı yapmıştır.

Toplumda adaletsizliğe neden olan çeşitli etkenler bulunmaktadır. *Bülbülü Öldürmek* adlı eserde bu etkenler arasında öne çıkan iki temel unsur yoksulluk ve siyahi kimliktir. Yoksul bireyler, yalnızca ekonomik yetersizlikleri nedeniyle adalet karşısında eşitlik haklarını kaybetmekte ve daha varlıklı kesimlere kıyasla dezavantajlı konuma düşmektedir. Ancak eserde adaletsizlikten etkilenen bir diğer ve belki de daha derin biçimde mağdur edilen grup siyahi bireylerdir. Siyahiler, Maycomb Kasabası’nda yaşayan beyaz toplum tarafından yok sayılmış, dışlanmış ve ötekileştirilmiştir. Bu sosyal yapı içerisinde bir siyahi bireyin haklı bulunması, toplumsal önyargılar nedeniyle neredeyse imkânsız hâle gelmiştir. Bu bağlamda, Nurgül Köksal da konuyla ilgili değerlendirmesinde şu ifadelerle yer vermektedir:

Alt sınıfa mensup bireyler gibi, siyahiler de yoksulluk içinde yaşamaktadır ve hukuk karşısında eşit muamele görmemektedirler. Genellikle ağır ve zorlayıcı işlerde çalışmak zorunda bırakılırlar. O dönem Amerika’sı, köle ticaretinin yaygın olduğu bir zaman dilimidir; insanlar adeta birer eşya gibi alınıp satılmaktadır. Siyahiler, yalnızca yasalar üzerinde var olan ama gerçek yaşamda çoğu zaman görmezden gelinen sınırlı haklara sahiptir. Tom Robinson örneğinde olduğu gibi, bu haklar bile uygulamada beyazların lehine işlemektedir. Siyahiler, anayasa tarafından tanınan haklara sahip olduklarını bilseler de, bunların hayata geçirilmediğini acı bir şekilde deneyimlemektedirler. Onlar, zorla kendi topraklarından koparılmış, köklerinden uzaklaştırılmış bir halktır (Köksal, 2021: 76).

Eserin kaleme alındığı dönemde bireylerin ve toplumun genel olarak yeterli düzeyde eğitime sahip olmamaları, olaylara bakış açılarını doğrudan etkilemiştir. Romanın başkarakteri Scout’un babası Atticus’un bir avukat olması ve dolayısıyla iyi bir eğitim almış birey olarak temsil edilmesi, onun toplumsal sorunlara daha bilinçli ve erdemli bir yaklaşımla yaklaşmasına olanak tanımaktadır. Atticus, kasaba halkının çoğunluğunun benimsediği önyargılı bakış açılarının aksine, olayları sebep-sonuç ilişkisi çerçevesinde değerlendirerek ahlaki erdemleri ön planda tutmaktadır. Cehaletin egemen olduğu toplumlarda adaletin sağlanması ve bireyler arası adil

ilişkilerin kurulması oldukça güçtür. *Bülbülü Öldürmek*, tam da bu cehaletin yoğun olarak hissedildiği bir dönemde yazılmış olmasıyla, dönemin toplumsal yapısındaki bilgi eksikliğini ve bunun yarattığı adaletsizlikleri görünür kılmaktadır.

Bülbülü Öldürmek adlı romanda yer alan siyahi karakter Tom Robinson, adalet kavramının anlaşılması açısından son derece önemli bir figürdür. Robinson, ekonomik olarak yoksul bir bireydir ve toplumda genellikle ağır ve düşük gelirli işlerde çalışarak geçimini sürdürmeye çalışmaktadır. Romanın temel adaletsizlik örneklerinden biri olarak sunulan olayda, Robinson işlemediği bir suçla itham edilmekte ve hakkında asılsız bir iftira sonucunda dava açılmaktadır. Irk temelli önyargıların ve toplumsal eşitsizliklerin belirleyici olduğu bu yargı süreci, dönemin hukuk sisteminin ne denli taraflı işlediğini gözler önüne sermektedir. Tom Robinson'un karşı karşıya kaldığı bu adaletsiz durum, Daniel S. Lavy'nin "Bülbül Nasıl Öldürülür? Gerçek Sivil Haklar Hareketi" başlıklı yazısında şu şekilde ele alınmaktadır:

"*Bülbülü Öldürmek*" adlı eser 1960 yılında yazıldığında, Amerika'da beyaz toplumun büyük bir kısmı farklı ırkların bir arada bulunmasını ahlaka aykırı, tehlikeli ve hatta dinsiz olarak değerlendirdiyordu. Romanın karakterlerinden Mayella Ewell, siyahi bir adam olan Tom Robinson'a ilgi göstererek toplumun yazılı olmayan ama katı bir kuralını çiğnemiştir. Ancak bunu açıkça kabul etmek yerine, toplumun öfkesinden kaçmak için onu tecavüzle suçlar. O dönem için böyle bir itham, siyahi bir adamın hayatını kolayca kaybetmesine yol açabilecek kadar ağırdı. Diane McWhorter, Pulitzer ödüllü *Carry Me Home: Birmingham, Alabama: The Climactic Battle of the Civil Rights Revolution* adlı kitabında, "Tecavüz, beyaz toplumun vicdanındaki en temel trajediydi" diyerek bu durumu açıklıyor. Siyahi bir erkeğin beyaz bir kadına yönelik en ufak yakınlığı bile, siyahlar üzerinde uygulanan acımasız sosyal baskının meşru bir zemini haline geliyordu. (Levy, 2025)

Romandaki başlıca karakterlerden biri olan Tom Robinson, yalnızca siyahi bir birey olması nedeniyle, suçsuz olmasına rağmen mahkemede suçlu bulunarak cezalandırılmıştır. Dönemin toplumsal yapısında hâkim olan ırk temelli önyargılar, beyazların siyahilere karşı adil olmayan bir tutum sergilemesine neden olmaktadır. Beyaz çoğunluk, siyahileri hem sosyal hem de sınıfsal anlamda alt tabakada görmüş; onları tarihsel olarak kölelikle özdeşleştirerek herhangi bir durumda haklı olamayacakları yönünde güçlü bir kanaate sahip olmuştur. Tom Robinson'un yargı süreci, bu toplumsal önyargıların ve sistematik adaletsizliklerin belirgin bir örneğini sunmaktadır. Bu bağlamda Zeynep İspir, "*Bülbülü Öldürmek* ve Hukukçunun İş Bağlamında Değerli Eylem Olanağı" başlıklı makalesinde Robinson'un mahkeme sürecine ilişkin şu değerlendirmelerde bulunmaktadır:

Scout ve Jem'in hayatında derin izler bırakan olaylar, babaları Atticus'un üstlendiği bir dava etrafında şekillenir. Romanın ikinci bölümü, büyük ölçüde bu dava sürecine odaklanır. Siyahi bir adam olan Tom Robinson'un, Mayella Violet Ewell adlı beyaz bir genç kadına tecavüzle suçlanmasının ardından, savunma avukatı olarak Atticus Finch görevlendirilir. Bu gelişmeyle birlikte yalnızca Finch ailesi değil, tüm kasaba halkı bu dava etrafında yoğun bir şekilde etkilenir. Kasaba sakinleri, Atticus'un bir siyahiyi savunmasını büyük tepkiyle karşılar. Onlara göre, Tom Robinson'un suçlu olduğu baştan bellidir; herhangi bir somut kanıt aranmaksızın, yalnızca beyaz bir kadının iddiası, onun mahkûm edilmesi için yeterli sayılır (İspir, 2018: 198).

Mahkeme sürecinde tanıklık eden bireyler ile nihai kararı verecek olan jüri üyeleri, siyahilere yönelik toplumda hâkim olan önyargılardan ve sosyal baskılardan etkilenmiş; bu durum, adaletin gerçekleşmesini engellemiştir. Mahkemenin vermiş olduğu bu adil olmayan karar, yalnızca bireysel değil, aynı zamanda yapısal bir adaletsizliğin göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Emine Karacaoğlu, bu durumu şu sözlerle değerlendirmektedir: “Filmin adı aynı zamanda hukukun çaresizliğine, adaletin gerçekleşmediğine de vurgu yapar: hukuk sistemi, suç işlememiş, kimseye zararı olmayan “günahsız” insanları korumuyorsa, geriye ilahi adalete sığınmak dışında bir yol kalmamaktadır.” (Karacaoğlu, 2014: 5) Diyerek Adaletsiz karara ve eserin ismine vurgu yapmıştır.

Bu haksız yargılamada Tom Robinson'u savunmakla görevlendirilen Avukat Atticus Finch, toplumun beklentilerine ve yönlendirmelerine karşın hukuki ve ahlaki doğruları savunmuştur. Ancak bu tutumu nedeniyle hem tehditlere maruz kalmış hem de çeşitli hakaretlere hedef olmuştur. Atticus'un bu cesur duruşu, dönemin sosyal koşulları göz önünde bulundurulduğunda son derece dikkat çekicidir. Aytuna Tosunoğlu Çalık, bu noktaya şöyle değinmektedir: “Atticus'un beyaz olması oldukça önemlidir çünkü siyahîlerin sadece ten renginden dolayı ihmal edildiği ve ezildiği bir toplumda siyahî bir bireyi savunmak gerçekten zordur. Bu çerçevede, romanın 1930'larda Alabama'nın güneyindeki küçük bir kasabada geçtiğini ve 1960'ta yayımlandığını düşündüğümüzde, her iki tarihin de derin bir tarihsel bağlamı ifade ettiğini söyleyebiliriz.” (Uyanık, 2024: 314) Diyerek eserin yazıldığı tarihe ve beyaz bir avukatın bir siyahiyi savunurken zorluklar çekeceğine vurgu yapmıştır.

Özellikle siyahilere karşı ön yargı besleyen bazı kasaba halkı, Atticus'un bir siyahiyi savunmasını anlayışla karşılamamış ve onu bu kararından vazgeçirmek için tehdit etmiştir. Harper Lee, Atticus'un mahkemedeki savunmasını çarpıcı bir şekilde

yansıtarak, adaletin gerçek anlamda savunulabilmesi için cesaretin ve erdemin ne denli önemli olduğunu göstermiştir. Bu noktada yazarın kaleme aldığı savunma metni, sadece bir hukuki söylem değil, aynı zamanda evrensel bir adalet çağrısı niteliği taşımaktadır.

“Mahkemelerimizin ve jüri sisteminin dürüstlüğüne kesinlikle inanan bir idealist değilim; bu benim için bir ideal değil, yaşayan, işleyen bir gerçeklik. Beyler, bir mahkeme, bu jüride karşımda oturan her birinizden daha iyi olamaz. Bir mahkeme ancak jürisi kadar sağlamdır ve bir jüri de ancak onu oluşturanlar kadar sağlamdır. Siz beylerin, duyduğunuz delilleri tutku olmadan inceleyeceğinize, bir karara varacağınıza ve bu sanığı ailesine iade edeceğinize eminim. Allah adına görevinizi yapın.” (Lee, 2014: 209)

İşlemediği bir suç nedeniyle yargılanan Tom Robinson, yaşananları büyük ölçüde pasif bir biçimde gözlemlemekte ve adaletin gerçekleşmesi için umut etmekten başka bir çare bulamamaktadır. Mahkemede kendisini savunma hakkı verildiğinde, yöneltilen tüm sorulara açık ve net cevaplar vermesine rağmen, haksız ve iftira niteliğindeki suçlamalara karşı verilen adaletsiz karardan kurtulamamaktadır. Avukat Atticus’un tüm çabalarına rağmen, ne yazık ki adalet yerini bulamamıştır. Hem jüri üyeleri hem de mahkeme salonundaki diğer kişiler, önyargılarının ve duygusal tutumlarının etkisi altında kalmış; böylece tarafsız ve objektif bir karar alınması engellenmiştir. Harper Lee, Tom Robinson’un mahkemedeki savunmasını eserinde şu şekilde dile getirmektedir:

Atticus sordu:

“Hayli karışık bir durum olmalı. Neydi mesele?”

“Bir adamla kavga ettim, beni bıçaklamaya çalıştı.”

“Başarabildi mi?”

“Evet ama çok değil, canımı yakacak kadar. Şöyle ki...” Tom sol omzunu oynattı.

Atticus tekrar sordu: “Peki, ikiniz de ceza aldınız mı?”

“Evet, ama ben parayı ödeyemediğim için askerlik yapmak zorunda kaldım. Diğer adam parasını verip kurtuldu.” O sırada Dill bana eğildi ve Jem’e Atticus’un ne yaptığını sordu.

Jem yanıtladı: Atticus jüriye, Tom’un gizleyecek hiçbir şeyi olmadığını göstermeye çalışıyordu. Atticus ardından şu soruyu yöneltti:

“Mayella Violet Ewell’i tanıyor muydun?” (Lee, 2014: 193)

Eserin başkarakteri Scout Finch, mahkemenin verdiği kararı anlamakta büyük güçlük çekmektedir. Bir çocuğun bile kolaylıkla fark edebileceği bu açık haksızlık karşısında, mahkemenin neden böyle bir sonuca varabildiğini kavrayamamaktadır. Masum ve saf bir bakış açısıyla olayı değerlendiren Scout, toplumun çürümüşlüğü ve adaletsizliğinden derin bir rahatsızlık duymaktadır. Bununla birlikte, babasının siyahi bir bireyi savunması ve ona avukatlık yapması konusunda endişe taşımaktadır; zira

içinde bulunduğu toplumun cehaleti ve önyargıları, onun da korku ve tedirginlik yaşamasına yol açmaktadır. Bu bağlamda, Zeynep İspir şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

Çocuklar, babaları Atticus'un bir siyahiyi savunmayı kabul etmesi nedeniyle toplumsal baskıya maruz kalırlar. Bu durum, adalet ve eşitlik ilkeleri doğrultusunda yetiştirilen, herkese tarafsız yaklaşımları öğretilen Scout ve Jem için son derece zorlayıcıdır. Maycomb halkı açısından Atticus, toplumsal normlara karşı gelen biri olarak görülmektedir. Hatta bazıları, hakaret niteliğinde bir ifadeyle onu “zenci yanlısı” olmakla suçlamaktadır. Scout ve Jem, okulda ve sokakta sık sık bu önyargılı tutumlarla karşılaşır. Dava süreci, yalnızca hukuki değil, aynı zamanda sosyal bir mücadeleye dönüşür; Atticus'un omuzlarındaki baskı, çocuklarına da yansır. Scout ve Jem'in gözünden anlatılan bu süreç, okuyucuyu sadece adaletin işleyişi hakkında düşünmeye değil, aynı zamanda bireyin doğru bildiği bir şeyi savunmasının ne anlama geldiğini sorgulamaya da yönlendirir (İspir, 2018: 198).

Kasabada yaşayan birçok siyahî birey, Atticus'un adalet mücadelesini takdirle karşılamaktadır. Onlar için gerçek bir adalet savunucusunun, hiçbir ayırım gözetmeksizin herkesin hakkını savunması gerekmektedir. Bu tutum, romanın temel mesajlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, eğitilmiş olmanın ve olaylara tarafsız, adaletli bir perspektifle yaklaşabilmenin önemini, eserde açık ve etkili biçimde vurgulandığı görülmektedir. Böylece, *Bülbülü Öldürmek* adlı eser, sadece toplumsal adaletsizlikleri ele almakla kalmayıp, aynı zamanda eğitimin ve bilinçli tutumun adaletin sağlanmasındaki kritik rolünü de ortaya koymaktadır.

Başkahraman henüz yedi yaşında olmasına rağmen, babası Atticus onunla yetişkin bir birey gibi iletişim kurarak olayları anlamlandırmasına destek olmaktadır. Scout, adaletsizliğin hâkim olduğu bir toplum ve dünyada yaşamanın anlamını erken yaşta kavramaya başlamış; adaletin herkes için vazgeçilmez bir değer olduğunu ve mutlaka sağlanması gerektiğini babasına ifade etmiştir.

Tüm bu haksızlıklara maruz kalan Tom Robinson, kendisini derin bir yalnızlık ve umutsuzluk içinde bulur. Hakkında verilen cezanın ardından hapisanede bulunduğu süre boyunca yaşananları kabullenemeyen Tom Robinson, kaçma girişiminde bulunur. Yapılan uyarılara rağmen hapisane tellerine tırmanarak kaçmaya çalışan Tom Robinson, askerlerin açtığı ateş sonucu hayatını kaybeder. Bu trajik ölüm, hem Atticus'u hem de ailesini derinden sarsar. Harper Lee, eserde bu olayı şu şekilde betimler:

“Tom öldü.”

Alexandra Teyze ellerini ağzına götürdü.

Atticus, “Onu vurdular” dedi. “Koşuyordu. Egzersizleri sırasındaydı

Dönem. Az önce çitlere körü körüne saldırdığını ve başladığını söylediler.

Üzerine tırmanmak. Tam önlerinde...”

“Onu durdurmaya çalışmadılar mı? Kendisine herhangi bir uyarıda bulunmadılar mı?” Hala Alexandra'nın sesi titriyordu.

“Ah evet, gardiyanlar ona durması için seslendi. Önce havaya birkaç el ateş ettiler

Tam çitin üzerinden geçerken onu yakaladılar. Eğer iki tane iyi olsaydı dediler

O kadar hızlı hareket ediyordu ki. Üzerinde on yedi kurşun deliği var.

Onu bu kadar vurmalarına gerek yoktu. Cal, benimle çıkmanı istiyorum Helen'e söylememe yardım et.” (Lee, 2014: 239)

İnsanlar, içinde bulundukları zaman ve çevrenin etkisiyle yoksulluk ve cehaletle karşı karşıya kalmışlardır. Masum bireylerin işledikleri suçlar olmamasına rağmen cezalandırılması, toplumun derin bir çürüme içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Toplumun bu ölçüde yozlaşması, Boo Radley adlı karakterin kendisini eve kapatmasına ve kimseyle iletişim kurmamasına sebep olmuştur. Gençlik döneminde katıldığı bazı çete olaylarının ardından toplum tarafından dışlanan Radley, hapishane sürecinin ardından topluma kapanmış ve birçok dedikodunun hedefi haline gelmiştir. Hem Tom Robinson hem de Boo Radley, toplumun mağduru olmuş ve kaderlerine terkedilmişlerdir. Harper Lee, Boo Radley'in kendisini eve kapatması ve yalnız yaşaması ile Bayan Mayella'nın arkadaşsızlık nedeniyle yaşadığı yalnızlık hakkında şu ifadelerde bulunmaktadır:

Tom Robinson ifade verirken, Mayella Ewell'in dünyadaki en yalnız insan olduğunu düşündüm. Hatta yirmi beş yıldır evinden dışarı adım atmıyan Boo Radley'den bile daha yalnızdı. Atticus ona hiç arkadaşı olup olmadığını sorduğunda, sanki soruyu anlamamış gibiydi ve ardından onunla alay ettiğini sandı. Jem'in “karma çocuk” diye tanımladığı kadar üzgün biriydi: Domuzlarla yaşadığı için beyazlar ona yüz çeviriyordu; beyaz olduğu için de zenciler onu dışlıyordu. Zencilerle birlikte yaşamayı seçen Bay Dolphus Raymond gibi olamazdı, çünkü ne bir nehir kıyısında yaşıyordu ne de saygın bir aileden geliyordu. Kimse Ewell ailesi için “onlar hep böyledir” demiyordu. Maycomb halkı onlara Noel sepeti, sosyal yardım ve bir de küçümseyen bakışlar veriyordu. (Lee, 2014: 135).

Geçmişte insanlar son derece zorlu yaşam koşullarıyla mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Özellikle eser kapsamında da vurgulandığı üzere, yalnızca siyahi olmaları nedeniyle zulme uğrayan bireyler, hayatlarını sürdürebilmek için birçok güçlüklerle karşılaşmışlardır. Bu zorluklar arasında temel ihtiyaçlara erişim, kölelikle mücadele, eşitlik talebi, adalet arayışı ve insan onuruna yakışır bir yaşam sürme mücadelesi ön plana çıkmaktadır. Tom Robinson ve ailesi de bu sıkıntılarla karşı karşıya kalmış; hem ataları hem de kendileri, ırkçılığın yarattığı engellerden kurtulamamıştır. Harper Lee, eserde bu konuya ilişkin olarak şu ifadeleri kullanmaktadır:

Sayın jüri üyeleri ve kasaba sakinleri, ortaya atılan tüm suçlamaların, Tom Robinson'un teni kadar karanlık birer yalandan ibaret olduğunu hepimiz biliyoruz. Aslında bunu dile getirmeye bile gerek yok. Gerçek ortada ve hepimizin bildiği şu: Evet, bazı Zenciler yalan söyleyebilir, bazıları ahlaksız olabilir ve bazı Zenci erkeklerle, kadın ister siyah ister beyaz olsun güvenilemeyeceği düşünülebilir. Ama bu, yalnızca siyahlar için değil, tüm insanlık için geçerli bir durumdur. Irkla sınırlanamayacak evrensel bir gerçektir bu. Bu mahkeme salonunda bugüne kadar yalan söylememiş, ahlaksızlık etmemiş ya da bir kadına arzusuzca bakmamış tek bir erkek bile yoktur. (Lee, 2014: 208)

Tüm bu toplumsal sorunların varlığına rağmen, cehaletle mücadele eden erdemli bireyler de mevcuttur. Avukat Atticus, Tom Robinson'un savunmasını üstlenerek, yaşadığı haksız suçlamalara karşı mahkemede büyük bir çaba göstermiştir. Ancak tüm bu gayretlere rağmen, jüri siyahi olan Robinson'a haksız yere hapis cezası vermiştir. Adaletin vicdanlarda başarısız kaldığını ortaya koyan bu durum, toplumun derin bir çürüme içinde olduğunu açıkça göstermektedir. Ne kadar mücadele edilirse edilsin, toplumdaki bu yozlaşmaları ortadan kaldırmak ve gerçek adaleti sağlamak oldukça zorlu bir süreçtir.

İnsanlar masum olanı sever; çünkü masumiyet, adaletin simgesi olarak görülür ve masumdan kötülük gelmeyeceği bilinir. Keşke tüm bireyler, çocuklar gibi saf ve masum kalabilseydi. Böyle bir durumda toplumda bu denli yaygın ırkçılık, zorbalık ve kötülük olgularının ortaya çıkması engellenebilirdi. İnsanlar bülbulü sever, dinler ancak onu sebepsiz yere öldürmezler. Ancak toplumda adaletsizlik hüküm sürdüğünde, haklı olmanın veya zararsız kalmanın bir anlamı kalmamaktadır. Ne kadar iyi niyetli ve zararsız olunursa olunsun, toplumun gözünde haksız konumunda kalınmakta ve haklılık hiçbir zaman kabul görmemektedir.

Toplumda yalnızca siyahi olması nedeniyle hayatının büyük bir bölümünde hak etmediği adaletsizliklere maruz kalan Robinson, işlemediği bir suç nedeniyle yeniden iftiraya uğramış ve mahkemeye çıkarılmak üzere hapisanede tutulmuştur. Hapisanede geçirdiği gecede, neden orada olduğunu anlamaya çalışarak ve derin duygusal depresyonlar yaşayarak kendini yıpratmıştır. Masum bir insanın, işlemediği bir suç veya üzerine atılan bir iftira nedeniyle hapisanede geceyi geçirmek zorunda kalması, hem fiziksel hem de duygusal açıdan son derece zorlayıcı bir deneyimdir.

Toplumun siyahi bireylere yönelik “Bir siyahi hiçbir zaman haklı ya da doğru olamaz” şeklindeki yanlış algısı, uzun yıllar boyunca masum siyahi insanların haksız yere baskı görmesine, acı çekmesine ve hayatlarının adeta bir zindana dönüşmesine

yol açmıştır. Hapishanede bu gerçekleri düşünen Robinson, gece vakti aniden çıkan bir gürültüyle uyanır. Gelenler, kasabada kendi adaletlerini sağlamak amacıyla harekete geçen birkaç kasabalıdır. Bu durumu önceden haber alan Atticus ise silahıyla birlikte hapishaneye gelerek Robinson’u korumak için yerini almıştır. Elleri silahlarla hapishaneyi basarak Robinson’u öldürmeye çalışan grup, kapıda Atticus ile karşılaşmış ve aralarında tartışma başlamıştır. Harper Lee, eserde bu olayı şu şekilde aktarmaktadır:

Adamlar ikişerli gruplar hâlinde arabalarından inmeye başladı. Sokak lambasının ışığı onları aydınlattıkça, gölgeler yavaş yavaş gerçek insanlara dönüştü. Atticus yerinden kıpırdamadı. Zaten üç adam, onun tam görünmesini engelliyordu. “İçeride mi Bay Finch?” diye sordu birisi. “Evet, içeride ve şu an uyuyor. Lütfen onu rahatsız etmeyin,” dedi babam, sakın ama net bir sesle. Adamlar, babamın uyarısını dikkate alarak daha alçak sesle konuşmaya başladılar. O anın içindeki garip, tuhaf bir şekilde rahatsız edici olan komik tarafı ancak yıllar sonra fark ettim. “Ne için geldiğinizi biliyorsun,” dedi diğer bir adam. “Çekil kapının önünden, Bay Finch.” “Evinize dönün, Walter,” dedi babam, gözünü ayırmadan. “Heck Tate buralarda bir yerde.” (Lee, 2014: 124)

Scout ve Jem, yaşanan olayları merak ederek olay yerine gelmişler ve babalarının hayatının tehlikede olduğundan endişe ederek hızla yanına koşup onu teselli etmişlerdir. Scout, henüz küçük yaşına rağmen gelişen olayların kontrolden çıkacağını ve hem Robinson’un hem de Atticus’un kasabalılar tarafından zarar görebileceğini sezmiştir. Bu olumsuzlukların yaşanmaması için, Scout ortamda bulunan ve bazılarını tanıdığı kasabalılarla geçmişte ailecek paylaştıkları anıları ve ailelerinin çocuklarının durumunu sorgulayarak iletişim kurmuştur. Böylece, ortamın yatışmasına ve kasabalıların öfke dolu duygularının yerini iyimserliğe bırakmasına çaba göstermiş ve bu konuda başarılı olmuştur. Harper Lee, eserde bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

Ben Jean Louise Finch. Bana bir keresinde fındık getirmiştiniz, hatırlıyor musunuz?” Tanınmamanın insana verdiği hayal kırıklığını içten içe hissediyordum. “Oğlunuz Walter’la aynı sınıftayım. O sizin oğlunuz değil mi? Öyle değil mi?” Bay Cunningham başını hafifçe eğdi. Tanıdı beni. Atticus’un hep söylediği bir şey vardı: İnsanlarla onların ilgi duyduğu şeyler hakkında konuşmalısın, kendi ilgi alanların hakkında değil. Anlaşılan Bay Cunningham’ın oğlu şu anda ilgisini çeken bir konu değildi. Onunla sohbeti sürdürebilmek için yeniden miras meselelerine döndüm. “Miras işleri gerçekten zor,” dedim. Sonra Bay Cunningham beklenmedik bir hareket yaptı. Diz çöküp omuzlarımdan nazikçe tuttu ve “Ona selamımı ilet, küçük hanım,” dedi. Ardından ayağa kalktı, kocaman elini havaya kaldırarak selam verdi. “Hadi gidelim, çocuklar (Lee, 2014: 126).

Hapishane önünde yaşanan bu olaylar, Scout’un müdahalesi olmasaydı çok daha trajik sonuçlar doğurabilirdi. Scout, bu kişilerin kalplerine dokunarak

düşüncelerini değiştirmiş ve böylece olası bir katliamın önüne geçilmiştir. Mahkemeyi beklemeden kendi adaletlerini sağlamaya çalışan kasabalılar, hem Avukat Atticus'u hem de Robinson'u gözlerini kırpmadan öldürerek kendi anlayışları doğrultusunda bir adalet tesis etmeye çalışacaklardı.

Öldürmenin bu denli kolaylaşması ve bireylerin kendi adaletlerini kendilerinin sağlaması gerektiği düşüncesinin hâkim olduğu bir toplumda, bu anlayışla aynı fikirde olmayan bireylerin yaşamı oldukça zorludur. Toplum içinde birlikte yaşayan insanlar, küçük meselelerden dolayı zaman zaman anlaşmazlık yaşayabilirler; ancak her anlaşmazlıkta bireylerin kendi adaletlerini uygulamaya çalışmaları durumunda toplumsal adaletin varlığından söz etmek mümkün değildir. Özellikle sorun yaşanan taraflardan birinin siyahi bireyler olduğu ve toplumda haklılık ihtimallerinin bile reddedildiği koşullarda, diğer tarafın bu bireylere yönelik zulmünün boyutlarını tahmin etmek güç değildir.

Her toplumda çeşitli sorunlar kaçınılmazdır. Ancak bu sorunların hoşgörü ve karşılıklı anlayış temelinde çözüme kavuşturulması, toplumsal huzur ve adaletin sağlanması açısından büyük önem taşır. Aksi takdirde, toplumda ne huzurdan ne de adaletten söz etmek mümkün olacaktır.

Her ne kadar toplumun tüm kesimleri adaletsiz davranmasa da, toplum üzerinde baskı kuran bazı bireyler, gerçekleştirdikleri adaletsizliklerle toplumun yapısını zedelemektedir. Ne yazık ki, toplumun diğer bireyleri bu duruma sessiz kalmakta ve böylece haksızlıkların devamına zemin hazırlamaktadır.

Avukat Atticus'un siyahi toplumla olan ilişkisi oldukça olumlu ve sağlamdır. Onların kimseye zarar vermediğini ve birçok kişiye fayda sağladığını bilen Atticus, bu bireylerin hukuki ihtiyaçlarını karşılamış; karşılığında ise maddi ödeme alamadıkları için takas yoluyla meyve, sebze ve diğer yiyecekleri kabul etmiştir. Bu yaklaşımıyla hem onlara destek olmuş hem de toplum içerisinde onların değerli bireyler olduklarını her fırsatta hissettirmeye çalışmıştır.

Atticus, Robinson'un avukatlığını bazı çekincelerine rağmen üstlenmiştir. Bulunduğu toplumda siyahilere yönelik olumsuz bakış açısının farkında olan Atticus, bu görevin kolay olmayacağını bilmektedir. Ancak, okumuş ve adalet için mücadele

eden bireyler olarak, topluma yön verme ve adaleti savunma sorumluluğunu kendilerine görev edinmişlerdir. Bu nedenle Atticus, başından itibaren Robinson'un masumiyetine inanarak onun savunmasını üstlenmiştir. Ne yazık ki, Robinson'un masumiyetine sadece Atticus ve sınırlı sayıda kasabalı inanmaktadır; diğerleri ise, bir siyahinin hiçbir zaman haklı olamayacağı ve derhal cezalandırılması gerektiği yönünde katı bir kanaate sahiptir.

Atticus, birçok kasabalı tarafından Robinson'un avukatlığını üstlenmemesi yönünde tehditlere maruz kalmıştır. Ancak, adaletten ve inandığı ilkelerden hiçbir zaman ödün vermemiştir. Atticus'a göre kişilik ve inanç, her şeyin üzerinde önemli değerlerdir. Az da olsa adaletin sağlanması ve insanlara hak ettikleri hukuki korunmanın sunulması söz konusu olduğunda, bu değerler onun için her şeyden daha kıymetlidir. Harper Lee, Atticus'un Robinson'u savunmasıyla ilgili eserde şu ifadeye yer vermektedir:

Atticus derin bir iç çekti. "Yalnızca bir Zenci'yi savunuyorum," dedi. "Adı Tom Robinson. Kasabanın çöplüğünün ardındaki barakalarda yaşıyor. Calpurnia'nın gittiği kiliseye mensup. Cal, ailesini yakından tanıyor; onların düzgün, dürüst insanlar olduğunu söyledi. Scout, sen henüz her şeyi kavrayacak yaşta değilsin ama bu kasabada çoğu insanın gözünde bu adamı savunmam bile yanlış sayılıyor. Aslında pek fazla bir şey yapmam da beklenmiyor. Tuhaf bir davadır bu. Yaz bitmeden de mahkemeye çıkması pek mümkün değil. Neyse ki John Taylor durumu anlayışla karşılayıp bize biraz zaman tanıdı..." "Peki," dedim, "eğer onu savunmaman gerekiyorsa, neden savunuyorsun?" "Bunun birçok nedeni var," dedi. "Ama en önemlisi, savunmazsam artık başımı dik tutamam. (Lee, 2014: 66).

Atticus, olması gerekeni yapmış ve inandığı yoldan sapmamıştır. Çocuklarına adalet kavramını öğretirken, kendisinin adaletten kaçması veya adaletle ihtiyaç duyan bir bireyi, kasabalıların yanlış inançları nedeniyle yalnız bırakması mümkün değildir. Atticus, bu sorumluluğu üstlenerek hem kasabalılara yanlış inanış ve uygulamalardan vazgeçmeleri gerektiğini göstermek hem de çocuklarına örnek bir adalet savunucusu olduğunu kanıtlamak istemektedir.

Atticus gibi bireyler, her toplumda ihtiyaç duyulan ve toplumun eksik ile yanlış yönlerinin düzeltilmesinde önemli rol oynayan kişilerdir. Onların çabaları sayesinde toplumsal huzur ve adalet, insanların vicdanlarında yer etmeye başlamış; farklı olanların da haklı olabileceği anlayışı güç kazanmıştır. Atticus, insanların sadece ten renklerinden dolayı haksız olduklarına dair yanlış inancı kırmaya çalışarak, toplumda değer verilen ve örnek alınan bir figür haline gelmiştir. Her ne

kadar bireyler kendi menfaat ve çıkarları doğrultusunda adaletsizliği tercih etse de, vicdanları asla tam anlamıyla huzur bulmamaktadır.

Eserde en dikkat çekici bölümlerden biri, adaletin ve topluma örnek olmanın beklenildiği jüri üyelerinin, toplum baskısından kaçınmak amacıyla masum bir bireyi ölüm cezasına çarptırdığı mahkeme sahnesidir.

Jüri, toplumun siyahilere yönelik önyargılarını ve siyahilerin hukuki konularda asla haklı bulunmayacağına dair yaygın inancı bilmektedir. Bu bilinçle hareket eden jüri, Atticus'un sunduğu tüm delillere ve haklı savunmasına rağmen, toplum baskısından kaçınmak ve linç edilmemek amacıyla Robinson'u ölüm cezasına çarptırmıştır.

Tüm bu gelişmelerin farkında olan Atticus, ne yapacağını bilemez bir durumda kalmıştır. Hukuk mücadelesini sonuna kadar sürdürmesine rağmen, verilen haksız ve adaletsiz karar onu derinden üzmüş ve adaletle olan güvenini sarsmıştır. Her zaman doğru olanı yaparak çocuklarına örnek olmaya çalışan Atticus, yaşanan bu durumu çocuklarına tam anlamıyla açıklamakta güçlük çekmiştir. Mahkeme salonunda bulunan birçok kişi de bu adaletsizliğin ve olayın farkındadır. Harper Lee, jürinin Robinson'u haksız bulması ve cezalandırmasıyla ilgili eserde şu ifadeye yer vermektedir:

Jüri, suçlu bulduğu sanığın yüzüne asla bakmazdı. O gün de, salona girerken hiçbir jüri üyesi Tom'a bakmadı. Mübaşir, Bay Tate'e bir kâğıt uzattı. Tate, yazıcıya verdi; yazıcı da Yargıç Taylor'a. Gözlerimi kapadım. Yargıç birazdan "jüri sanığı suçlu buldu" diyecekti... Gözlerimi Jem'e çevirdim. Balkonun kenarını o kadar sıkı tutuyordu ki, elleri bembeyaz kesilmişti. Her "suçlu" sözcüğü, sanki sırtına bir darbe gibi iniyordu; her seferinde irkiliyordu. Yargıç Taylor bir şeyler söylüyordu. Tokmağı elindeydi ama masaya vurmuyordu. Atticus'un evrakları çantasına yerleştirdiğini gördüm. Çantayı kapattı. Gazeteciye birkaç söz söyledi, Bay Gilmer'e başını sallayarak selam verdi, sonra dönüp Tom'un omzuna elini koydu. Eğilip kulağına bir şeyler fısıldadı. Ardından ceketini aldı, omzuna attı ama alışılmış şekilde salondan çıkmadı. (Lee, 2014: 74).

Atticus'un verdiği yoğun mücadeleye rağmen, adalet yerini bulmamış ve Robinson ölüm cezasına çarptırılmıştır. Bu durum, toplumdaki adalet inancını derinden sarsmıştır. Siyahi bireyler, yapılan haksızlığın farkında olmalarına rağmen içten içe adaletin gerçekleşeceği umudunu taşımaktadırlar. Ancak, verilen bu kararlar birlikte, adaletle olan inançları yeniden zedelenmiştir.

Atticus, mahkeme süresince saatlerce yargıç ve jüriyi sunduğu deliller ve yaptığı konuşmalarla adaletin sağlanması için büyük bir çaba göstermiştir. Davayı kaybetmiş olsa da, Atticus verdiği mücadeleyle adaletin herkes için ne denli önemli olduğunu vurgulamış ve bir gün herkesin adalete muhtaç olacağına inanmıştır. Özellikle siyahi toplum ve adalete inanan kesimler, Atticus’a derin bir saygı ve takdir göstermiştir. Dava olumsuz sonuçlanıp Atticus üzgün bir şekilde mahkeme salonunu terk ederken, Peder Sykes Scout’a “Bayan Jean Louise, ayağa kalkın, babanız geçiyor.” (Lee, 2014: 74) Diyerek, Atticus’a saygı gösterilmesini ve selamlanmasını sağlamıştır.

Yaşamını, inandığı gerçek değerler doğrultusunda sürdüren ve bu inançlarla her zaman doğru olanı yapan bireyler, karşılaştıkları olumsuzluklar ve uğradıkları kayıplara rağmen toplum nezdinde her zaman kazanan ve saygı duyulan kişiler olarak kabul edilirler. Avukat Atticus da, inandığı değerler uğruna mücadele eden bu bireylerden biridir. Adalet ve hak için inandığı yoldan sapmadan verdiği mücadele sonucunda, davayı kaybetmesine rağmen insanların sevgisini ve takdirini kazanmıştır.

Robinson’un yaşadığı toplumda, siyahi bir bireyin beyaz birine âşık olması, duygusal anlamda ona ilgi duyması kabul görmeyen bir durumdur. Aynı şekilde, toplumsal hiyerarşi gereği üst sınıf olarak kabul edilen beyaz birinin siyahi birine karşı duygusal bağ geliştirmesi toplum tarafından asla onaylanmamaktadır. On dokuz buçuk yaşındaki Mayella Violet Ewell, Robinson’a karşı duygusal ilgi beslemiş ve onu öpmek istemiştir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için çeşitli bahanelerle Robinson’u evine davet etmiş ve ev işlerini yapması karşılığında ona para vermiştir.

Bir gün Robinson, Bayan Mayella’nın evinin önünden geçerken, Mayella onu bir ev işi için çağırmış ve iş yaptırırken Robinson’a yaklaşıp onu zorla öpmek istemiştir. Robinson, evli olması nedeniyle bu teklifi reddedince, Mayella ne yapacağını şaşırmış ve bağırarak Robinson’un kendisine saldırdığını ve zorla sahip olduğunu iddia ederek iftira atmıştır. Mayella bu davranışı bilerek gerçekleştirmiştir; çünkü toplumda bir siyahinin sözünün kimse tarafından dinlenmeyeceğini bilmektedir. Ayrıca, bir siyahi tarafından reddedilmesinin gururuna dokunduğunu düşünerek Robinson’u kendi yöntemleriyle cezalandırmak istemiştir.

Mayella, hâkim karşısında hiçbir zaman istifini kaybetmemiş; Robinson'un kendisine saldırdığı ve zorla sahip olduğu yönündeki iftirasını ağlayarak ve kendisini acındırarak sürdürmüştür. Harper Lee, Mayella'nın mahkeme süreci ve savunmasını eserinde şu şekilde aktarmaktadır:

“Verandadaydım... ve o... o geldi. Babamın kesmemi istediği bir kütük vardı. Kendimi pek iyi hissetmiyordum o gün. O yoldan geçerken...” ‘O’ derken kimi kastediyorsun?” diye sordu Bay Gilmer. Mayella eliyle Tom Robinson’u işaret etti. “Şuradaki... Robinson,” dedi. “Lütfen daha açık konuş,” dedi Bay Gilmer. “Yazıcı, sadece söylenenleri kaydedebilir; işaretleri değil.” Mayella, sesi titreyerek devam etti: “Ben de dedim ki, ‘Gel buraya Zenci, şu dolabı kırmama yardım et. Sana bir çeyrek veririm.’ Bunu kolayca yapabiliirdi. Bahçeye girdi. Ben de içeri girip çeyreği almaya gittim. Arkamı dönerken... Birden üzerime saldırdı. Boğazımdan yakaladı. Ağzından pis sözler dökülüyordu. Direndim, çırpındım, bağırdım. Bana vurdu, tekrar tekrar vurdu...” (Lee, 2014: 228)

Mayella, mahkemede kurduğu tüm senaryoları olduğu gibi anlatarak hâkimi Robinson'un kendisine zorla sahip olduğuna inandırmaya çalışmıştır. Bunun üzerine Atticus ayağa kalkarak Mayella'ya birçok soru yöneltmiş, söylediklerinin doğruluğunu sınamaya çalışmış ve gerçeklerin açığa çıkması için büyük çaba göstermiştir. Atticus, adaletin sağlanmasını ve Robinson'un bu iftiradan kurtulmasını içtenlikle arzulamaktadır. Ancak Atticus'un tüm çabalarına rağmen, Mayella fikrini değiştirmemiş; zorlandığı sorularda ise susmayı tercih ederek ağlamıştır. Harper Lee, Mayella'nın bu savunmasını eserinde şu şekilde aktarmaktadır:

Birşey söyleyeceğim. Başka da konuşmayacağım. Şu Zenci bana tecavüz etti. Siz beyefendiler de buna karşı bir şey yapmayacaksanız hepiniz korkaksınız... Adisiniz. Topunuz birden! Bütün o attığınız havalar beş para etmez. Bütün bu efendim'li, bayan'lı konuşmalarınız beş para etmez Bay Finch. Ve bu kez gerçek hıçkırıklara boğuldu. Omuzları sarsılıyordu. Sözünde de durdu. Başka hiçbir soruyu yanıtlamadı. Bay Gilmer'in çabalarını bile karşılıksız bıraktı. Bu kadar zavallı ve cahil olmasaydı Yargıç Taylor onu mahkemeye hakaretten içeri attırırdı (Lee, 2014: 237)

Mayella'nın hiç arkadaşının olmaması ve Robinson ile arkadaşlık kurması kendi açısından doğal bir durumdur; ancak yaşadığı toplumca kabul edilebilir bir davranış değildir. Daha önce hiçbir erkeğe yanaşmayan Mayella, Robinson'u öpmek ve kendisine sahip olmak istemiştir. Fakat toplumun baskısı ve önyargıları nedeniyle ortaya çıkan bu durumdan kurtulmak amacıyla iftira atmayı tercih etmiştir. Çünkü toplumda, bir siyahinin ne kadar savunma yaparsa yapsın, kimsenin ona inanmayacağı yaygın bir inançtır.

Atticus'un yoğun mücadelesine rağmen, jüri siyahilerin davayı kazanmasını istememektedir. Çünkü jüri, Robinson'u haklı bularak adaletli bir karar verirse, siyahileri sevmeyen beyazların jüriyi eleştirip zorbalıkların artacağına ve mevcut toplumsal düzenin bozulacağına inanmaktadır. Maycomb'da adaletsizlik öylesine derin bir şekilde kök salmıştır ki, Atticus'un tüm çabalarına rağmen Robinson'un cezalandırılacağı neredeyse kesin olarak bilinmektedir.

Maycomb kasabasında, beyaz olmasına rağmen adaleti ve doğruluğu savunan bireyler de bulunmaktadır. Bunlardan biri, Robinson'un tarlasında çalışan Bay Dink Leas'tır. Bay Dink Leas, Robinson'a duyduğu sevgi nedeniyle mahkemeye gelmiş ve süreci yakından takip etmek istemiştir. Seyirciler arasında ayağa kalkarak, yaşanan haksızlığa karşı sessiz kalmamış ve Robinson'u savunmaya çalışmıştır. Ancak yargıç, Bay Dink'in müdahalesine öfkelenmiş ve yalnızca Robinson'un avukatının savunma yapabileceğini ifade etmiştir. Harper Lee, Bay Dink Leas'ın Robinson'u savunmasını ve yargıcın tepkisini eserinde şu şekilde aktarmaktadır:

“Kesin sesinizi, bayım!” diye bağırdı Yargıç Taylor, birdenbire tamamen uyanmıştı. Yüzü kıpkırmızı olmuştu, sinirden parlıyordu. Şaşırtıcı olan, ağzındaki puro konuşmasını hiçbir şekilde engellemiyordu. “Bay Deas, söyleyeceğiniz bir şey varsa, usulüne uygun şekilde yemin edip söyleyin. Şimdi mahkeme salonunu terk edin. Hemen gidin! Duydunuz mu beni? Eğer bir daha bu davaya karışırsanız, vay halinize!” Yargıç Taylor, Atticus'a adeta onu azarlayacakmış gibi bakıyordu. Atticus ise başını eğmiş, hafifçe kıkırdıyordu. Yargıç Taylor'un zaman zaman kendi yetki sınırlarını aşarak tehditler savurduğunu daha önce konuşmuştuk. Ama çok az avukat onun söylediklerine karşı çıkacak cesareti gösterirdi (Lee, 2014: 246).

Maycomb kasabasında toplum tarafından dışlananlar yalnızca siyahiler değildir. Boo Radley adlı karakter, gençlik yıllarında yaptığı bazı hatalar nedeniyle kendini evine kapatmış ve toplumla bağlarını koparmıştır. Kasabadaki insanlar, Boo Radley'in dışarı çıkmamasından ötürü ona “Öcü Radley” adını takmış ve özellikle çocuklarını korkutmak amacıyla bu ismi kullanmışlardır. Boo Radley'in evine kapanmasının ardından geçen yıllarda, kasabadaki dedikodular nedeniyle hem çocuklar hem de yetişkinler, hakkında asılsız söylentilere inanır hale gelmiştir. Toplumun yanlış ve kulaktan dolma bilgileri sonucunda “Öcü Radley” olarak anılmaya başlayan Boo Radley'in evinin önünden geçmekten çekinir olmuşlar, başlarına kötü bir şey gelmesinden korkmuşlardır.

Boo Radley, gençlik yıllarında yaptığı hatalara rağmen özünde iyi niyetli bir bireydir. Kendini eve kapatmasının ve toplumdan soyutlanmasının temel sebebi, toplumun onu anlayamaması ve dışlamasıdır. Evine kapanmasının ardından kimseye zarar vermemesine rağmen, toplumda asılsız dedikodulara maruz kalması, toplumsal yapının çürümüşlüğü göstermektedir. Harper Lee, Boo Radley karakterinin yaşantısı ve toplumun ona yönelik algılarıyla ilgili şu ifadeleri kullanmaktadır:

Ama suçlanmasına karşı çıktı. Boo bir canı değildi. Şerifin gönlü onu zencilerle beraber kapatmaya elvermeyince, Boo adliye binasının bodrumuna kapatıldı. Boo'nun bodrumdan eve dönüşü Jem'in anılarında sisliydi. Bayan Stephanie Crawford kent meclisindekilerin Bay Radley'e Boo'yu eve götürmezse nemden küflenerek öleceğini söylediklerini anlattı. Kaldı ki, Boo belediyenin sırtından daha fazla geçinemezdi (Lee, 2014: 18).

Toplumda yerleşmiş bazı genel kalıp yargılar, yanlış olmalarına rağmen bu yanlışlıklara karşı çıkacak cesareti gösteremeyen bireyler nedeniyle yüzyıllar boyunca varlığını sürdürmekte ve birçok kişinin adaletsiz biçimde zarar görmesine yol açmaktadır. Bununla birlikte, bu yanlışlıkları eleştirmek ve değiştirmek adına cesaret gösteren bireyler de mevcuttur. Özellikle Avukat Atticus, toplumdaki bu yapısal çürümenin önüne geçmek ve masum bireylerin maruz kaldığı haksızlıklarla mücadele etmek amacıyla aktif bir rol üstlenmektedir.

Atticus, toplumun tepkisi ve baskısına rağmen avukatlığını üstlendiği Robinson davasında haklılığını defalarca dile getirmiştir. Ancak, toplumsal normlara karşı çıkmak ve bireylerin yanlış yönlendirilmiş olduklarını ifade etmek kolay bir süreç değildir.

Toplumun içinde bulunduğu olumsuz durumların en önemli nedenlerinden biri cahillik ve eğitimsizliktir. Mehmet Kaplan, eğitimle ilgili olarak “İnsanların davranışlarına kaynaklık eden değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında en sağlıklı yöntem eğitimidir” (Kaplan, 2022: 160). İfadesiyle eğitimin önemine vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda, Avukat Atticus'un adalet ve hak mücadelesinde gösterdiği kararlılığın temelinde, kendisinin eğitilmiş ve akli selim bir birey olması yatmaktadır. Bir insanın haksızlık karşısında “Ben haksızım” diyebilme medeni cesareti ve dürüstlüğü ulaşabilmesi, cehaletten kurtulup hayatı sorgulayabilen ve empati yeteneği gelişmiş bireyler olmasına bağlıdır. Eğitimle bireylerin gözleri hakikate açılır ve maruz kalınan haksızlıkları içselleştirerek kabul etmeme bilinci gelişir. Bu nedenle, cahil toplumların aydınlanabilmesi için Atticus gibi eğitilmiş

bireylerin cesaretlerini toplayarak adalet ve hak mücadelesinde öncü rol üstlenmeleri zorunludur. Aksi takdirde, yıllardır süregelen adaletsizlikler, cehaletin toplumsal çıkarlar doğrultusunda korunmasıyla devam edecektir.

Atticus'un tüm savunmalarına rağmen jüri, Robinson'u suçlu bularak kendisine ölüm cezası vermiştir. Jürinin bu yöndeki adaletsiz kararı, toplumun baskısı ve yerleşmiş kalıp yargılar gibi sosyal faktörlerden kaynaklanmaktadır. Mahkeme sürecindeki hâkim ve jüri üyeleri bile toplumu karşısına alarak kendilerini riske etmek istememekte; bu durum, adaletsiz kararların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Hâkim ve jüri üyelerinin bile adaletsizlik yapması, toplumsal çürüme ve adaletsizliğin sistematik olarak devam etmesini kaçınılmaz kılmaktadır.

Robinson, maruz kaldığı bu haksızlığı asla kabul etmemektedir; çünkü işlemediği bir suç nedeniyle, sadece ten renginden ötürü toplumun adaletsizliğine uğramış ve haksız şekilde ölüm cezasına çarptırılmıştır. Robinson'un ailesi de verilen karardan derin bir üzüntü ve öfke duymaktadır. Bu durum yalnızca Robinson ve ailesini değil, kasabada yaşayan tüm siyahi bireyleri ve gerçek adaletin savunucusu olan bazı beyazları da etkilemiş; onlar da söz konusu kararın haksız ve adaletsiz olduğuna inanmaktadır. Ancak, bu olumsuz durumu değiştirmek için ellerindeki güç yetersiz kalmaktadır.

Robinson, kendisine verilen adaletsiz kararı sindirememiştir. Hapishanedeyken, idman sırasında adaletsizliğin yarattığı öfke ve hayal kırıklığıyla çitlere tırmanarak kaçma girişiminde bulunmuştur. Tüm uyarılara rağmen durmaması üzerine açılan ateş sonucu hayatını kaybetmiştir. Bu olay, haksız bir kararın siyahi bir insanın yaşamının sonlanmasıyla sonuçlandığını göstermektedir. Harper Lee, Robinson'un kaçma girişimi ve sonrasında gelişen olaylar hakkında şu ifadeleri kullanmıştır:

“Tom öldü.” Hala Alexandra eliyle ağzını kapattı, nefesi kesilmiş gibiydi. “Vurmuşlar,” dedi Atticus sessizce. “Koşuyormuş... Sırası gelmiş. Parmaklığı aşmak için bir atılım yapmış. Tam gözlerinin önünde...” Hiç mi durdurmaya çalışmadılar? Uyarı vermediler mi?” diye sordu halam, sesi titreyerek. “Uyardılar. “Dur!” diye bağırmışlar. Önce havaya ateş etmişler... Ama sonra ona da ateş açmışlar. Parmaklığın üstüneyken vurulmuş. Gardiyanlar, “İki kolu sağlam olsaydı çoktan kaçırdı,” demiş. Hızlıymış... “Cal... Benimle gelir misin? Helen’e anlatmamda bana yardımcı olmanı istiyorum.” (Lee, 2014: 296).

Robinson'un öldürülmesi, başta ailesi, sevenleri ve Avukat Atticus olmak üzere birçok kişiyi derinden üzmüştür. Haksız yere verilen ölüm cezası ve trajik ölümü, siyahilere karşı önyargılı bazı kesimler dışında toplumun geniş bir kesiminde büyük üzüntüye yol açmıştır. Tom Robinson, maruz kaldığı bu adaletsizliğin yalnızca bir örneğidir; dünya genelinde benzer şekilde haksız suçlamalarla karşılaşan ve cezalandırılan birçok siyahi birey bulunmaktadır. Ancak burada üzerinde durulması gereken en önemli nokta, Atticus gibi adaletin evrenselliğine inanan bireylerin varlığı ve onların adalet için yaşam boyu süren mücadeleleridir.

Harper Lee, bu eseri aracılığıyla adaletin önemini ve herkes için eşit biçimde işlemesi gerektiğini okuyucularına etkili bir şekilde aktarmaktadır. Özellikle Atticus'un, hem örnek bir baba hem de ideal bir avukat olarak haksızlığın karşısında kararlılıkla durması ve gerekli tüm mücadeleyi vermesi, eseri okuyan birçok kişi için ilham verici ve gurur verici bir örnek teşkil etmektedir.

Eser, verdiği mesajlar ve yaşanmış gerçek hayat hikâyesiyle birçok okuru derinden etkilemiş; yazıldığı dönemde toplumun en cahil ve adaletsiz olduğu yıllarda bu adaletsizliği cesurca dile getirmesi sebebiyle çeşitli ödüllere layık görülmüştür.

Göçebe olarak kasabaya gelen ya da tarihsel süreçte kolonilerden zorla iş gücü veya köle olarak getirilen bireyler, burada yaşamak zorunda kalmışlardır. İçinde bulundukları toplum ise hiçbir zaman bu bireyleri kendilerinden kabul etmemiş; kölelik dönemi sona ermiş olsa bile, siyahi olmaları nedeniyle onları alt sınıfa ait ve hizmetçi konumunda görmüştür. Toplumun siyahi bireylere yönelik bakış açısını Zeynep İspir, makalesinde şu şekilde ifade etmektedir:

Eserde, “siyah” bireylerin kötü, güvenilirmez ya da tehlikeli olduklarına dair önyargılar, pek çok yerde karşımıza çıkar. Bazı kasaba halkı için siyahiler, “azıtlı kırsal bölgelerde yaşayan, ülkeyi yönetenlerin umurunda bile olmayan, herkesin namusuna göz diken” tehlikeli kimselerdir. Bu tür yargılar ve değer biçmeler sadece toplumun genelinde değil, Atticus'un evinde yankılanan konuşmalarda da hissedilir. Eğer gerçek bir değer bilgisine sahip değilseniz, bu tür yargılar hayatı katlanılmaz hale getirir; insanı derinden yaralar. Tıpkı Scout'ın Hala Alexandra'sının içini kemiren, onu çaresiz bırakan duygular gibi... “Zenci hayranı” olmak her ne anlama geliyorsa, kabul edilmesi imkânsız, hatta utanç verici bir özellik olarak görülür (İspir, 2018: 10).

Maycomb kasabasındaki beyazlar, kendilerini ilgilendiren özellikle hukuksal konularda ortaya çıkan durumlarda her zaman kendi çıkarlarını korumak amacıyla kendilerini haklı görmüş ve siyahileri sürekli olarak haksız kabul etmişlerdir. Bir

toplumda adaletin bulunmaması, beraberinde pek çok olumsuzluğu da getirir. İnsanların huzur içinde ve bir arada yaşamaları, adaletsizliğin hüküm sürdüğü toplumlarda mümkün değildir.

Harper Lee başta olmak üzere birçok yazar, siyahi bireylerin yaşadığı zorlu ve çetin hayat koşullarını dile getirmeye çalışmıştır. Bu yazarlar, dünya genelinde herkesin bu sorunlardan haberdar olmasını ve siyahilerin maruz kaldığı iftiralar, adaletsizlikler ile haksızlıklar karşısında duyarlı olup tepki göstermesini amaçlamaktadır.

Harper Lee, yalnızca iki eser kaleme almış olmasına rağmen, adalet ve ırkçılık temalarına yaptığı vurgu sayesinde eserleri en çok satanlar arasında yer almış; dünya çapında tanınan ve takdir edilen önemli yazarlardan biri haline gelmiştir. Toplumun yanlışlarına karşı durmak ve toplumu karşısına almak kolay değildir; ancak Harper Lee, zor olanı büyük bir cesaretle gerçekleştirmiştir. Bu cesareti, kendisine hem şöhret hem saygı hem de pek çok ödül kazandırmıştır.

Harper Lee ve ailesi için adalet son derece önemli bir kavramdır. Babasının avukat olması ve kendisinin hukuk eğitimi almış olması, adalete verdikleri önemi açıkça ortaya koymaktadır. Eserde işlenen adaletsizlik teması, Harper Lee'nin konuyu titizlikle ele almasına ve olayları okuyucuya en etkili biçimde aktarmasına katkı sağlamıştır. Lee, yaşadığı toplumda var olan adaletsizlik ve ırkçılığın sona ermesi ve toplumun bu sorunlara karşı direnç göstermesi için yoğun çaba sarf etmiştir.

Harper Lee, bu eseri yazarken adaletsizliği dile getirmiş ve eserin temelini oluşturan olayın kendisinin şahit olduğu gerçek bir vakaya dayanması nedeniyle eseri otobiyografik bir yaklaşımla kaleme almak istemiştir. Hem gerçek hayatta hem de eserde babasının bir avukat olması, yakın arkadaşını eserde canlandırması ve kendisini başkarakter aracılığıyla olayları anlatan bir figür olarak konumlandırması, Lee'nin gerçek bir olayı otobiyografik bir biçimde aktardığını göstermektedir.

Eserin küçük bir kız çocuğu tarafından objektif bir bakış açısıyla anlatılması ve adalet ile gerçeklerin en açık biçimde dile getirilmesi son derece önemlidir. Çünkü küçük yaşta bir çocuk, çıkarlar doğrultusunda yalan söylemez ve masum, tarafsız bir

perspektife sahiptir. Yazarın, anlatılan olayları ve erken yaşıta karşılaştığı adaletsizlikleri bir çocuğun gözünden aktarması, olaylara tarafsız yaklaşımını ve adalet konusundaki duyarlılığını okuyucuya etkili bir şekilde göstermektedir.

3.2. Toplumsal Engellerin Sesi: *Bülbülü Öldürmek*'te Irkçılığın Derin İzleri

İnsanlık tarihinin en karanlık ve en uzun süredir çözilemeyen sorunlarından biri, ırkçılıktır. Binlerce yıldır insanlar, ırkları, dilleri ve kendilerini üstün gördükleri diğer gruplara göre alt sınıf olarak konumlandırma biçimleriyle birbirlerini ayırtmışlardır. Sosyal bilimler ile biyoloji ve genetik gibi fen bilimleri alanlarında da geniş çapta incelenen ırk kavramı, Ahu Sumbas'ın ifadesiyle “hem sosyal bilimlerin hem de biyoloji ve genetik gibi fen bilimlerinin kapsamına girmektedir” (Sumbas, 2009: 262). İnsanlar farklı kökenlerden oluşurken, bu farklılıklar ne yazık ki bazı gruplar arasında anlaşmazlıklara, hatta bir ırkın diğerine üstünlük kurmasına yol açmış; böylece ırkçılık sorunu doğmuştur. Patricia Brander, “Gençlerle İnsan Hakları Eğitimi” adlı eserinde ırkçılığı şöyle tanımlar:

İrkçilik çeşitli biçimlerde tanımlanabilir. Bu tanımlardan birine göre, ırkçılık; bir ırkın, başka bir ırka göre doğuştan üstün olduğuna dair bilinçli ya da bilinçsiz bir inançtır. Bu görüş iki temel düşünceyi içerir: Birincisi, üstün kabul edilen ırkın, daha aşağı görülen ırklar üzerinde güç kurma ve onları yönetme hakkına sahip olduğudur. İkincisi ise, ırkçılığın bireylerin ve toplulukların düşünce ve davranışlarını şekillendiren bir unsur haline gelmesidir. Bu noktada, “ırkçılık” kavramı, farklı “ırklar”ın varlığını zaten kabul etmiş gibi bir duruma yol açar. Ancak son yıllarda, “ırk”ın biyolojik bir gerçeklikten çok, toplumsal bir kurgu olduğu düşüncesi öne çıkmıştır. İnsanları “insan olmak” dışında kategorilere ayırmak mümkün değildir. Bu nedenle, gerçekte “ırk” diye bir şey olmasa bile, ırkçılık ne yazık ki varlığını sürdürmektedir (Brander & Oliveira, 2008: 333).

Kolonyalizm sonrası dönemde Avrupa ve Amerika’da ırkçılığın belirgin bir şekilde ortaya çıkmasının başlıca nedenlerinden biri, göç eden bireylerin -ister zorunlu ister gönüllü olarak- bu bölgelere geldikten sonra yerel halk tarafından dışlanmaları ve kabul görmemeleridir. Yerleşik toplulukların, gelen göçmenleri ötekileştirmesi ve kendilerini bu bireylerden üstün görmeleri, ırk temelli ayrımcılığın kökeninde yer alan yanlış bir inanıştan kaynaklanmaktadır. Bu tür önyargılar, göç etmek zorunda kalan birçok insanın uzun yıllar boyunca sosyal, ekonomik ve psikolojik açıdan ciddi sıkıntılar yaşamasına neden olmuştur.

Bir bireye yönelik gerçekleştirilebilecek en büyük haksızlıklardan biri, ırk temelli ayrımcılığa maruz bırakılmasıdır. Zira hiçbir insan, mensubu olduğu ırkı, ailesini ya da doğduğu coğrafyayı kendi iradesiyle belirleyemez. Bireyin tercih ve kontrolü dışında gelişen bu tür koşullar nedeniyle yaşamı boyunca ırkçılığa maruz

kalması, hem etik açıdan kabul edilemez bir durumdur hem de ciddi bir toplumsal adaletsizliği temsil etmektedir.

İrkçılığa maruz kalan bireylerin gösterdiği haklı tepkiler ve devletlerin zamanla toplumsal gelişim göstermesiyle birlikte, birçok ülkede ırkçılığı yasaklayan ve ayrımcılıkla mücadeleyi amaçlayan yasal düzenlemeler yürürlüğe girmiştir. Bu hukuki adımlar, bireylerin yalnızca doğuştan gelen ve kendi iradeleri dışında gelişen etnik kimlikleri nedeniyle maruz kaldıkları dışlanma ve ayrımcılıkları kısmen de olsa azaltmış; toplumsal eşitlik ve adaletin sağlanmasına yönelik önemli bir ilerleme kaydedilmesini mümkün kılmıştır.

Her ne kadar ulusların çıkardığı yasal düzenlemelerle ırksal ayrımcılık hukuken ortadan kaldırılmaya çalışılmış olsa da, toplumların göçmenlere ve farklı etnik kökenlerden bireylere yönelik algılarının kısa sürede değişmesi kolay değildir. Günümüzde dünyanın birçok bölgesinde, özellikle göçmenler ve siyahiler hâlâ dışlanmakta; toplumsal dayanışma ve birlik gerektiren durumlarda bu gruplar bilinçli ya da bilinçsiz şekilde dışarıda bırakılmaktadır. Toplumsal bir kriz veya anlaşmazlık durumunda ise, güçsüz konumda bulunan göçmenler sıklıkla günah keçisi ilan edilmekte; bazı bireyler kendi çıkarlarını korumak adına ırkçı söylem ve davranışlara başvurmadan kaçınmamaktadır. Bu durum, yasal düzenlemelerin ötesinde, toplumsal bilinç ve kültürel dönüşümün önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Toplumda ırkçılığın bu denli yaygınlaşmasının başlıca nedenleri arasında eğitimsizlik ve empati yoksunluğu önemli bir yer tutmaktadır. Bireyler, kendilerini başkalarının yerine koyarak onların yaşadıkları zorlukları anlayabilselerdi, ırk temelli ayrımcılığın ne denli haksız ve yıkıcı bir tutum olduğunu fark edebilirlerdi. Ahlaki değerlere dayalı bir eğitimle bireylerin düşünsel kapasiteleri geliştirilmiş olsaydı, bu durum onların daha olgun bireyler haline gelmesini sağlayacak ve insanların kendi iradeleri dışında maruz kaldıkları etmenlerden ötürü ayrımcılığa uğramalarının kabul edilemez bir haksızlık olduğunu kavramalarına katkı sunacaktı. İrkçılığın, gelişmiş toplumlara kıyasla eğitimsiz ve sosyoekonomik açıdan geri kalmış toplumlarda daha sık görülmesi, bu görüşü destekleyen önemli bir göstergedir. Nitekim Gülşen Aras (2014) da eğitimin toplumsal kalkınmadaki rolüne dikkat çekerek, “Eğitimin kişisel

ve dolayısıyla toplumsal kalkınmadaki önemli yeri göz ardı edilemez” (Aras, 2014: 11) ifadeleriyle bu durumu açıkça vurgulamıştır.

İrkçılık Amerika'da koloni döneminde siyahların zorunlu çalışan olarak getirilmesinden sonra başlamış ve kölecilik ile sistematik hale gelmiştir. (Tatlisu, 2017: 38) Tarih boyunca ırkçılığa maruz kalan bireyler yalnızca ayrımcılıkla sınırlı kalmayan, aynı zamanda son derece ağır ve insanlık dışı koşullar içeren çok yönlü sıkıntılarla karşı karşıya kalmış, hatta bu süreçte yaşamlarını yitirmişlerdir. Özellikle kolonyal dönemde, siyahi ve yoksul toplulukların mensupları zorla yerlerinden edilerek köle olarak çalıştırılmak üzere farklı ülkelere gönderilmişlerdir. Bu zorunlu göç sürecinde ve sonrasında, birçok kişi kötü muamele, yetersiz beslenme, sağlıksız yaşam koşulları ve hastalıklar nedeniyle hayatını kaybetmiştir. Siyahilerin tarihte maruz kaldıkları bu zorunlu göç ve ardından gelen acı dolu süreç hakkında Aylin Bulek şu ifadeleri kullanmaktadır:

16. yüzyılın başlarından itibaren, Afrikalı siyahiler Avrupalı tüccarlar tarafından Amerika'ya götürülerek köle olarak satılmıştır. Bu kölelerin çoğu, farklı etnik kökenlere sahip olup birbirlerinden farklı diller konuşmaktaydı. Yine çoğunlukla, bu insanlar Avrupalılara satılmadan önce Afrikalı köle tüccarları tarafından ele geçirilmiştir. Temel hijyen kurallarına uyulmamış, yeterli besin sağlanmamış ve kölelere hareket edecek alan dahi tanınmamıştır. Bu insanlık dışı şartlar hastalıkların hızla yayılmasına neden olmuş ve pek çok köle, daha Amerika'ya ulaşmadan yaşamını yitirmiştir (Bulek, 2024: 2).

Tarihsel süreçte yaşanan tüm bu acı verici olaylar, yalnızca ilgili dönemle sınırlı kalmamış; siyahilerin atalarından itibaren günümüze kadar uzanan bir şekilde zorlu yaşam koşullarına maruz kalmalarına neden olmuştur. Günümüzde ise durum bir ölçüde değişmiştir. İrkçılığın tamamen sona erdiğini söylemek mümkün olmasa da, geçmiş yüzyıllarla kıyaslandığında siyahi bireylerin önemli toplumsal ve hukuki haklar elde ettiği, çeşitli meslek alanlarında özgürce yer alabildiği ve toplumsal kabul düzeyinin görece arttığı gözlemlenmektedir. Bu gelişmeler, ırk temelli ayrımcılıkla mücadelede umut verici adımlar olarak değerlendirilebilir.

Toplumda artan hoşgörü ve kapsayıcılıkla birlikte, siyahi bireylerin artık beyazlarla aynı ulaşım araçlarını kullanabildiği, aynı ibadethanelerde ibadet edebildiği ve benzer meslek alanlarında yer alabildiği bir sosyal yapı oluşmaya başlamıştır. Bu gelişmeler, toplumsal eşitlik adına önemli ilerlemeler olarak değerlendirilse de, ırkçılığın tamamen ortadan kalktığını söylemek mümkün değildir. Günümüzün yasal düzenlemeleri ve toplumsal bilinç düzeyine rağmen, birçok

toplumda bazı bireylerin siyahilere yönelik olumsuz tutumlar sergilediği ve içsel önyargılar taşıdığı gözlemlenmektedir. Bu tür yapısal ve duygusal ırkçılığın tamamen ortadan kalkması, yalnızca hukuki düzenlemelerle değil, uzun vadeli kültürel dönüşümler ve bilinçli eğitim politikalarıyla mümkün olabilecek bir süreçtir.

Harper Lee, *Bülbülü Öldürmek* adlı eserinde, çocukluk yıllarında yaşadığı Maycomb kasabasındaki ırkçı tutum ve olaylardan derinden etkilenmiş ve bu deneyimlerini edebi bir anlatı yoluyla dile getirmeyi tercih etmiştir. Yazar, eseri aracılığıyla ırkçılığın birey ve toplum üzerindeki yıkıcı etkilerini gözler önüne sermeyi amaçlamıştır. Ancak, dönemin sosyopolitik koşulları ve yaygın ırkçı söylemler nedeniyle, eser kamuoyunda ciddi tepkilerle karşılanmış; bazı kesimler hem kitaba hem de yazara yönelik sert eleştirilerde bulunmuştur. Eserin kaleme alındığı dönemde toplumda eğitimsizliğin ve empati yoksunluğunun hâkim olduğu, bireylerin kendi çıkarlarını korumak adına ırk temelli ayrımcılığı meşru gördükleri açıkça gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, *Bülbülü Öldürmek*, sadece edebi bir anlatı değil, aynı zamanda dönemin sosyal adaletsizliklerine karşı güçlü bir eleştiri olarak da değerlendirilebilir.

Harper Lee'nin babasının avukat olması ve kendisinin de yazarlık kariyerinden önce hukuk eğitimi alması, ailenin adalet ve hukuka verdiği önemi ve ırkçılığa karşı olan kesin tutumunu açıkça ortaya koymaktadır. Eğitim sürecinin temelini ailede başladığı ve ebeveynlerin çocuklarına sundukları örneklik sayesinde toplumda huzurun artabileceği görülmektedir. Aksine, ailelerin siyahileri dışlayıcı ve ayrımcı tutumları, çocukların bu olumsuz davranışları model alarak benzer tutumları benimsemelerine yol açmaktadır. Bu bağlamda, çocuğun hayata dair ilk eğitimini ailede aldığı ve bu eğitimin onun doğru-yanlış ayrımını yapmasında kritik rol oynadığı unutulmamalıdır. Harper Lee, kaleme aldığı eserle, birçok siyahi bireyin yaşadığı zorluklara ses olmuş ve toplumsal barış ile adaletin sağlanmasına önemli katkılar sunmuştur.

Harper Lee'nin *Bülbülü Öldürmek* adlı eserinde en çok ırkçılığa maruz kalan karakterler arasında Tom Robinson, ailesi ve çevresindeki siyahi bireyler yer almaktadır. Robinson'un yaşadığı Maycomb kasabasında siyahi toplum mensupları, ten renkleri nedeniyle sistematik olarak dışlanmış, toplum tarafından köle statüsünde

alt sınıf bireyler olarak kabul görmüştür. Kasaba halkı, siyahilerin hiçbir zaman beyazlarla eşit haklara sahip olamayacağı ve bir beyazın sahip olduğu hakların bir siyahiyeye asla tanınmayacağı inancını benimsemiştir. Bu durum, eserdeki ırkçılık teması üzerinde belirgin şekilde durulmasına yol açmaktadır. Celal Aslan ve Nahide Ece Süslü (2022), yaptıkları çalışmada *Bülbülü Öldürmek* romanının ırk ayrımcılığına dikkat çektiğini ve hukukun üstünlüğünü vurguladığını; ayrıca adalet, eşitlik, dürüstlük ve saygı gibi evrensel değerlerin ön plana çıkarıldığını belirtmişlerdir. (Aslan & Süslü, 2022: 214)

Eserin yazıldığı dönemin Amerikan toplumu bağlamında, siyahi bireylerin karşılaştığı başlıca zorluklar arasında şunlar yer almaktadır: Siyahilerin beyazlarla aynı kilisede ibadet edememesi, toplu taşıma araçlarında oturma önceliğinin her zaman beyazlara tanınması, eğitim kurumlarında siyahilerle beyazların ayrı sınıflarda veya alanlarda eğitim alması ve beyazların siyahilere karşı köle muamelesi yapması. Bu uygulamalar, dönemin ırkçı sosyal yapısının somut örneklerini oluşturmakta ve siyahilerin sistematik olarak ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmelerine neden olmaktadır.

Maycomb kasabesindeki siyahi bireyler, toplum tarafından sistematik olarak kabul görmemiş, sürekli dışlanmış ve beyazlar tarafından karşılaştıkları her ortamda hakaret ve baskıya maruz kalmışlardır. Özellikle eğitimsiz ve dar görüşlü kesimlerin egemen olduğu bu kasabada, beyazlara herhangi bir zararları olmayan siyahiler, zor koşullar altında hayatta kalma mücadelesi vermişlerdir.

Tom Robinson, Maycomb kasabasında yaşayan evli ve iki çocuk babası, yardımsever ve iyi kalpli bir vatandaş olarak tanınmaktadır. Günlük yaşamını tarlada çalışarak ailesinin geçimini sağlama çabası içindedir. Robinson, işe giderken başka bir yol seçme imkânı olmaması nedeniyle, on dokuz yaşındaki Mayella'nın evinin önünden geçmek zorundadır. Mayella, evde zaman geçiren, sosyal çevresi olmayan ve eğitimsiz bir babanın kızıdır. Can sıkıntısını gidermek amacıyla, sabahları ve akşamları işe gidip gelirken Robinson'dan çeşitli ev işlerinde kendisine yardımcı olmasını istemiş ve bu yardımlar karşılığında Robinson'a ödeme yapmıştır.

Robinson, bir gün işten dönerken Mayella, kendisinden ev işlerinde yardım istemiş ve onu evine davet etmiştir. Ancak bu davetin gerçek amacı, ev işleriyle

sınırlı kalmayıp, Mayella'nın can sıkıntısını gidermek, Robinson'dan duygusal destek almak ve ona karşı romantik bir yakınlık kurmaktır. Maycomb kasabasında, bir siyahinin bir beyazla evlenmesi ya da fiziksel temas kurması toplumca kesinlikle kabul görmemekte ve sert şekilde kınanmaktadır.

Mayella, Robinson'dan duygusal anlamda istediği ilgiyi alamamasına rağmen ısrarlarını sürdürmüş, ancak amacına ulaşamamıştır. Bu esnada pencereden durumu gören Mayella'nın babası, Robinson'a hakaretler savurmuştur. Mayella, kendini toplum içinde aklamak ve dışlanmaktan kurtulmak amacıyla Robinson'a yönelik asılsız suçlamalarda bulunarak, onun kendisine saldırdığını ve zorla sahip olduğunu iddia etmiştir. Böylece, toplumda zaten ayrımcılığa ve nefret söylemine maruz kalan siyahi bireyler, bu iftira sonucunda Maycomb kasabasında daha da ağır bir yaşam mücadelesi vermek zorunda kalmıştır.

Mayella'nın iddiaları kasabada yayıldıktan sonra, kasaba halkı siyahilere yönelik nefret ve baskılarını önemli ölçüde artırmıştır. Tom Robinson, kendisine yönelik suçlamaları reddederek Mayella'nın kendisine saldırdığını ve duygusal bir yakınlık aradığını defalarca ifade etmiş olsa da, Maycomb'da beyazların ifadeleri her zaman daha güvenilir ve geçerli sayılmıştır. Bu durum, ırkçılığın derinleştiği sosyal yapının ve hukuki adaletin siyahilere karşı nasıl işlediğinin somut bir göstergesidir.

Tom Robinson'un tüm itirazlarına ve masumiyetini kanıtlamaya yönelik çabalarına rağmen, kasaba halkı onu cezalandırmak ve Mayella'ya destek vermek konusunda kararlı olmuştur. Kendisine yöneltilen iftiralar sonucu Robinson tutuklanmış ve mahkemeye çıkarılacağı bildirilmiştir. Hiçbir suçu olmamasına rağmen, yardım amacıyla Mayella'nın evine gitmek zorunda kalan Robinson, karşılaştığı bu haksız suçlama ile zaten zorlu olan yaşamının daha da güçleştiğini fark etmiş ve iftiradan kurtulmasının neredeyse imkânsız olduğunu düşünmüştür. Çünkü Maycomb'da siyahilerin hukuki anlamda haklı çıktığı bir örnek neredeyse bulunmamaktadır; hukuki anlaşmazlıklarda siyahilerin mağdur olduğu durumlarda kararlar çoğunlukla beyazlar lehine verilmektedir.

Toplumda beyazların büyük bir çoğunluğu siyahilere karşı ırkçı tutumlar sergilemekle birlikte, eğitimli ve ırkçılığa karşı kararlı duruş gösteren beyaz bireyler de bulunmaktadır. Başkarakter Scout'un babası olan Atticus Finch, mesleği avukatlık

olan ve hayatı boyunca özellikle çocuklarına doğruluk ve adalet ilkelerini aşılayan bir figürdür. Atticus'un siyahilerle olan ilişkileri olumludur; onlarla alışveriş yapar, ihtiyaçları olduğunda yardımcı olmaktan çekinmez. Tom Robinson'a yönelik iftiralar sonrasında, mahkeme tarafından Robinson'un savunma avukatlığı görevi Atticus'a verilmiştir. Atticus, bu görevi üstlenmekte bazı tereddütler yaşamaktadır; zira Maycomb kasabasında bir siyahinin avukatlığını yapmak kolay bir iş değildir. Siyahilere yardım eden beyazlar toplum tarafından dışlanmakta, hatta tehdit edilmektedir. Atticus, Maycomb'da sevilen bir kişi olmasına rağmen, Robinson'un avukatlığını üstlendiği için çeşitli tehditlerle karşı karşıya kalmıştır. Atticus'un asıl mücadelesi, kendi halkının cehaleti ve ırkçı önyargılarıyla olmuştur; bu durum onu derinden düşündürmektedir. Harper Lee, Atticus'un Robinson davası nedeniyle yaşadığı zorlukları şu şekilde dile getirir:

Gel buraya Scout, dedi Atticus.

Kucağına kıvrıldım ve kafamı çenesinin altına sıkıştırdım. Beni kollarının arasına alarak sallamaya başladı. Bu kez farklı, dedi;

Bu kez Kuzeylilerle savaşıyoruz. Kendi dostlarımızla savaşıyoruz. Ama şunu hiç aklından çıkarma: İşler ne denli tatsızlaşırsa tatsızlaşsın onlar yine de bizim dostlarımız ve burası bizim evimiz. Sabah Cecil Jacobs'un karşısına bu düşüncelerle dikildim.

Sözünü geri alacak mısın? Aldırt da göreyim! Diye bağırdı.

Bizimkiler babana kasabanın yüz karası diyorlar. O köleyi de su tankından sallandırmak gerek diyorlar (Lee, 2014: 99).

Atticus Finch'in Robinson davasındaki savunma görevini üstlenmesi sadece kendisi için değil, ailesi için de çeşitli zorlukları beraberinde getirmiştir. Başkarakter Scout, okulda arkadaşları tarafından hakaretlere maruz kalırken, kardeşi Jem de sokakta karşılaştığı kişilerden benzer olumsuz tepkilerle karşılaşmaktadır. Beyaz olmalarına rağmen, Atticus'un bir siyahinin avukatlığını yapması nedeniyle aile, toplumun baskı ve dışlamalarına sürekli maruz kalmaktadır. Atticus, bu davanın kolay bir süreç olmayacağını farkında olmakla birlikte, hayatı boyunca haklıyı savunma ve inançları doğrultusunda hareket etme prensibiyle davayı kabul etmiştir. Harper Lee, Atticus'un bu davayı kabul etmesine ilişkin düşüncelerini şu şekilde dile getirir:

Atticus iç geçirdi. Yalnızca tek bir Zenciyi savunuyorum. Adı da Tom Robinson. Kasaba çöplüğünün ötesindeki barakalarda oturuyor. Calpurnia'nın kilisesine üye. Cal ailesini iyi tanıyor, iyi insanlar olduklarını, dürüst yaşadıklarını söyledi. Scout, bazı şeyleri anlayacak yaşta değilsin, ama kasabalıya göre bu adamı savunmamam gerek. Fazla bir şey yapmam gerekmiyor. Tuhaf bir dava. Yaz sonundan önce de yargıç önüne gelmez. John Taylor bize

bir erteleme verecek kadar iyilik etti... Eğer onu savunmaman gerekiyorsa neden savunuyorsun? (Lee, 2014: 98)

Atticus Finch, karşılaştığı tüm ırkçılık ve ayrımcılıklara rağmen, masum insanların yanında durmanın kendisi için büyük önem taşıdığına inanmıştır. Toplumun değişimi ve siyahilere yönelik adaletsiz muamelenin sona erdirilmesi için davayı kazanmasının zorunlu olduğunu düşünmektedir. Atticus gibi cesur ve adaleti savunan bireylerin varlığı, toplumdaki yozlaşmayı engellemekte ve siyahilere yönelik zulmün artmasını önlemektedir. Bu tür bireyler her toplumda bulunmalı ve toplumsal gelişimin teminatı olarak kabul edilmelidir. Atticus, eğitimin, empatinin ve toplumsal barışın güvencesi olarak görülse de, Maycomb kasabası halkı henüz bu bilinç düzeyine ulaşmamıştır. İnsanlar, kendi çıkarlarına aykırı olduğu için Atticus'un hukuk mücadelesini görmezden gelmekte ve siyahileri köle muamelesi yaparak küçümsemektedir. Böyle bir ortamda sağduyulu kalmak ve avukat olarak adaleti savunmak son derece zordur; ancak Atticus, tüm engellere rağmen görevini yerine getirmek için kararlılıkla çaba göstermektedir.

Scout, özellikle Tom Robinson davası sürecinde önemli sıkıntılar yaşamaktadır. Henüz çocuk yaşta olmasına rağmen olayların farkına varmaya çalışmakta ve aynı zamanda okulda arkadaşlarının baskı ve önyargılarına maruz kalmaktadır. Okuldaki pek çok çocuk, ailelerinden edindikleri yanlış bilgiler doğrultusunda siyahilere yönelik olumsuz tutumlar geliştirmiştir. Harper Lee, Scout'un dava nedeniyle okulda yaşadığı zorlukları eserinde şu şekilde dile getirmiştir:

Cecil Jacobs unutturdu. Bir gün önce okul bahçesinde Scout Finch'in babasının kara köpekleri savunduğunu söylemişti. Karşı çıktım ama Jem'e de anlattım.

Ne demek istedi?

Hiçbir şey. Atticus'a sor. O sana anlatır. O gece sordum.

Evet... bir daha kara köpek lafını duymayacağım Scout. Çok aşağılık bir sözdür bu.

“Ama okulda herkes öyle diyor.”

“Bundan böyle bu herkes 'ten bir kişi eksik olacak.” (Lee, 2014: 97)

Atticus ve ailesi, yalnızca adalet ilkesi gereği siyahileri savunurken dahi yoğun sıkıntılar, dışlanmalar ve hakaretlerle karşılaşmaktadır. Bu durum göz önüne alındığında, siyahilerin yaşadığı zorlukları anlamak güç değildir. Siyahiler, neredeyse her gün hakaretlere ve insanlık dışı muamelelere maruz kalmakta iken, beyazlar bu tür sorunlarla karşılaşmamaktadır. Beyaz olmak, toplumda ayrıcalık ve üstünlük

anlamına gelirken; siyahi olmak ise sürekli zorluk ve ayrımcılıkla eşdeğer görülmektedir.

Maycomb kasabasında ırkçılık öylesine derinleşmiştir ki, siyah tenli olan her şeye karşı yaygın bir nefret beslenmektedir. Kasaba sakinleri, caddede gördükleri siyah bir köpek ya da kediyi dahi bu nefreti körüklemek için yeterli görmektedir. Böylesine köklü bir toplumsal yozlaşmanın hüküm sürdüğü bir ortamda, siyahilerin yaşamlarını sürdürmeleri, hayatta kalmaları ve ailelerini geçindirmeleri son derece güçleşmektedir.

Böylesine çürümüş bir toplumda adaleti savunmak veya adaletin gerçekleşmesi için mücadele etmek, Atticus gibi bireyler için kolay değildir. Robinson davasını üstlendiği günden itibaren ölüm tehditleri alan Atticus, ailesinin zarar görmesinden derin bir endişe duymaktadır. Ancak dava sürecinden vazgeçmesi durumunda, hem çevresine hem de çocuklarına verdiği adalet ve doğruluk ilkelerinden sapmış olacağını bilmektedir. Bu zorlu ikilemle yüzleşen Atticus, tüm sıkıntılara rağmen doğru olanı yapma kararlılığıyla davaya hazırlanmayı seçmiştir.

Maycomb kasabasında uzun süredir sevgi görmeyen, sürekli dışlanma ve ırkçılığa maruz kalan siyahiler, Robinson olayı sonrasında hayatlarının daha da dayanılmaz bir hal aldığını deneyimlemiştir. Kasabadaki birçok beyaz, siyahilere karşı hem hakaretlerde bulunmakta hem de ölümle tehdit etmektedir. Barakalarda yaşayan, beyazlardan uzak ve kendi halinde bir yaşam süren bu insanlar, atılan iftira sonucunda aileleriyle birlikte yoğun bir dışlanma ve ayrımcılık kuşatması altında kalmışlardır.

Mahkeme sürecinde Mayella oldukça rahat bir tavır sergilemekte ve davayı kazanacağından emin görünmektedir. Zira Maycomb kasabasında, bir siyahinin hukuki bir davada haklı çıkarak kazanması henüz görülmemiştir. Mayella, attığı iftiranın bilincinde olmakla birlikte, babasının baskıları ve toplumdan dışlanmamak adına, “Bir adamın hayatını tehlikeye atan o kızı da kapsıyor çünkü o kendi suçundan kurtulmak için bunu yapıyor.” (Lee, 2014: 256) İfadesiyle masum bir insana iftira atmaktadır. Toplum, Mayella’nın bir siyahie karşı duygu beslediğini ve onu arzuladığını öğrenirse, bu durum Mayella için ciddi toplumsal dışlanmaya yol açacaktır. Tüm bu riskleri göze alamayan Mayella ve babası, kendi çıkarlarını

korumak amacıyla en kolay yolu seçmiş, yani Robinson'a iftira atarak olayı menfaatlerine uygun şekilde sonuçlandırmaya çalışmışlardır. Zira toplumun da beklentisi budur: Siyahilerin her koşulda cezalandırılması.

Maycomb kasabasında ırkçılık öylesine yaygınlaşmış ve derinleşmiştir ki, insanlar mahkeme sürecinin adil sonuçlanmasını beklemek yerine kendi adaletlerini kendileri sağlamaya çalışmaktadır. Siyahi Tom Robinson'a yönelik öfke, toplumun bir kesimini, Robinson'u mahkemeden önce cezalandırmaya hatta öldürmeye teşvik etmektedir. Bir grup kasabalı, akşam vakti silahlanarak hapishaneye gitmiş ve Robinson'u orada öldürmeyi planlamıştır. Ancak bu girişimden haberdar olan avukat Atticus Finch, Robinson'a zarar gelmesini önlemek amacıyla kasabalılardan önce hapishanenin önüne gitmiş ve nöbet tutmaya başlamıştır. Hapishaneye gelen kalabalık, Atticus'u tehdit ederek kapıdan çekilmesini istemiştir. Fakat Scout ve Jem Finch'in gelişinin ardından, çocukların samimi ve etkili konuşmaları sayesinde kasabalılar bu zalim girişimlerinden vazgeçmişlerdir. Harper Lee, kasabalıların Robinson'u öldürme girişimlerini ve Atticus'un bu mücadeledeki kararlılığını eserinde şu şekilde dile getirmektedir:

Adamlar ikişer ikişer arabalardan indiler. Işık kapıya ilerleyenleri aydınlattıkça gölgeler maddeye dönüştü. Atticus hiç kıpırdamıyordu. Hoş, üç adam onu görmemizi engelliyorlardı zaten. İçerde mi Bay Finch? Dedi biri. Öyle ve de uyuyor. Onu uyandırmayın. Babamın sözünü dinleyip fısıltı ile konuşmaya başladılar. Bunun hiç de komik olmayan bir durumun mide bulandırıcı komiklikteki yönü olduğunu çok sonraları kavradım. Ne istediğimizi biliyorsun, dedi bir başkası. "Kapıdan çekil Bay Finch." Dönüp evinize gidin Walter. Heck Tate buralarda bir yerde (Lee, 2014: 124).

Kasabalılar, kendi vicdanlarına göre Tom Robinson'u öldürerek "adaleti" sağlamak istemektedirler. Ancak Robinson'a atılan iftira henüz mahkeme süreci tamamlanmadan, insanlar yasal süreci hiçe sayarak silahlarla ona saldırmayı planlamışlardır. Bu durum, hukukun üstünlüğü ilkesine aykırı olup, adalet sağlamaktan ziyade adaletsizliği ve hukuksuzluğu meşrulaştıran bir çete davranışdır. İnsanların suçlarının mahkeme kararıyla kesinleşmeden peşin hükümle suçlu ilan edilmesi ve hayatlarının tehdit edilmesi; eğitim, empati ve hukuk bilincinden yoksun toplumlarda karşılaşılan ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kişiler, adaletin bir gün kendileri için de gerekli olabileceği gerçeğini düşünmeyerek, toplumsal duyarsızlık ve cehaletin pençesinde hareket etmektedirler.

Böylesine cehaletin hâkim olduğu bir toplumda, özellikle çocuk olmak, hayvan olmak, bitki olmak ve en çok da siyahi olmak büyük bir zorluk teşkil etmektedir. Çünkü bu toplumun bireyleri, sorgulamadan ve eleştirel düşünmeden, sürü psikolojisiyle hareket etmekte; dolayısıyla yaptıkları zararlı eylemlerin sonuçlarını düşünmemekte ve pişmanlık duymamaktadırlar. Kendi algılarında ise, bu davranışlarını adalet sağlama çabası olarak görmektedirler.

Atticus, yaşanan bu olaylar karşısında derin bir şaşkınlık içindedir ve özellikle ailesinin güvenliği konusunda büyük endişe duymaktadır. Böylesine gözü dönmüş ve ön yargılarla hareket eden insanların, doğru ve yanlış kavramlarından ziyade, insanları siyah ve beyaz gibi basmakalıp kalıplara göre değerlendirdiklerini bilmektedir. Üstlendiği dava, hem kendisi hem de ailesi için ciddi bir tehlike oluşturmaktadır. Atticus, mahkemenin en kısa sürede sonuçlanmasını ve olayların daha fazla büyümeden kapanmasını istemektedir.

Mahkeme günü yaklaştıkça, kasaba halkının Robinson'a ve genel olarak siyahilere yönelik öfkesi artmakta; birçok kişi, siyahi olduğu için Robinson'a en ağır cezanın verilmesini dört gözle beklemektedir. Onlar için mahkeme, sadece şekli bir işlem den ibarettir çünkü sonuç onlar adına önceden bellidir: Robinson suçlu bulunacak ve böylece “adalet” sağlanmış olacaktır. Ancak, eğer dava beklenmedik şekilde Robinson lehine sonuçlanırsa, bu durum kasabada ırkçılığın daha da tırmanmasına yol açacaktır. Bu bilinçle yargıç ve jüri üyeleri de kararın beyazlar lehine çıkmasını arzu etmektedirler.

Maycomb kasabasında yaşayan bazı beyazlar, siyahilere karşı ırkçılığın en karanlık ve sert boyutlarını uygulamaktadır. Durum o kadar ileri gitmiştir ki, bu ırkçılığa maruz kalanlar yalnızca siyahiler değil, melez olarak doğan bireyler de aynı şekilde dışlanmakta ve kabul görmemektedir. Beyazlar, melezleri kendi toplumlarının bir parçası olarak görmek yerine, onları siyahilerle aynı kategoriye koyarak benzer ayrımcılıklara ve ırkçılığa maruz bırakmaktadırlar. Bu baskıcı tavırlar, siyahilerin de beyazlara karşı derin bir öfke beslemesine yol açmış, kasaba içinde karşılıklı bir nefret ve güvensizlik ortamı oluşmuştur. Harper Lee, eserde kasabadaki beyazların ve siyahilerin melez bireyler hakkındaki görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

Jem, melez ne demektir? Diye sordum? Yarı beyaz yarı siyah olandır. Onları biliyorsun Scout. Biri kırmızı saçlıdır. Eczanede çalışır hani. O yarı beyaz işte. Acıklı. Acıklı mı? Niye? Hiçbir yere ait değiller. Zenciler onları istemiyor, beyaz diye. Beyazlar istemez, Zenci diye. Ortada kalmışlar. Bay Dolphus ikisini kuzeye yollamış. Kuzeyde buna aldırıyorlarmış. Bak işte biri. Dill, Nasıl anlıyorsun? Diye sordu Bana Zenci gibi göründüler. Anlayamazsın. Bilmen gerek... Ama bu bir Raymond (Lee, 2014: 204).

Maycomb kasabasında siyahi olmak dahi büyük bir zorlukken, melez olmak daha da ağır bir sorundur. Çünkü ne beyazlar ne de siyahiler melez bireyleri kabul etmekte gönülsüzdür; her iki tarafın da taşıdığı düşmanlık ve önyargılar, bu kişilere yönelik ırkçılığın en sert biçimlerinin uygulanmasına neden olmaktadır. Scout ve Jem, bu durumları anlamakta güçlük çekmektedir. Hiçbir suçu olmayan, sadece bir beyaz ve bir siyahi ebeveynin çocukları olmaları nedeniyle maruz kaldıkları ayrımcılığı haksız bulmakta, ancak insanların melezlere karşı beslediği kin ve hakaretleri anlayamamaktadırlar.

Scout ve Jem, henüz küçük yaşlarda olmalarına rağmen, babaları Atticus'un rehberliğinde olaylara her zaman akılcı ve adaletli bir bakış açısıyla yaklaşmaya çalışmaktadırlar. Atticus, çocuk eğitimine büyük önem verir; her iki çocuğuna da yetişkinlere hitap eder gibi açık ve mantıklı açıklamalar yaparak, eğitimin öncelikle aile içinde başlaması gerektiğine inanır.

Atticus, çocuklarına verdiği eğitimle onları toplumsal ve etik açıdan geleceğe hazırlamaktadır. Yetişkinlik dönemlerinde, ırk temelli ayrımcılığa mahal vermeksizin, tüm bireylere eşit saygı göstermeleri ve karşılaştıkları adaletsizlikler karşısında tarafsız ve hakkaniyetli davranmaları konusunda titiz bir rehberlik rolü üstlenmektedir. Harper Lee, özellikle Atticus karakteri aracılığıyla, okuyucularına derin toplumsal mesajlar sunmaktadır. Yazar, toplumda var olan sosyal huzursuzlukların ve ırkçılığın kalıcı bir şekilde ortadan kaldırılmasının, bireylerin zihniyetlerinde köklü değişiklikler yapmaları ve bu dönüşümün nesilden nesile aktarılması yoluyla mümkün olabileceğini savunmaktadır. Bu bağlamda, Atticus'un eğitimi, sadece bireysel bir rehberlikten öte, toplumsal barış ve eşitlik için stratejik bir dönüştürme aracıdır.

Harper Lee gibi yazarlar, edebi eserleri aracılığıyla toplumsal öncülük rolü üstlenmekte ve özellikle ırkçılık gibi köklü toplumsal sorunları ele almaktadırlar. Bu tür yazarlar için bireysel şöhret ya da maddi kazanç elde etmek, toplumsal sorunların

çözümüne katkıda bulunmak veya çözüm sürecinin aktif bir parçası olmak kadar öncelikli değildir. Dolayısıyla, eserleri vasıtasıyla toplumsal farkındalık yaratmayı ve sosyal adaletin sağlanmasına yönelik çabalara anlamlı katkılar sunmayı amaçlamaktadırlar.

Yazarın içinde bulunduğu tarihsel bağlam dikkate alındığında, Harper Lee'nin ırkçılığa karşı gösterdiği duruş oldukça cesur ve zorlayıcı bir çaba olarak değerlendirilmelidir. Irkçılığın yaygın olduğu ve toplumsal yapının bu ayrımcılığı normalleştirdiği bir dönemde, bu uygulamaların yanlışlığını açıkça ortaya koymak, geniş kitlelerin tepkisini çekmek anlamına gelmekteydi. Bu durum, Lee için yalnızca toplumsal eleştiri yapmakla kalmayıp, aynı zamanda çeşitli tehditler, hakaretler ve sosyal dışlanma gibi ciddi riskler taşımaktaydı. Tüm bu zorluklara rağmen, Harper Lee, maruz kaldığı baskı ve tehditlere rağmen ısrarla ırkçılığa karşı duruşunu korumuş ve eserinde bu toplumsal sorunları cesaretle dile getirerek, toplumsal adaletin sağlanması yönünde önemli bir edebi ve etik katkı sağlamıştır.

Atticus yalnızca toplumdaki eğitimsiz ve ırkçı bireylerle mücadele etmekle kalmayıp, aynı zamanda eğitilmiş olmasına rağmen toplum baskısı nedeniyle yanlış kararlar veren mahkeme üyeleri, yargıçlar ve jürilerle de karşı karşıyadır. Irkçılık toplumda öylesine derin kökler salmıştır ki, bazı beyaz bireyler eğitilmiş ve üst düzey mevkilere sahip olmalarına rağmen, siyahi bireyler söz konusu olduğunda cahilce davranmakta ve toplumun geri kalanını karşılarına almaktan kaçınmaktadırlar. Nazan Yeşilkaya, mahkeme salonundaki yargıçların taraflı tutumunu ile ilgili şunları ifade etmektedir:

Yargıçların adil hüküm vermesine engel teşkil eden ön yargı gibi ciddi sorunlara çare olunması umududur. Bu anlamda yargıçların ön yargıyla davrandığı iki önemli husus söz konusudur: İlki, cinsiyetçi ve ırkçı tutumlar gibi hedefe yönelik ön yargılar olurken ikincisi de zihinsel devrelerimizin mantıksal olarak işlev görmediği bilişsel ön yargı olarak nitelendirilmektedir. (Yeşilkaya, 2023: 226)

Atticus'un mahkemedeki tüm çabalarına ve sunduğu delillere rağmen, jüri taraflı davranmış ve toplumun baskısını üzerine çekmemek amacıyla Tom Robinson'a ölüm cezası vermiştir. Bu adaletsiz karar, hem toplumun hem de yargı sisteminin ne denli derin bir adaletsizlik ve çürümüşlük içerisinde olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Jürinin verdiği karar, hem siyahiler hem de beyazlar tarafından önceden tahmin edilebilir niteliktedir; çünkü siyahi bir bireyin, haklı olsa dahi, mahkemeden lehine bir karar alması toplumsal yapının mevcut ırkçı dinamikleri nedeniyle neredeyse imkânsızdır. Buna rağmen, Atticus adaletin sağlanması adına üzerine düşen tüm sorumlulukları eksiksiz yerine getirmiştir. Atticus, verdiği yoğun mücadeleye rağmen davayı kaybetmiş olsa da, umudunu yitirmemiş ve jürinin kararına rağmen davayı temyize götürerek Tom Robinson'un masumiyetini kanıtlamak için ısrarcı davranmaktadır. Bu tutum, okuyucuya Atticus'un mücadelecisi ve idealist ruhunu açıkça yansıtmaktadır. Aslında Atticus'un temel amacı, toplumda adaletin evrensel bir değer olduğunu ve haklının ırkı ne olursa olsun hakkını alması gerektiğini, davayı kazanarak kanıtlamaktır. Harper Lee, Atticus'un Robinson savunmasını şu şekilde betimlemektedir:

Atticus jüri'ye yönelik konuşmasının yarısına gelmişti. Çantasından birtakım kâğıtlar çıkarmış olmalıydı ki, masanın üzeri kalabalıktı. Tom Robinson kâğıtların kenarlarıyla oynuyordu. ... doğrulayıcı kanıt eksikliğinden, ömür boyu hapisle yargılanan bu insan... Jem'i dürttüm: Başlayalı ne kadar oldu? Kanıtları gözden geçirdi. Kazanacağız Scout. Yitirmemiz olanaksız. Beş dakikadır konuşuyor. Durumu tüm çıplaklığıyla ortaya koydu. Sen bile anladın, dedi Jem (Lee, 2014: 255).

Mahkeme sürecinde, Atticus'un kapsamlı ve titiz delillerle Tom Robinson'u savunması ile Robinson'un işlemediği suçu açık ve tutarlı biçimde ifade ederek kendini savunması, mahkeme salonundaki adalet yanlısı birçok bireyin kanaatinde derin bir etki yaratmıştır. Bu savunma, hukuki argümanların yanı sıra, etik ve ahlaki bir çağrı niteliği taşımaktadır. Mahkeme salonunda bu savunmayı izleyen Scout, Jem ve Dill gibi genç karakterler de bulunmaktadır; bu bireyler, Robinson'un masumiyetine dair güçlü bir inanç beslemekte ve onun iftiradan aklanmasını samimiyetle istemektedirler. Bu durum, yalnızca davanın bireysel boyutunu değil, aynı zamanda toplumun gelecek kuşaklarının adalet ve eşitlik anlayışındaki dönüşümü de simgelemektedir.

Tom Robinson'un savunması esnasında, duygularını kontrol etmekte zorlanan Dill'in gözyaşlarına hâkim olamaması, siyahilerin sadece ten renkleri nedeniyle kasaba halkı tarafından dışlanmasına karşı duyduğu derin öfkeyi ortaya koymaktadır. Henüz çocuk olmalarına rağmen, Scout, Jem ve Dill gibi karakterler, ırkçılık ve adaletsizlik gibi toplumsal sorunlarla yüzleşmişlerdir. Bu erken tanıklık, onların

adalet ve eşitlik kavramlarını erken yaşta kavramalarına ve bu konularda bilinçlenmelerine zemin hazırlamıştır. Eserde, Dill'in bu konudaki içsel tepkisi ve düşünceleri şu şekilde aktarılmaktadır:

Çünkü sizler çocuksunuz ve bu nedenle anlayabilirsiniz. Bir de onun ağladığını duydum. Başıyla Dill'i gösterdi. İçgüdüleri henüz yok olmamış. Biraz büyüsün, ne ağlar ne hastalanır. Bekle biraz büyüsün. İşlerin yanlış olduğunun az biraz farkına varır belki, ama ağlamaz. Ne için ağlamam Bay Raymond? İnsanların insanlara çektirdiklerine ağlamazsın. Onların da insan olduklarını akıllarına getirmeyen beyazların siyahlara çektirdiklerine ağlamazsın. Atticus bir Zenciye yapacağın haksızlık bir beyaza yapacağından on kat beterdir der, dedim. Yapabileceğin en kötü şeydir, der (Lee, 2014: 253).

Çocukların henüz bilişsel ve duygusal gelişimlerini tamamlamadan, ırkçı ve adaletsiz uygulamalara tanıklık etmeleri, onların psikososyal sağlıkları üzerinde olumsuz ve kalıcı etkiler yaratmaktadır. Bu erken dönemde çocuklar, haksız yere bir bireye ceza verilmesinin altında yatan sosyokültürel ve yapısal nedenleri tam olarak kavrayamamaktadır. Aynı zamanda, kasaba toplumundaki ırkçı tutumları benimseyen ebeveynlerin çocukları, ailelerinden edindikleri önyargıları içselleştirerek, siyahi bireylere karşı nefret ve düşmanlık duygularının erken yaşta gelişmesine zemin hazırlamaktadır. Bu durum, ırkçılığın toplumsal ve kültürel olarak nesiller boyunca yeniden üretildiğinin ve sürdürüldüğünün önemli bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Bir çocuğa yapılabilecek en ciddi zararlar arasında, ona yanlış ve yanıltıcı bilgiler verilerek, temiz ve saf dünyasına ırkçılık ve ayrımcılığın doğal, kabul edilebilir ve meşru bir davranış biçimi olduğu izleniminin kazandırılması yer almaktadır. Bu süreç, çocuğun geleceğini ön yargılar temelinde şekillendirmesine neden olur. Günümüzde yetişkin bireyler de, büyüklerinden miras kalan sosyal ve kültürel kodlarla hareket etmekte; siyahi bireylere karşı besledikleri olumsuz duyguları ve nefreti çoğu zaman bu tutumların kökenini sorgulamadan, eleştirel bir bilinçten yoksun biçimde sürdürerek, ırkçı yaklaşımların nesiller boyu yeniden üretilmesine zemin hazırlamaktadırlar. Bu durum, ırkçılığın sadece bireysel değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir yapı olarak yeniden üretildiğinin önemli bir göstergesidir.

Irkçılık olgusu, Maycomb kasabasındaki bireylerin özgün bir tutumu olmaktan ziyade, tarihsel ve toplumsal süreçlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Koloni dönemlerinden itibaren şekillenen bu süreçte, beyazların

kendilerini üstün gören anlayışa dayanan sosyal sınıf ayrımları ve kalıplaşmış önyargılar, ırkçılığın gelişimine katkıda bulunmuştur. Sosyolojik yaklaşımlara göre, bu tür üstünlük algıları ve sınıfsal ayrımlar, toplumsal hiyerarşilerin sürdürülmesine yönelik mekanizmalar aracılığıyla yeniden üretilmekte ve bu durum, ırkçılığın toplumsal yapılarda kökleşmesine neden olmaktadır. Bu çerçevede, ırkçılık yalnızca bireysel tutum ve önyargılarla değil, aynı zamanda yapısal ve kültürel boyutlarıyla da analiz edilmesi gereken bir olgu olarak değerlendirilmektedir.

Ekonomik refahın artması ve bireylerin mülk sahibi olmaları, toplumsal gruplar arasında hiyerarşik ayrıcalık algılarını güçlendirmiştir. Bu durum, özellikle sosyoekonomik açıdan dezavantajlı konumdaki yabancı gruplara yönelik güvensizlik ve dışlayıcı tutumların gelişmesine neden olmuştur. Zamanla bu tutumlar, toplumsal normlara dönüşerek kurumsallaşmış ayrımcılık biçimini almıştır. Sosyolojik açıdan bakıldığında, söz konusu süreç “sosyal dışlanma” ve “ötekileştirme” kavramlarıyla açıklanabilir. Literatürde, göçmen ve farklı grupların topluma entegrasyonunun, sosyal sermayeyi artırdığı ve uzun vadede toplumsal uyum ile ekonomik gelişmeye katkı sunduğu yönünde bulgular mevcuttur. Buna karşın, önyargılara dayalı ayrımcı uygulamaların tarihsel olarak toplumsal çatışmalara ve yapısal sorunlara yol açtığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, ırkçılığın önlenmesi ve toplumsal kapsayıcılığın güçlendirilmesi, sürdürülebilir bir toplumsal yapı açısından kritik öneme sahiptir.

Atticus, davayı üstlendiği günden itibaren huzursuzluk yaşamaktadır. Kasaba halkının genel tutumu ve kendisini tanıyan yakın çevresinin bakış açısı değişmiş; birçok kişi onu, kendi ifadeleriyle “zenci dostu” olarak nitelendirmektedir. Ancak Atticus, bu olumsuz yakıştırmaları önemsememekte; kendisi için esas olanın adaletin sağlanması ve Tom Robinson’un ailesine sağ salım dönmesi olduğuna inanmaktadır. Harper Lee, Atticus’un Robinson davasına yaklaşımını eserinde şu şekilde dile getirmektedir:

Ona neler olacağına aldırımıyorsun. Bütün yaptığın seni savunmaktı. Sen ise onu vurulmaya yolladın. Atticus kafamı çenesinin altına soktu. Henüz dert etmek için çok erken. Jem’in böyle kendini yitireceğini hiç ummazdım. Senin için kaygılanıyorum. Scout, yaz gelince çok daha tatsız şeylere göğüs germek zorunda kalacaksınız. Bu, Jem ve sana haksızlık gibi görünüyor biliyorum. Her şey bize karşı dahi olsa elimizden geleni yapacağız. Belki ikiniz de büyüdüğünüzde bu olaya daha anlayışla, bilinçle bakabilirsiniz. Yüzünüzü kara çıkartmadığımı anlayabilirsiniz. Bu dava, Tom Robinson’un davası, bir vicdan meselesi. O adama yardım etmezsem kiliseye gidip Tanrının önüne çıkamam. Yanılıyor olmalısın Atticus... (Lee, 2014: 135)

Atticus'un davayı üstlenmesi yalnızca kendisi için değil, aynı zamanda ailesi için de önemli zorluklar doğurmuştur. Jem ve Scout, hem arkadaşları hem de çevrelerindeki yetişkinler tarafından bu durum nedeniyle sürekli olarak tacize maruz kalmaktadır. Yaşlarının küçük olması sebebiyle olayları tam olarak kavrayamayan çocuklara, Atticus sık sık yetişkinlere anlatır gibi, adalet kavramını ve ırkçılığın olumsuz etkilerini açıklamaya çalışmaktadır. Jem, babasının davayı almasıyla yaşadığı sıkıntıları amcası Jack'e aktarmakta; çevresindeki hem çocuklar hem de yetişkinler, Atticus'un böyle bir davayı üstlenmesinin yanlış olduğunu ve bu davadan vazgeçmesi gerektiğini ifade etmektedir. Harper Lee, bu durumu anlatırken Jem ile Jack amcanın bu konudaki konuşmasını şu şekilde aktarmaktadır: "Francis ne dedi? Köle savunucusu. Ne demek olduğundan pek emin değilim ama öyle bir deyişi vardı ki... Bunu onun yanına bırakamazdım. Tanrı yukarıda; Atticus'a laf söyletmem! Atticus için böyle mi dedi? Evet. Dahası da var. Atticus ailenin sonu olacak dedi. Bizi de böyle başıboş..." (Lee, 2014: 111).

Maycomb kasabasında Atticus'u tanıyan birçok kişi, onun Tom Robinson'u savunması sebebiyle kendisine duydukları saygıyı yitirmiştir. Toplum nezdinde Atticus, artık örnek bir birey olmaktan çıkarak "köle savunucusu" olarak etiketlenmiştir. Bu tutum, toplumun meseleyi tek taraflı ve önyargılı bir şekilde değerlendirmesinden kaynaklanmakta; Robinson'un haklı olamayacağına ve siyahilerin her durumda suçlu olduğuna dair kalıplaşmış inançların yansımasıdır.

Aldığı ölüm tehditlerine rağmen Atticus, doğru bildiği yoldan sapmamakta ve inandığı değerler doğrultusunda hareket etmekten kaynaklanan bir iç huzur yaşamaktadır. Gelecek yıllarda toplumun ırkçılıktan arınması ve siyahilere yönelik ayrımcılığın sona ermesiyle, Atticus'un haklılığı ve verdiği mücadelenin önemi daha net anlaşılacaktır. Atticus için, insanların kendisi hakkında ne düşündükleri veya gelecekte ne olacağı konusu, günlük yaşantısında çocukları ve ailesi başta olmak üzere topluma doğruyu ve adaleti öğretme sorumluluğunu yerine getirmek kadar önemli değildir. İnandığı ilkelerden vazgeçmeyen Atticus, tüm dava sürecini adalet ilkeleri çerçevesinde yönetmiş, Tom Robinson'un masumiyetini kanıtlamak için büyük bir çaba göstermiş ve bu yaklaşımı sayesinde gerçekleri gören bireylerden takdir görmüş, birçok kişi için örnek teşkil etmiştir.

Scout, erkek kardeşi Jem’e kıyasla daha asabi ve kavgaya yatkın bir çocuk olarak tanımlanabilir. Özellikle babası söz konusu olduğunda öfkesi artmakta; babasına yönelik sözlü saldırıları ve hakaretleri kesinlikle kabul etmemektedir. Defalarca, başkalarıyla kavga etmeyeceğine dair söz vermesine rağmen, babasına duyduğu derin sevgi nedeniyle bu sözü tutmakta zorlanmaktadır. Bir keresinde verandada otururken, arkadaşı Francis’in babası hakkında olumsuz ve küçümseyici ifadelerde bulunması üzerine dayanamayıp kendisiyle kavga etmiştir. Scout, henüz çocuk yaşta olmasına rağmen adaletsizlik ve ayrımcılığa karşı güçlü bir hassasiyet göstermiştir. Harper Lee, Scout’un bu tutumunu eserinde şu şekilde yansıtmaktadır:

Sana ilişmiyorum, dedim. Francis bana baktı ve yavaşça “Zenci dostu” dedi. Bu kez yumruğumu ön dişlerine gömdüm. Solum paralanınca sağımla sürürdüm dayağı, ama Jack Amca kollarımdan yakaladı. Rahat dur! Alexandra Halam Francis’e ilk yardıma koştu. Mendili ile gözyaşlarını sildi, saçını okşadı, yanağını öptü. Atticus, Jem ve Jimmy Enişte verandaya henüz gelmişlerdi ki Francis yaygarayı bastı (Lee, 2014: 109).

Scout ve Jem, Tom Robinson davası süresince günlük olarak farklı zorluklarla karşılaşmaktadır. Kasaba halkının büyük bir kesimi, ön yargılarını sürdürerek onlara karşı düşmanca tutumlar sergilemekte ve haklarında olumsuz ifadelerde bulunmaktadır. Siyahilere yönelik olumsuz tutumları ve ırkçı yaklaşımlarıyla bilinen bu kesim, Atticus ve ailesine yönelik eleştirilerini bu bağlamda şekillendirmektedir. Atticus’un bir siyahiyi savunması, toplumun belirli bir kesiminde Finch ailesinin ağır bedeller ödemesi gerektiği şeklinde yorumlanmakta; zira bu kişiler için siyahileri savunmak, yapılabilecek en büyük hatalardan biri olarak görülmektedir.

Maycomb kasabasında yayılan dedikodular ve Atticus’un ailesine yönelik kullanılan ifadeler, ne Atticus’un ne de ailesinin hak ettiği söylemler değildir. Kasaba sakinleri arasında, özellikle Francis adlı karakterin şu sözleri dikkat çekmektedir: “Francis, sen ne diyorsun, be? Ne dediğimi biliyorum. Büyük annemin dediğine göre, onu başıboş bırakması kötü bir şey ama şimdi bir de zenci hayranı olduğu ortaya çıktı, Maycomb’un sokaklarında bir daha asla yürüyemeyeceğiz. Aileyi rezil ediyor, onun yaptığına rezil etmek denir.” (Lee, 2014: 107). Bu tür ifadelerle Atticus, kasaba halkı tarafından “köle savunucusu” olarak etiketlenmektedir. Bu durum, toplumun ırkçılığa ve önyargıya dayalı bakış açısını açıkça yansıtmaktadır.

Maycomb kasabasında siyahi bireylerin yaşadığı zorluklar, Amerika Birleşik Devletleri'nin Güney eyaletlerinde uzun yıllar boyunca süregelen sistematik ırkçı ayrımcılığın bir yansımasıdır (Feagin, 2014: 391). Ayrıca ABD'de toplumun “siyahlar” ve “beyazlar” diye ikiye ayrılması ve siyahların neredeyse her bakımdan ötekileştirilip dışlanması sömürgecilik çağından beri devam eden bir olgu. (Meydan, 2020) 20. yüzyılın ortalarında özellikle Jim Crow yasalarıyla pekişen bu ayrımcılık, siyahilerin sosyal, ekonomik ve hukuki haklardan mahrum bırakılmasına neden olmuştur (Woodward, 1955: 155). Bu sosyo-kültürel ortamda, beyaz bireylerin siyahilere yönelik adil davranmaları, çoğunlukla toplumun dışlanmasına yol açmıştır (Blauner, 1972: 300).

Harper Lee'nin eseri, bu tarihsel bağlamda Atticus Finch karakteri üzerinden ırkçılığa karşı cesur ve etik bir duruşu temsil etmektedir. Atticus'un, bir siyahiyi savunması, sadece bireysel bir yargıçlık kararı değil; aynı zamanda dönemin ırkçı normlarına karşı bilinçli bir direniştir (Kinnamon, 2006: 22-32). Bu tavır, ona yönelik tehditler ve hakaretlerle karşılaşmış, böylece ırkçılığın ne denli derin ve yaygın bir toplumsal sorun olduğunu göstermiştir (Baker, 2010: 210).

Eserdeki bu çatışma, ırkçılığın sadece mağdur olan siyahileri değil, onları savunan beyaz bireyleri de hedef aldığını ortaya koymaktadır (Alexander M. , 2012: 300). Bu bağlamda, Lee'nin eseri ırkçılığın toplumsal yapıyı nasıl zehirlediğine dair güçlü bir eleştiri sunmakta ve adalet, eşitlik ile insan hakları kavramlarının önemini vurgulamaktadır. (Delgado & Stefancic, Critical Race Theory: An Introduction, 2017: 102)

Sonuç olarak, Harper Lee'nin “*Bülbülü Öldürmek*” adlı eseri, sadece bireysel adalet mücadelelerinin ötesinde, tarihsel ve sosyolojik bir perspektif sunarak, ırkçılığın sona erdirilmesi için toplumsal farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır (Gillespie, 2013: 355). Atticus Finch karakteri ise bu bilinçlenme ve toplumsal değişim çağrısının güçlü bir sembolü olarak öne çıkmaktadır.

Atticus, ırkçılığın ve ayrımcılığın sistematik ve derinlemesine bir şekilde hissedildiği bir kasabada, toplumsal farkındalık yaratma ve adalet anlayışını yeniden inşa etme gayesiyle kararlılıkla mücadele etmektedir. Her ne kadar önyargılarına sıkı

sıkıya bağılı olan bazı bireyler bu ahlaki duruşu görmezden gelse de, hem siyah toplum üyeleri hem de kasabada adalet ve eşitlikten yana olan duyarlı bireyler, Atticus'un bu tutumunu takdirle karşılamakta ve ona derin bir saygı beslemektedir. Bu durum, bireysel direnişin toplumsal dönüşüm üzerindeki etkisini ortaya koyması açısından dikkate değerdir.

Hukuk sosyolojisi perspektifinden bakıldığında, adaletin tesisi yalnızca hukukun biçimsel kurallarıyla değil, aynı zamanda bu kuralların uygulanmasındaki toplumsal dinamiklerle de doğrudan ilişkilidir. Maycomb kasabasında, yargıçlar ve jüri üyeleri hukuki süreçte biçimsel olarak görevlerini yerine getiriyor görünse de, toplumsal önyargıların ve ırk temelli ayrımcılığın etkisi altında karar vererek hukuk normlarının içeriğini çarpıtmakta ve ciddi bir yapısal adaletsizliğe yol açmaktadırlar. Bu bağlamda Atticus, yalnızca bireysel bir savunma gerçekleştirmekle kalmamakta, aynı zamanda mevcut yargı düzenine ve onun sınıfsal ve ırksal önyargılarla şekillenmiş yapısına karşı eleştirel bir duruş sergilemektedir. Tüm kasabanın tepkisini göze alarak Tom Robinson'un masumiyetini savunması, hukuk ile toplum arasındaki gerilimli ilişkiyi görünür kılmakta; bireyin vicdanı ile toplumsal normlar arasında nasıl bir çatışma yaşanabileceğini çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır. Atticus'un bu mücadelesi, hukukun sadece yazılı normlardan ibaret olmadığını, aynı zamanda ahlaki sorumluluk ve toplumsal adalet arayışıyla da şekillenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

ırk temelli ayrımcılık ve toplumsal dışlanma, Tom Robinson'un ailesi ve yakın çevresi için yalnızca günlük yaşamı değil, aynı zamanda toplumsal aidiyet duygusunu da derinden sarsan bir sorundur. Özellikle haksız yere yöneltile bir iftiranın hukuki sürece dâhil olması, zaten kırılğan olan bu toplumsal konumu daha da zayıflatmaktadır. Maycomb kasabasındaki beyaz çoğunluk, siyahilerin varlığını hem kültürel hem de sosyal düzlemde görmezden gelmekte; onların değerlerini, yaşam biçimlerini ve insanlık onurunu yok saymaktadır. Siyahi bireyler, kasabanın dışında, kendi iç dayanışmalarını kurdukları alanlarda yaşamaya çalışmakta; böylece beyazlardan gelebilecek olası hakaret, aşağılama ve şiddetten korunmayı hedeflemektedirler. Ancak, ekonomik zorunluluklar nedeniyle bu ayrışma her zaman sürdürülebilir olmamaktadır. Siyahi topluluk, temel ihtiyaçlarını karşılamak ve geçimlerini sağlamak adına beyazlarla aynı sosyal ve ekonomik alanlarda bulunmak

zorunda kalmaktadır. Bu durum, hem sınıfsal hem de ırksal eşitsizliklerin iç içe geçtiği yapısal bir sorunu gözler önüne sermektedir. Hukuk sosyolojisi bağlamında değerlendirildiğinde, siyahilerin bu kırılgan toplumsal konumu, yalnızca bireysel önyargıların değil, aynı zamanda kurumsallaşmış ayrımcılığın ve güç ilişkilerinin bir sonucudur.

Tom Robinson'un ailesi ve yakın çevresi, hakkında ortaya atılan suçlamaların temelsiz bir iftiradan ibaret olduğunu açıkça bilmektedir. Robinson'un karakterine dair tanıklıklar yalnızca ailesi ve dostlarıyla sınırlı kalmamakta; yanında çalıştığı beyaz çiftçi Bay Dink Leas gibi bireyler de onun dürüst, güvenilir ve barışçıl bir insan olduğunu ifade etmektedir. Ancak buna rağmen ailesi, yaşanan haksızlık karşısında derin bir üzüntü ve öfke duymaktadır. Maycomb'daki mevcut toplumsal yapı içerisinde, siyahi bir bireyin hukuk önünde haklı bulunması neredeyse imkânsız görülmekte; adaletin ırk temelli olarak şekillendiği bu sistemde, siyahilerin hak iddia etmeleri başlı başına bir tehdit olarak algılanmaktadır. Robinson örneğinde olduğu gibi, bir siyahinin hukuki bir meselede haklı bulunması, beyaz çoğunluk tarafından yalnızca yargı sistemine değil, tüm toplumsal düzene yöneltilmiş bir tehdit olarak yorumlanmaktadır. Böyle bir durumda yalnızca ilgili siyahi birey değil, karar veren mahkeme ve hukukçular da ciddi toplumsal baskıya ve dışlanmaya maruz kalmaktadır. Bu durum, hukuk sisteminin teorik anlamda tarafsız ve eşitlikçi yapısının, pratikte toplumsal güç ilişkileri ve önyargılar tarafından nasıl şekillendirildiğini gözler önüne sermektedir. Hukuk sosyolojisi açısından değerlendirildiğinde, bu tablo yargı organlarının bağımsızlığının ne denli kırılgan olduğunu ve adaletin uygulanmasında toplumsal kabullerin nasıl belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Atticus'un kendisine verilen davayı kabul etmesi ve Tom Robinson'un masumiyetine inanması, başta Robinson ve ailesi olmak üzere, kasabanın siyahi topluluğu tarafından takdirle karşılanmıştır. Her ne kadar birçok kişi Robinson'un suçsuz olduğuna inansa da, Atticus dışında onu savunmayı üstlenecek bir avukatın bulunması Maycomb kasabasında neredeyse olanaksızdır. Zira Robinson'u savunmak, yerleşik ırkçı yapıya karşı durmak anlamına gelmekte; bu da yalnızca sosyal dışlanmayı değil, aynı zamanda hakaretlere, iftiralara ve hatta ölüm tehditlerine maruz kalmayı göze almayı gerektirmektedir.

Atticus, bu davayı üstlenerek yalnızca hukuki bir sorumluluğu yerine getirmekle kalmamış, aynı zamanda adalet ve insan hakları tarihine adını saygıdeğer bir şekilde yazdırmıştır. Örnek bir adalet savunucusu olarak, özellikle siyahi bireylerin hukuk önünde haklı olabileceklerini göstermek adına önemli bir figür hâline gelmiştir. Atticus her ne kadar büyük bir cesaretle bu davayı kabul etmiş olsa da, içinde bulunduğu toplumun derin önyargılarını ve siyahilere yönelik olumsuz bakış açısını bildiğinden, ailesinin güvenliği konusunda ciddi endişeler taşımaktadır. Nürgül Köksal, Atticus'un Tom Robinson davasını üstlenmesini ve Robinson ile gerçekleştirdiği konuşmayı şu şekilde değerlendirmektedir:

Davada Tom Robinson'a suçlu gözüyle bakılmaktadır çünkü sanık bir "siyah" tır ve bu nedenle başkaca hiçbir delil aranmaksızın, sadece suçlamayı yapanların beyanlarına dayanılarak suçlu olarak nitelendirilmiştir. "Niçin korktun? Bay Finch, ben gibi bir zenci olsanız siz de korkardınız" (Lee, 2014: 246). Tom Robinson'un bu sözü aslında zencilere bakışın bir özetidir. Suçu olmadığı ve Mayelle'nin saldırısına kendisi uğramış buna rağmen kaçmak zorunda kalmıştır. Bir zencidir ve zencilerin hukukta yer alan ama gerçek hayatta uygulanmayan hakları vardır (Köksal, 2021: 6)

Maycomb toplumunun siyahilere yönelik önyargılı tutumu, yalnızca beyaz bireyler tarafından değil, Tom Robinson'un kendisi tarafından da dile getirilmiştir. Robinson, suçsuz olduğunu ve kendisine yönelik suçlamaların asılsız olduğunu bilmektedir; ancak, özellikle bir beyaz kadın tarafından zorla sahip olunmaya çalışıldığı iddiası söz konusu olduğunda, bu durumun kendisi için kaçınılmaz bir cezaya yol açacağını farkındadır. Zira kasabada siyahilerin sevilmediği ve toplumsal konumlarının adalet önünde dahi göz ardı edildiği açıktır. Robinson'un bu öngörüsü haklıdır; çünkü Maycomb gibi derin önyargıların hâkim olduğu bir toplumda, bir siyahinin beyazlarla yaşadığı herhangi bir anlaşmazlık bile hayatı tehdit edecek sonuçlar doğurabilmektedir. Nitekim halkın cehaleti ve ırk temelli öfkesi, Robinson'un daha yargılama süreci tamamlanmadan, hapisyanede iken linç edilmek istenmesinden açıkça anlaşılmaktadır.

Maycomb kasabasında yalnızca siyahi bireyler değil, beyaz olmasına rağmen toplum tarafından dışlanan Boo Radley gibi karakterler de ayrımcılığın hedefi hâline gelmiştir. Radley'nin uğradığı dışlanma, kasaba halkının önyargılarının yalnızca ırksal temellere dayanmadığını, farklı ya da alışılmadık olan her bireye yönelik bir dışlayıcılığın var olduğunu göstermektedir. Kasabalılar tarafından "öcü" olarak anılan Boo Radley, zamanla toplumdan tamamen soyutlanmış ve uzun yıllar boyunca

evine kapanarak izole bir yaşam sürmüştür. Bu durum, Maycomb'daki toplumsal yapının yalnızca siyahiler değil, normlara uymayan beyaz bireyler üzerinde de baskı kurduğunu ortaya koymaktadır.

Boo Radley ve Tom Robinson, Harper Lee'nin *Bülbülü Öldürmek* adlı eserinde, toplumun önyargılarına, ırkçılığına ve adaletsizliğine maruz kalan iki sembolik karakter olarak öne çıkmaktadır. Tom Robinson, ailesini geçindirmek için çabalayan, kendi hâlinde bir baba figürüyken; Boo Radley ise çocukluğunu yaşayamamış, gençliğinin büyük bir kısmını toplumdan izole biçimde evinde geçirmiş, ancak buna rağmen komşuları Scout ve Jem'e karşı çeşitli iyiliklerde bulunmuş, hatta Jem'in hayatını kurtarmış iyi yürekli bir bireydir. Her iki karakter de toplum tarafından yanlış anlaşılmış ve haksız yere yargılanmıştır. Bu durum, Maycomb kasabası sakinlerinin, iyi niyetli ve masum bireyleri dahi dışlayacak kadar derin önyargılarla hareket ettiğini göstermektedir. Harper Lee, eserinde hem Robinson'u hem de Radley'yi "bülbül" metaforu ile ilişkilendirmiş; kimseye zarar vermeyen, tersine insanlara huzur veren bülbüllere zarar vermenin bir "günah" olduğunu ifade etmiştir. Nitekim bu benzetme, masumiyetin ve iyiliğin korunması gerektiği yönündeki temayı güçlü biçimde vurgulamaktadır. Harper Lee bu konuyu eserinde şu şekilde dile getirir:

Bir gün Atticus, Jem'e şöyle dedi: "Arka bahçedeki tenekeleri hedef almanız daha iyi ama kuşlarla da ilgilenenizi biliyorum. İstedığınız kadar karga vurabilirsiniz, fakat unutmayın: Bülbülü öldürmek günahıdır." Atticus'un "günah" kelimesini kullandığını o zamana kadar hiç duymamıştım. Bu yüzden Bayan Maudie'ye sordum. "Baban tamamen haklı," dedi. "Bülbüller yalnızca güzel şarkılar söyler. İnsanlara ne zararı dokunur, ne bahçelere zarar verirler, ne de tarlalara. Sadece varlıklarıyla neşe katarlar. Kalpleri patlayana dek şarkı söylerler. İşte bu yüzden bülbülü öldürmek günahıdır." (Lee, 2014: 117)

Maycomb kasabasında ırkçılığın bir diğer somut örneği, Atticus'un evinde çalışan siyahi hizmetçi Calpurnia ile ilgilidir. Calpurnia, Atticus'un çocukları Scout ve Jem'e ev işlerinde yardımcı olmasının yanı sıra onlarla yakından ilgilenmektedir. Bir gün Calpurnia, Scout ve Jem'i kendi gittiği kiliseye götürür. Ancak kasabadaki ırkçı ayrımcılık o derece derinleşmiştir ki, siyahiler ve beyazlar ibadetlerini ayrı kiliselerde yapmak zorunda bırakılmıştır. Scout ve Jem, Calpurnia ile kiliseye geldiklerinde, kilise kapısında bulunan siyahi bir kadın, beyaz çocuklara şaşkınlıkla yaklaşarak onların kendi kiliselerine gitmeleri gerektiğini ifade eder. Bu durum, Maycomb'da ırkçılığın yalnızca beyazların siyahilere karşı uyguladığı bir ayrımcılık

olmadığını; aynı zamanda siyahların da kendi içlerinde, beyazlara karşı benzer bir dışlama ve mesafe koyduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, kasabada ırk temelli ayrımcılık, tüm toplum kesimlerinde derin ve karmaşık bir şekilde hissedilmektedir.

“Neden beyaz çocukları zenci kilisesine getirdiğini soruyorum,” dedi biri. Calmly, ama tuhaf bir tonla cevap verdi: “Onlar benim misafirim.” Sesi diğerleri gibi kırık döküktü. “Öyle mi? Muhtemelen haftanın geri kalanında da sen onların misafirisindir, değil mi?” Kalabalıktan huzursuz bir mırıltı yükseldi. Cal bana eğilip fısıldadı: “Sakın korkma,” ama sesindeki öfke öyle büyüktü ki şapkasındaki güller bile titriyordu. Tam o sırada Lula bize doğru yürümeye başladı ve bağırdı: “Olduğun yerde kal, zenci!” Lula durdu. “Beyaz çocukları buraya getirmemelisin. Onların gideceği kendi kiliseleri var. Burası bizim yerimiz, değil mi Bayan Cal? Tanrı da aynı Tanrı değil mi?” Jem başını eğdi, üzgün bir sesle, “Hadi gidelim Cal. Bizi burada istemiyorlar...” dedi (Lee, 2014: 150).

Calpurnia, siyahi olmasına rağmen Atticus’un çocuklarına karşı büyük bir sevgi ve şefkatle yaklaşmakta, onları kendi çocukları gibi görmektedir. Irk ya da sosyal statü farkı gözetmeksizin, Atticus’un ailesine bağlılık ve sadakatle hizmet etmektedir. Ancak, Atticus’un çocukları ve Calpurnia’nın bu yaklaşımı aksine, ailesinin diğer üyeleri Calpurnia’ya karşı aynı düşünceli ve adil tutumu sergilememiştir. Özellikle Calpurnia’nın siyahi kimliğinden dolayı ona yönelik sert bir ayrımcılık söz konusu olmuş; bazı akrabalar, Atticus’tan Calpurnia’yı işten çıkarmasını bile talep etmiştir. Bu durum, Maycomb toplumundaki ırksal önyargıların aile içi ilişkilerde bile ne denli etkili olduğunu ve bireylerin sevgi ve adalet anlayışının toplumsal yapının sınırları içinde şekillendiğini göstermektedir.

Calpurnia gibi, resmi eğitim almamış ancak gönül gözüyle doğruyu ve yanlış ayırt edebilen bireylerin dahi, Maycomb toplumunda var olması gereken ahlaki tutumları açıkça görebildiği görülmektedir. Buna karşılık, kendilerini eğitilmiş ve kültürlü olarak gören bazı bireylerin hâlâ siyahilere yönelik ırkçı tutumlar sergilemeleri ve insanlık dışı, akıl almaz kararlar alabilmeleri, ırkçılığın eğitim düzeyinden bağımsız olarak daha çok insan doğasındaki kibir, önyargı ve kötü niyetle ilgili olduğunu göstermektedir. Irkçılıkla mücadele, sadece bilgi ve eğitimle değil, aynı zamanda bireylerin kibirlerini ve kötü arzularını bir kenara bırakıp vicdanlarını dinleyerek, haklı olan ahlaki değerler çerçevesinde savunmalarıyla mümkün olmaktadır. Bu bağlamda, ırkçılığın üstesinden gelmek, bireylerin entelektüel donanımlarından çok, etik ve vicdani sorumluluklarını yerine getirmeleriyle yakından ilişkilidir.

Atticus, Calpurnia'ya karşı haksız muameleye ve ırkçılığa hiçbir şekilde izin vermemekte, bu konuda kararlı bir duruş sergilemektedir. Atticus, dış dünyada savunduğu adalet ilkelerini, kendi ailesinde ve hizmetçisi Calpurnia'ya karşı da eksiksiz biçimde uygulamaktadır. Hayatının her alanında ve her anında insanlara örnek olmayı amaçlayan Atticus için, adaletin tesisi ve ırkçılığa karşı duruş, temel bir yaşam felsefesidir. Harper Lee, Atticus'un hizmetçisini evden göndermek isteyen Alexandra ile gerçekleştirdiği konuşmayı şu şekilde aktarmaktadır:

Atticus'un sesi katıydı. Alexandra, Calpurnia kendi isteği dışında bu evden gitmeyecek. Sen öyle düşünmeyebilirsin ama bu ailenin bir üyesi. O olmasaydı ben yıllardır hiçbir şey yapamazdım. Bunu böyle bilesin. Kaldıki bizim için kendini üzme, buna gerek yok. Cal'e eskiden olduğumuzdan çok daha fazla gereksinimimiz var. Ama Atticus... Ayrıca o büyüttüğü için çocukların bir eksiklikleri olduğunu sanmıyorum. Bir aneden daha disiplinli davranmıştır onlara. Çoğu Zenci dadıların yaptığı gibi onları şımartmadı. Kendi bildiğince yetiştirdi onları, bildiği de sağlamdı. Bir şey daha var: Çocuklar Cal'ı çok severler (Lee, 2014: 173).

Atticus, Alexandra'ya verdiği yanıtla ırkçılığa karşı tutumunu açık ve net bir biçimde ortaya koymuş; siyahi bireyleri ten renklerinden bağımsız olarak ailesinin bir parçası olarak görmüş ve onların hak ve hukuklarını koruma sorumluluğunu üstlenmiştir. Maycomb kasabasındaki birçok siyahi, Atticus'a saygı duymakta ve onu bir adalet savunucusu olarak benimsemektedir. Ayrıca, eğer Maycomb'da Atticus gibi birkaç adalet savunucusu ve örnek birey daha bulunmuş olsaydı, toplumdaki siyahilere yönelik ırkçı tutumların değişimi daha hızlı ve kolay gerçekleşebilirdi.

Atticus, Maycomb kasabasındaki hem siyahi hem de beyaz bireyler için örnek teşkil eden bir karakterdir. İnandığı değerler doğrultusunda adalet ve toplumsal huzur için çaba sarf eden bu tür bireylerin varlığı, gelecekte farklı toplulukların barış ve uyum içinde birlikte yaşayabilmesi adına önemli bir umut kaynağı olarak değerlendirilmektedir.

Maycomb kasabasında yalnızca ırksal ayrımcılık değil, aynı zamanda sınıfsal ve aile temelli ayrımcılıklar da mevcuttu. Robinson'a iftira atan Ewell ailesi, ekonomik olarak düşük bir gelir düzeyine sahip olduğu için toplumda alt sınıf olarak görülmekte ve genellikle önemszenmemekteydi. Ancak, Cunningham ailesinin siyahi olması durumu farklılaştırmıştır; zira Ewell ailesi, siyahi karşıtı ırkçılığı benimseyen bazı kesimler tarafından desteklenmiştir. Cunningham ailesi, maddi imkânsızlıklarına rağmen onurlu ve sakin bir yaşam sürdürmeye çalışan bir yapıya sahiptir. Siyahi

olmaları sebebiyle sürekli çeşitli zorluklarla karşılaşan bu aile, hem çocukları hem de kendileri açısından hayatın pek çok alanında dışlanma ve ayrımcılığa maruz kalmaktadır.

Robinson'un doğrudan suçlu bulunmasında en önemli etken, kendisinin siyahi olmasıdır. Siyahi kimliği, kasaba ortamında onun haklılığının kabul edilmesini büyük ölçüde engellemektedir. Ayrıca, kasabadaki cinsiyetçi ayrımcılık da Robinson için olumsuz bir durum teşkil etmektedir. Bayan Mayella, kendisine zorla sahip olunduğunu ve saldırıya uğradığını iddia etmiş; ancak kız olması nedeniyle pozitif ayrımcılığa maruz kalmıştır. Bu durum, kasaba halkının mahkeme süreci tamamlanmadan ve Robinson'un savunması dinlenmeden, Mayella'nın iddialarına inanmasına ve Robinson'u önceden suçlu ilan etmesine yol açmıştır.

Robinson, hem siyahi olması hem de kasabadaki cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle birçok zorlukla karşı karşıya kalmaktadır. İşlemediği bir suçtan ötürü, ailesi, akrabaları ve Atticus gibi sınırlı sayıda kişi dışında kimse kendisine inanmamakta; hatta bazı kasabalılar mahkeme sürecine bile gerek görmeyerek cezasını kendi elleriyle vermeyi düşünmektedir. Masumiyet karinesi gereği, suçluluğu kanıtlanmadıkça hiçbir birey suçlu sayılamaz; ancak Maycomb kasabasında, söz konusu kişi siyahi olduğunda bu ilkenin geçerliliği sorgulanmaktadır. Robinson'un siyahi olması ve Mayella'nın hem beyaz hem de kadın kimliğine sahip olması, Bayan Mayella'nın kasaba halkı tarafından desteklenen ayrımcı tutumların etkisinde olduğunu göstermektedir.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında, Maycomb kasabasındaki ayrımcılık ve ırkçılığın boyutları ile özellikle siyahi bireylerin karşı karşıya olduğu zorluklar net bir şekilde ortaya konmaktadır. İnsan onuru ve temel yaşam hakkı gibi birçok hayati hakkın ihlal edildiği bu ortamda, doğruyu savunmak, adaletin yanında yer almak ve haksızlıkların karşısında kararlı bir duruş sergilemek, yalnızca Atticus gibi cesur ve kararlı bireylerin üstlenebileceği bir sorumluluktur.

Harper Lee, eserini dokuz yaşındaki bir kız çocuğunun bakış açısıyla anlatarak, adaletsizlik ve ırkçılığın çocuk gözüyle bile ne denli olumsuz ve zararlı olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Scout karakteri, geleneksel cinsiyet rollerinin dışına çıkarak erkek gibi davranmakta, haksızlıklara karşı kararlı bir duruş

sergilemekte ve gerektiğinde fiziksel güç kullanmaktan çekinmemektedir. Bu yönüyle Scout, haksızlıklara karşı mücadelede cesaretin önemini vurgulamakta ve toplumun bir kız çocuğuna biçtiği kalıpların ötesinde, bireyin kendi karakterini özgürce şekillendirebileceğini göstermektedir. Ayrıca, Scout'un insan hayatına verdiği değeri ifade eden Ayça Yazıcı, “*Bülbülü Öldürmek* romanının başkahramanı Scout'un siyahilere yapılan ayrımcı yaklaşımların sebebini öğrenme çabası ise insanın değeri üzerine farklı bir yaklaşımı örnekler” (Yazıcı, 2020: 2) diyerek karakterin düşünsel derinliğini vurgulamıştır. Toplumun dayattığı cinsiyetçi davranışlara karşı duruşu ve ırkçılığa yönelik eleştirileriyle Scout, eserde hem sevilen hem de saygı duyulan bir anlatıcı olarak öne çıkmaktadır.

Jem ve Scout, zaman zaman anlaşmazlıklar yaşasalar da, sorunlarını iletişim yoluyla çözmeye çalışmakta; çözülemeyen durumlarda ise babaları Atticus, en akılcı şekilde rehberlik ederek onların durumu anlamalarına ve problemlerini çözmelerine yardımcı olmaktadır. Eserde, eğitimin ailede başladığı teması güçlü bir şekilde işlenmekte; bireylerin aile içinde söyledikleri ve yaptıkları davranışların, çocukların karakterlerinin şekillenmesinde belirleyici bir rol oynadığı açıkça ortaya konmaktadır.

Çocukların insan haklarına saygılı, farklılıklara hoşgörülü bireyler olarak yetiştirilebilmesi için öncelikle aile ortamında bu değerlerin örneklenmesi gerekmektedir. Maycomb kasabasındaki ırkçılığın temel nedenlerinden biri, aile yapısının bozukluğudur. Çocukların bu bozuk düzen içinde yetişerek ailelerin hatalı tutumlarını hem benimsemeleri hem de sonraki nesillere aktarılması, farklı olan bireylerin yaşamlarını zorlaştıran bir toplumsal yapının oluşmasına yol açmaktadır.

4. POSTKOLONYAL BİR OKUMA İLE *BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK*

Yüzyıllar süren sömürgecilik mirası, yalnızca siyasi haritaları değil, insanlık tarihini de derin yaralarla şekillendirdi. Bu çalışma, postkolonyal perspektiften bakıldığında hâlâ etkilerini sürdüren toplumsal travmaları, yaşam pratiklerini ve tarihsel süreçleri kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Edebiyat taramaları ve alan araştırmalarıyla desteklenen bölümler, özellikle kolonyal dönemin ardından zorla Amerika'ya köle olarak getirilen Afrikalı bireylerin karşılaştığı insanlık dışı koşulları gözler önüne sermektedir. Yolculuk esnasında kötü muamele, salgın hastalıklar ve ölümlerle örülü bu trajik sürecin sonunda hayatta kalmayı başaranlar, yenedünyada sistematik dışlanma, hakaret ve aşağılayıcı muameleyle karşı karşıya kalmışlardır. Siyahi kölelerin bu zorunlu göç ve hayatta kalma mücadelesi, yalnızca bir tarihsel olay değil, aynı zamanda bugün hâlâ yankılanan bir insanlık dramıdır. Bu noktada, tarihçi Bulek Aylin, sürecin karanlık yönlerine şu şekilde ışık tutmaktadır:

16. yüzyılın başlarında, Afrikalı siyahiler başta Avrupalılar olmak üzere Amerika'ya götürülerek köle olarak satılmıştır. Bu insanlar, çeşitli etnik gruplara mensup olup farklı diller konuşuyordu. Kölelerin çoğu, öncelikle Afrikalı köle tacirleri tarafından ele geçirilmiş ve ardından Avrupalı tüccarlara satılmıştır. Bu süreç, tarihte “Transatlantik Köle Ticareti” olarak adlandırılır. Satın alınan köleler, cinsiyetlerine göre ayrılarak farklı gemilere bindirilmiş, bu gemilerde ise ciddi hijyen eksiklikleri, yetersiz beslenme ve dar alanlar gibi insanlık dışı koşullarda yolculuk yapmak zorunda bırakılmışlardır. Bu ağır şartlar nedeniyle kısa sürede salgın hastalıklar yayılmış ve pek çok köle, Amerika'ya ulaşmadan yaşamını yitirmiştir (Bulek, 2024: 2).

Eserin kaleme alındığı 1960'lı yıllar, her ne kadar kölelik yasal olarak kaldırılmış olsa da, siyahilerin sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda ciddi ayrımcılıklara maruz kaldığı bir dönem olarak öne çıkmaktadır. Harper Lee, romanında köleliğin geçmişteki etkilerini vurgularken, bu sistemin bireylerin yaşamlarına nasıl sirayet ettiğini gözler önüne sermektedir. Yazar, Finch ailesinin atalarından biri olan Simon'dan söz ederken şu ifadeyi kullanmaktadır: “Akıl hocasının insandan mal edinmeme konusundaki kuralını unutan Simon, üç köle satın aldı ve onların da yardımı ile St. Stephens'e kırk mil uzakta bir malikâne kurdu.” (Lee, 2014: 8). Bu anlatım, köleliğin yalnızca tarihsel bir olgu değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik sistemin bir parçası olarak devam ettiğini ve özellikle tarımsal üretim alanlarında iş gücü olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Alabama’da köleliğin varlığı ve yaygınlaşması, bölgedeki ekonomik gelişmelerle doğrudan ilişkilidir. Özellikle 1793 yılında Eli Whitney’nin Georgia eyaletinde pamuk çırçır makinesini icat etmesi, pamuk üretiminde önemli bir artışa neden olmuş ve bu durum köle emeğine olan talebi büyük ölçüde artırmıştır. Gümüş’e (Gümüş, 2020: 3) göre, “Eli Whitney’nin 1793 yılında Georgia’da çırçır makinesini keşfetmesi, eyaletteki pamuk üretiminin artmasına sebep olmuş, buna bağlı olarak da kölelik çok daha hızlı bir şekilde yaygınlaşmıştır.” Bu gelişme, Georgia’nın komşuları olan Alabama, Güney Karolina ve Mississippi gibi diğer güney eyaletlerini de etkilemiş; özellikle tarımsal üretimin yoğunlaştığı bölgelerde Afrikalı köle nüfusunun hızla arttığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle söz konusu coğrafya, literatürde “Siyah Kemer” (Black Belt) olarak adlandırılmakta ve köleliğin bölgesel yoğunluğunu vurgulayan bir terim olarak kullanılmaktadır.

Eserde yalnızca kölelik kurumuna değil, bu kuruma karşı çıkan dini ve sosyal hareketlere de yer verilmektedir. Bu bağlamda, Amerika Birleşik Devletleri’nde köleliğin kaldırılması, hapishane koşullarının iyileştirilmesi ve diğer toplumsal reformlara öncülük eden Metodistler hakkında da bilgiler sunulmaktadır. Harper Lee, Metodist hareketin temsilcileriyle roman karakterlerinden Simon Finch arasında bir ilişki kurarak, bu tarihsel arka planı edebi bağlamda yansıtmaktadır. Yazar, Simon’un bu dini toplulukla olan bağlantısını şu sözlerle ifade eder: “İngiltere’deyken kendilerine Metodist diyen bir gruba daha açık fikirli dindaşları tarafından yapılan baskıya bozulan Simon, Atlantik’i aşmış ve Philadelphia’ya gelmişti.” (Lee, 2014: 8) Bu anlatım, Simon’un Metodistlerle olan ilişkisini ve inançları uğruna yaşadığı göç deneyimini ortaya koyarken, aynı zamanda dönemin dinsel hoşgörüsüzlüğüne de dolaylı bir eleştiri niteliğindedir.

Harper Lee’nin eseri, Amerika’nın güneyinde yer alan Alabama eyaletindeki Maycomb kasabasında geçmektedir. Kasabanın demografik yapısı, sosyo-kültürel çatışmaların belirgin biçimde gözlemlenebileceği bir zemine sahiptir. Maycomb’da, beyaz yerleşimciler ile “Cunningham” olarak adlandırılan siyahi topluluk arasında tarihsel bir gerilim bulunmaktadır. Siyahiler, kolonyal dönemden bu yana bölgeye getirilen ve nesiller boyu burada yaşam mücadelesi veren bireylerden oluşmaktadır. Ancak, siyahi kimliklerinden dolayı bu topluluk, toplumsal yapının dışında tutulmuş; ayrımcılığa, aşağılamaya ve sistematik adaletsizliklere maruz kalmıştır. Toplumun

onları dışlaması, yalnızca sosyal ilişkilerde değil, hukuki ve ekonomik alanlarda da belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Bu durum, eserde güney toplumunun ırksal yapısının eleştirel bir yansıması olarak sunulmaktadır.

Maycomb kasabasında yaşayan bireylerin büyük bir çoğunluğu sınırlı eğitim olanaklarına sahip olup, yükseköğrenim görmüş kişiler oldukça azdır. Bu bağlamda, adalet, hak ve empati temelli bir bakış açısıyla toplumsal barışı savunabilen bireyler de sayıca sınırlıdır. Bu istisnai kişilerden biri olarak öne çıkan karakter ise Atticus Finch'tir. Atticus, eğitimine hukuk alanında devam etmeye karar vererek Montgomery'deki hukuk fakültesine gitmiş, mezuniyetinin ardından avukat olarak Maycomb'a dönmüştür. Kasabasına yerleşen Atticus, burada kendine bir hayat kurmuş ve sergilediği ilkeli yaşam tarzı ile topluma örnek olmaya çalışmıştır. Maycomb'ta doğup büyümüş biri olarak, hem memleketine duyduğu aidiyet hissiyle hem de çevresindeki akraba ve dostlarıyla olan ilişkileriyle uyumlu bir yaşam sürmeye gayret göstermektedir. Harper Lee, Atticus'un Maycomb'daki yaşamına ilişkin şu ifadeleri kullanmaktadır:

Maycomb'daki ilk beş yılında Atticus, hukuktan çok ekonomi yaptı. Birkaç yıl kazancını kardeşinin eğitimine yatırdı. John Hale Finch babamdan on yaş gençti ve pamuk ekmenin para kazandırmadığı bir dönemde tıbbi seçmişti. Jack Amca'nın işleri yoluna girdikten sonra babam avukatlıktan oldukça iyi gelir sağladı. Maycomb'u seviyordu. İnsanları tanıyordu... Onlar da onu tanıyorlardı. Simon Finch'in çabaları sayesinde hemen hemen herkesle ya akraba ya da hısım oluyordu. (Lee, 2014: 10)

Maycomb kasabasında yaşam, hem bireysel hem de toplumsal açıdan oldukça zorludur. Bu zorluklar, kasabanın yerleşik düzenine karşı çıkan, adalet ve eşitlik ilkelerini savunan bireyler için daha da belirgin hâle gelmektedir. Atticus Finch de bu çetin koşullarda yaşam mücadelesi veren isimlerden biridir. Evlenip iki çocuk sahibi olan Atticus, küçük kızı Jean Louise "Scout" henüz iki yaşındayken eşini kaybetmiş ve çocuklarını tek başına büyütmek zorunda kalmıştır. Oğulları Jem ve kızı Scout'u, adalet duygusu güçlü, sorumluluk sahibi ve topluma faydalı bireyler olarak yetiştirmeye çalışmıştır. Romanın anlatıcısı olan Scout, dokuz yaşında bir çocuk olarak kasabada yaşanan olayları kendi gözlemleriyle, tarafsız ve samimi bir dille aktarmaktadır. Atticus ise, yalnızca bir baba değil, aynı zamanda toplum içinde ahlaki duruşuyla öne çıkan bir figür olarak Scout'un karakter gelişiminde önemli bir rol oynamakta ve onun topluma örnek bir birey olabilmesi için büyük çaba sarf etmektedir.

Kasabasındaki toplumsal yapı, yalnızca siyahiler ve beyazlar arasındaki gerilimle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda beyaz topluluk içinde de çeşitli sosyal sınıflar arasında anlaşmazlıklar yaşanmaktadır. Beyazlar, “Cunningham” olarak adlandırılan siyahi topluluğa karşı belirgin bir ırkçı tutum sergilemekte; onları dışlamakta ve toplumsal birer birey olarak kabul etmemektedir. Bu dışlayıcı tavır, yalnızca sosyal mesafe ile sınırlı kalmamakta, hakaret ve aşağılama gibi sözlü saldırılara da dönüşmektedir. Kasabada sıkça yaşanan bu tür anlaşmazlıklar, bireyler arasındaki önyargıların derinliğini ve toplumsal barışın ne denli kırılgan olduğunu gözler önüne sermektedir. Öyle ki, bazı anlaşmazlıklar ciddi boyutlara ulaşarak ölümlerle sonuçlanabilmektedir. Harper Lee, Maycomb’daki bu çatışmalı duruma romanında şu şekilde değinmektedir:

Ne var ki soyadları Haverford’dur. Bu ad Maycomb’da katırla eş anlamlıydı. Haverford’lar kısıraklarını alıkoydu diye çıkan anlaşmazlık sonucu kasabanın önde gelen nalbantını temizlemişlerdi. Bunu üç tanığın önünde yapacak kadar pervasızdılar. O or.. çocuğunun başına gelip geleceği buydu açıklaması herkes için yeterli olmalıydı. Birinci dereceden cinayet suçlamasına karşı suçsuz olduklarında direttiler. İnfazda bulunmak dışında Atticus’un yapabileceği bir şey yoktu (Lee, 2014: 9).

Maycomb gibi eğitim seviyesinin düşük ve toplumsal gerilimlerin yüksek olduğu bir kasabada avukatlık yapmak, adaleti tesis etmeye çalışmak ve aynı zamanda örnek bireyler yetiştirmek Atticus Finch için oldukça zorlu bir görevdir. Kasaba sakinleri arasında akrabalık, dostluk ve tanışıklık gibi sosyal bağlar bulunmasına rağmen, anlaşmazlıkların ölümle sonuçlanabildiği bir ortam mevcuttur. Bu bağlamda, Cunningham ailesi gibi siyahi topluluklar için burada varlık göstermek ve sürdürülebilir bir yaşam kurmak daha da zordur. Cunninghamlar, maruz kaldıkları sürekli hakaret ve tehditlerin yanı sıra, yaşamlarını her an öldürülme korkusuyla sürdürüyor olmalarının zorluklarını derinden hissetmektedirler. Toplumsal güven, huzur ve adaletin olmadığı böyle bir ortamda, iki ayrı grup arasında gerçek bir barış ve uyumun sağlanması mümkün görünmemektedir. Her iki grubun da kendine ait yaşam alanları ve sosyal sınırları bulunmakta; Cunninghamlar, ekonomik ve ırksal dezavantajlarının da etkisiyle, beyaz topluluktan uzak durmayı ve çatışmalardan kaçınmayı tercih etmektedirler. Bu durum, Maycomb toplumunun yapısal sorunlarını ve derinleşen kutuplaşmayı açıkça ortaya koymaktadır.

Cunninghamlar, ekonomik olarak oldukça dezavantajlı ve kasabanın sosyal yapısında marjinalize edilmiş bir siyahi topluluktur. Maddi imkânsızlıklar nedeniyle

günlük ihtiyaçlarını karşılamak üzere takas yöntemini kullanmak zorunda kalmakta ve parasal alışverişlerde zorluk yaşamaktadırlar. Atticus Finch, Cunninghamların hukukî meselelerinde zaman zaman avukatlık yaparak onlara destek olurken, karşılık olarak maddi değil, genellikle yiyecek gibi doğal kaynaklarla ödül almaktadır. Cunninghamların bu yoksulluk durumu, toplumun onları dışlayıcı tutumu ve ticari ilişkilerden soyutlamasının doğrudan bir sonucudur; zira kasaba halkı, Cunninghamları yaşam hakkı dahi tam anlamıyla tanımayan bir bakış açısıyla değerlendirmektedir. Bu ekonomik ve sosyal dışlanma, kasabadaki herkes tarafından bilinmekte, hatta küçük çocuklar dahi “Cunningham” isminin fakirlikle eş anlamlı olduğunu benimsemektedir. Harper Lee, Cunninghamların yaşadıkları zorlukları eserinde şu şekilde ifade etmektedir:

Bir kez daha denedim: Walter, Cunningham’lardan biridir Bayan Caroline. Anlamadım Jean Louise... Zararı yok efendim. Buraların insanlarını yakında tanırırsınız. Cunningham’lar ödeyemeyecekleri şeyleri almazlar. Kilise yardımlarını bile. Kimseden bir şey almamışlardır. Ellerindekilerle yetinirler. Fazla bir şeyleri yoktur ama olanla yetinirler (Lee, 2014: 29).

Cunninghamların yoksul yaşam koşulları, avukat Atticus Finch’i derinden üzmektedir. Atticus’a göre, herkes emeğinin karşılığını almalı ve ailesine layık olduğu bir yaşam sunabilmelidir. Ancak Maycomb kasabası, Cunninghamlar için adil bir yaşam ortamı sunmamaktadır. Ne kadar çalışmak isteseler de, ya yaptıkları işin karşılığını tam olarak alamamakta ya da siyahi olmaları nedeniyle iş bulmakta güçlük çekmektedirler. Toplumsal ayrımcılığın derin biçimde hissedildiği Maycomb’da, beyazlar ve siyahiler arasında olumlu duygular ve dayanışma bulunmamaktadır. Parasal olanaklardan yoksun olan Cunninghamlar, genellikle tarlalarında ürettikleri ürünlerle borçlarını ödemektedir. Atticus’un Cunningham ailesine olan hukuki hizmetleri karşılığında aldığı ödeme şekli de bu durumu gözler önüne sermektedir. Scout’un anlattığına göre, “Bir sabah Jem ve ben arka bahçede bir demet çıra bulduk. Sonra arka basamaklarda bir sepet ceviz bulundu. Noel’de süslemeler için bir kasa saparna otu ve defneyaprakları, baharda bir çuval dolusu şalgam... Atticus Bay Cunningham’ın borcunu ödemiş olduğunu söyledi. Neden böyle ödüyor? Öyle ödeyebiliyor da ondan. Parası yok” (Lee, 2014: 29). Bu anlatım, Cunninghamların parası olmadığı için takas yöntemini kullanmak zorunda olduklarını ve Atticus’un da bu durumu anlayışla karşılayarak onlara destek olduğunu göstermektedir.

Cunninghamlar yalnızca ticari ilişkilerinde değil, hayatlarının hemen her alanında maddi yetersizlik nedeniyle takas yöntemine başvurmak zorunda kalmışlardır. Harper Lee, bu durumu eserinde şu ifadelerle açıkça ortaya koymaktadır: “Cunninghamların avukatlara verecek paraları yoktu. Neleri varsa onunla ödüyorlardı. Dr. Reynolds da böyle çalışır, dedi Atticus. Bir çuval patatese ebelik yapar” (Lee, 2014: 30) Bu örnek, Cunninghamların parasal kaynaklarının kısıtlılığı nedeniyle karşılıklı ihtiyaçlarını para yerine mal ve hizmetlerle karşıladıklarını göstermekte, aynı zamanda kasabadaki ekonomik dengesizliğin ve sosyal yapının somut bir yansıması olarak değerlendirilmelidir.

Eser 1960’lı yıllardan bahsetmesine rağmen, Maycomb kasabasındaki sosyal ayrımcılık ve adaletsizlik nedeniyle Cunninghamlar hâlâ para yerine eski bir ticaret yöntemi olan takas sistemini kullanmak zorunda kalmıştır. Postkolonyal etkiler, kasabanın hemen her sosyal ve ekonomik alanında gözlemlenmektedir. Kolonyal dönemin mirası olarak, birçok beyaz yerli halk, siyahileri hoş karşılamamakta, onlarla ticari ilişkiler kurmamakta ve hayatlarını sürdürmelerine bilinçli olarak engel olmaktadır. Kendilerini üstün ve haklı gören Maycomb’un bazı beyaz sakinleri, Cunninghamları daima köle sınıfı ve alt tabaka insanları olarak değerlendirmiştir. Bu algının kuşaktan kuşağa aktarılmasının temelinde ise kasabanın genelinde var olan önyargılar ve bilinçli olarak kötü örnek oluşturma yer almaktadır. Olayları sorgulayacak yeterli eğitime sahip olmayan, cahil ve kötü niyetli bireyler, Cunninghamları fakir ve alt sınıf olarak görmekte ve bu doğrultuda ayrımcı tutumlar sergilemeyi sürdürmektedirler.

Maycomb kasabasında sevilmeyen tek grup siyahi Cunninghamlar değildir; beyaz olmalarına rağmen Ewell ailesi de kasabada benzer bir dışlanmaya maruz kalmaktadır. Ewell ailesi, dürüstlükten uzak, kaba ve sürekli çatışma içinde olan bireylerden oluşmakta ve bu durum kasabadaki hemen hemen herkesle, özellikle Cunninghamlar ile sorun yaşanmasına neden olmaktadır. Kaba ve saldırgan tutumlarıyla tanınan bu aile, kendilerini her durumda haklı görüp karşı çıkanları yıldırmaya çalışmış, bu durum kimi zaman ölümlere kadar varan ciddi sonuçlar doğurmuştur. Harper Lee, Ewell ailesinin bu toplumsal tutumunu eserinde şu şekilde ifade etmektedir:

Atticus Ewell'ların üç nesil boyu Maycomb'un yüzkarası olduklarını söyledi. Hiçbir Ewell alnının teri ile bir gün olsun çalışmamıştı. Bir Noel'de beni götürüp evlerini ve yaşantılarını göstereceğine söz verdi. İnsanlar ama hayvanlar gibi yaşıyorlardı. İstedikleri an, öğrenme isteğinin en ufak bir belirtisini ortaya koyduklarında okula gelebilirlerdi. Onları zorla okulda tutacak yollar vardır. Ama Ewell gibilerini yeni bir çevreye girmeye zorlamak delilik olur (Lee, 2014: 41).

“Herşeyden önce eğitim hakkı tüm insanlara verilmiş bir haktır.” (Yaşar, 2017: 1242) Fakat kasabada yaşayan Ewelllar, çocuklarının okula devam etmelerini ve iyi bir eğitim almalarını önemsememektedir. Onlar için ekonomik katkı sağlayacak işler, eğitimden daha önceliklidir. Bu nedenle, çocuklarının okul yerine tarlada çalışarak ürün yetiştirmelerini daha değerli görmektedirler. Kasabadaki diğer çocuklar da Ewell ailesindeki çocukların okula gitmemesini örnek almakta ve ailelerine okul konusunda baskı yapmaktadırlar. Scout, henüz okula yeni başlamış olmasına rağmen okula gitmek istememekte ve Ewell ailesini örnek göstererek eğitimden vazgeçme arzusunu dile getirmektedir. Eserde, Scout ile babası Atticus arasındaki bu eğitim tartışması şu şekilde aktarılmaktadır:

“Burris Ewell'ı hatırlıyor musun? O yalnızca yılın ilk günü okula gidiyor. Okula gitmeyen çocuklardan sorumlu olan kadın onun ismini sınıf listesinde gösterdiği zaman yasanın gereğini yerine getirmiş oluyor. Sen böyle bir şey yapamazsın Scout,” dedi Atticus. “Bazı özel durumlarda yasalar esnetilebilir. Ama senin durumundakiler için yasa katıdır. O yüzden okula gitmek zorundasın.” (Lee, 2014: 41).

Atticus için eğitim, bireyin topluma uyumu ve gelişimi açısından hayati bir önem taşımakta; çocuklarının mutlaka eğitim görerek topluma faydalı bireyler olarak yetişmesini istemektedir.

Maycomb kasabasına yeni gelen öğretmen Caroline, kasabanın sosyal yapısını ve özellikle Cunninghamların yoksulluk durumunu ile Ewellların okul disiplinine uymamasını büyük bir şaşkınlıkla karşılamaktadır. Caroline, Maycomb'un geri kalmışlığının, insanların toplumsal uyum ve barış içinde yaşamamalarının temelinde cehaletin yattığına inanmaktadır. Harper Lee, Bayan Caroline'nin Ewell ailesiyle yaşadığı ilk deneyimi eserinde şu şekilde betimlemektedir:

Bayan Caroline şaşırmış görünüyordu. Ne demek istiyorsun? Yanıt alamadı. Burris yalnızca homurdanıyordu. Onun yerine sınıfın büyüklerinden biri konuştu. O Ewell'lardandır. Bu

açıklamanın benimki kadar başarısız olup olmayacağını merak etmiştim. Ama Bayan Caroline dinlemeye hazır görünüyordu. Bütün okul onlarla doludur. Her yıl ilk gün gelir sonra ortadan çekilirler. Kaçakla ilgilenen bayan onları şerife gitmekle tehdit ederek getirir, ama onları okulda tutmaya çalışmaktan vazgeçeli çok oluyor. İlk günü getirip adlarını listeye yazdırmakla yasayı uyguladığını düşünüyor. Yılın geri kalanında onu yok yazmanız gerekecek. Konuyla gerçekten ilgilenen Bayan Caroline, Peki bu duruma aileleri ne diyor? Diye sordu. Anaları yok. Babaları da çok belalıdır (Lee, 2014: 37).

Maycomb kasabasında Ewellar gibi sosyal uyumsuzluk yaratan bireylerin varlığı, hem Cunninghamların yaşam koşullarını daha da zorlaştırmakta hem de toplumsal huzurun bozulmasına zemin hazırlamaktadır. Cunninghamların uzun yıllar boyunca kasabada yaşamalarına rağmen toplumun tam anlamıyla kabul görmemelerinin ve kasaba halkının onları dışlamasının önemli nedenlerinden biri de, Ewell ailesinin yarattığı olumsuz sosyal atmosferdir.

“Okul öncesi dönemde çoğunlukla anneden ve alıştığı sosyal çevreden ayrı kalma endişesi çocuklarda okul reddinin oluşmasına neden olabilmektedir.” (Elmas & Çoruk, 2023: 19) Scout, okulun ilk günü yaşadığı olumsuz deneyimler nedeniyle okula gitmek istememekte ve Ewell ailesini örnek göstererek eğitimin anlamsız olduğunu savunmaktadır. Ancak, Atticus gibi eğitilmiş bireyler için eğitimin önemi büyüktür ve Scout, bu değeri henüz tam olarak kavrayamamaktadır. Maycomb kasabasındaki toplumsal huzursuzluk, ırkçılık ve adaletsizlik gibi olumsuz davranışların temelinde, büyük ölçüde eğitimsizlik yatmaktadır. Bu nedenle, toplumdaki bu tür sorunların aşılması için eğitim hayati bir rol oynamaktadır.

Scout'un okula karşı direnci ve babası Atticus'un eğitime verdiği önem, eserde şu şekilde dile getirilmiştir:

“Burris Ewell'ı hatırlıyor musun? O yalnızca yılın ilk günü okula gidiyor. Okula gitmeyen çocuklardan sorumlu olan kadın onun ismini sınıf listesinde gösterdiği zaman yasanın gereğini yerine getirmiş oluyor. Sen böyle bir şey yapamazsın Scout,” dedi Atticus. “Bazı özel durumlarda yasalar esnetilebilir. Ama senin durumundakiler için yasa katıdır. O yüzden okula gitmek zorundasın.” (Lee, 2014: 41)

Atticus'un bu sözleri, eğitimle ilgili tutumunu ve eğitimin toplumsal düzen için taşıdığı önemi açıkça ortaya koymaktadır. Maycomb'daki ırkçılık ve adaletsizlik gibi sosyal problemlerin temelinde ise büyük ölçüde eğitimsizlik ve cehaletin yattığı vurgulanmaktadır (Gümü, 2020: 150).

Atticus, aldığı eğitim ve hayat tecrübesi sayesinde, Scout'un karşılaştığı zorluklarla nasıl başa çıkması gerektiğini bilir ve ona rehberlik etmeye çalışır. Bu doğrultuda kızına şunları söyler: “Her şeyden önce, Scout,” dedi, “basit bir kuralı öğrenebilirsen herkesle daha iyi geçinirsin. Olayları karşındakinin bakış açısından değerlendirmeden hiç kimseyi anlayamazsın.” (Lee, 2014: 40) Atticus, empati kurmanın birçok sosyal sorunu çözmede temel bir yöntem olduğunu açıkça ifade etmektedir.

Harper Lee, Scout karakteriyle çocukluk döneminde geleneksel cinsiyet rollerinin dışında, adeta bir “kara fatma” gibi yetiştirilmiş bir kıızı tasvir etmektedir. Eserde, Scout'un kızsı davranışlardan çok daha çok erkek gibi hareket ettiği, gerektiğinde hakkını savunmak için kavga ettiği ve çoğunlukla etek yerine pantolon giydiği görülmektedir. Scout'un abisi Jem ise, kız kardeşinin bu erkek gibi davranışlarına alışkındır ve küçük bir korkaklık belirtisi gösterdiğinde ona “kız gibi” davranmaması gerektiğini hatırlatmaktadır. Jem, Scout'a şöyle seslenir: “Gördün mü? Dedi. Ne kadar kolaymış! Scout bazen çok “kız” gibi davranıyorsun. Bu da felaket oluyor.” (Lee, 2014: 51) Bu ifade, Jem'in Scout'u cesur ve kendine güvenen bir birey olarak görme isteğini açıkça ortaya koymaktadır.

“Empati bireyin sosyal yaşama uyumunu kolaylaştırmak için ortaya çıkmış olan önemli sosyal bilişsel bir yetidir.” (Bora & Baysan, 200: 39) Toplumlarda bireyler arasındaki anlaşmazlıkların ve tahammülsüzlüğün nedenlerinden biri de empati eksikliğidir; bu durum, bireylerin kendilerini başkalarının yerine koyamamasıyla ilişkilendirilmektedir. Sağlıklı bir toplum yapısının oluşabilmesi için bireylerin ailede başlayan ve okulda devam eden bir eğitim sürecinden geçmeleri gerektiği belirtilmektedir. Eğitimli bireylerin, toplumsal sorunlara katkı sağlayabileceği ve çeşitli çözüm yolları üretebileceği düşünülmektedir. *Bülbülü Öldürmek* adlı romanda yer alan Maycomb kasabasında, eğitime yönelik ilgisizlik yalnızca Ewell ailesiyle sınırlı kalmamakta; Cunningham ailesi de ekonomik yetersizlikler ve ırksal eşitsizlikler nedeniyle eğitimde çeşitli zorluklar yaşamaktadır. Ancak Cunninghamlar, Ewell ailesinden farklı olarak okula sadece yılın ilk günü değil, daha düzenli devam etmektedir. Atticus'un evinde çalışan Calpurnia, yüksek bir eğitim düzeyine sahip olmamakla birlikte siyahiler arasında görece daha avantajlı bir konumda yer almaktadır ve çevresiyle olan ilişkilerinde örnek bir tutum

sergilemektedir. Bu durum, siyahilerin eğitim alanında karşılaştıkları dezavantajların değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. (Gümüş, 2020: 4) kölelik döneminden bu yana eğitim alanındaki eşitsizliklerin sürdüğünü ve bunun sosyoekonomik koşullarla bağlantılı olduğunu ifade etmektedir: “Yüzyıllar süren kölelik ve bunun getirmiş olduğu birçok sosyoekonomik dezavantajla birlikte eğitim konusundaki eşitsizlikler ciddi şekilde devam etmiştir.”

Toplumda kötü sözler söylemek, insanları ten renklerine göre alt sınıflara ayırmak ve hakaret etmek, genellikle ailelerin çocuklarına miras bıraktığı olumsuz bir karakter özelliğidir. İnsanlar, evlerinde haktan, adaletten, karşılıklı saygıdan ve toplumsal huzurun korunmasından bahsedip bu değerleri benimser ve çözümler ararlarsa, ailelerde yetişen çocuklar da bu olumlu düşüncelerle büyürler. Ancak, yeni gelen bireyleri dışlamak ve ten renklerinden dolayı onları kabul etmemek, cahil toplumların en belirgin özelliklerinden biridir. Maycomb kasabasında bu tür önyargıların ve cahilce tutumların değişmesi için çaba gösteren kişi sayısı oldukça azdır. Okumuş, avukat olmuş ve topluma fayda sağlamaya çalışan Atticus Finch gibi bireyler bile, kasabadaki cehaletle mücadele ederken hem kendilerini hem de ailelerini bu yanlış kararların etkilerinden korumakta zorlanmaktadırlar. Bu bağlamda, Atticus’un siyahi bir genci savunması sonucu kasaba halkı tarafından dışlanmasına dair Hasret Güngör şöyle ifade etmektedir: “Atticus’un bu davayı alması ve bütün benliğiyle savunmaya geçmesi ile kasabalı halk, siyahi gencin yanı sıra Finch ailesine karşı da oldukça dışlayıcı, küçümseyici ve ötekileştirici bir tavır alır.” (Güngör, 2021: 180)

Atticus, Maycomb kasabasında doğup büyüdüğü için kasabadaki insanları ve onların karakterlerini yakından tanımaktadır. Genel olarak, kasabasını, arkadaşlarını ve tanıdıklarını sever; ancak bu insanlar arasında yaşanabilecek çatışmalar ve özellikle siyahi bireyleri savunmak zorunda kaldığında karşılaşacağı zorlukların da farkındadır. Bu nedenle, Atticus mümkün olduğunca sakinliğini koruyarak çevresiyle uyum içinde yaşamaya özen gösterir ve çocuklarına da her zaman örnek bir birey olmaları gerektiğini öğretir.

Maycomb kasabasında batıl inançlar ve dedikodular, toplumsal huzurun önemli ölçüde zedelenmesine neden olan unsurlar arasında yer almaktadır. Özellikle

Atticus'un komşusu olan Radley ailesinin kendine özgü yaşam tarzı ve oğullarının geçmişte yaşadığı bazı olaylar nedeniyle evden dışarı çıkamaması, kasabada hem dedikodulara hem de aile isminin öcüyle eş tutulmasına yol açmıştır. Kasabadaki aileler, çocuklarını disiplinli tutmak amacıyla “Öcü Radley” efsanesini kullanmakta, bu batıl inanç çocukların korkutulmasında yaygın olarak başvurulan bir yöntem haline gelmektedir. Eserde, “Radley’lerin evinde bilinmeyen bir yaratık oturuyordu. Ondan şöyle bir söz edilmesi bizleri günlerce uslu tutmaya yeterliydi.” (Lee, 2014: 10) ifadesiyle, çocukların bu yanlış inanışlara alet edildiği açıkça ortaya konmaktadır.

Bir kasabada dedikodular ve batıl inançlar ne kadar yaygınsa, orada yetişen çocuklar da ileride yanlış bilgi ve önyargılarla büyüyerek bu hatalı inanışları nesilden nesile aktarmaya devam etmektedir. Maycomb kasabesindeki çocuklar, Radley ailesinden ve evinden o denli korkmaktadır ki, onların bahçelerinden düşen meyvelerin bile zehirli olduğuna inanacak kadar abartılı ve yanlış bir algıya sahiptirler. Harper Lee, eserde bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Maycomb okul bahçesi Radley arazisine komşuydu. Kümeslerinin çevresindeki ağaçlar meyvelerini okul bahçesine dökerler ama çocuklar bunlara dokunmazlardı. Radley meyveleri insanları öldürebilirdi. Radley bahçesine düşen bir top yitik bir toptu. Soru bile sorulmazdı.” (Lee, 2014: 15) Bu alıntı, çocukların sahip olduğu yanlış ve abartılı korkuları ve bilgi eksikliğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Maycomb kasabası sakinlerinin Radley ailesine karşı duyduğu korku ve güvensizliğin temelinde, Radley’lerin küçük oğlunun geçmişte çetelere katılarak kasaba halkı için çeşitli sorunlar yaratması yatmaktadır. Harper Lee, eserde bu durumu şöyle dile getirir:

Yaygın söylentiye bakılırsa, en genç Radley Old Sarum’da, yörenin kuzeyinde yerleşmiş büyük ve tuhaf bir aile olan Cunningham’larla tanıştığında yeni yetme imiş. Maycomb’un görüp göreceği tek çete bozuntusu da bunlarmış. Çok az iş çevirmişler ama yine de kasabalının diline düşmüşler. Kilise kürsüsünden de üç kez uyarılmışlar. Berber dükkânında vakit öldürürler, pazarları otomobille Abbotsville’e sinemaya gider, yörenin kumar yatağı olan Dev Drop hanı ile Balıkçı Kampında dans eder, kumar oynarlarmış. Maycomb’da hiç kimse oğlunun kötü arkadaşlar edindiğini Baba Radley’e söylemeye cesaret edememiş. (Lee, 2014: 16).

Radley ailesinin küçük oğlu Boo Radley, dâhil olduğu çete nedeniyle hem Radley ailesini hem de Maycomb kasabasının sakinlerini önemli ölçüde huzursuz

etmiştir. Çeteye katılması ve öğrendiği yanlış davranışlar sonucunda, Boo Radley evde babasıyla tartışmış ve babasını yaralamıştır. Harper Lee, Boo Radley'in babasını yaraladığı olayı şu şekilde ifade etmektedir: “Boo oturma odasında oturmuş, gazeteden yazılar kesip, bir deftere yapıştırıyormuş. Babası gelmiş, tam oğlunun yanından geçiyormuş ki, Boo elindeki makası babasının bacağına saplayıvermiş. Sonra da çıkarmış pantolonuna silmiş ve yaptığı işe dönmüş. Oğlunun tüm aileyi öldüreceğini söyleyerek yola fırlayan Bay Radley çılgık çılgıca kente koşmuş, Şerifle döndüklerinde Boo'yu oturma odasında gazeteyi doğrarken bulmuşlar.” (Lee, 2014: 17).

Boo Radley'in işlediği suç nedeniyle kasabanın şerifi tarafından hücreye konulmuştur. Ancak Maycomb kasabasındaki ırkçılık o kadar derinleşmiştir ki, Boo Radley siyahilerin kaldığı hücreye değil, başka boş bir hücreye yerleştirilmiştir. Kasabadaki şerif dahi toplumun tepkisinden çekindiği için siyahılar ile beyazlara eşit muamele yapamamaktadır. Suçu işleyen kişi beyaz olduğunda ise mümkün olduğunca ayrıcalık tanımaya çalışmaktadır.

Postkolonyal dönemin en önemli sorunlarından biri, bireyler arasında etkili iletişim kurulamaması ve karşılıklı anlayış eksikliğidir. Frantz Fanon, *Yeryüzünün Lanetlileri* adlı eserinde postkolonyal toplumlarda bireyler arasındaki iletişim sorununu şu şekilde ifade eder: “Kolonyal dünya, iki farklı insan tipi yaratır: sömüren ve sömürülen; bu durum, gerçek bir diyalogun ve karşılıklı anlayışın gelişmesini engeller.” (Fanon, 1961: 37) Eserde de, Boo Radley'in yaşadığı talihsiz olaylar sonucunda kendini eve kapattığı ve sosyal hayattan uzaklaşarak iletişimini en aza indirdiği görülmektedir. Kendini anlamayan ve sürekli yargılayan bir toplumla bağlarını koparan Radley, yalnızca kendisiyle hiç tanışmamış olan komşusu Jem'e karşı bir sempati beslemiş; evinin önündeki ağaç oyuğu aracılığıyla ona hediyeler göndermiştir.

“İnsan toplumsal bir varlıktır ve sürekli olarak çevresiyle etkileşim ihtiyacı içersindedir.” (Tuna, 2012: 3) Toplumda bireyler birbirini anlamak ve sağlıklı iletişim kurmak istediklerinde, her zaman bunun için bir yol bulabilirler. Boo Radley de ağaç aracılığıyla Jem ile iletişim kurmuş ve ona çeşitli hediyeler göndermiştir.

Harper Lee, Boo Radley'in ağaç vasıtasıyla gönderdiği bu hediyeleri şu sözlerle ifade etmektedir:

Radley'lerin oradaki meşelere geldik. Belki de yüzüncü kez sakızları nerede bulduğumu göstermek için parmağımı kaldırdığımda başka bir yaldızlı kâğıdı gösterdiğimi farkettim. Görüyorum Scout, görüyorum... Jem çevresine baktı, uzandı ve paketi cebine indirdi. Eve koştuk. Verandada sakız kâğıtlarından sepet gibi örülmüş kutuya baktık. Nişan yüzüklerinin bulunduğu kutulara benziyordu. Küçük de bir mandalı vardı. İçi mor kadifeydi. Jem mandalını açtı. İçinden iki tane parlatılmış para çıktı. Üzerinde kızıl derili kafası olanlardandı. Biri 1906 öteki 1900- bunlar bayağı eski Scout (Lee, 2014: 46).

Boo Radley'in evinde izole bir yaşam sürmesi, siyahilerin toplumda dışlanmışlığı ile paralel bir durumdur. Postkolonyal bağlamda, siyahilerin toplumda var olmalarına rağmen görmezden gelinmeleri, onlara karşı kin beslenmesi ve karşılaştıkları hakaretler, siyahilerin yaşam koşullarının zorluğunu ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, Boo Radley'in kasaba halkının her türlü dedikodusuna maruz kalması ve "Öcü Radley" olarak anılması, toplumun ötekileştirme ve önyargı mekanizmasının üzücü bir örneğidir.

İnsanlar her zaman hata yapabilirler. Boo Radley'in gençlik yıllarında çetelere katılarak yaptığı hatalar ya da siyahilerin bilerek ya da bilmeyerek işledikleri hatalar olsun, topluma düşen, bireyleri hatalarıyla kabul ederek topluma kazandırmak ve toplumsal barışı en sağlıklı şekilde inşa etmektir. Kolonyal dönemden beri siyahilerin yaşadığı zorluklar göz önüne alındığında, bu kişilerin günümüzde toplum tarafından dışlanmak yerine topluma dâhil edilerek sağlıklı ve huzurlu bir toplumun oluşturulması gerekmektedir. Ancak, toplumdaki bazı bireylerin önyargıları ve kibirleri nedeniyle bu toplumsal barış ve huzurun sağlanması ne yazık ki çoğu kez mümkün olmamaktadır. Bu konuda Frantz Fanon şu sözleri dile getirmektedir: "Sömürge sonrası toplumlar, geçmişin yaralarını sararak bireyleri yeniden kabul etmeli ve toplumsal barışı inşa etmelidir." (Fanon, 1961: 37)

Boo Radley'in durumu, toplumdaki bazı dedikodular nedeniyle öyle bir noktaya gelmiştir ki, insanlar Radley ailesinden korkar hale gelmiş ve evinin önünden geçmek yerine çevreyi dolaşarak yollarını uzatmak zorunda kalmışlardır. Toplumu çürüten ve huzuru bozan etkenler arasında görülen bu dedikodular, bireylerin yanlış birçok durumu sorgulamadan kabul etmelerine yol açmaktadır. Harper Lee, kasabalıların bu yanlış inançlar doğrultusunda hareket etmelerini ve

yollarını uzatmalarını şu şekilde ifade etmektedir: “Sokağımızın sonunda ve postanenin yanında oturan Cecil Jacobs, sırf Radley’lerin önünden geçmemek ve Bayan Lafayette Dubose’u görmemek için her okul günü bir kilometre yol yürüyordu. Bayan Dubose iki ev ötemizdeydi ve oybirliği ile gelmiş geçmiş en kötü ihtiyar seçilmişti. Jem Atticus olmayınca evinin önünden geçmezdi.” (Lee, 2014: 47)

Maycomb kasabasında insanlar farklı cemaatlere mensup olup, bu cemaatlerin yönlendirmeleri nedeniyle toplumda ayrımcılıklar, kutuplaşmalar ve bölünmeler ortaya çıkabilmektedir. Radley’in Baptist olarak adlandırılan fanatik bir Protestan mezhebine üye olması, toplum tarafından dışlanmasına ve hakkında birçok doğru olmayan söylentinin yayılmasına neden olmuştur. Harper Lee, Baptistlerin durumunu eserinde şu şekilde ifade etmektedir:

“İhtiyar Radley’in tutucu bir Baptist olduğunu biliyorsun.”

“Sizin gibi değil mi?”

“Benim kabuğum o kadar sert değil yavrum. Ben sadece basit bir Baptist’im o kadar. İhtiyar Radley, her türlü eğlencenin günah olduğunu düşünen cinsten bir insandı. Bir cumartesi günü bu tutucu Baptistlerden birkaçının geldiğini, benim de, çiçeklerimin de cehenneme kadar yolu olduğunu söylediklerini biliyor musun?” (Lee, 2014: 58)

Baptistlerin katı inançları, toplumdaki diğer bireylerin tepkilerine yol açmıştır. Kadınların doğuştan günahkâr olduğu ya da çiçeklerin bile cehenneme gidebileceği gibi örnekler, mezheplerden kaynaklanan ayrımcılıklara ve toplumsal huzursuzluklara sebep olmaktadır. Toplumdaki ayrışmaların yalnızca ten renginden değil, aynı zamanda düşünce farklılıklarından da kaynaklandığı bu durumla anlaşılmaktadır. Radley’in siyahilerden farklı olmasına rağmen, düşünceleri nedeniyle toplumda sorun yaşaması, kasabadaki bazı bireylerin sadece kendileri gibi olan, ne farklı görünen ne de farklı düşünen insanları kabul ettiklerini göstermektedir. W. J. Cash’in ifadesiyle,

“Baptist mezhebi, Güney Amerika toplumunda derin bir etkisi olan ve sıkı ahlaki kurallarıyla bireylerin hem sosyal hayatını hem de dini yaşamını şekillendiren bir inanç sistemidir. Bu katı kurallar, çoğu zaman farklılıkları kabul etmeyen ve toplumsal ayrışmalara zemin hazırlayan bir yapıya sahiptir.” (Cash, 1941: 88)

“Bâtıl inançlar, geleceği görme ve muhtemel sıkıntıları tahmin etme arzusunu tatmin eder.” (Köse & Ayten, 2009: 55) Maycomb kasabasında batıl inançlar çocukları da etkilemektedir. Kasaba halkı, iklimlerin farklı sebeplerden dolayı değişmesini bilimsel açıklamalardan ziyade çocukların yaramazlıklarına bağlamakta,

bu durum atalarından miras kalan batıl inançlara sıkı sıkıya bağlı olduklarını göstermektedir. Harper Lee, mevsimlerin değişmesini çocukların yaramazlıklarına bağlayan kasaba halkını şu şekilde ifade etmektedir: “Bay Avery, Rosetta Taşı’nın üstünde, çocuklar anne ve babalarının sözlerini dinlemedikleri, sigara içtikleri ve birbirleriyle kavga ettikleri zaman mevsimin değişeceğinin yazdığını anlattı. Jem’le benim, mevsimin bu şekilde değişikliğe uğramasında payımız vardı. Yani komşularımıza ve kendimize karşı suçluyduk.” (Lee, 2014: 83)

Kasaba halkının atalarından kalma batıl inançlara halen bağlı olması, yeniliklere ve yeni gelenlere karşı katı tutumlar sergilemelerine neden olmaktadır. İnsanlar, zamanla düşüncelerini yenilemeli ve çağın gerektirdiği yeniliklere açık olmalıdır. Maycomb’da, doğa olaylarının bile çocukların yaramazlıklarına bağlanması gibi bir anlayış varken, siyahilerin yaşadığı sorunların da bu bağlamda görülmesi mümkündür. Kasabadaki bazı sakinlerin bu dar görüşleri nedeniyle, siyahilerin beyazlara karşı cephe alması ve yaşadıkları tüm sorunların kaynağı olarak beyazları görmeleri, karşılıklı toplumsal sıkıntıların temel nedenini oluşturmuştur.

Bireyin kendini ifade edebilmesi ve yaşadığı sorunları dile getirebilmesi, hem kişisel gelişim hem de toplumsal iletişim açısından büyük önem taşımaktadır. Siyahilerin kendilerini ifade etme haklarının ellerinden alınması ve varlıklarının görmezden gelinmesi, toplumun köklü ve ilkel inançlarından kaynaklanmaktadır. Bu durum yalnızca inançlarla sınırlı kalmamakta; kimi zaman sorunlardan kaçmak ya da kişisel çıkar sağlamak amacıyla da siyahilere karşı bu tür ayrımcı tutumlar bilinçli olarak sergilenmektedir. Bu çerçevede, siyahi bireylerin tarih boyunca maruz kaldıkları ifade özgürlüğü ihlalleri dikkat çekicidir. Örneğin, 1963 yılında Georgia’da, ırkçılığı protesto ettikleri için 15 siyahi kız çocuğunun kötü koşullar altında hapsedilmesi, bu baskıların somut bir örneğidir. (feierman & Sawyer, 2019) Ayrıca, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri Michelle Bachelet de ırkçılığa karşı mücadele edenlerin ifade özgürlüğünün korunması gerektiğini vurgulamış ve bu hakkın insan onurunun temel bir parçası olduğunu ifade etmiştir. (Nations, 2022)

Maycomb’da yaygın olan batıl inançlara rağmen, Atticus çocuklarını bu tür yanlış inançlardan korumak ve bilimsel düşünce ışığında topluma faydalı bireyler

olarak yetiştirmek için çaba göstermektedir. Atticus gibi eğitimli ve toplumun yararına çalışan bireylerin sayısının artması, yalnızca toplumsal huzurun sağlanmasına değil, aynı zamanda Maycomb'daki hem siyahî hem de beyaz bireylerin birlikte daha barışçıl bir yaşam sürmelerine katkı sağlayacaktır. Atticus, çocuklarının karşılaştığı her türlü soruna sağduyulu bir biçimde yaklaşarak, onların olayları anlayabilmeleri adına elinden gelen desteği sunmaktadır. Çoğu zaman, çocuklarının yaşını dikkate almaksızın onlara yetişkin bireylermiş gibi özlü sözlerle yaklaşmakta ve kendi bakış açısını aktarmaya çalışmaktadır. Nitekim bir konuşmasında, “Sıfatları kaldırırsan geriye gerçekler kalır” (Lee, 2014: 78). Diyerek, çocuklarına önyargılardan arınmış düşünmenin önemini vurgulamıştır.

Başka bir seferinde Scout okula gitmek istemediğinde, Atticus, Scout'un durumun farkına varabilmesi ve karşılaştığı sorunları empati yoluyla daha iyi anlayabilmesi için şu öğüdü vermiştir: “Her şeyden önce,” dedi. “Basit bir kuralı öğrenirsen, herkesle daha iyi geçinirsin Scout. Bir insanı, sorunu onun açısından düşünmeye alışmadıkça anlamaman olanaksızdır” (Lee, 2014: 40) Bu ifade ile Atticus, bireylerin kendilerini başkalarının yerine koyarak empati geliştirmelerinin önemini vurgulamaktadır.

Atticus, bir babanın çocuklarına bırakabileceği en değerli mirası sunmuştur. İnsanları ten renkleri veya düşünceleri nedeniyle yadırgamamak; herkese saygılı olmak ve her zaman adaletten, doğruluktan ve insan onurunu korumanın öneminden yana durmak gerektiğini çocuklarına öğretmiştir. Atticus, çevresinde Cunningham ailesi ya da Ewelller gibi farklı kesimlerden insanlara saygı göstererek hem onlara hem de çocuklarına örnek olmuş, toplumun yaşadığı sorunlara ise elinden geldiğince çözüm bulmaya çalışmıştır.

Atticus'un eğitimli olması ve avukatlık kimliğine sahip bulunması, toplumda saygınlık kazanmasına ve örnek bir birey olarak görülmesine olanak sağlamıştır. İnsanlar, hukuk alanında kendilerine fayda sağlayacağı düşüncesiyle Atticus ile olan ilişkilerini güçlü tutmaya çalışmışlardır. Ancak, beyazların siyahilere karşı besledikleri düşmanlık nedeniyle, Atticus'un bir siyahiyi savunması tüm öfkelerini üzerine çekmesine yol açmış ve onu kasabanın istenmeyen kişisi haline getirmiştir. Atticus, tercihi olmamasına rağmen kendisine verilen bu davayı kabul etmiş, bu

durum ise hem ailesi hem de kasabadaki insanlar arasında ikilem yaratmıştır. Aldığı bu dava nedeniyle, yıllarca dost bildiği insanlar ve yakın akrabalarıyla ilişkileri aniden bozulmuştur.

Avukat olmak ve adalet için mücadele etmek, sorun yaşayan ve haklı olan herkesin hakkını savunmak ve gerekeni yapmaktır. Atticus, bu düşünceyle hareket etmek istese de, kasabadaki birçok sakın cahil ve batıl inançlara bağlı olup siyahileri düşman ve köle olarak gördükleri için, kendisine ve ailesine zarar verebileceklerinden endişe etmektedir. Tüm bu zorluklara rağmen davayı kabul eden Atticus, davayı reddederse çocuklarına örnek olan bir baba figürünü ve kendi öz saygısını kaybedeceğini şu sözlerle ifade etmiştir: “Bu davayı almasaydım çocuklarımın yüzüne bakabilir miydim sanıyorsun?” (Lee, 2014: 114)

Maycomb kasabasının bir kesimi, adalet kavramını yalnızca kendi sosyal grubunun çıkarlarıyla sınırlı biçimde değerlendirmekte ve hukuk sisteminin bu doğrultuda işlemesi gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda, Atticus Finch’in yalnızca beyaz yurttaşları temsil etmesi gerektiği yönünde güçlü bir toplumsal beklenti söz konusudur. Ne var ki Atticus’un bir siyah birey olan Tom Robinson’ı savunması, kasaba halkı tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmakta; bu durum, ona yönelik ağır eleştiriler, toplumsal dışlama ve fiziksel tehditler gibi sonuçlara yol açmaktadır (Lee, 2014: 100). Oysa Amerika Birleşik Devletleri’nde köleliğin kaldırılmasının üzerinden yaklaşık bir asır geçmiş olmasına rağmen, Maycomb özelinde ırksal önyargıların ve eşitsizliğin hâlâ sistematik biçimde sürdüğü gözlemlenmektedir. Siyah bireyler, kasaba halkının önemli bir kısmı tarafından hak sahibi olamayacak, dolayısıyla hiçbir koşulda “haklı” sayılamayacak bir toplumsal grup olarak görülmektedir. Hatta onların kasabada yaşamalarına izin verilmesi dahi, bazı kesimlerce bir ayrıcalık veya hoşgörü göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım, kolonyal dönemden itibaren şekillenen ırksal hiyerarşinin günümüze uzanan bir yansımasıdır. Fredrickson’un da belirttiği gibi, “ırkçılık yalnızca bireysel önyargılardan ibaret değildir; aynı zamanda tarihsel olarak inşa edilmiş bir üstünlük sisteminin sürekliliğini ifade eder” (Fredrickson, 2002: 9).

Atticus Finch, istemeyerek de olsa üstlendiği Tom Robinson davasının, ailesi üzerinde birtakım olumsuz sonuçlara yol açacağına farkındadır. Bu nedenle

çocuklarını, kasaba halkından gelebilecek hakaretler ve dışlayıcı tutumlara karşı önceden hazırlamaya çalışmakta; onları sabırlı, sağduyulu ve tepkilerini kontrol edebilen bireyler olarak yetiştirmeye çaba göstermektedir. Atticus'un rehberliğinde Jem ve Scout, gerek yaşlılarının gerekse yetişkinlerin yönelttiği sert eleştiri ve aşağılamalara karşı direnç geliştirmeye çalışır. Ancak zaman zaman Jem'in bu baskılar karşısında öfkesine yenik düştüğü ve kendini savunmak zorunda kaldığı da görülmektedir. Buna karşın Atticus, oğluna her seferinde doğru tutumun ne olması gerektiğini öğretmeye devam eder. Nitekim bir sahnede Atticus, Jem'e şu sözlerle seslenir: "Altan al oğlum. O çok yaşlı bir kadın. Hasta da. Başını dik tutup bir centilmen gibi davranmaya çalış. Ne söylerse söylesin, öfkelenmemek senin elinde" (Lee, 2014: 129). Bu ifade, Atticus'un çocuklarına yalnızca ahlaki değerleri değil, aynı zamanda ileride karşılaşılabilecekleri daha büyük zorluklara karşı nasıl dirençli olunması gerektiğini de öğretmeye çalıştığını göstermektedir.

Kasabanın büyük bir kısmı, Atticus Finch'in istemeyerek de olsa üstlendiği Tom Robinson davası nedeniyle Finch ailesine karşı açık bir düşmanlık beslemekte; onları gördükleri her yerde hakaret ve eleştirilere maruz bırakmaktadır. Bu toplumsal baskı, yalnızca Atticus'u değil, çocukları Jem ve Scout'u da doğrudan etkilemektedir. Özellikle yaşlı, huysuz ve muhafazakâr bir karakter olarak tasvir edilen Bayan Dubose, çocuklara karşı saldırgan tutumlar sergilemekte ve Finch ailesinin bir siyahiyi savunmasını yüzlerine vurmakta hiçbir sakınca görmemektedir. Bu süreçte, siyahilerin gündelik hayatta maruz kaldığı sistematik ayrımcılık ve aşağılanmanın benzerlerini yaşayan Finch ailesi, toplumsal önyargıları ve adaletsizlikleri daha yakından deneyimleme fırsatı bulur. Bu durum, hem Atticus'un adalet mücadelesinin ne kadar yalnız bir zemine dayandığını hem de çocukların bu gerçeklikle erken yaşta yüzleştüğünü ortaya koymaktadır. Harper Lee, kasaba halkının Finch ailesine yönelttiği hakaretleri ve dışlayıcı tutumu şu sözlerle ifade eder: "Bir Finch kendisini yetiştirenlerin karşısında olursa siz varın bu dünyanın halini hesap edin," diye sürdürdü sözünü. Elini ağzına götürdü. Çekti. "Babanız, zencilerden, yardıma çalıştığı o insanlardan daha iyi değil (Lee, 2014: 131).

Kasabadaki nüfus açısından azınlıkta olmalarına rağmen, hak ve adalet yanlısı birkaç kişi Atticus ve ailesini takdir etmektedir. Buna karşın, kasabanın geri

kalan büyük çoğunluğu, Atticus ve ailesinin bu davayı savunmalarını gerekçe göstererek onları eleştirmekte ve hakaret etmektedir.

Tom Robinson, işlemediği bir suçla ilgili olarak yöneltile iftiralar nedeniyle yargılanmaktadır. Maycomb kasabasında siyahilere yönelik yaygın olumsuz tutum ve önyargılar nedeniyle, Robinson'un kendisini savunup haklılığını kanıtlaması oldukça güçtür. Siyahiler, kasaba içinde geçimlerini sağlamak amacıyla genellikle beyazların yanında düşük ücretli işler yapmak zorunda kalmaktadırlar. Her ne kadar Maycomb'da beyazlar ve siyahiler arasında sosyal ve kültürel açıdan derin ayrılıklar bulunsa da, zaman zaman karşılıklı ekonomik ihtiyaçlar nedeniyle birbirlerine bağımlı olmaktadır. Ancak, adalet, haksızlık ve özellikle beyaz bir kadının siyahi bir erkek tarafından zorla sahip olunması iddiası söz konusu olduğunda, kasaba halkının kararı önceden belirlenmiştir. Siyahilerin “her zaman suçlu” olduğu düşüncesi, Maycomb'da kalıplaşmış ve değişmeyen bir önyargı olarak pek çok insanın zihninde yer etmektedir.

Atticus, tercihi olmamasına rağmen Tom Robinson'un savunmasını üstlenmek zorunda kalmıştır. Karakteri gereği, davayı kaybedeceğinin farkında olmasına rağmen, vicdanını rahat tutmak ve çocuklarına örnek bir baba olmak amacıyla elinden gelen tüm çabayı göstermiştir. Üstlendiği bu dava ile kasabadaki tüm bireylere adaletin er ya da geç herkes için gerekli olduğunu göstermek gibi büyük bir sorumluluğu omuzlamak zorunda kalmıştır. Atticus, bu bilinçle hareket etmekle birlikte, kasaba halkının ve siyahilere yönelik yaygın önyargıların farkında olduğu için, ailesinin bu süreçte önemli zorluklarla karşılaşacağını da öngörmektedir. Cahillik ve toplumsal kışkırtmanın kolaylıkla tetiklenebileceği bir ortamda, siyahiler zaten hiçbir gerekçe olmaksızın nefretin hedefi halindeyken, beyaz bir kadına yönelik cinsel saldırı iftirasıyla çok daha ağır bir baskı ve ayrımcılıkla karşı karşıya kalacaklardır.

Kasabadaki siyahiler, sürekli bir baskı ve güvensizlik ortamında yaşamaktadır. Toplum tarafından hâlâ köleleştirilmiş ve ikinci sınıf bireyler olarak görülen bu kesim, kendilerine yardım eden kişilerden de hoşnut olmamaktadır. Atticus'un bir siyahiyi savunması, kasaba halkı arasında onun “zenci hayranı” olarak anılmasına sebep olmuştur. Jem ve Scout'u gören birçok kişi, Atticus'un bu

tutumunu açıkça dile getirmektedir. Yaşının küçük olması nedeniyle bu ifadeyi tam olarak kavrayamayan Scout, babasına “zenci hayranı”nın ne anlama geldiğini sorarak durumu anlamaya çalışmıştır. Atticus, “Scout,” diyerek yanıtlamıştır: ““Zenci dostu” deyiminin hiçbir anlamı yoktur. Cahil kimseler, birinin siyahileri koruduğunu ya da daha doğrusu kendilerinden üstün tuttuğunu gördüklerinde böyle ifadeler kullanırlar” (Lee, 2014: 139) Böylece Atticus, Scout’un bu önyargılı ifadeyi kavramasına yardımcı olmaya çalışmıştır.

Tom Robinson, Ewell ailesinin bir kızı tarafından yöneltilen iftiraya maruz kalmıştır. Kasabada Ewell ailesinin genel olarak sevilmemesine rağmen, suçlamanın siyahi bir bireye yöneltilmiş olması, toplumun Ewell ailesini desteklemesine ve iddianın gerçekliğini sorgulamadan Robinson’u suçlu ilan edip hapse atılması talebinde bulunmasına neden olmuştur. Bir yanda iftiraya uğrayan siyahi bir birey, diğer yanda ise hem beyaz hem de kadın olan mağdurun toplumun geniş kesiminden destek görmesi, Atticus’un dava sürecinin zorluklarla dolu olacağını en başından itibaren bilmesine yol açmıştır.

İnsanlar genellikle bir olayın gerçek yüzünü araştırmayı zahmetli bulmakta; bunun yerine eleştirmeyi, kolay olana inanmayı ve toplumun dayattığı yanlış inançları savunmayı tercih etmektedir. Maycomb’ta siyahilere yönelik olumsuz tutum ve onların her zaman haksız olduğu düşüncesini benimsemek, birçok birey için en kolay seçenektir. Beyazlar açısından siyahileri eleştirmek, onlara hakaret etmek ve olumsuz sıfatlar kullanmak daha pratik bir davranış biçimi olarak görülmektedir. Atticus, Scout’a bu durumu açıklarken, “Bazen bebeğim, birinin kötü saydığı bir sıfatla çağrılmak hakaret sayılmaz. Bu bize yalnızca, karşımızdakinin ne kadar zayıf bir zavallı olduğunu gösterir... Sana bir zararı dokunmaz” (Lee, 2014: 140) ifadeleriyle, önyargılı söylemlerin gerçek anlamını kavramasına yardımcı olmuştur.

Maycomb kasabasında bir siyahinin hayatını tamamen değiştirmek ve onu toplumun en dışlanmış bireylerinden biri haline getirmek son derece kolaydır; bazen sadece siyahi olmak bile bu durum için yeterli kabul edilmektedir. Tom Robinson, üzerine atılan iftira nedeniyle yaşamı altüst olmuştur. Evli ve küçük çocukları olan bir bireye yönelik bu tür asılsız suçlamalar ve bunun sonucunda ailesinin yaşadığı zorluklar, kasabadaki birçok siyahileri sevmeyen kişi tarafından önemsiz

görülmektedir. Bu bireyler için önemli olan tek husus, siyahinin cezalandırılması ve toplum vicdanının böylece rahatlatılmasıdır.

Maycomb kasabasında siyahiler ve beyazlar farklı kiliselerde ibadet etmektedir. Aynı Tanrı'ya inanmalarına rağmen, beyazlar ve siyahiler birlikte ibadet etmekten kaçınarak kendilerine ait ayrı kiliseler inşa etmişlerdir. Atticus'un ev işlerine yardımcı olan Calpurnia, Jem ve Scout'un ısrarı üzerine onları siyahilerin gittiği kiliseye götürmüştür. Başlangıçta huysuz bir siyahi kadının şikâyetlerine maruz kalmalarına rağmen, diğer siyahiler tarafından büyük bir saygıyla karşılanmışlardır. Babaları Atticus'un Tom Robinson'un avukatlığını üstlendiğini bilen cemaat, hem Atticus'a hem de çocuklarına özel bir saygı ve hürmet göstermiştir.

Kilisede, Robinson ailesi için para yardımı toplanmış ve toplumsal birlik ve beraberliği güçlendirmek amacıyla sürekli tavsiyelerde bulunulmuştur. Siyahiler ve beyazlar kendi aralarında iyi ilişkiler kurabilse de, bu iki grup arasında karşılıklı tahammülsüzlüğün varlığı, toplumda huzur, güven ve toplumsal dayanışmanın eksik olduğunu göstermektedir. Scout ve Jem'in siyahilerin kilisesine götürülmesini eleştiren aksi bir kadına karşı Calpurnia'nın "Tanrı aynı Tanrı değil mi?" (Lee, 2014: 150) sorusunu yöneltmesi, hem beyazların hem de siyahilerin üzerinde derinlemesine düşünmesi gereken önemli bir noktadır.

Toplumdaki derin kutuplaşma, siyahilerin beyazlara, beyazların ise siyahilere tahammülsüzlük göstermesine neden olmaktadır. Her ne kadar ekonomik ve sosyal açıdan birbirlerine bağımlı olarak yaşasalar da, bu zorunluluk ortadan kalktığında eski tahammülsüzlük ve önyargıların tekrar ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Atticus'un ev işlerine yıllardır yardımcı olan Calpurnia, Atticus ve çocuklarına büyük bir özveriyle hizmet etmektedir. Ancak eve taşınan Alexandra, Calpurnia'nın siyahi kimliği nedeniyle çocuklara kötü örnek olacağını düşünerek, onu evden uzaklaştırmak istemektedir. Ücret karşılığında dahi olsa yıllardır verilen emekler, bazen önyargılar nedeniyle göz ardı edilmektedir. Alexandra için Calpurnia, sahip olduğu bilgi birikimi, çocuklarla kurduğu olumlu ilişki ve yıllardır gösterdiği bağlılık ne yazık ki bir anlam ifade etmemektedir. Toplumda bu tür kişiler, ne yapılsa yapılsın, ön yargıların gölgesinde ayrımcılığa uğramakta, alt sınıfa itilmekte ve hor

görülmektedir. Harper Lee, Alexandra halanın Calpurnia'yı evden göndermek amacıyla Atticus ile yaptığı konuşmayı şöyle aktarmaktadır:

Atticus sert bir ses tonuyla, "Alexandra, Calpurnia istediği sürece bu evde kalacak. Bir yere gidemez. Sen başka türlü düşünebilirsin. Ama onsuz, bunca yıl yaşamam olanaksızdı. Cal, bu aileye çok bağlı ve bu aileyi seven bir kadındır. Her şeyi olduğu gibi kabul etmek zorundasın. Sonra kafanı bizim için yormanı istemiyorum. Nedeni yok çünkü. Cal her zamankinden çok bize gerekli," dedi (Lee, 2014: 173).

Calpurnia, Maycomb'ta yaşayan siyahiler arasında daha düzgün konuşan, okuryazarlığı olan ve uzun yıllardır Finch ailesine hizmet etmiş, Atticus tarafından da büyük saygı gören bir bireydir. Atticus, her zaman doğru olanı mantık çerçevesinde değerlendiren bir karaktere sahiptir. Bu bağlamda, Alexandra'nın Calpurnia hakkındaki olumsuz yaklaşımının hatalı olduğunu vurgulamıştır. Bir kişinin yalnızca siyahi olması, onun kötü ya da cahil olduğu ya da çocuklara kötü örnek teşkil ettiği anlamına gelmemektedir.

Maycomb kasabasında bazı beyazların ekonomik açıdan iyi bir durumda olmaları, kendilerini üst sınıf soylular olarak görmelerine ve diğer birçok bireyi alt sınıf olarak değerlendirmelerine yol açmaktadır. Özellikle konu siyahiler olduğunda, bu kişiler genellikle doğrudan köle statüsünde kabul edilmekte ve her koşulda ezilmelerine göz yumulmaktadır. Bu durum, toplumda köklü bir alışkanlık haline gelmiş ve sistematik bir eşitsizliği beslemektedir.

Alexandra, Finch ailesini her zaman soylu bir statüde görmüş ve aile üyelerinin, özellikle çocukların, soylu bir biçimde giyinmesini, konuşmasını ve davranmasını arzu etmiştir. Böyle güçlü bir soyluluk bilinciyle hareket eden bir kişiye, evdeki hizmetçiyi kabul ettirmek kolay olmamıştır. Calpurnia'nın çocukları kendi kilisesine götürmesi ise Alexandra'nın tepkisini artırmış ve onu Calpurnia'yı evden uzaklaştırma konusunda daha da cesaretlendirmiştir.

Atticus Finch, hem kendisi siyahilere karşı her zaman nazik davranmış, onlardan takas yoluyla ürün almış ve hukuki davalarında destek olmuş, hem de çocuklarına aynı tutumu aşılayarak onlara örnek olmuştur. Siyahilerin takdirini ve saygısını kazanan Atticus, her zaman doğru olanı yapmaya gayret etmiş ve insanların ten rengine, ırkına ya da kimliklerine bakılmaksızın saygıyı hak ettiğine inanmıştır. Maycomb kasabasında Atticus gibi tutum sergileyen bireyler oldukça nadirdir.

Kasaba sakinlerinin çoğu ise kendi çıkarlarına ve soylu ailelerinin prestijine kapılarak, kendilerinden farklı olanları ezmeye ve küçümsemeye eğilim göstermektedir.

Kasabada siyahiler ve beyazlar için ayrı kiliseler bulunmaktadır. İnsanlar düzenli olarak bu kiliselere giderek Tanrı'nın emirlerine uygun yaşamaya, örnek bireyler olmaya çalışırlar. Ancak Tanrı, her zaman insanlardan birbirlerine saygı göstermelerini, ayırım yapmadan sevmelerini emretmesine rağmen, toplumda durum tam tersidir. Kasaba sakinleri, kendi kibirlerine yenik düşerek birbirlerine karşı nefret ve tahammülsüzlük beslemektedirler.

Alexandra, Jem'in bir beyefendi gibi davranmasını ve Scout'un kılık kıyafetini değiştirerek bir hanım efendi gibi hareket etmesini istemektedir. Çocuklar ise bu beklentilere uymak yerine, alışkın oldukları gibi rahat ve samimi davranmayı tercih etmektedirler. Toplumda birçok kişi, herkesin kendisi gibi davranmasını beklemekte ve yalnızca kendi tutumlarının doğru olduğunu düşünmektedir. Maycomb'ta kendini soylu gören bazı kişiler, başta siyahiler olmak üzere diğerlerini alt sınıf olarak görmektedir. Atticus, Alexandra'nın çocuklara soylu olduklarını vurgulamak için şöyle demektedir: “Alexandra halanız, benden size, gelişigüzel bir aileden olmadığınızı anlatmamı istedi. Siz, yüzyıllar öncesinden gelme soylu bir ailedensiniz.” (Lee, 2014: 169)

Maycomb'ta birçok kişi kendisini haklı görerek, çevresindekileri kendi inandığı yargılara ikna etmeye çalışmakta ve onları benzer düşüncelere zorlamaktadır. Bu durum, toplumsal huzura ve bireysel farklılıklara zarar vermektedir. İnsanların farklı düşünce, davranış ve ifadeleri, toplumun mozaik yapısını oluşturmaya ve çeşitlenerek zenginleşmesine katkıda bulunur. Tek tip yaşam biçimi ise toplumun monotonlaşmasına yol açar. Bu bağlamda, Norveçli oyun yazarı Henrik Ibsen'in ifadesiyle, “Çoğunluk çoğunluk yanlıştır,” sözü bireysel farklılıklara değer vermenin önemini vurgulamaktadır. (Ibsen, 1882)

Toplumda siyahilerin olumsuz algılanmasının temel nedenlerinden biri, onların özgün kültürel değerleri, dil yapıları ve farklı inanç ile davranış biçimlerine sahip olmalarıdır. Beyazların, siyahilere kendi kültürlerini dayatmaları ve siyahilerin kültürel değerlerini küçümsemeleri, iki grup arasında anlaşmazlıkların

derinleşmesine ve karşılıklı kutuplaşmaya yol açmaktadır. Bu durum, kültürel çeşitliliğe saygı gösterilmediği sürece toplumsal barış ve huzurun sağlanmasının mümkün olmadığını göstermektedir. Toplumsal uyumun tesisinde, farklı kültürlerle yönelik hoşgörü ve saygının önemi büyüktür.

Kolonyal dönemin ardından siyahilerin uzun yıllar boyunca ülkelerinden uzak kalmaları, hem zorlu yaşam koşullarıyla mücadele etmelerine hem de kendi kültürel değerlerinden etkilenmeden bu değerleri koruma çabası göstermelerine yol açmıştır. Yerli halkların siyahileri kucaklamaması, onları hem köle olarak görmesi hem de hakaret ve zorbalığa maruz bırakması, siyahilerin hayatını daha da güçleştirmiştir. Postkolonyal dönemde siyahiler, yaşadıkları sıkıntıları ifade etmeye çalışırken beyazların baskılarına sürekli maruz kalmıştır. Zamanla dijital teknolojilerin gelişmesi ve Harper Lee gibi yazarların eserleri sayesinde, dünya genelinde farklı toplumlar siyahilerin maruz kaldığı zorluklar ve haksızlıklar hakkında bilinçlenmiştir. Bu süreçte, Chimamanda Ngozi Adichie'nin *Americanah* adlı romanı, diasporadaki siyahilerin kimlik mücadelesini ve kültürel değerlerini koruma çabalarını güçlü biçimde ortaya koymaktadır. Romanın başkarakteri Ifemelu'nun deneyimleri, siyahilerin hem kendi kimliklerini yaşatma hem de baskılara karşı direnme süreçlerini çarpıcı biçimde yansıtmaktadır. Toplumun farkındalığı arttıkça destekler de çoğalmış; siyahiler, hem edebi eserler üreterek hem de kültürel değerlerini koruyup nesillerine aktarmayı başararak bu haksızlıklara karşı direnç göstermiştir. (Adichie, 2013: 100)

Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve haberleşme teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte, yaşam koşulları genel anlamda kolaylaşmış ve özellikle siyahilerin karşılaştığı zorluklar kısmen azalmıştır. Stuart Hall'un (1990) belirttiği gibi, medya ve iletişim araçları farklı kültürlerin görünürlüğünü artırarak, marjinalize edilen kimliklerin güçlenmesine olanak tanımıştır. (Hall, 1990: 222-237) Benzer şekilde, Homi K. Bhabha (1994), postkolonyal dönemde kültürel kimliklerin "melezlik" kavramı çerçevesinde yeniden inşa edildiğini ve medya aracılığıyla eski baskı mekanizmalarının etkisinin azaldığını vurgulamaktadır. (Bhabha, 1994: 112-123) Herman Gray (1995) ise, kitle iletişim araçlarının siyahi kültürünü daha görünür kılarak hem kültürel kimliklerin güçlenmesine hem de toplumda kabul görmelerine katkıda bulunduğunu ifade etmektedir. Bu süreçte, beyazların kendi kültür ve

değerlerini dayatma eğilimi zayıflamış; bireyler, alışılmışın dışında olan ve yeni kültürel unsurlara daha fazla ilgi göstermeye başlamıştır. Böylece, siyahi kültürü toplumda daha fazla önem kazanmış ve siyahiler, kendi kimliklerini güçlendirerek toplumun ayrılmaz bir parçası olduklarını kabul ettirmiştir. Postkolonyal dönemin olumlu yönlerinden biri de, değişen sosyal yapıyla birlikte haksızlığa uğrayan bireylerin kendilerini ifade etme imkânı bulmalarıdır. (Gray, 1995: 100)

Bir bireyin işlemediği bir suçla itham edilmesi, toplum nezdinde itibarının zedelenmesine ve olayın arka planı hakkında bilgi sahibi olmayan bireylerin önyargılı ve çoğu zaman sağduyudan uzak tepkiler vermesine neden olabilmektedir. *Bülbülü Öldürmek* adlı romanda, Robinson karakteri iftiraya uğramasına rağmen, kendi topluluğundan bazı Cunningham ailesi mensupları da dâhil olmak üzere, masumiyetine inanmayan kişilerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum yalnızca Robinson'un bireysel haklarını ve yaşamını tehdit etmekle kalmamakta, aynı zamanda siyahi topluluğun tamamı üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır. Öyle ki, bazı Cunningham üyeleri, Robinson'un henüz mahkemeye çıkarılmadan önce cezaevinde fiziksel olarak zarar görmesini istemektedir. Bu durumu öğrenen Atticus, Robinson'u korumak amacıyla cezaevi önünde nöbet tutmuş ve olası bir linç girişimini engellemiştir. Konuya ilişkin olarak Harper Lee şu ifadeleri kullanmaktadır:

Kestirme yoldan dönmek üzereydik ki Meridian yolundan tozla kaplı dört arabanın tek sıra halinde ağır ağır geldiklerini gördük. Meydanı dolaştılar, banka binasını geçtiler, hapishanenin önünde durdular. ...Adamlar birer ikişer arabalardan indiler. Atticus, olduğu yerden kımıldamadı. Biraz sonra, kendisine yaklaşan adamların ardında kayboldu. Onu göremez olduk. Biri, "İçeride mi Bay Finch?" diye sordu. Atticus'un, "İçeride," diye cevap verdiğini duyduk. "Uyuyor. Uyandırmayın." Babama itaat ederek, daha sonra bana iğrenç derecede komik gelen bir şekilde fısıltıyla aralarında bir şeyler konuştular. Bir başkası, "Ne istediğimizi biliyorsunuz," dedi. "Kapının önünden çekilin Bay Finch (Lee, 2014: 190).

Cezaevine gelen kalabalığın büyük bir kısmı, sarhoş ve serkeş bireylerden oluşmaktadır. Bu kişilerin temel amacı, Robinson'u yasal süreci beklemeden hapishaneden çıkararak kendi yöntemleriyle "cezalandırmak" ve bu uğurda gerekirse Atticus'a zarar vermeyi göze almaktır. Olaydan haberdar olan Jem ve Scout, babalarının karşı karşıya olduğu tehlikeyi anlayarak hemen olay yerine giderler ve Atticus'a destek olmak isterler. Scout, kalabalık arasında tanıdığı kişileri fark eder ve bu tanışıklığı bir avantaja çevirerek durumu yatıştırmaya çalışır. Özellikle tanıdığı bir

Cunningham ailesi mensubuna miras davası ve onun çocuğundan söz ederek empati kurmasını sağlar. Bu stratejik yaklaşım, kalabalığın yumuşamasına ve olayın şiddete başvurulmadan sonlanmasına katkı sunar. Bu olayla ilgili olarak Harper Lee şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Beni tanımadınız mı Bay Cunningham? Ben Jean Louise Finch'im. Bir defasında bana yabancı ceviz getirmiştiniz, hatırladınız mı?” Ümitsizliğe kapılmak üzereydim. Adam bana aldırış etmiyordu. “Walter'la aynı sınıftayız,” diye devam ettim. “Walter sizin oğlunuz, değil mi? Değil mi efendim?” Bay Cunningham belli belirsiz bir baş hareketiyle cevap verecek kadar canlandı. Demek beni tanıyordu. “Oğlunuz iyi çalışıyor. O çok iyi bir çocuk. Bir defasında onu evimize yemeğe götürmüştük. Size söylemiştir herhalde. Bir defasında da onu dövdüm. Ama çok önemsemedi. Sonunda anlaştık. Kendisine selamımı götürün olur mu?” (Lee, 2014: 194)

Scout'un kalabalıkla kurduğu samimi ve içten diyalog, insanların vicdanlarına hitap ederek olayın olaysız bir şekilde sona ermesini sağlamıştır. Bireyler, zaman zaman düşüncesizce yalnızca olayların olumsuz yönlerine odaklanarak sağduyudan uzak, mantıksız eylemlerde bulunabilmektedir. Ancak bu gibi durumlarda, olaylara daha sakin ve insani bir perspektiften yaklaşan kişiler, toplumun genel tavrını olumlu yönde etkileyebilir; bu kişi, bazen bir çocuk bile olabilir. Bu bağlamda Harper Lee, “Sekiz yaşındaki küçük bir çocuk onların aklını başına getirmede mi?” (Lee, 2014: 199) ifadesiyle, çocukların kimi zaman yetişkinlerden daha sağduyulu ve etkili bir yaklaşım sergileyebileceğini vurgulamaktadır. Çocukluk, olaylara daha masum, tarafsız ve önyargılardan uzak bir bakış açısıyla yaklaşmayı mümkün kılarken; yetişkinlik ise her zaman rasyonel ve sağlıklı değerlendirmeler yapıldığı anlamına gelmemektedir. Nitekim öfke, korku veya önyargı gibi olumsuz duygulara kapılan yetişkinler, olaylara duygusal ve sağlıksız tepkiler vererek yanlış kararlar alabilmektedir.

“İnsanların çoğunlukla yaşadığı güçsüzlük, kararsızlık ve duyguların esiri olma gibi nedenlerinin arkasında akla uygun davranmama ve mantık dışı hareket etme davranışı yatmaktadır.” (Oruçiftçi, 2021: 31) İnsanlar zaman zaman duygularının esiri olarak mantık dışı ve sağduyudan uzak davranışlarda bulunabilmektedir. Atticus, kendisine zarar vermeyi planlayan kişilere rağmen onların insanlık onurunu savunmaya devam etmekte ve yaşanan olayların sona ermesi için çocuklarıyla sakin ve anlayışlı bir iletişim kurmaktadır. Atticus, Scout'un babasına zarar vermeye çalışan kişilerin çocuklarına zarar verilmesi düşüncesini dile getirmesi üzerine şu ifadeyi kullanır: “Ona dokunmayacaksın,” dedi. “Ne olursa

olsun, bu konu yüzünden ikinizin de kimseye kin tutmanızı istemiyorum” (Lee, 2014: 199) Bu sözlerle Atticus, çocuklarına kin tutmanın birey üzerinde zararlı etkileri olduğunu vurgulamakta ve ailelerinin maruz kaldığı olumsuzlukların onları etkilememesi gerektiğini ifade etmektedir.

Toplumlarda sorunlar kaçınılmaz olarak ortaya çıkmakla birlikte, yetişkinlerin olaylara adaletli ve sağduyulu yaklaşmaması bu problemlerin başka çatışmalara dönüşmesine ve toplumsal huzur ile kardeşlik duygusunun zedelenmesine yol açabilmektedir. Beyazlar ile siyahiler arasındaki temel anlaşmazlıkların kaynağı, iletişimsizlik ve yaşanan sorunlarda birbirlerini anlamaya çalışmayarak olumsuz duygularla hareket etmeleridir. Robinson davasında da benzer şekilde, ortaya çıkan sorunun kasaba halkının tamamının katılımıyla gerçekleşecek adil bir yargılama süreciyle çözülmesi gerekmektedir. Jem, olaylara saf ve masum bir çocuk bakışıyla yaklaşarak, “Herkesin önünde yargılanmalı Bayan Maudie,” diyerek (Lee, 2014: 204) adil bir mahkemenin kurulmasının ve gerçeklerin böylece gün yüzüne çıkmasının önemine vurgu yapmaktadır.

Maycomb kasabasında beyaz nüfusun çoğunlukta olduğu bir ortamda siyahi olmak, farklılık nedeniyle sürekli dışlanmaya maruz kalmak oldukça zorlu bir durumdur. Bununla birlikte, hem siyahi hem de beyaz kökene sahip olan melez bireyler, iki toplumdan da dışlanmaları sebebiyle, siyahilerin karşılaştığı ayrımcılıktan daha derin ve karmaşık bir dışlanma tecrübesi yaşamaktadırlar. Maycomb’da nadiren de olsa, beyaz ve siyahi ebeveynlerden doğan melez çocuklara rastlanmaktadır. Bu çocuklar, hem siyahi kimlikleri nedeniyle beyaz toplumun hem de beyaz kimlikleri nedeniyle siyahi toplumun dışlayıcı tutumlarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Harper Lee, bu durumu eserinde şu şekilde ifade etmektedir:

“Hep onların yanında durur. Onları bizden daha çok seviyor galiba. Kasaba sınırına yakın bir yerde oturur. Zenci bir karısı ve bir yığın da melez çocuğu var. Görürsem gösteririm.” “Melez çocuk ne demek Jem?” diye sordum. “Yarı beyaz, yarı siyah. Sen de gördün çocukları Scout, çok üzgünler.” “Çünkü kimsenin yanında yerleri yok. Zencilerin yanına gidemiyorlar, çünkü damarlarında beyaz kanı dolaşıyor, beyazlar yanlarına almıyorlar, çünkü anneleri zenci. Böylece arada kaldılar. Bir yere ait değiller (Lee, 2014: 204).

“Toplumsal hareketlilikler, göç, kitlesel göç ve zorunlu göç, melez kimliklerin oluşumunu tetikleyen faktörlerdendir.” (Baydemir & Özmen, 2025: 5) Melez bireylerin, ait olabilecekleri bir topluluk bulamaması, çocuklar için

yaşanabilecek en ciddi sorunlardan biridir. Ayrıca, kasaba sakinlerinin büyük bir kısmı tarafından dışlanmak, sosyal çevre edinmede zorluk yaşamak ve herkesin farklı bir gözle kendilerine bakması, melezlerin karşılaştığı başlıca problemler arasında yer almaktadır. Maycomb'da insanların siyahi, beyaz ve melez olarak ayrılması ve her grubun birbirini dışlaması, toplumsal birlikteliğin, huzurun ve adaletin sağlanamamasının temel nedenlerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu ayrımcılığın aniden ortaya çıkmadığı; aksine, yıllar boyunca bireylerin birbirlerine karşı olumsuz duygular beslemesi ve önyargılarını sürdürmesi sonucunda mevcut durumun şekillendiği söylenebilir. Beyazlar, uzun yıllar boyunca alışkanlık haline getirdikleri baskıcı tutumlarıyla siyahilerin yaşamlarını zorlaştırırken, bu durum siyahilerin de beyazlara karşı öfke ve tepki duymasına zemin hazırlamıştır. Harper Lee, bu toplumsal gerilimi ve karşılıklı olumsuz duyguları eserinde şu şekilde ifade etmektedir:

“İnsanların birbirlerine verdikleri acıya...
Kimilerinin hiç düşünmeden neden oldukları felaketlerdir. Beyazların siyahılara yaşattığı cehennem hayatına... Onların da birer insan olduklarını akıllarına bile getirmeyişlerine...”
“Atticus, bir zenciye aldatmanın, bir beyazı aldatmaktan on kere daha kötü olduğunu söyler,” diye mırıldandım.
“Bir insanın yapabileceği en kötü harekettir (Lee, 2014: 253).

Tom Robinson davası için mahkeme salonu açılmış ve Maycomb halkı, hem beyazlar hem de siyahiler olmak üzere olaya ilgi duyan herkes mahkemeye yoğun ilgi göstermiştir. Küçük bir kasaba olan Maycomb'da, toplumun her olaydan hızlıca haberdar olması doğal karşılanmakta ve siyahi ile beyaz bireyler arasındaki bu dava, kasaba sakinleri tarafından büyük bir merakla takip edilmektedir. Ancak, mahkemenin adaletin eşit şekilde dağıtılması gereken bir mekân olmasına rağmen, mahkeme salonuna girişte beyazların öncelikli olarak yerlerini alması ve siyahilerin ise üst katta kendilerine yer aramak zorunda kalması, toplumdaki ırksal ayrımcılığın ve beyazların üstün konumda olduğu algısının ne denli kökleştiğini göstermektedir. Bu durum, siyahilerin toplumsal hayatta beyazlara her zaman öncelik tanınmanın kaçınılmaz bir norm haline geldiğini ortaya koymaktadır.

Maycomb'da var olan bu tür hiyerarşi ve sınıf farklılıkları, toplumun yüzyıllar boyunca süre gelen sosyal ve ırksal yapısından kaynaklanmaktadır. Böyle bir ortamda, mahkemede bir beyaz kadının bir siyahi tarafından ırza geçildiği iddiası

söz konusu olduğunda, siyahi bir bireyin tarafsız ve adaletli bir şekilde yargılanması ve davayı kazanması neredeyse imkânsız hale gelmektedir. Olayın iftira olduğu ve somut hiçbir kanıt bulunmamasına rağmen, kasaba sakinleri siyahi birinin mahkemede başarı sağlamasının mümkün olmadığını ve Maycomb yasalarına göre ırza geçme suçunun cezasının idam olduğunu öngörebilmektedir. Siyahi olmak Maycomb'da büyük bir zorluk teşkil etmektedir; zira siyahiler, sürekli bir iftiraya maruz kalma, ölümle ya da ölüm cezasıyla karşılaşma riski altında bulunmaktadır. Harper Lee, siyahilerin yaşadığı bu zorlu hayatı ve Tom Robinson davasını eserinde şu şekilde dile getirmektedir:

Hele, Atticus Finch'in onu kurtarmaya çalışmasına ne demeli? Her neyse, zencileri bilirsiniz, kolayca doğar, kolayca ölürlər... Tom Robinson, medeni yasayla evlenmesine, temiz bir adam olup düzenli olarak kiliseye gitmesine rağmen yine de bir zenciydi işte... Hiçbirinin farklı davranmasını bekleyemezsiniz... Daima akıllarına eseni yaparlardı (Lee, 2014: 304).

Mahkeme sürecinde Atticus, inandığı ilkeler doğrultusunda ve vicdanının sesini dinleyerek Tom Robinson'u sonuna kadar savunmaktadır. Bayan Mayella'nın iftira attığını bilen Atticus, gerçeği ortaya çıkarmak için makul ve mantıklı sorular yönelterek olayın perde arkasını açmaya çalışır ve Mayella'nın gerçekleri itiraf etmesini sağlamaya gayret eder. Mayella, yaşadığı derin yalnızlık nedeniyle Maycomb'da var olan toplumsal kuralları çiğneyerek genç bir siyahiyi baştan çıkarma girişiminde bulunmuştur. Kendi perspektifinden bu durumdan kurtulmanın en kolay yolunun, Robinson'a iftira atıp kendini temize çıkarmak olduğunu düşünmektedir. Harper Lee, Atticus'un mahkemedeki savunmasını eserinde şu şekilde aktarmaktadır:

Suçlu diyorum baylar, çünkü Bayan Mayella'yı bu yola sürükleyen şey, içindeki suçluluk duygusudur. Bayan Mayella bir suç işlemiş değildir. Yalnız zamanın koyduğu sert bir kuralı bozarak hayatımızı altüst etmiştir. Bayan Mayella, korkunç bir bilgisizliğin ve yoksulluğun kurbanıdır. Ama yine de ona acımıyorum. Çünkü o beyaz. Yani kabahatinin, kötülüğünün tamamıyla farkındadır. Ama istekleri bozduğu kuraldan daha güçlü olduğu için bozmakta sakınca görmedi. Diretti. Her çocuğun yapmak eğiliminde olduğu şeyi yaptı... Suçunu üzerinden atmak istedi. Ama bu davada, Bayan Mayella, çaldığı eşyayı saklamaya çalışan bir çocuk kadar masum olsaydı sorun olmazdı. Fakat o kurbanını öldürmeye çalışıyor (Lee, 2014: 256)

Bayan Mayella'nın iftira attığı bu olayda, Tom Robinson'un mahkemedeki savunması büyük önem taşımaktadır. Atticus'un savunmasında vurguladığı üzere, Mayella'nın suçlamaları toplumsal önyargılarla şekillenmiş ve gerçeklerin üstünü örtmeyi amaçlamıştır. Maycomb gibi derin ırksal ayrımların yaşandığı bir kasabada,

siyahi bir bireyin adalet bulması neredeyse imkânsızdır. Bu durum, toplumun geneline yayılmış ırksal önyargılar ve eşitsizliklerin göstergesidir. Harper Lee, bu temayı eserinde şu şekilde dile getirir: “Bir adamın ya da bir toplumun gerçek yüceliği, doğrulukla ve adaletle ilişkisiyle ölçülür. Ancak, bir toplumda önyargılar ve korkular hüküm sürdüğünde, bu değerlere ulaşmak güçleşir.” (Lee, 2014: 215)

Sonuç olarak, Tom Robinson davası sadece bireysel bir adalet mücadelesi değil; aynı zamanda Maycomb’da yerleşmiş ırksal hiyerarşinin, toplumsal adaletsizliğin ve önyargıların simgesel bir yansımasıdır. Siyahilerin sistematik dışlanması ve maruz kaldığı ayrımcılık, kasabanın sosyal yapısındaki derin kırılmaları gözler önüne sermektedir.

Tom Robinson, yardımseverliği, iyi niyeti ve inançları doğrultusunda düzenli olarak kiliseye giden, sade yaşam süren bir siyahidir. Robinson’u tanıyan birçok kişi, onun kimseye zarar vermeyeceğine dair güçlü bir kanaate sahiptir. Ancak, bir beyaz kadının iddiaları söz konusu olduğunda, Maycomb kasabasındaki sosyal dinamikler tamamen değişmekte; herkes, Tom haklı olsa bile siyahi bir bireyin beyaz bir kişiye karşı dava kazanmasının neredeyse imkânsız olduğunu kabul etmektedir. Tom Robinson, geçimini sağlamak amacıyla, iyi niyetli beyaz çiftçi Bay Dink Leas’ın tarlasında ailesi için çalışmaktadır. Günlük iş-ev arasında gidip gelirken, başka bir yol seçeneği olmadığından dolayı, Ewell ailesinin evinin önünden geçmek zorunda kalmaktadır. Öte yandan, Mayella Ewell, yalnızlıktan bunalmış ve arkadaşsız on dokuz yaşında genç bir kızdır; bu yalnızlık, onu Tom Robinson’u gözüne kestirmeye itmiştir.

Bayan Mayella, Tom Robinson’un evine dönerken sık sık onu çağırarak küçük ev işlerinde yardım talep etmektedir. Tom Robinson ise iyi kalpli ve yardımsever yapısı gereği Mayella’nın yalnızlığından dolayı ona üzülme ve yardım teklifini kabul etmektedir. Tom’un tanıklığında belirtildiği üzere, Mayella’nın yaşadığı yalnızlık derindir; Robinson, “Tom Robinson’ın tanıklığını dinlerken, Mayella Ewell’in dünyanın en yalnız insanı olduğunu anladım. Boo Radley’den bile daha yalnızdı.” (Lee, 2014: 242) İfadeleriyle Mayella’nın sosyal

izolasyonunu vurgulamaktadır. Bu yalnızlık, Tom'un ona karşı duyduğu empatiyi artırmış ve sürekli olarak ev işlerinde ona destek olmak istemesine sebep olmuştur.

Bayan Mayella, Tom Robinson'un insani zaaflarından yararlanarak onu baştan çıkarmaya çalışmış ve Maycomb'da çiğnenmemesi gereken toplumsal bir kuralı ihlal ederek hem kendi güvenliğini hem de Robinson'un hayatını tehlikeye atmıştır. Ancak, Robinson'un siyahi olması nedeniyle Mayella, onu kolayca feda edilebilecek biri olarak görmüştür. Her şeyi göze alarak giriştiği bu baştan çıkarma çabası başarısız olunca, babasından korkarak Tom Robinson'a iftira atmak zorunda kalmıştır. Bu iftira sonucunda Robinson'un hayatı tamamen altüst olmuş ve kasabada zaten dışlanan ve hakarete maruz kalan siyahi topluluğun durumu daha da kötüleşmiştir.

Mahkeme sürecinde, Bayan Mayella tüm cesaretini ve kadın olmanın getirdiği duygusal yönünü kullanarak, jüriyi ve mahkeme heyetini Tom Robinson'un kendisine saldırdığına ikna etmeye çalışmıştır. Maycomb gibi ırksal ayrımların derin olduğu bir toplumda, beyaz bir kadının siyahi bir erkeğe karşı böyle ciddi bir suçlamada bulunması durumunda, kimse bu iddiaya karşı çıkacak cesareti gösterememektedir. Somut bir delil bulunmamasına rağmen, jüri toplumsal baskılardan çekinerek Bayan Mayella'nın ifadesine güvenmiş ve böylece masum olan Tom Robinson'un haksız yere ölüm cezasına çarptırılmasına yol açmıştır. Bu durum, Maycomb'daki ırkçılığın ve adalet sistemindeki ciddi aksaklıkların somut bir göstergesidir.

Mahkemeler, adaletin evrensel ve eşit biçimde sağlanması gereken temel kurumlar olarak kabul edilmektedir. Hukukun temel ilkelerinden biri olan eşitlik, bireylerin keyfi ve haksız ayrımcılığa maruz kalmadan eşit muamele görmesini zorunlu kılar (Foran, 2022: 249-272) Ancak, Maycomb kasabasındaki hukuk uygulamalarında ve özellikle siyahi bireylerin yargılandığı davalarda bu ilkenin sistematik olarak ihlal edildiği gözlemlenmektedir. Söz konusu kasabada, siyahi bir bireyin mahkeme sürecinde lehine sonuç aldığına dair hiçbir somut örnek bulunmamaktadır. Dahası, siyahilerin beyazlara karşı açtığı davalarda başarı sağlamaları neredeyse imkânsızdır. Amerikan toplumunun 1960'lı yıllarında, siyahilerin haklı oldukları durumlarda mahkemede beyazlarla eşit muamele

gördükleri dönemler yok denecek kadar azdır. Bu bağlamda, Maycomb'daki jüri üyeleri, adaletin tarafsız bir şekilde sağlanması ve objektif kararlar verilmesi gereken konumda olmalarına rağmen, toplumun yerleşik normları ve sosyal baskılar nedeniyle; yeterli delil bulunmamasına rağmen Tom Robinson'u suçlu bularak ölümüne sebebiyet vermişlerdir. Bu durum, Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesi binasının ön cephesinde yazan "Equal justice under law" (hukuk önünde eşit adalet) ilkesinin özünde yer alan eşitlik ve adalet anlayışından uzaklaşmayı göstermektedir (Court., 1932)

Atticus Finch, kasabadaki mevcut olumsuz koşullara rağmen, içindeki adalet duygusuna olan inancını koruyarak Tom Robinson'un haklılığını savunmuş ve onun aklanacağına dair umut beslemiştir. Robinson'un suçsuzluğunu bilen Atticus, jüri üyelerinin tarafsız ve objektif davranmasının gerekliliğini vurgulamış; mahkemelerin, adaleti sağlayarak kasabada toplumsal huzur ve barışın tesisinde en önemli mekanizmalar olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, Atticus jüri ve mahkeme üyelerini şu sözlerle uyarmıştır: "Bir jüri ne kadar güvenilirse mahkeme de o kadar güvenilir, jüriyi oluşturan insanlar ne kadar güvenilirse bir jüri de o kadar güvenilir. Sizlerin size sunulan kanıtları öfkeye kapılmadan değerlendireceğinize, bir karara varacağınıza ve davalıyı ailesinin yanına göndereceğiniz güveniyorum" (Lee, 2014: 259) Buna rağmen, toplumun güçlü baskısı ve önyargıları Atticus'un çağrısına rağmen etkili olmuş ve Tom Robinson haksız bir şekilde suçlu bulunmuştur.

Toplumdaki bireyler, kendi yanlış ve batıl inançları doğrultusunda ayrımcılığı ve ırkçılığı normalleştirse de, mahkemeler bu geleneksel önyargılardan bağımsız hareket etmek zorundadır. Hukukun temel prensiplerinden biri olan tarafsızlık ilkesi gereği, mahkemeler herkese eşit adalet sağlamakla yükümlüdür. Rawls'a (1971) göre, adaletin sağlanması, toplumdaki her bireyin temel haklara eşit erişiminin garanti edilmesini ve kararların önyargısız alınmasını gerektirir. (Rawls, 1971: 11-12) Ancak Maycomb kasabasında, mahkemeler, yargıçlar ve jüri üyelerinin kararlarını bireylerin ekonomik durumlarına, sosyal statülerine ve toplumsal güçlerine göre vermesi, toplumsal huzur, barış ve birlikteliğe zarar vermektedir.

Adaletle olan güvenin zedelendiği böyle bir ortamda, Maycomb kasabası, adaletin yalnızca beyazlara ve toplumun güçlü kesimlerine hizmet ettiğini göstermektedir.

Tüm bu adaletsizliklerin farkında olan Avukat Atticus Finch, her şeye rağmen Tom Robinson'u savunmaya devam ederken, mahkeme ve jürinin tarafsız ve objektif karar vermesinin önemini vurgulayan ders niteliğinde bir konuşma yapar. Harper Lee bu durumu şu şekilde ifade eder: “Bir jüri ne kadar güvenilirse, mahkeme de o kadar güvenilir; jüriyi oluşturan insanlar ne kadar güvenilirse, bir jüri de o kadar güvenilir. Sizlerin size sunulan kanıtları öfkeye kapılmadan değerlendireceğinize, bir karara varacağınıza ve davalıyı ailesinin yanına göndereceğiniz güveniyorum.” (Lee, 2014: 259)

Bu konuşma, adaletin sağlanmasında tarafsızlığın ve vicdani sorumluluğun önemini ortaya koymaktadır.

Maycomb kasabasında bir avukatın bile mahkeme üyelerine ve jüriye güvenmediğini ve onların adaletli kararlar vermesi için bu uyarıları yapmak zorunda kalması, kasabadaki adaletsizliğin ve özellikle siyahi vatandaşların karşı karşıya olduğu zor durumun ne denli ciddi olduğunu ortaya koymaktadır. Kasaba sakinlerinin büyük bir kısmı, adaletin tarafsız bir şekilde işletildiğine dair inançtan yoksundur. Rawls'a (1971) göre, adaletin sağlanması sadece hukuki bir gereklilik değil, aynı zamanda toplumda güvenin ve toplumsal barışın temelini oluşturur. Adaletin sağlanamadığı toplumlarda ise, gerçek ve kalıcı toplumsal huzurun tesis edilmesi mümkün değildir. (Rawls, 1971: 11-15)

Yüzyıllar boyunca birçok siyahi, köle olarak çalıştırılmak üzere kendi ülkelerinden zorla çıkarılarak uzak diyarlara sürgün edilmiştir. Bu süreçte maruz kaldıkları ağır mağduriyetlere ek olarak, adaletsiz uygulamalarla karşılaşmaları, hayatlarının düzenli ve onurlu bir şekilde sürdürülmesini engellemiştir. Batı medeniyeti, kendisini her zaman adaletin teminatı ve dürüstlikle özdeşleştiren bir yapı olarak sunmasına rağmen, bu uygulamalarla ne denli sahte ve ikiyüzlü bir tutum sergilediği açıkça ortaya çıkmaktadır. Ekonomik güçleri ve medya aracılığıyla tüm dünyaya kendilerini örnek, erdemli ve değerlere saygılı devletler olarak tanıtan batılı ülkelerin gerçekte durumun tam tersini yansıttığı, postkolonyal dönemde ortaya

çıkan edebi ve akademik eserlerle gözler önüne serilmiştir. Said (2020) bu durumu, Batı'nın "öteki"ni oluşturma ve manipüle etme süreci olarak tanımlar; medya ve edebiyat aracılığıyla bu yapının gerçek dışı ve baskıcı doğasının gizlendiğini vurgular. (Said, 2020: 1-28) Bilginin daha hızlı erişilebilir olduğu, yazarların toplumsal sorunları cesurca dile getirdiği ve yüzyıllardır zulme uğrayanların seslerini duyurabildiği bu dönemde, artık kimse siyahilere yönelik uygulanan zulmü meşrulaştırmaya çalışanların yalanlarına itibar etmemektedir.

İnsanlar, kitle iletişim araçları ve edebiyat yoluyla, yaşadıkları zorlu hayatları evrensel platformlarda dile getirerek, toplumsal baskıların sona ermesini ve adaletli, huzurlu bir yaşam sürmeyi talep etmektedirler. Edward Said, sömürgeci güçlerin ikiye bölünmüşlüğü ve başkalarının inançlarına yönelik saldırgan tutumlarını eleştirerek, kendi kültür ve değerlerinin evrensel doğrular olarak dayatılması ve diğer toplumların bu değerleri benimsetilmeye çalışılması gibi önemli konulara dikkat çekmiştir. Said, sömürgeci anlayışın tek kültür, tek dil ve tek ulus ideolojisini açıkça sorgulayarak postkolonyal dönemin kapılarını aralamış ve sömürgeciliğin gerçek yüzünü dünya kamuoyuna ortaya koymuştur.

Tom Robinson davası sürerken, Jem ve Scout, olaylara masum bir çocuk bakış açısıyla yaklaşmakta ve Robinson'un davayı kazanacağına dair inançlarını sıklıkla Peder Sykes ile paylaşmaktadır. Çocukların dahi haklı ile haksız ayırt edebildiği bu anlatımda, adaletin doğru şekilde tecelli etmesi gerektiği fikri açıkça vurgulanmaktadır. Ancak Peder Sykes, Maycomb toplumundaki yapısal adaletsizliğin farkında olarak Jem'e şu uyarıda bulunur: "Bu kadar emin olmayın Bay Jem. Şimdiye kadar bir jürinin, bir zencinin yararına, bir beyazın zararına karar verdiğine tanık olmadım..." (Lee, 2014: 263) Bu ifade, Maycomb'ta siyahilerin, haklı olsalar dahi, beyazlara karşı açılan davalarda adalet beklемelerinin neredeyse imkânsız olduğunu gözler önüne sermektedir.

Mahkemelerin siyahilerin lehine karar vermemesi, yalnızca bireysel önyargıların değil, aynı zamanda toplumsal baskıların ve kurumsallaşmış ırkçılığın bir sonucudur. Bu durum, yıllar boyunca inşa edilen ayrımcı toplumsal yapının, yargı sistemi üzerinde nasıl belirleyici bir güç olduğunu gözler önüne sermektedir. Mahkemelerde görev yapan jüri üyeleri ve yargıçlar, zaman zaman bir siyahi sanığın

haklı olduğunu kabul etseler bile, böyle bir kararın toplumda yaratacağı olumsuz tepkilerden çekinmektedirler. Özellikle Güney Amerika'daki küçük yerleşim yerlerinde, siyahiler lehine verilen bir kararın, kararı veren kişilerin toplumsal konumlarını ve hatta can güvenliklerini tehdit edebileceği bilinmektedir. (Alexander M. , 2012: 13) Bu bağlamda, adaletin sağlanması yerine mevcut düzenin sürdürülmesi tercih edilmekte; bu da ırksal eşitsizliğin kurumsallaşmasına ve süreklilik kazanmasına neden olmaktadır. Alışılmış adaletsizliğin sürdürülmesi, yalnızca bireysel mağduriyetler yaratmakla kalmamakta, aynı zamanda birçok siyahi bireyin hayatını kaybetmesine, aile yapılarının bozulmasına ve kuşaklar boyunca sürecek travmaların ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Bois, 2007: 8)

Tüm adaletsizliklere ve kurumsal önyargılara rağmen, Atticus Finch'in duruşu, bireysel vicdan ile toplum arasındaki gerilimli ilişkiyi gözler önüne sermektedir. Toplumun genel kanısı siyahilerin haksız olduğu yönündeyken, Atticus yalnızca hukuki değil, aynı zamanda ahlaki bir sorumluluk bilinciyle hareket ederek adaletin savunuculuğunu üstlenmiştir. Bu bağlamda Atticus'un tutumu, bireysel vicdanın, toplumsal normlara karşı bir direnç noktası olabileceğini göstermektedir. Her ne kadar Tom Robinson'un suçsuzluğu mahkemece kabul görmemiş olsa da, Atticus'un bu süreçteki ilkeli ve kararlı tavrı, toplumun bazı kesimlerinde- özellikle çocuklar ve adalet duygusunu koruyabilen bireyler nezdinde- büyük bir takdirle karşılanmıştır.

Nitekim mahkeme sonunda Peder Sykes'ın Scout'a dönerek söylediği “Bayan Jean Louise, ayağa kalkın. Babanız gidiyor.” ifadesi (Lee, 2014: 266) yalnızca bir teşekkür ya da saygı göstergesi değil, aynı zamanda bireysel vicdanın toplum içinde hâlâ yankı bulabileceğinin sembolik bir ifadesidir. Bu sahne, çoğunluğun sessizliği karşısında vicdanlı bireylerin varlığının ne denli kıymetli olduğunu ortaya koyar. Dolayısıyla Atticus karakteri üzerinden, bireysel vicdanın, toplumsal adaletin yeniden inşasında nasıl bir rol oynayabileceği vurgulanmaktadır.

Atticus Finch, jüri üyelerine ve mahkemeye adaletin sağlanması gerektiğine ilişkin tüm düşüncelerini açık ve etkileyici bir şekilde ifade etmiştir. Ancak buna rağmen jüri, kararını vermeden önce müzakere amacıyla salondan ayrılmıştır.

Salonun büyük bir kısmı, davanın siyahi sanık Tom Robinson'un lehine sonuçlanmayacağını öngörmektedir. Yine de salondaki bazı bireyler, her şeye rağmen adil bir sonuca ulaşılacağına dair umutlarını tamamen yitirmek istememektedir. Harper Lee, bu atmosferi umudun ve çaresizliğin iç içe geçtiği bir an olarak tasvir eder.

Mahkeme salonunda geleneksel olarak, jüri suçlu bulduğu sanıkların yüzüne bakmaktan kaçınır. Robinson karar öncesinde jüri tarafından uzun süre incelenmişken, karar açıklandığında jüri üyeleri onun yüzüne bakmamış; böylece kararın mahkûmiyet yönünde olduğu anlaşılmıştır. Bu davranış, kararı açıklamadan önce hissedilen suçluluk duygusunun ya da vicdan rahatsızlığının sessiz bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Harper Lee, bu sahneyle ilgili olarak şunu ifade eder: “Jüri suçlu bulduğu sanığın yüzüne bakmaz. Ve onlar Tom Robinson’a bakmadılar.” (Lee, 2014: 264) Bu ifade, hem mahkeme sürecinde ortaya çıkan yapısal adaletsizlikleri hem de bireylerin yaşadığı vicdani çatışmaları etkili bir şekilde yansıtmaktadır.

Jüri, mahkûm ettiği davalıya asla bakmaz. Jüri üyelerinden bir teki bile içeri girince Tom Robinson'a bakmadı. Jüri başkanı, Bay Heck Tate'e bir kâğıt parçası uzattı. Yargıç Taylor bu kâğıdı aldı. Yargıç Taylor, jüri üyelerine tek tek sorarken gözlerimi sımsıkı kapattım. “Suçlu... Suçlu... Suçlu... Suçlu...” Gizlice Jem'e baktım. Balkon demirini kavrayan parmakları bembeyazdı. Sanki her “suçlu” kelimesinde sırtına bıçak Saplanıyormuş gibi omuzları titriyordu (Lee, 2014: 266).

Jürinin verdiği karar, toplumda derin bir hayal kırıklığına yol açarak, adalet beklentilerinin yeniden kaybedilmesine neden olmaktadır. Özellikle siyahi bireyler için adaletin sağlanmasının mümkün olmadığına dair yaygın bir algı yerleşmiştir. Bu durum, Maycomb kasabasında gerçek anlamda adaletin tesisi için yapısal ve kültürel değişimlerin uzun yıllar alacağını göstermektedir. Robinson davası resmî mahkeme sürecinde ele alınmış olsa da, bu dava henüz toplumun vicdanında gerekli etik ve sosyal değerlendirmelerden geçmemiştir. Siyahilere yönelik verilen kararlar, kasaba halkının önemli bir kesimi tarafından küçümsenmekte; çünkü siyahiler, toplumsal yapının dayattığı önyargılar sonucu sürekli suçlu olarak damgalanmakta ve böylece onların yaşamlarına ve ölümüne verilen değer sınırlandırılmaktadır. Bu durum, sadece hukuki mekanizmaların değil, aynı zamanda toplumun sosyal bilinç ve vicdanının da adaletin gerçekleşmesinde kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda, adaletin sağlanabilmesi için hukuki süreçlerin yanı sıra, toplumsal önyargıların ve yapısal eşitsizliklerin giderilmesine yönelik uzun vadeli stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir.

Maycomb kasabasında bir siyahinin doğumu ya da ölümü, birçok beyaz birey için kayda değer bir anlam taşımamaktadır. Mahkeme sürecinde Robinson'un davayı kaybetmesi ve ölüm cezasına çarptırılması, toplumun önemli bir kesimi tarafından olağan karşılanmakta ve yaşanan bu adaletsizlik, insanların hayatlarında ancak kısa süreli ve yüzeysel bir olay olarak kalmaktadır. Harper Lee, bu durumun ve siyahilere yönelik yaygın bakış açısının altını, eserinde şu ifadelerle güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır.

Maycomb için Tom'un ölümü tipik bir ölümdü. Kaçmaya kalkışmak bir zenciden beklenen hareketti. Bir zencinin geleceğini düşünmemesi, bir plan içinde hareket etmemesi kadar tabii bir şey olamazdı. Hele, Atticus Finch'in onu kurtarmaya çalışmasına ne demeli? Her neyse, zencileri bilirsiniz, kolayca doğar, kolayca ölürlər... Tom Robinson, medeni yasayla evlenmesine, temiz bir adam olup düzenli olarak kiliseye gitmesine rağmen yine de bir zenciydi işte... Hiçbirinin farklı davranmasını bekleyemezsiniz... Daima akıllarına eseni yaparlardı (Lee, 2014: 303)

Bir kasabada bireylerin toplumu oluşturması, yalnızca coğrafi olarak birlikte yaşamalarına dayanmaz; bu durum sosyal bağlılık ve ortak değerlerin paylaşımıyla anlam kazanır. Sosyolojik literatürde de vurgulandığı üzere, gerçek toplumun oluşması, bireylerin ortak duyguları paylaşması, karşılıklı kabul ve dayanışma içinde olmaları ile mümkündür (Durkheim, 1984: 47-60). Ancak Maycomb örneğinde siyahiler ve beyazlar sadece fiziksel mekânda bir arada bulunmakta, fakat sosyal ve kültürel bağlamda birbirlerini kabul etme ve ortak paydalarda buluşma sağlanamamaktadır. Bu durum, toplum bilincinin gelişimini engellemekte ve toplumsal uyum ile refahın tesisini zorlaştırmaktadır. Böylece, Maycomb'da yaşanan ayrımcılık ve ötekileştirme, sosyal bütünleşmenin önünde ciddi bir engel teşkil etmekte ve toplumsal çatışmaları beslemektedir (Putnam, 2000: 19-40). Dolayısıyla, yalnızca birlikte yaşamak değil, ortak değerler ve kabulün geliştirilmesi toplumsal huzurun ve adaletin sağlanması açısından hayati öneme sahiptir..

Robinson davası, Maycomb'daki toplumsal parçalanmayı ve toplum bilincinin yokluğunu anlamak için önemli bir vaka örneği olarak değerlendirilebilir. Robinson'un haksız yere ölüm cezasına çarptırılması ve sonrasında hayatını

kaybetmesi, mahkeme sürecinin temel insan haklarını ihlal ettiğini ve adaletin ırk temelli ayrımcılıkla şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, Critical Race Theory (Eleştirel Irk Teorisi) perspektifinden değerlendirildiğinde, hukuki sistemin ırkçı yapıları yeniden üreten bir araç olarak işlev gördüğü ve adaletin genellikle beyaz, zengin ve toplumsal olarak ayrıcalıklı sınıflara hizmet ettiği anlaşılmaktadır (Delgado & Stefancic, Critical Race Theory: An Introduction, 2017: 10-15). Maycomb toplumunda hukukun üstünlüğü ve eşitlik ilkeleri sistematik olarak ihlal edilmekte; böylece siyahi bireyler hem yasal hem de toplumsal olarak dışlanmakta, bu da toplumsal kutuplaşmayı derinleştirmektedir. Bu bağlamda, Robinson davası sadece bireysel bir hukuki mesele değil, aynı zamanda yapısal ırkçılık ve sosyal adaletsizliğin simgesi olarak kabul edilmelidir.

Eserin yayımlandığı dönem bağlamında değerlendirildiğinde, Amerikan toplumunda adalet sisteminin yaşadığı sorunlar, mahkemelerdeki adalet anlayışının toplumdaki beyazların tutumları ve tepkileri doğrultusunda şekillenmesiyle doğrudan ilişkilidir. Bu durum, toplumdaki yapısal çürümüşlüğü ve adaletsizliği gözler önüne sermektedir. Masum bireylerin toplumun önyargılı tepkilerine kurban edilmesi, toplumsal birlik ve beraberliğin sağlanamadığını açıkça göstermektedir. İşlemediği bir suç nedeniyle ölüm cezasına çarptırılan Robinson'un, kendisine yöneltilen haksız suçlamaları kabullenememesi ve mahkûmiyeti kabul etmeyerek firar etmeye çalışması, sağlıklı düşünme yetisini yitirmesine ve sonuç olarak öldürülmesine yol açmıştır. Harper Lee, Robinson'un haptiden kaçışı ve ardından yaşanan trajik sonla ilgili eserinde şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Vurmuşlar,” diye devam etti Atticus. “Kaçmaya kalkışmış. Parmaklığın üstünden atlamaya çalışmış. Diğer mahkûmların gözleri önünde vurmuşlar.” “Engel olmaya çalışmamışlar mı? Uyarmamışlar mı?” Alexandra halanın sesi titriyordu. “Ah, evet. Arkasından bağırılmışlar. Uyarmak için havaya birkaç el ateş de etmişler. Tam parmaklığı geçerken vurulmuş. Eğer iki kolu sağlam olsaymış başaracaktı. O kadar hızlı hareket ediyormuş. On yedi kurşun yemiştir. Bu kadar çok ateş etmelerine gerek yoktu (Lee, 2014: 296).

Tom Robinson'un yaşadığı trajedi, sosyal adalet ve etik kavramları bağlamında derin bir anlam taşımaktadır. Robinson'un, Mayella'ya zarar vermek yerine şefkat ve yardım sunması, insan doğasındaki masumiyeti ve iyilik potansiyelini yansıtmaktadır. Ancak bu iyiliğin karşılık bulmayıp iftiraya dönüşmesi, toplumdaki yapısal ırkçılığın ve önyargıların bir sonucudur. Bu durum, sosyal adalet

teorisinde ifade edildiği gibi, sistematik ayrımcılığın bireylerin hayatlarını nasıl derinden etkileyebileceğinin somut bir örneğidir (Young, 2011: 20). Harper Lee'nin eserinde kullandığı “Bülbülü öldürmek günahtır” metaforu, masumiyete zarar vermenin etik açıdan bir suç olduğunu vurgular ve yalnızca vicdan sahibi bireylerin bu gerçeğin farkında olduğunu belirtir.

Maycomb kasabasında bir siyahinin ölümü ya da öldürülmesi, toplum tarafından yalnızca iki gün boyunca gündemde tutulmakta; ardından sanki hiçbir olumsuz olay yaşanmamış gibi insanlar yaşamlarına devam etmektedir. İnsan hayatının küçümsendiği ve önemsizleştirildiği bu tür toplumlarda, bireyin hangi sebeple ve nasıl öldüğünün önemi daha da artmaktadır. Robinson'un maruz kaldığı iftira karşısında dayanamayarak kaçmaya çalışması durumu açıkça ortaya koymaktadır: “En önemlisi ve sıklıkla göz ardı edilen konu, haksız yere suçlanan siyahi adamın suçlu bulunup hapse atılmasıdır. Üzerine yığılan haksızlıklar sonucunda Tom umutsuzluğa kapılır ve hapishaneden kaçmaya çalışır. Bu esnada sırtından 17 kez vurulur” (Potyk & White, 2020: 1360) Robinson'un öldürülmesi böylece net bir biçimde ifade edilmektedir. Geriye, hayatın zaten zorluklarla dolu olduğu Maycomb'ta, Robinson'un eşi ve üç çocuğu kalmış; onlar şimdi daha da yalnız ve güç koşullar altında yaşamlarını sürdürmektedir. Atticus'un, Robinson'un ölüm haberini eşi Helen'e vermesiyle ilgili olarak Harper Lee şunları belirtir:

“Scout,” dedi Dill. “Kadıncağz olduğu yere çöktü. Oracığa yığılıverdi. Sanki bir canavar gelip kocaman ayağıyla üstüne basmış gibi olduğu yere Çöküverdi...” Dill olayı iyice anlatabilmek için tombul ayağını yere vurdu. Atticus'la Calpurnia, Helen'i yerden kaldırıp, yan taşıyıp yarı yürüterek evine sokmuşlar (Lee, 2014: 302).

Tom Robinson'un ölümüne sebep olan Ewell ailesi, kasabada gerekli itibarı kazanamadığı için hâlâ öfke ve kinle hareket etmekte; bu nedenle hem Robinson'un ailesine hem de Atticus'a karşı düşmanca tutum sergilemektedir. Toplumsal huzur ve barışın önündeki en büyük engellerden biri, kuşkusuz toplumda rahatsızlık yaratan, cehaletleri ve kinleriyle çevresindekilere zarar veren kötü şöhretli ailelerdir. Ewell ailesi gibi, kasabada seilmeyen bir grup dahi söz konusu siyahiler olduğunda destek görmekte; onları siyahilerden üstün tutarak, haksız yere bir siyahinin ölümüne neden olabilecek kadar ileri gidebilmektedirler.

Bob Ewell, Robinson davasında savunulmuş ve yanında bazı kişilerden destek görmüş olsa da, Tom'un ölümüyle birlikte toplum tarafından unutulmalar arasına katılmıştır. Harper Lee, bu durumu şöyle ifade eder: "Ama işi ünü kadar sürdü: Bir gün Bay Ewell, kendisini Tom Robinson kadar unutulmuş ve bırakılmış buldu" (Lee, 2014: 313) Böylece Bob Ewell'in de Robinson gibi toplum tarafından dışlandığı ve görmezden gelindiği vurgulanmaktadır.

Maycomb kasabasında siyahiler, her zaman yalnız ve sahipsiz bireyler olarak yaşamaya zorlanmıştır. Tom Robinson'un ölümüyle birlikte ailesi de tamamen yalnız ve korumasız kalmıştır. Bob Ewell ise taşıdığı kin nedeniyle hâlâ Robinson ailesini rahat bırakmamış, özellikle Tom'un eşi Helen'i sürekli rahatsız etmiştir. Robinson'un eski patronu, Helen'e iş vererek ona destek olmuş ve Bob Ewell'e karşı da şu şekilde uyarıda bulunmuştur: "Yapacağın ikinci şey aşçımdan uzak durmak; yoksa seni fiili tecavüzden yukarıya şikâyet ederim" (Lee, 2014: 315) Böylece Helen'i Ewell'den korumuştur. Maycomb kasabasında, beyazlar ekonomik özgürlükleri ve üst sınıf soylu kişilikleriyle siyahileri küçümseyip dışlasa da, aralarında Bay Link Deas gibi insan hayatına değer veren saygın bireyler de bulunmaktadır. Maycomb'u siyahiler için az da olsa yaşanabilir kılan işte bu tür insanlar olmuştur.

Avukat Atticus ve Bay Link Deas gibi bireyler, Maycomb'ta siyahilerin dertlerine az da olsa çözüm bulmalarına, yaşamlarının kolaylaşmasına ve ailelerine bakabilmek için başvurabilecekleri güvenilir kişiler olmaktadır. Atticus, adaletin tesisi açısından siyahilerin hayatını iyileştirmek için büyük çaba gösterirken, Bay Link Deas da tarlasında siyahilere iş vererek onların geçimlerini sağlamalarında önemli destek sunmuştur. Bu tür insanların varlığı ve sayılarının gelecekte artması, Maycomb kasabasında toplumsal huzur ve barışın sağlanmasının mümkün olduğunun göstergesidir. İnsanların bir araya geldiği, siyahi ve beyaz ayrımının ortadan kalktığı bir toplum inşa etmek zor olmamakla birlikte, tamamen insanların ellerindedir. İnsanların çocuklarına ve ailelerine bırakacakları saygı ve değerler sayesinde, çok kısa bir sürede yaşam kalitesinin yükselmesi ve toplumun daha yaşanabilir hâle gelmesi mümkündür.

Amerikan toplumunda siyahiler, nüfusun önemli bir kısmını oluşturmalarına rağmen, eserin yazıldığı döneme bakıldığında ne huzur ne eğitim ne de sağlık alanlarında önceliklerinin olduğu, hatta ikinci sınıf insan muamelesi gördükleri açıkça gözlemlenmektedir. Özellikle adalet sistemi içinde karşılaştıkları pek çok sorun, hiçbir zaman lehlerine sonuçlanmamıştır. Sürekli zulme uğrayan, mahkemelerde davalarını kaybeden ve hayatın hemen her alanında ayrımcılığa maruz kalan siyahiler, toplumun üvey evlatları olarak görülmektedir. Atalarından bu yana bu topraklarda yaşamalarına rağmen temel haklardan mahrum kalmaları ve yıllar geçmesine rağmen hayat koşullarının büyük ölçüde değişmemesi, karşılaştıkları zorlukların ve yaşam mücadelelerinin ne denli ağır olduğunu ortaya koymaktadır.

Kendi vatanlarında huzur içinde yaşarken, koloni döneminde hem topraklarının sömürülmesi hem de yaşamlarının adeta bir zindana dönüştürülmesi, beyazların siyahilere tarih boyunca yaptığı en büyük zulümlerden biridir. Postkolonyal dönem ise, siyahilerin yıllarca maruz kaldıkları bu zulmü ortaya koymak, haksız yere öldürüldüklerinde tüm dünyanın dikkatini çekmek ve yaşadıkları baskı, adaletsizlik ve hakaretleri hem iletişim araçlarıyla hem de edebiyat yoluyla dünyaya duyurma sürecidir. Frantz Fanon'un da belirttiği gibi, "Sömürgeleştirilenler, sömürünün sona erip ermediğini hemen anlarlar: Asgari talep, en sonuncunun birinci olmasıdır." (Fanon, 1961: 200-250). Bu ifade, postkolonyal dönemde adalet ve eşitliğin sağlanmasının ne denli önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Postkolonyal dönemin başlamasıyla birlikte, insanlar kendilerini ifade edebilecekleri yeni mecralara kavuşmuş; daha geniş kitleler, siyahilerin yaşadığı zorlukları anlayarak, onların dillerini, kültürlerini ve inançlarını özgürce yaşamasına destek vermeye başlamıştır. İnsan; nerede, hangi anne-babadan doğacağı ya da beyaz mı siyahi mi olacağı gibi önemli kimlik unsurlarını seçme şansına sahip değildir. Bu nedenle, empatiyle yaklaşarak başkalarını anlamak ve ellerinde olmayan bu nedenlerden dolayı onları suçlamak, dışlamak ya da toplumdan ayırtırmak, Harper Lee'nin eserinde ifade ettiği üzere "*Bülbülü Öldürmek*" anlamına gelmektedir. Lee, Robinson ve Radley'i bülbüle benzeterek, onların kimseye zarar vermediğini, aksine

topluma fayda sağladıklarını vurgular ve onlara zarar vermenin, bülbüle zarar vermekle e de er olduğunu  u sözlerle ifade etmektedir:

Atticus'un, bir şeyi yapmanın günah olduğunu söylediğine ilk kez tanık oluyordum. Nedenini Bayan Maudie'ye sordum. "Baban haklı," diye cevap verdi. "Bülbüller bir şey yapmazlar. Yalnız  terler. Bah elerdeki tohumları yemez, çiçeklere zarar vermezler. Yalnız bizim için tatlı tatlı  terler. Bunun için bülbülü öldürmek günahtır." (Lee, 2014: 117)

Harper Lee'nin eserini dokuz yaşındaki Jean Louise Finch, ya da ailedeki adıyla Scout'un bakış açısından anlatması oldukça önemlidir. Scout, kasabada yaşanan tüm olayları  ocuk gözüyle ve tarafsız bir şekilde okuyuculara aktararak, eserin daha iyi ve objektif anlaşılmasına olanak sağlamaktadır. Scout ve kardeşi Jem, ya ları küçük olmasına rağmen, kasabadaki toplumsal ayrımcılığın ve adaletsizliğin ne denli derin olduğunu fark ederler. Siyahilere yönelik ırkçılığa her seferinde tepki göstererek, yaşanan haksızlıklara isyan ederler.

Robinson davasının sonucunu Jem bir türlü kabullenememi tir; hem yargıcın hem de jürinin görevlerini hakkıyla yerine getirmediklerine inanır. Bu duruma duyduğu tepkiyi şöyle ifade eder: "Jem, meydanın köşesine varıncaya kadar, haksızlık bu diye homurdanıp durdu" (Lee, 2014: 267) Bu sözler, Jem'in adaletsizliğe karşı olan isyanını açıkça ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Bu çalışma, postkolonyal kuramın edebiyat alanında ırk temelli adaletsizlikleri anlamada sunduğu eleştirel imkânları Harper Lee'nin *Bülbülü Öldürmek* adlı eseri üzerinden ortaya koymayı amaçlamıştır. Yapılan incelemeler, kolonyal geçmişin yalnızca tarihsel bir olgu olarak değil, toplumsal bilinçte ve gündelik yaşam pratiklerinde yeniden üretilen bir iktidar ilişkisi olarak varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Eserde betimlenen ırk temelli üstünlük ilişkileri, siyahi bireylerin sistematik biçimde dışlanmasına ve toplumsal yapıda derin eşitsizliklerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda çalışma, postkolonyal kuramın ırkçılığın tarihsel, kültürel ve ideolojik boyutlarını çözümlemede güçlü bir analitik çerçeve sunduğunu ortaya koymaktadır.

Eser, postkolonyal bir perspektiften ele alındığında, koloni sonrası toplumlarda adalet, hukuk ve ahlak kavramlarının nasıl çarpıtıldığını gözler önüne seren edebî bir tanıklık niteliği taşımaktadır. Roman, yalnızca bireysel önyargıları değil; bu önyargıların hukuk sistemi, toplumsal normlar ve kolektif bilinç aracılığıyla nasıl kurumsallaştığını da açığa çıkarmaktadır. Bu yönüyle *Bülbülü Öldürmek*, ırkçılığı münferit davranışların ötesinde, yapısal ve süreklilik arz eden bir sorun olarak ele alarak postkolonyal düşüncenin temel varsayımlarıyla örtüşmektedir.

Anlatının dokuz yaşında bir çocuk olan Scout'un bakış açısından aktarılması, eserin etik ve eleştirel gücünü önemli ölçüde artırmaktadır. Çocuk anlatıcı, toplumsal adaletsizlikleri ideolojik bir dil kullanmadan, doğal ve sorgulayıcı bir mercekten sunarak okuyucunun olaylarla doğrudan yüzleşmesini sağlar. Bu anlatım tercihi, ırkçılığın öğrenilmiş bir olgu olduğunu ve masumiyetle değil, toplumsal aktarım yoluyla içselleştirildiğini görünür kılmaktadır. Böylece roman, postkolonyal eleştirinin sıkça vurguladığı “öteki”nin nasıl üretildiğini anlatısal düzeyde somutlaştırmaktadır.

Eserde çocukların gündelik yaşam pratikleri üzerinden aktarılan ayrımcı tutumlar, ırk temelli önyargıların erken yaşlardan itibaren normalleştirildiğini ortaya koymaktadır. Oyunlar, okul ortamı ve mahalle ilişkileri gibi alanlarda yeniden

Üretilen bu ayrımcılık, ırkçılığın yalnızca yetişkinlere ait bir düşünce biçimi olmadığını; aksine toplumsal yapı tarafından kuşaktan kuşağı aktarılan bir ideoloji olduğunu göstermektedir. Bu durum, postkolonyal kuramın kültürel aktarım ve söylem vurgusunu destekleyen önemli bir bulgu olarak değeriendirilebilir.

Roman boyunca bazı karakterlerin sergilediğı etik duruş ise, adaletsizliğe karşı geliştirilen bireysel ve toplumsal direnişin simgesi hâline gelmektedir. Atticus Finch'in adalet uğruna gösterdiği kararlı tutum, yalnızca bir babanın çocuklarına verdiği ahlaki ders olarak değil; bozulmuş bir toplumsal vicdana yöneltilmiş güçlü bir etik çağrı olarak okunabilir. Benzer şekilde Link Deas gibi karakterler, beyaz kimliğin sunduğı ayrıcalıkları reddederek ırkçılığı karşı konumlanmakta ve eserde vicdani sorumluluğun önemini pekiştirmektedir. Bu figürler aracılığıyla Harper Lee, adaletin pasif bir değeri değil, aktif bir sorumluluk gerektirdiğini vurgulamaktadır.

Eserdeki toplumsal yapı, yalnızca ırk temelli değil, aynı zamanda sınıfsal ve kültürel eşitsizliklerle örölü çok katmanlı bir ayrımcılık sistemi sunmaktadır. Beyaz toplum içindeki ekonomik ve sınıfsal ayrımlar varlığını sürdürse de, söz konusu siyahi bireyler olduğunda bu içsel farklılıklar geri plana itilmekte ve ırk temelli bir birliktelik ortaya çıkmaktadır. Bu durum, kesişimsellik kuramı bağlamında değeriendirildiğinde, bireylerin birden fazla kimlik eksenini üzerinden eş zamanlı ayrımcılığı maruz kaldığını açıkça göstermektedir. Böylece roman, ırkçılığın tek boyutlu bir sorun olmadığını, sınıf ve kültürle iç içe geçmiş karmaşık bir yapı sunduğunu ortaya koymaktadır.

Harper Lee'nin eseri kaleme aldığı tarihsel bağlam dikkate alındığında, romanın yalnızca edebi bir başarı değil; aynı zamanda cesur bir toplumsal müdahale olduğü görölmektedir. 1960'lı yılların yoğun ırkçılık atmosferinde yazılan *Bölbülü Öldürmek*, okuyucuyu edilgen bir empatiye değil, etik bir yüzleşmeye davet etmektedir. Eserin edebi çevrelerce büyük takdir görmesi ve önemli ödüllerle taçlandırılması, Lee'nin ortaya koyduğı ahlaki ve eleştirel duruşun etkisini göstermektedir. Roman, toplumsal sorunlara üzülmeyin yeterli olmadığını; aksine bireysel sorumluluk almanın ve adalet uğruna risk göze almanın gerekliliğini vurgulamaktadır.

Yapılan incelemeler, eserin yazım sürecinde yazarın biyografik deneyimlerinin belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Harper Lee'nin çocukluk döneminde tanık olduğu adaletsizliklerin, romanın anlatısal ve tematik yapısına derinlemesine nüfuz ettiği görülmektedir. Bu kişisel tanıklık, eserin duygusal yoğunluğunu ve inandırıcılığını artırırken, romanı salt kuramsal bir metnin ötesine taşıyarak güçlü bir etik anlatıya dönüştürmektedir.

Sonuç olarak *Bülbülü Öldürmek*, postkolonyal kuram ışığında değerlendirildiğinde, ırkçılık, adalet ve vicdan kavramlarını çok boyutlu biçimde ele alan, edebiyatın toplumsal dönüşümdeki rolünü açıkça ortaya koyan temel eserlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Harper Lee, anlatı stratejileri, karakter inşası ve sembolik unsurları ustalıkla kullanarak okuyucuyu yalnızca bir hikâyenin tanığı olmaya değil, adaletsizlik karşısında etik bir konum almaya davet etmektedir. Bu yönüyle eser, hem akademik literatürde hem de toplumsal bilinç düzeyinde kalıcı bir etki yaratmaya devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Adichie, C. N. (2013). *Americanah*. New York: Alfred A. Knopf.
- Akı, E. i. (2024). *Hukuk Felsefesi Öğretiminde Edebiyat Eserleri*. Ankara Üniversitesi Hukuk Dergisi, 1775-1798.
- Akyıldız, H. B. (2016). *Çocuk Bakış Açısının Anlatıda Kullanılışı ve İşlevi Üzerine*. akademik Dergi, 95-116.
- Alexander, M. (2010). *The New Jim Crow: Mass Incarceration in the Age of Colorblindness*. ABD: The new press.
- Aras, G. (2014). *İnsanve Toplum: Edebiyat ve Değerler Eğitimi*. Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, 1-18.
- Arıkan, A., & Cihantimur, T. (2024). *Engellilik Kuramı Ve Edebiyat Araştırmalarında Kullanımı. 8th International Halich Congress On Multidisciplinary Scientific Research* (s. 272-277). İstanbul: ResearchGate.
- Aslan, C., & Süslü, N. E. (2022). 12. Sınıf Türk Dili Ve Edebiyatı Ders Kitabındaki. *Trb2-Ices Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi* (s. 201-214). Van: Palme.
- Aşkan, M. C. (2023). *Yazın Çevirisinde Çevirmen ve Makine Çevirisi üzerine Eleştirel Bir Karşılaştırma: "To Kill A Mockingbird" Örneği*, Yüksek Lisans Tezi. 29-31.
- Baker, L. (2010). *Race, Law, and Literature: Studies in the Interaction of Race, Law, and Literature*. England: Oxford University Press.
- Baktı, A. (2018). *Edebiyat ve Toplum: Edebiyatın Sosyal İşlevi Üzerine Bir İnceleme*. Sosyal Bilimler Dergisi, 45-62.
- Barry, P. (2002). *Begining Theory: An Introduction to Literary and Cultural Theory*. England: Manchester University Press.
- Bauman, Z. (2010). *Sosyolojik düşünmek*. istanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Baxter, R. (2023). *Harper Lee*. United state: Great Neck Publishing.
- Baydemir, R., & Özmen, A. (2025). *Toplumsal Hareketlilikler ve Bir Melez Kimlik Örneği Olarak "Türkiyeli Suriyeliler"*. İnsan Hareketliliği Uluslar Arası Dergisi, 5.
- Bhabha, H. K. (1994). *The Location of Culture*. London: Routledge.
- Blauner, R. (1972). *Racial Oppression in America. California*: University of California.
- Bois, W. E. (2007). *The souls of Black folk*. Oxford University Press.

- Bora, E., & Baysan, L. (2009). *Empati Ölçeği- Türkçe Formunun Üniversite öğrencilerinde psikometrik özellikleri*. Klinik Psikofarmakoloji Bülteni, 39.
- Brander, P., & Oliveira, B. (2008). *Pusula Gençlerle insan Hakları Eğitimi Klavuzu* çev. Burcu Yeşiladalı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bulek, A. (2024, 04 10). *Harper Lee'nin Bülbülü Öldürmek Adlı Eserindeki 'Siyahi' İmgesinin Çözümlemesi*. Academia.edu:
https://www.academia.edu/25631564/Harper_Leenin_B%C3%BClbu%C3%BCl%C3%BC_%C3%96ld%C3%BCrmek_Adl%C4%B1_Eserindeki_Siyahi_%C4%B0mgesi_adresinden_alınmıştır
- Cash, W. J. (1941). *The Mind of the South*. New York: Vintage books.
- Chibber, V. (2013). *Postkolonyal Teori ve Kapitalizmin Hayaleti*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Christiansen, S. (2021). *Postcolonial Theory*. 06 14, 2025 tarihinde
<https://www.ebsco.com/>: <https://www.ebsco.com/research-starters/political-science/postcolonial-theory> adresinden alındı
- Court., U. S. (1932). *Equal justice under law [Inscription on the Supreme Court building]*. Washington, D.C.
- Çalıkoğlu, B. S. (2022). *Ötekileştirmenin Öteki Yüzü: Yeteneğin Cinsiyete Karşı Yenilgisi*. Dicle Akademi Dergisi, 5-17.
- Çoban, R. (2017). *Sosyal Adalet, Eşitlik ve Sosyal Hizmet*. Dergipark, 252-260.
- Delgado, R., & Stefancic, J. (2017). *Critical Race Theory: An Introduction*. New York: NYU Press.
- Demir, M. C. (2023, 08 16). *Bülbülü Öldürmek Kitabıyla Tanınan Harper Lee hakkında Bilmeniz Gereken 11 Şey*. 06 28, 2025 tarihinde
listelist.com/harper-lee-hakkinda-bilgiler/: <https://listelist.com/harper-lee-hakkinda-bilgiler/> adresinden alındı
- Dirlik, A. (2005). *Postkolonyal Aura*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Doğanay, G. (2022). *Küresel Çağda Postkolonyalık ve Postkolonyalizm*. Mülkiye, 745-766.
- Durkheim, É. (1984). *The Division of Labour in Society*. New York: Free Press.
- Elmas, M. İ., & Çoruk, A. (2023). *Okul Öncesi Öğrencilerin Okula Uyum Sürecinde Yaşadıkları*. Pen Yayınları, 19.
- Erdemir, G. K. (2018). *Postkolonyalizm ve Afrikalı Amerikalılar Kimlik sorunsalı*. Uluslar arası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları, 74-93.
- Fanon, F. (1961). *Yeryüzünün Lanetlileri* çev. S.Çalışkan. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Feagin, J. (2014). **Racist America: Roots, Current Realities, and Future Reparations**. Amerika: Routledge.
- Fedayee, M. J. (2022). **Uluslar Arası İlişkilerde Postkolonyalizmin Önemi**. *Dergipark*, 315-345.
- feierman, J., & Sawyer, A. C. (2019, 10 7). **Teen Vogue** web. 5 18, 2025 tarihinde <https://www.teenvogue.com/>: <https://www.teenvogue.com/story/juvenile-justice-black-girls-leesburg-stockade> adresinden alındı
- Foran, M. (2022). **The Cornerstone Of Our Law: Equality, Consistency And Judicial Review**. *Cambridge law journal*, 249-272.
- Fredrickson, G. M. (2002). **Racism: A short history**. New Jersey: rinceton University Press.
- Gillespie, M. (2013). **The Harper Lee Encyclopedia**. Westport: Grenwood Press.
- Gray, H. (1995). **Watching race: Television and the struggle for "blackness"**. Minnesota: University of Minnesota Press.
- Gümüş, S. (2020). **"Ayrı ama Eşit": Amerika Birleşik Devletleri'nde Irkçılık ve Eğitime Yansımaları**. *İnsan ve Toplum Dergisi*, 567-577.
- Güngör, H. (2021). **Öteki'ni Öldürmek Ekseninde "Andorra" ve "To Kill A Mockingbird"**. *KARE Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat, Tarih ve Düşünce Dergisi*, 172-194.
- Güven, M. (2020). **Harper Lee**. 06 28, 2025 tarihinde [karcin.com](https://www.karcin.com/content/harper-lee): <https://www.karcin.com/content/harper-lee> adresinden alındı
- Hall, S. (1990). **Cultural Identity and Diaspora**. In J. Rutherford (Ed.), **Identity: Community, Culture, Difference**. *Scientific researh*, 222-237.
- Ibsen, H. (1882). **An Enemy of the People**.
- İlaslan, S. (2021). **Edebi Eserlerde Ötekileştirme Teması**. *iSED İlim Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 16-33.
- İspir, Z. (2018). **Bülbülü Öldürmek ve Hukukçunun İşi Bağlamında Değerli Eylem Olanağı**. *Ankara Barosu Dergisi*, 193-222.
- Jr., M. L. (1963). **Why We Can't Wait**. New York: Harper & Row Publishers.
- Kaplan, M. (2022). **Nesillerin Ruh**. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Karaca, N. (2016). **Postkolonyalin Yeni Sunumu: Neo- Melezlik**. *Dergipark*, 217-228.
- Karacaoğlu, E. (2014). **Hukuk ve Sinema Dersi: Neden ve Nasıl? Hukuk Kavramı**. *Dergisi*, 1-10.

- Kinnamon, K. (2006). *Understanding Harper Lee's To Kill a Mockingbird*. USA: Greenwood Press.
- Köksal, N. (2021). *Bülbülü Öldürmek Romanı Üzerine Bazı Dikkatler*. Fikriyat, 69-85.
- Köse, A., & Ayten, A. (2009). *Bâtıl İnanç Ve Davranışlar Üzerine Psikososyolojik Bir Analiz*. Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 55.
- Lee, H. (2014). *Bülbülü Öldürmek*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Levy, D. S. (2025, 04 09). *Bülbül Nasıl öldürülür? Gerçek Sivil Haklar Hareketi*. Time: <https://time.com/3928162/mockingbird-civil-rights-movement/> adresinden alınmıştır
- Meydan, S. (2020, 06 08). *ABD'de ırkçılığın kısa tarihi*. 06 28, 2025 tarihinde sozcü.com.tr: <https://www.sozcu.com.tr/abdde-irkciligin-kisa-tarihi-wp5861166> adresinden alındı
- Mızrak, B. (2017). *Amerika'da Ayrımcı Politikalar ve Siyahi Mücadele Tarihi*. İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 1-25.
- Nations, U. (2022, 3 18). *Speakers Stress Need to Dismantle Systemic Racism Worldwide, as General Assembly Marks International Day for Elimination of Discrimination*. 5 18, 2025 tarihinde <https://press.un.org/>: <https://press.un.org/en/2022/ga12409.doc.htm> adresinden alındı
- Oğuz, B. (2019). *Postkolonyal Edebiyat*. flaps club, 1-10.
- Oruçiftçi, C. (2021). *Spinoza'da Felsefi Sağaltımın İmkânları* Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi, 31.
- Potyk, D., & White, C. W. (2020). *Another Lesson from the Mockingbird: Institutional Racism in Harper Lee's To Kill A Mockingbird*. The American journal of medicine, 1360-1361.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Said, E. W. (2020). *Şarkiyatçılık Batının şark Anlayışları*. İstanbul: Metis.
- Smith, Z. (2000). *İnci Gibi Dişler*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Sönmez, P. (2015). *Avrupa Birliği'nde Yeni dönem Postkolonyal ilişkiler ve Göç Politikaları Diyalogu*. Avrupa Birliği Bakanlığı Akademik Araştırmalar Serisi 4, 1-376.
- Sözen, E. (2014). *Bülbülü Öldürmek: Adalet, Hukuk ve Medya*. 06 14, 2025 tarihinde <https://profil.hku.edu.tr/>: <https://profil.hku.edu.tr/wp-content/uploads/bulbulu-oldurmek-adalet-hukuk-medya.pdf> adresinden alındı

- Sullivan, R. (2016, 02 26). *Harper Lee Before To Kill a Mockingbird*. 06 28, 2025 tarihinde time.com: <https://time.com/4234210/harper-lee-childhood/> adresinden alındı
- Sumbas, A. (2009). *Batı Avrupa'da Yükselen Yeni-Irkçılık Üzerine Bir Deneme*. *Alternatif Politika*, 260-281.
- Şimşek, Ş. (2018). *Harper Lee'nin Bülbülü Öldürmek Adlı romanında Eğitim Değerler*. *International Journal Of Academy*, 81-89.
- Tatlısu, İ. M. (2017). *Amerikan Milliyetçiliği İle Irkçılık Arasındaki İlişki: Etnik*. *Dergipark*, 38.
- Tetik, S. (2020). *Sömürge Sonrası Uluslararası İlişkiler Teorisi: Hibritlik Kavramı*. *Dergipark*, 1-15.
- Tuna, Y. (2012). *İletişim Kavramı ve İletişim Süreci*. *Pegem Yayınları*, 3.
- Uyanık, Y. İ. (2024). *Esas Benliğe Giden Gerçek Yol: Harper Lee'nin Bülbülü Öldürmek Eserinde Atticus Finch - Yüksek Lisans Tezi*. *Kastamonu İnsan ve Toplum Dergisi*, 305-326.
- Ünlü, Z. B. (2024). *Bir Medya İletisi Olarak Reklamlarda Siyahlara Yönelik Irkçılık*. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi*, 1.
- Woodward, C. V. (1955). *The Strange career of Jim Crow*. New York: Oxford University Press.
- Yaşar, Ö. (2017). *Eğitimsizlik Sarmalının Kısır Döngüsündeki: Roman Çocuklarının Eğitimi*. *Shsr Journal*, 1242.
- Yazıcı, A. (2020). *İnsan Hakları Açısından Irkçılık: Edebi Eserlerden Örnekler*, Yüksek Lisans Tezi. 1-18.
- Yeğenoğlu, M. (1992). *Bilimlerde ve Toplumlarda Postmodernizm*. *Birikim*, 43-57.
- Yeşilkaya, N. (2023). *Algoritmik Adaletsizlik*. *şırnak üniversitesi*, 226.
- Yetener, M. (2025, 04 28). 28 Nisan 1926: *Afro-Amerikan adalet arayışının simgesi yazar Harper Lee*. 06 28, 2025 tarihinde catlakzemin.com: <https://catlakzemin.com/28-nisan-1926-afro-amerikan-adalet-arayisinin-simgesi-yazar-harper-lee/> adresinden alındı
- Young, I. M. (2011). *Justice and the Politics of Difference*. *Princeton*: Princeton University Press.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : AKSU, Cihan
Uyruğu : T.C
ORCID : 0009 0006 7278 6518

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Anabilim Dalı.	2025
Lisans	Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü	2013

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2017-2019	Özel Fethiye Balkan Koleji	İngilizce Öğretmeni
2019-2020	Özel Fethiye Doğa Koleji	İngilizce Öğretmeni
2020-2023	Özel Fethiye Bahçeşehir Koleji	İngilizce Öğretmeni
2023-2025	Özel Van Bahçeşehir Koleji	İngilizce Öğretmeni
2025-2026	Özel Van Bil Koleji	İngilizce Öğretmeni

Yabancı Dil: İngilizce

Yayınlar:

Hobiler:

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Cihan Aksu
Öğrenci No	23920016016
Anabilim Dalı	İngiliz Dili ve Edebiyatı
Programı	İngiliz Dili ve Edebiyatı
Statüsü	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora

Tez Bilgileri	
Başlığı/Konusu	Postkolonyal Bir Perspektifle Toplumsal Değişim ve Direniş: <i>Bülbülü Öldürmek</i> Romanında Irkçılığa Karşı Mücadele ve Adalet Arayışı

Tez Orijinallik Raporu Bilgileri*	
Sayfa Sayısı (Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümleri)	144
İntihal Tespit Programı	Turnitin
Benzerlik Oranı (%)	7
Tarih	15.12.2025

*** Orijinallik raporu, aşağıdaki filtreler kullanılarak oluşturulmuştur:**

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimizi ve yukarıda vermiş olduğumuz bilgilerin doğru olduğunu beyan ederiz.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Danışman		Öğrenci
Adı Soyadı	Ömer Aytaç Aykaç	Cihan Aksu
İmza		
		Tarih 15.12.2025

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Kampüs.
Telefon: 444 5 065, 0 432 225 10 52, 0432 225 17 01
e-posta: yyu.sbe@yyu.edu.tr